3 e 3 a e 4 / stesso carattere Guillery

¶ Refugium Aduocatorum.

¶ Contenta in hoc opu-
sculo.

Summa Odofredi de formandis libellis
Summa hermanni: centum libellorum.
In arborem iudiciariā Joānis de Grassis
scriptum domesticum.

¶ Venditur Mediolani apud Joan-
nem Jacobū & fratres de Ligna
no ad signum Angeli.

✝ ✝
✝

Registrum Refugium Auocatorum.

¶ Incipit secūda pars huius summe et proemiū in tractatum de interdictis fo.7.

Incipit tertia pars huius sũme et eninum i tractatu de edictis 12.

Liber secundus.

FINIS

Egregio spectate quã celebritatis viro. J. U. doctori Uuilhelmo Gesller: curiarũ ecclesiasticaruʒ Argen. aduocato: Georgius vbelin eiusdẽ professiõis doctor licet minimus. S. D.

Opusculum quoddam trifariam partitum / pro communi bono tribunalium strepitus indies frequentantiũ / exarari nuper fecimus ne desidia quadam inculpandi / nihil videamur saltem iuris studio superlucrari: perinde atq̧ seruus ille nequaʒ in talento fidei sue credito / fecisse perhibetur. At vero quoniã friburgense gymnasium doctoralibus insigniis ambos nos decorauit: quo te nobis fors ipsa contyronem laudabilium litterarũ effecit: non ab re videor egisse si te quoq̧ hoc vno primam donauero munere litterario: in pignus ac monimẽtum veteris amicitie. denuo iam instaurande. & quidem eo liberius. vt qui Principium lateribus hereas: vtriusq̧ tam secularis q̧ ecclesiastici fori causarũ patronus vir vlli secundus: illo familiarius velut enchirido quodam / specialiq̧ refugio aduocatorum / ceteri vero te auctore vtantur. Qua de re fac age / libellorũ formationes cu Odofredi / tum Hermanni: in arborẽ deniq̧ iudicior scripta Jo. de Gras. diuina nimirũ opuscula examiatiõi tue doctissime subsint: tua sunto. memor Georgiũ tuũ rñdisse tandẽ humãitati tue de se benemerite. Uale Argentoraci. xv. Kalendis decembris Anno a natali Christiano. M. D. X.

¶ Summa Domini Odofredi iurisconsultissimi facileqꝫ legũ principis de libellis formandis vtilis: ⁊ perq̃ necessaria feliciter incipit.

¶ Prologus Auctoris.

POstq̃ opus artis notarie/ diuina fauente clemẽtia ꝑduxi laudabiliter ad effectũ: necessariuꝫ esse decreui ad ipsius opis supplementũ summã componere de libellis formandis p quam bniuole agere volẽtibus consulatᷣ: ⁊ illorum supprimatᷣ ambages qb⁹ est põpa ⁊ ꝯtractio. ⁊ licꝫ rẽ non nouã aggrediar/ cũ a mltis ꝑitissimis res ista sit hactenus agitata: quorũ corrigiã calciamenti soluere nõ sum dign⁹. at tñ considerans q̄ natura quotidie ꝓperat edere nouas formas: ⁊ multis nouitatib⁹ vtitᷣ: de nouo noua quotidie ꝓcrerãdo. vt in autᷣ. de cõsan. ⁊ vter fra. in prin. col. vi. Studebo ꝓ viribus sũmã de libellorũ formatiõib⁹ ex dictis ꝑitissimoꝝ/ nouũq3 opusculum cõpilare. in quo ſm leges libelli taliter formati inuenientᷣ per singulas actiones: ita vt quisqꝫ etiã canonistaꝝ poterit themate sibi dato/ cuilibet agere volẽti libellũ cõponere cõpetẽtẽ. Ad hoc aũt vt cito repiat actoris sedulitas qđ velit: in quattuor ꝑticulas/ pñs opusculũ diuidamus: quarũ prima ꝑtoriarũ libellos/ secũda interdictorum/ tertia edictorum/ ⁊ quarta ciuiliũ actionũ dilucide continebit.

¶ Quid sit libellus: ⁊ vnde dicatur

LIbellus est breuis petitio in scriptis habita/ volũtatẽ legitimã ꝓponẽtis ostendẽs. Uel aliter. Libellus ẽ breuis cartula/ petitiõis cãm ⁊ actionem continẽs ꝓponẽtis. Et est notandũ: q̄ singula verba in diffinitionibus posita pondus habent/ vt notauimus in arte. xi. dis. Dicitur autẽ libellus. ⁊ est ei⁹ nomẽ diminutiuũ. vel p ethimologiã dicitᷣ libellus quasi lucidus litis limes. Uel dicitur a libra. sicut enim in libra ponderatᷣ iusticia: itia in libello põderatᷣ ⁊ inqritur iusticia ⁊ intẽtio ꝓponẽtis. Uel dicitur libellus a librando. quia in eo deliberat reus vtrum cedat/ an contendat.

¶ Qualiter nomen libelli accipiatur: ⁊ in quo loco ⁊ apud quos offeratur.

LIbellus autẽ accipitᷣ multis modis. ponitur enim quãdoq3 ꝓ substantia victuali. i. pro pane albo ⁊ sub cinerico. vt. C. de epi. audi. l. iudices. Quãdoqꝫ ꝓ apostolis. id est litteris dimissorijs. vt. ff. de libel. in ru. ⁊ nigro. Ponitur ⁊ quandoq3 libellus pro libellis appellatorijs vni dantur iudici a quo appellatᷣ. vt. ff. de app. l. i. §. libelli. ⁊. C. de appella. l. si qs. Ponitur etiam libellus vt alijs modis huic magis conuenientib⁹ discipline. quos quidem notauimus diligenter in arte. iiij. diuisᷣ. §. in triplum.

¶ Offertur autẽ libellus in iudicio: id est in loco vbi ius redditur. C. de litis contesta. auten. Offeratᷣ. siue sint iudicis ordinarij/ siue delegati: Siue maioris/ siue minoris. vt. C. de litig. autᷣ. litigiosa. res. Iteꝫ coram arbitris offertur

offertur libellus.vt.C.de arbi.l.pe.circa finem.Et est sciendum:q ista plenius tractauimus in arte notaria:que alias ordo iudiciorum nuncupatur.

Qualiter libellus sit formandus super qua libet actione.

His tanq introductorijs prelibatis:deinde dicere incipiamus qualiter libellus formetur in singulis actionibus secundum diuersorum locorum consuetudinem breuiter demonstrantes. Sciendum est igitur: q in ciuitate bononien. libelli concipiuntur hoc modo. Agit.M.contra.S. cui vendidit ꝛc.vel q iniuste tenet rem talem ꝛc. In ciuitatibus autem tuscie.ꝛ in Lombardia ita concipiuntur libelli. Deo ꝛ vobis domino potestati nostro conqueror ego Stephanus de.M.cui mutuaui centum ꝛ cetera.vel q iniuste possidet rē talem.ꝛ cetera: ¶ Rome vero/alias in curia domini pape concipiuntur libelli hoc mō. Supplicat sanctitati vestre pater sancte/humili ꝛ deuota pce. S.q tale extorsit ab eo certam summam/pono.x.per vsurariā prauitatem.vū petit illa.x.sibi restitui conditione ex canone.ꝛ hoc si velis agere coram domino papa. Si aūt velles/q causa alicui cōmitteretur:cōcipies libellū hoc mō. Significat sanctitati vestre pater sancte.S.q talis nobilis possessiões ad eū pertinens violenter inuasit.vnde vt iusticiam consequatur dedit in causa ista/vt iudicem dignemini delegare.Et hic talis libellus vocatur Rome petitio. ꝛ petitio ista porrigitur Rome in audientia. Denique videtur hoc necessario prelibandum/q ante cuiusuis libelli formationem rubricam simplicem continentem nomen actionis breuiter preponemus.deinde naturam actionis tāgemus.ꝛ cui competat postremo libellum super eadem formabimus actione/leges per quas probetur bene composita allegantes. Et quia veterum interpretatio ꝛ mos antiquus seruandus est.vt.C.de iusta.l.testamenta.ꝛ.ff.de le. ꝛ se.cō.l.de quibus.ideo ſm ordinem arboris.d.Jo.in qua sunt omēs actiones de mundo/procedemus ab actione publiciana incohantes.

De publiciana.

Hec actio publiciana vocatur/quoniam primum a publico pretore in edicto proposita est.vt insti.de ac.§.alio.Competit autem hec actio ei qui emit ꝛ per traditionem accepit rem corporalem vel ex alio iusto titulo/quo solet dominium transferri: nactus est possessionem a non domino bona fide/ nec adhuc compleuit vsucapionem. vt insti.d.§. alie.vt.ff.de publi.l.j.ꝛ per to.ꝛ datur contra quemlibet possidentem/preterquam contra verum dominum rei.vt.ff.eo.l.pe.ꝛ vlti. Si ergo aliquis rem possideat/quam dicis ad te pertinere : quia a non domino emisti : vel alio titulo per traditionem bona fide credēs rē esse tradentis recepisti:sic ages. Agit.S.contra.R.qui iniuste detinet rem illam positam in parrochia sancte Marie cuius confines sunt tales.ab oriente possidet.a.ꝛ ab occidēte.b.ꝛ si qui alij sunt confines: quam rem dicit ad se pertinere iure dominij vel quasi:quia forte illam emit a Jacobo vt domino.vnde rem illā petit sibi restitui cum fructibus ꝛc.ꝛ ad hoc rei vendicationem vel publicianam proponit:ꝛ concipitur ita libellus.vt per hoc q dicit iure domini rei vēdicatio:ꝛ p hoc q dicit vel quasi publiciana proposita videatur.ꝛ no.q libellus iste recipitur:ita tamē/vt actor eligat actionē

vtrum velit agere rei ven. vel publi. in cause processu. alijs etiam modis libell in hac actione concipiuntur sed iste Bononie frequentatur.

De actione in rem recissoria.

Si res tua sit vsucapta vel pscripta ab aliquo/ dũ esses absens cã reipublice/ vel causa studio⁊ vel mercature/ vel necessaria captiuitatis poteris rẽ tuã recuperare/ proinde ac si vsucapta nõ esset. vt insti. de ac. §. rursus Itẽ ⁊ si absens vsucapiebat rem presentis/ similiter pñti succurrit contra absentes per actionẽ recissoriam. vnde i ea sic formatur libellus. Ego ego. S. contra. R. petens ab eo rem meam talem sitam in tali loco cuius confines sunt tales. quam rem vsucepit dum ego essem absens causa reipub. vel mercantie ⁊c. vnde vt vsucapio remoueatur de medio/ officium vestrum imploro: qua recissa rem illam mihi restitui peto actione recissoria. ꝙ ita concipi debeat libellus. probatur: insti. de. ac. §. rursus.

De actione seruiana.

Si colonus vel inquilinus tuus cõducat a te pdiũ vel domum: oĩa que sunt inuecta ⁊ illata/ sunt obligata tibi ꝓpensiõe. vt. C. i qui. cau. pig. ta. cõtra. l. si nõ iducta ⁊. ff. eo. l. j. ij. ⁊. iij. ⁊. C. loca. l. certi. vñ si aliquo casu possessio rei perueniat ad aliquem/ potes ab eo reuocare per actionẽ seruianam: in qua sic formetur libellus. Ego ego. S. contra talem qui possidet rem talem mihi obligatam a tali colono vel inquilino meo/ pro pensione domus vel predij: vel pro damno mihi dato in ipsa domo: que pẽsio est/ vel quod damnum est. x. lib. vnde peto rem illam ratione possessionis mihi restitui. ⁊ ad hoc propono actionem seruianam. ꝙ ita debeat concipi libellus probat insti. de ac. §. item seruiana. ⁊ in. ll. preall.

De quasi seruiana que hipotecharia vocatur.

Si qs possidet rẽ mobilẽ vel imobilem/ tibi pignori obligatã/ siue sit debitor siue alius: poteris ab illo rem illã aduocare/ ꝓponẽdo actiones quasi seruianam: que actio nascitur ex obligatione pignoris: ⁊ est in rẽ ⁊ eadem alio nomine hipothecaria vocatur: vt insti. de ac. §. item seruiana. vñ actor in ea sic concipit libellum. Ego ego. S. contra. R. qui iniuste detinet rem talem mihi obligatam a Titio debitore meo. pro. x. lib. Bonoñ. quas sibi mutuaui. vnde peto rem illam mihi restitui. ⁊ ad hoc propono hipothecariaʒ actionem/ vel quasi seruianam. ꝙ ita bene concipitur libellus/ probatur insti. §. preall. ⁊. C. de pigno. l. pignoris. ff. eo. l. j. §. pacto. ff. de pac. l. si tibi. §. de pigno. cetera latius no. in arte. dist. ij.

De vtili in rem actione: que datur superficiario.

Si aliquis cõduxit areã vel solũ alicuius: ⁊ imposuit ibi superficiẽ/ sicut de facto quottidie contingit. si cadit a possessione ipsius rei/ põt intentare actionem ad rem illam petendam/ que vocatur vtilis rei vendicatio. vt. ff. de superfi. l. j. ⁊ ar. ff. si ager vectiga. vel emphiteo. peta. l. j. ⁊. ij. In hac actiõe sic forma libellũ. Ego ego. S. contra. R. q iniuste possidet rem talem suaʒ in

tali loco/ cuius tales sunt confines quam ré conduxi vel ex tali causa habui/ a tali domino/ ad superficiem ibi ponendam: prout imposui superficiem: que i solo est modo. unde peto rem illam mihi restitui: et ad hoc propono vtilem rei vendicationé. Et nota quod potest ét petere pésiones perceptas: et percipiendas. Quod autem libellus sit bene cóceptus/ probatur. ff. de superfi. l. j. §. j. ij. et. iij.

De vtili in rem actione que datur emphitheote

SI anté aliquis possideat rem mihi cócessam in emphitheosim / vel alium contractum/ qui libellarius vulgariter appellatur: eádem rem per vtilé rei vendicationé/ quod emphitheote seu illi qui conduxit ad non modicum tempus datur: petam hoc modo. Ago ego. S. cótra. R. qui possidet rem talem/ puta predium vel domum mihi datam a Titio in emphitheosim/ vel ad libellum. cuius confines sunt tales. vnde peto rem illam mihi restitui vtili rei vendicatione que datur emphitheote. Predicta probantur in corpore de non alie. aut permu. re. ec. col. ij. et de alie. et emphi. col. ix. et. C. de iure emphi. l. fi. ff. si aget vectiga. l. j. et. iij. et insti. loca. §. adeo.

De vtili in rem: que datur metú passo.

SI quis per metum cópellatur ré aliquá védere/ vel tradere/ vel donare: succurrit sibi per pretoré: et habet vtilé rei vendicationé: in qua sic formatur libellus. Ago ego. S. cótra. R. qui iniuste detinet ré talem positá in tali loco. cuius confines sunt tales: vel cuius signa sunt talia. si mobilis est res quam tradidi Titio per metum mortis ex causa emptionis. vel donationis. vnde rem illam peto mihi restitui: et de dolo repromitti: ne res interim dum fuit apud eum sit facta deterior: et ad hoc propono vtilem rei vendicationem: que datur metum passo. Quod libellus sit bene cóceptus probatur insti. de ac. §. sequens. et. ff. quod me. cau. l. metum. §. volenti. et. §. ex hoc edicto.

De possessoria hereditatis petitione.

SI quis vocatur ad successioné alicuius de iure pretorio/ vt emancipatus habet possessoriá hereditatis petitioné per quam factus bonorum possessor tantundé cósequitur quantú si heres institutus fuisset. ff. de poss. here. peti. l. et. j. et. ij. et insti. de bo. poss. in princ. vnde in hac actione sic formabitur libellus Ago ego. S. contra. R. qui iniuste detinet hereditaté Titij. cuius bonorum possessionem agnoui/ vnde liberi vel vnde agnati: vel vnde cognati. vnde illam hereditatem dico mihi debere restitui: et ad hoc propono poss. here. petitioné. Probatur: quia hec actio mixta est et in rem et in personam. C. de peti. here. l. hereditati. et insti. de ac. §. sequens et veniunt in ea omnia que veniunt idirecta vt. ff. de poss. here. peti. l. j. et. ij. et de peti. here. l. item veniunt.

De fideicómissaria hereditatis petitione.

SI quis fecit testamentum/ et instituit te heredem/ et rogauit te fideicommissum/ vt hereditatem mihi restituas et restituis: potero bona defuncti petere a quolibet possidente/ per hanc actionem: preterquam ab eo qui restituit. ff. eo per to. vnde sic formatur libellus. Ago ego. S. contra. R. qui iniuste detinet hereditaté talé/ que fuit quondam Titij et que fuit mihi restituta per auctoritatem senatusconsul. trebel. ab herede in testamento Titij instituto. vnde illam

hereditatem mihi peto restitui: et ad hoc propono fideicom. here. peti. Quod autem libellus sit bene conceptus/probatur per iura supra allegata. et ff. ad trebel. l. j. et insti. de fideicõ. here. peti.

De actione in rem preiudiciali pro libertinitate vel vasallinitate.

Si libertus tuus vel vasallus gerat se pro ingenuo/negans aliquid tibi s debere nomine operarum prestare potes agere contra illum actione in rem preiudiciali: per quã ipsum reuocabis in libertinitatẽ/hoc modo. Ago ego. S. contra. R. quem dico meum libertum esse: vel qui cum sit libertus meus/gerit se pro libero vel ingenuo. vnde ipsum in libertum meum peto. et ad hoc propono preiudicialem in rem actionem. quod ita recte concipiatur libellus habes insti. de acti. §. preiudiciales.

De actione in rem preiudiciali. de partu agnoscendo.

Si filius vel nepos alicuius nõ agnoscatur a patre vel auo/vel quia nõ s prebet sibi alimẽta: põt cõpellere ipsum vt sibi prouideat per actionem in rem preiudicialem de partu agnoscẽdo: que actio ẽt locũ habet/vt filius agnoscat patrem: et nepos auũ. vt instit. de ac. §. preiudiciales. et ff. de lib. agno. l. siue. §. j. et l. si quis a liberis. et C. de alen. lib. per to. vnde in hac actione sic formatur libellus. Deo et vobis domino. A. potestati Bonoñ. conqueror ego. S. de tali patre meo: vel ego pater de tali filio meo: vel ego auus de tali nepote meo: vel ego nepos de tali auo meo: qui cum sim filius suus/vel nepos/vel pater/vel auus. denegat mihi alimenta/et me denegat filium suum/vel patrem/vel auum/vel nepotem. vnde vt alimenta prestet: et me agnoscat in filiũ suum/vel patrem/vel auum vel nepotem/actionem in rem preiudicialem propono: vel propono officium vestrum domine iudex. quod ita recte concipiatur libellus. dicit. l. j. ff. de rei vendi. quod etiam alimenta petantur officio iudicis. habetur. C. de alen. libe. l. ij.

De actione pauliana.

Si debitor alienat in fraudem creditorum/possunt creditores omnia s alienata reuocare/per actionem paulianam. nam ipsa datur creditori aduersus eum/qui res debitoris ab alienatore in fraudem creditoris recepit. Et dicitur pauliana a Paulo pretore ad hoc/vt si creditor non inueniat tot bona/vnde sibi valeat satisfieri. reuocentur cum fructibus. ff. de vsu. l. videamus. §. in fauiana. In hac actione sic forma libellum. Agit. S. cõtra. R. qui possidet predium tale/cuius confines sunt tales. quod predium Titius debitor suus alienauit per fraudem/vel fraudis consilio: vt eum fraudaret de debito suo: et fraudatus est: cum bona ipsius Titij non sufficiant ad debitum persoluendum ipso. R. possessore. sciente. et fraudem participante: vnde rem predictam reuocat cum fructibus et omni causa/proposita actione pauliana. quod libellus iste sit bene compositus/habetur. l. j. ff. de his qui in frau. cre. et l. qui autem. §. hoc edictum. et l. ait pretor. §. per hanc.

De actione fauiana.

Si libertus alienat in fraudē patroni: poterit patronus alienata reuocare per actionē fauianā. vnde in ea sic formatur libellus. Ago ego. S. cōtra. R. qui possidet domum talem / cuius tales sunt confines. quam domum Titius libertus meus alienauit in fraudem meam ad hoc vt me suum patronum fraudaret tertia parte / quam de iure habeo in bonis ipsius. vnde rem illam pro tertia parte pro indiuiso peto mihi restitui cū fructibus ꝛ omni causa. ꝛ ad hoc propono fauianam actionē. quod ita recte concipiatur libellus / ꝛ ꝙ fauiana patrono detur: dicit. l. ff. si quid i frau. pa. l. j. §. dolum. ꝛ. l. quodcunqꝫ. in princi. ꝛ. l. videamus. §. in fauiana. ff. de vsu.

De vtili caluisiana vel vtili fauiana.

Si quis arrogat aliquē in filium. ꝛ postea alienat aliquid de rebus suis in fraudē filij arrogati / ad hoc vt diminuat quartā quā dꝫ filio arrogato: per constitutionē diui pij de bonis ipsius. vt. ff. de ad opti. l. si arrogator. §. sed an impuberi. poterit filius arrogatus reuocare per vtilē caluisianam vel fauianam. ff. si quid in fraudem patro. l. vlt. in hac autem actione sic forma libellum. Ago ego. S. cōtra. R. qui possidet res tales / quas Titius pater meus arrogator: in fraudem meā alienauit. vt quarta debita mihi ex cōstitutiōe diui pij diminueretur. vnde peto res predictas mihi assignari / cū fructibus ꝛ oī causa: ꝛ ad hoc propono vtilem clauisianam / vel vtilem in factum clauisianam. ꝙ libellus iste sit bene conceptus / probatur prealle. ll.

De actione redibitoria.

Si aliquis vendat tibi equū retrogradum / vel alio modo vitiosū: nec te certiorauit: cōpetit tibi emptori ignoranti cōtra vēditorē redibitoria actio ad sex menses. ff. de edil. edi. l. ediles aiunt. ꝛ. l. cum sex. vnde sic forma libellū. Ago ego. S. contra. R. qui vendidit mihi equū. qui equus est retrogradus / vel alio modo vitiosus: vel seruum morbosum. vnde quia dictus equus vel seruus est in causa redibitionis. Ideo ad ipsum redibendum ꝙ omnia retro agantur cū accessionibus suis / redibitoriā propono actionē. ꝙ ita recte cōcipiatur libellus probatur per. ll. ff. eod. l. prīa. ꝛ. l. redibere. et. l. cum autem. §. iul. ꝛ. l. bouē. ꝛ pluribus. ll. illius ti. Et est sciendum. ꝙ redibere est facere / vt rursus habeat venditor quod habuerat. ꝛ quia reddēdo omnia / ex vtraqꝫ parte id fiebat: idcirco redibitio est appellata / quasi redditio. d. l. redibere. ff. eo. ꝛ predicta etiam no. in arte. di. ij.

De quanto minoris actione.

Hec actio datur ad omnia ꝛ in omnibus casibus in quibus redibitoria / ꝛ etiam in quibusdam alijs / in quibus locum non habet redibitoria. nā si seruus emptus laborat vitio animi ex consuetudine / puta quia sit blesus vt mendax de quo probabiliter ignorauit emptor: competit ei quanto minoris actio. l. queritur. §. vlt. ff. de edil. edic. ꝛ competit quando propter vitium vel morbum res minus valet ꝙ valeret cōmuniter / si illud vitium deficeret: ad repetendum de precio tantum quantum res propter vitium valet minus. vnde in hac actione sic formabis libellum. Ago ego. S. contra. R. qui vendidit mihi seruum vitiosum. scilicet qui est erro vel fugitiuus / vel seruum morbosum: puta hydropicum / vel equum morbosum qui habet gallas ꝛ super

essa: vel quia est retrogradus. vel talem codicem qui est corruptus in textu: vel codicillatus seu cancellatus vel fundum qui ducit herbam pestibulam. vel carnem que non fuit syncera. unde quia propter dictum morbum vel vitium res pdicta decem minus valet q̃ valeret si illo morbo vel vitio careret. ideo illa decem peto / quia res illa tanto minoris est. ⁊ ad predicta propono actionem quanto minoris. ⁊ q̃ ita concipiendus sit libellus dicit. l. ff. de edil. edi. l. q̃ si nolit. §. si quis egerit. Quod etiam vitium vel morbus debeat inseri / dicunt .ll. ff. e. l. ob que vitia. §. animi. ⁊ multe. ll. tituli illius.

¶ De actione in factum edilicia.

Hec actio competit in multis casibus ⁊ diversis. competit enim in primis quando facta fuit redhibitio: ⁊ precium non restituitur emptori cum accessionibus ⁊ aliis que iubent ediles: unde emptor sic format libellum. Ago ego. S. contra. R. qui vendidit mihi equum morbosum / cuius equi cum facta sit redhibitio ⁊ precium non sit mihi restitutum: ⁊ accessiones / puta. x. ideo predictum precium peto mihi restitui: ⁊ ad hoc propono actionem in factum ediliciam. Item competit etiam venditori quando non restituuntur ab emptore ei que sunt acquisita per servum: ⁊ alia que precipiunt ediles. ⁊ in hoc casu venditor sic format libellum. Ago. S. contra. R. cui vendidi equum morbosum nomine cuius equi egit redhibitoria cõtra me: ⁊ redhibitio facta est. sed quia nõ restituit quesita per servum vel equum ⁊ accessiones / puta talia: ideo contra ipsum ago ut predicta mihi restituat. ⁊ ad hoc propono actionem in factum ediliciam. Quod in utroque casu recte cõcipiatur libellus / dicit. l. ff. eo. l. quod si velit. §. in factum. ⁊ ista sufficiant brevitatis causa.

¶ De exercitoria actione.

Si aliquis haberet navem fluvialem vel marinam / vel q̃ stagno navigaret / pponat in ea magistrũ ut cõtrahat: tenet̃ ille q̃ pponit actiõe exercitoria: ⁊ denominator exercitor dñs ille q̃ pponit: ⁊ q̃ pponitur magister. ut. ff. eo. l. j. §. ij. Libellus. Ago ego. S. contra. R. q̃ cum Titium preposuerit navi sue / cum ipso Titio magistro navis pveni / q̃ portaret me cũ rebus meis ultra mare in subsidium terre sancte. unde q̃ fidem fregit peto ab ipso. c. libras cum in tãtum mea intersit. ⁊ ad hoc ppono exercitoriã. Quod ita recte concipiat̃ dicit. l. ff. de exer. ac. l. j. ⁊. l. si servus. ⁊ insti. de acti. §. sequens. ⁊. §. omnes.

¶ De institoria actione.

Si dñs aliquis preponat servum vel filium vel liberũ hoiem alicui taberne vel stationi vel negotiationi: si cõtraho cũ illo preposito / ⁊ mihi non facit quod cõvenit / possum agere cõtra dñm vel patrem actione institoria. in qua sic forma lib. Ago ego. S. contra. R. a quo peto. x. que mutuavi Titio preposito ab eo tali taberne ad vinum vendendum. ad predicta propono institoriam actionem. predicta probantur. ff. e. per to.

¶ De tributoria actione.

Est ⁊ alia actio que vocatur tributoria: per quam consuluit̃ cõtrahenti cum filio vel servo alicuius: in quo usufructum habet q̃ pater vel dominus vocet̃ tributũ. i. ut cõiter oĩbus creditoribus merces peculiares: ⁊ tãtum tribuat cuilibet creditori / quantũ sibi retinet pro rata debiti. ut. ff. e. l. j. unde i hac

actione sic formali. Ago ego. S. cōtra. R. q merces tales puta certā vel pannos quos apud se habet: i qbus mercibus cū Titio filio vel seruo suo cōtraxi: eo sciente ꝛ nō cōtradicēte. vnde peto ꝙ mihi cōtribuat. vel si forte cōtribuit sed non ad plenū: dicas ꝙ merces minus contribuerit. vnde vt ad plenū contribuat/ ago: ꝛ ad hoc propono tributoriam: Quod ita recte concipiatur libellus dicit. l. j. ff. eo. ti. ꝛ insti. quod cum eo qui in alie po.

De in rem verso actione.

Si aliquis cōtraxit cū seruo vel filio emēdo vel vendendo/ vel mutuando/ vel alio quocūqꝫ modo: ꝛ ex illo cōtractu aliqd versum ē in rē domini vel patris: tenet pater vel dñs cōtrahendi ac si cū eo esset cōtractū. ꝛ hoc quatenus in rem suam versum est. Si ergo in totū sit versum agit in totū. si vero in pte: ꝑ pte agit. vt. ff. eo. l. i. ꝛ. l. si ꝓ patre. §. in rem aūt versuꝫ ꝛ forma libellū sic. Agit. S. contra. R. a quo petit. x. que Titio ipsius filio vel seruo mutuauit. vel alias cū eo cōtraxit/ que pecunia in sui. R. vtilitateꝫ fuit versa. vnde illā petit sibi restitui: ꝓposita actione de in rem verso. ꝙ ita concipiat libell⁹ dicūt iura ꝑallegata. ꝛ habetur insti. ꝙ cum eo qui in alie. potesta.

De quid iussu actione.

Si filius vel seru⁹ alicuius cōtrahat tecū iussit vel mādato patris vel dñi: tenet pater vel dñs insolidū tibi actiōe qd iussu: siue dirigat iussus ad se/ vel ad filiū siue seruū/ siue gñaliter dicat: cōtrahat quicūqꝫ vult cū suo meo. vt. ff. e. l. i. ꝛ per to. vnde ita forma libellum. Ago ego. S. contra. R. a quo peto rem talem: quā tali eius filio vel seruo iussu suo cōmodaui. vel tot libras quas eius iussu mutuaui. ꝛ ad hoc ꝓpono actionē qd iussu. Quod libellus sit bene conceptus probatur iuribus p̄calle.

De actione de peculio:

Si contraxisti cuꝫ seruo vel filio habente peculium de patris vel domini voluntate: cōpetit tibi actio de peculio contra dominū vel patrē. ff. eo. ti. ꝑ to. hoc tñ fallit i filiofa. si pecūiā accipiat mutuo ꝯtra macedonianū. C. ad se. consul. mace. l. pe. Et si suus vel fili⁹ nō viuat: ꝛ trāsierit ānus vtilis. vt. ff. eo. l. i. §. potestatis. ꝛ. l. se. ꝛ. l. i. ff. qn̄ de pecu. actio est anna. Iteꝫ si seruus fideiubet extra cām peculiareꝫ/ vel cōpromittat/ vel mandauit ꝛc. vt. ff. de peculio. l. licet. §. si filiusfa. ꝛ. §. iulianus. ꝛ. §. si seruus. in hac actione sic forma libellū. Agit. S. contra. R. a quo petit. xx. que Titio seruo ipsius vel filio mutuauit. vnde vt sibi dictam pecuniā reddat: proponit contra eum actionem de peculio. probat hec forma. ll. p̄allegatis.

De constituta.

Si aliquis ꝓ aliquo se soluturum cōstituat simplici pacto id qd ex aliqua cā erat debitū siue naturaliter tm̄ siue naturaliter ꝛ ciuiliter/ datur in eū/ si nō soluat actio de ꝯstituta. vt. ff. e. ti. l. i. ꝛ. l. qd. si. §. qs. vñ in hac actione sic forma libelluꝫ. Ago ego. S. cōtra. R. qui se mihi in. x. constituit debitorem pro Titio/ a quo mihi illa. x. debebantur ex cā mutui: vel quia mihi promisit etiam ex nudo pacto. vñ ꝙ illa. x. mihi soluat ago cōtra illum: ꝛ ad hoc ꝓpono actionē de ꝯstituta. ꝙ ita recte concipiatur libellus probat insti. de actio. §. de pecunia. aut. constituta. ꝛ. ff. eo. per to.

De vtili exempto: vel ex alia causa: ex qua iuratur.

Si rem aliquam possidebas quam ego dicebam ad me pertinere causa adiecta, puta quia emi a te, vel quia mihi donasti, vel quia fuit fuit mihi legata a testatore tuo: vel ab alio, et tu detulisti mihi iuramentum, quod ego iurarem rem mihi a te venditam, et ego iuraui quod tu mihi vendidisti: competit mihi vtilis exempto. Si iuraui quod res fuit mihi legata te deferente: competit mihi vtile ex testamento, et sic de alijs contractibus. vt. ff. de iureiu. l. sed et si pos/ ses. §. ite. et. §. si cum vero in hac actione multi formant libellum secundum diuersitatem causarum. sed in casu premisso sic forma libellum. Ago ego. S. contra. R. a quo peto rem talem quia cum illam peterem actione ex empto/ ipse mihi detulit sacramentum: quo iuraui ipsam cum mihi vendidisse pro. xx. vnde rem illam mihi tradi vel quod interest prestari peto vtili actione ex empto. quod ita recte concipiatur libellus probatur. ff. de iureiu. l. si duo. §. si quis iurauerit. et nota quod eodem modo formatur in alijs actionibus/ quando iuratum est actore deferente.

De vtili certi conditione que datur ex confessione.

Si aliquis fuit confessus in iudicio se aliquid mihi debere: datur mihi contra eum talis actio. s. vtilis certi conditio. vt. ff. ad. l. aquil. proinde. §. i. et. ij. Et in hoc exemplum pone. quod agebam contra te certi conditione ex mutuo/ forte mutuum ita probare non poteram: tu fuisti in iudicio confessus: verumtamen ego fui negligens quod non institi vt daretur sententia infra triennium: et ita triennium est elapsum: nunc volo agere vtili certi conditione ex mutuo et ex illa confessione bene possum. nam non pereunt acta coram illo iudice licet pereat instantia/ quia acta vel gesta redacta in publica monumenta habere volumus perpetuam firmitatem. vt. C. de re iudi. l. vlti. vnde sic agam Ago ego. S. contra. R. qui fuit coram iudice confessus se mihi debere. x. cum illa decem peterem ab eo ex causa mutui. vnde quod illa decem mihi soluat/ ago contra eum et propono vtilem certi conditionem ex mutuo. Quod ita recte concipiatur libellus probatur per. l. supra. allega.

De actione negociorum gestorum directa.

Si aliquis te absente vel presente et ignorante sine mandato et sponte gerat negocia tua: competit tibi contra eum directa neg. gesto. actio. et in ea forma sic libellum. Ago ego. S. contra. R. qui gerendo negocia mea me absente vel presente et ignorante percepit ex bonis meis. c. vnde quod illa. c. mihi reddat: ago contra ipsum: et ad hoc propono negociorum gestorum directam. probatur hec forma. ff. eo. l. j. et. ij. et insti. de obli. que ex quasi contra. nas.

De actione negociorum gestorum pro tutore vel curatore.

Si quis est tutor vel curator alicuius: et ego gero negocia pupilli sui vel minoris/ que ipse debebat ex officio gerere: et sic erat sua causa in cura et sollicitudine. vnde habet locum actio. nego. gest. vt. ff. eo. l. si pupilli. in prin. et tunc forma ita libellum. Ago ego. S. contra. R. qui mei contemplatione gest

sit negocia pupilli vel adulti mei. vnde quia ex illa administratione vel gestio ne percepit. x. ideo contra ipsum ago: et peto illa. x. mihi solui. proposita nego. gest. actione. quod ita concipiatur libellus probatur. l. preall. et. ff. eo. per. to.

¶ De vtili negociorum gestorum actione

s Ji aliquis cum credens se tutorem vel curatorem / gerat negocia minoris vel adulti: competit adulto contra eum actio vtilis neg. gest. ff. eo. l. ait pretor. §. si furiosi. et. §. curatori. et. C. eo. ti. l. curatorum. In ea sic forma libellum. Ago ego. S. contra. R. qui credens se meum curatorem / administrauit negocia mea / et male / vel quod fuit curator meus vel mihi datus in testamento: et confirmatus legitimus vel datiuus. vnde quod reddat mihi rationem administrationis ago contra ipsum etc. vel sic. quia dolo vel culpa sua lata vel leui commissa ab eo in administratione sum damnificatus in. x. vel ex illa administratione habet. x. ideo illa. x. peto. et ad hoc propono vtilem nego. gest. actionem. Quod ita debeat concipi libellus / dicunt. ll. preall.

¶ De contraria negociorum gestorum actione.

s Ji tu geras negocia alicuius / et aliquid impendisti in illa gestione / poteris repetere per actionem nego. gest. contraria. vt insti. de ob. que ex quasi contra. nas. §. i. ff. eo. ti. l. ij. Unde si vis agere pro eo quod soluisti in illa administratione sic forma libellum. Ago ego. S. contra. R. cuius negocia eo absente vel etiam presente sed ignorante administraui et sponte: in qua administratione. x. de bonis meis erogaui. vnde vt illa. x. mihi soluat. ago contra ipsum et peto vsuras que cucurrerunt a tempore more. et ad hoc propono contrariam. nego. ge. Quod ita debeat concipi libellus. dicunt. ll. preall.

¶ De actione protutele.

s Ji aliquis credens se tutorem cum non esset / vel sciens se tutorem non esse fingit tamen se tutorem: gerit negocium alicuius: conueniri potest ab eo / cuius gerit negocia actione protutele. vt. ff. de eo. qui pro tuto. neg. ges. l. i. §. j. et. ij. Unde sic forma libellum. Ago ego. S. contra. R. qui tanquam tutor gessit negocia mea / cum non esset: ex qua gestione sunt. c. apud eum / vel ex illa gestione me damnificauit in centum. vnde illa centum peto. et ad hoc propono actionem protutele. quod ita recte concipiatur libellus. dicunt. ll. preall.

¶ De contraria protutele actione

s Ji aliquis credens se esse tutorem cum non esset: et administrauit bona alicuius pupilli: et illa administratione aliquid de suo impendit: potest illud petere per contrariam protutele actionem. vt. ff. eo. l. vlti. Unde sic forma libellum. Ago ego. S. contra. R. cuius bona administraui / credens me esse tutorem illius: in qua administratione expendi decem. ideo illa decem peto per contrariam actionem protutele. quod ita recte concipiatur libellus dicunt leges predicte.

¶ De actione depositi. in quatuor casibus.

Si deposuisti apud aliquem res tuas causa timoris incendij / ruine / naufragij seu tumultus: et ipse non vult restituere / habebis contra eum actio

nem depositi. Et in ea sic concipe libellum. Ago ego. S. contra. R. apud quē deposui res tales/ tempore tali: ⁊ timore incendij/ ruine naufragij seu tumultus. vñ peto res illas mihi restituit. ⁊ si ipse fuerit res ipsas īficiatus: peto res illas in duplū mihi restitui. ⁊ ad hoc propono actionē depositi. probatur. ff. de posi. l. i. §. i. ⁊ l. quod tumultus. ⁊ insti. de ac. §. sequens. ⁊ nota/ quod predicta omnia largius notantur in arte. iij. dist. in fin. ⁊. iiij. dis. §. in duplum.

De actione vie reiecte.

Si vicinus in agrum vicini viam publicam reiecerit: potest is per cuius fundū via est facta/ agere actione vie reiecte ad suū interesse/ scꝫ quātī interest sua/ ꝙ via publica p fundū illius facta nō esset. vt. ff. ď via. pu. l. si in agrum. vnde in hac actione sic forma libellū. Ago ego. S. contra. R. qui in agrum meum viam publicaꝫ reiecit seu immisit: propter quod interest mea in. c. ne illa via ita reiecta sit. vnde illud meum interesse peto. ⁊ ad hoc propono actionē vie reiecte. Quod ita recte concipiatur libellus. ⁊ ad interesse. ⁊ ad actionem propositam. dicit. l. ff. de via publica. l. pen.

De actione quod metus causa.

Compellit quis aliquē per metū mortis/ vel quī ꝯtinet periculum corporis ⁊ cruciatum: qui etiam caderet in hominem constantis animi: vt res aliquam sibi tradat/ vel vandat donet/ vel eum ab obligatione liberet. vñ metum passo succurritur per actionem quod metus causa. qua personalis est ⁊ pretoria: ⁊ quemlibet possessorem rei persequitur. vt insti. de ac. §. sequens. ⁊. ff. eo. l. metuꝫ. §. volenti. ⁊. §. hec actio. ⁊ in hac actione sic forma libellum. Ago ego. S. contra. R. qui compulit me per metum: vt sibi venderem vel promitterem talem rem/ vel eum ab obligatione liberareꝫ. vnde ꝙ a tali obligatione me liberet vel vt se in pristinam obligationē reponat/ ago contra ipsum ⁊ propono actionē quod metus cā. ꝙ autem hec actio locum habeat/ sive negociuꝫ sit perfectū/ siue īperfectū: ⁊ etiam in obligationibus rescindendis dicit. l. ff. eo. l. metū. §. sed ꝙ pretor ⁊. §. et hoc edicto. ⁊ nota ꝙ de materia ista plenius inuenies notatū in arte. i. ij. distinctio.

De actione de dolo.

Si qs dolo te decipiat ī ꝯtractu/ siue ex ꝓposito siue ex īcidētī: hēs ꝯtra ipsuꝫ actionē de dolo/ ī qua sic forma libellū/ qñ dolus dat cām ꝯtractui bone fidei. Ago ego. S. ꝯtra. R. q me dolo induxit ad hoc vt sibi vēderē codicē meū: al's nō vēditurus: ⁊ illū codicē sibi tradidi. vñ vt eundem codicē mihi restituat ago ꝯtra ipsuꝫ/ ⁊ ad hoc propono actionē de dolo. ꝙ ita recte ꝯcipiatᷣ libellus dicit. l. ff. eod. eleganter in prin. Si aūt dolus incidat in ꝯtractū bonefidei: sic forma libellū. Ago ego. S. contra. R. qui cum ꝓponerem vendere codicē meuꝫ pro. xx. dolo suo incidente cōtractui/ me decipit in duobus denarijs. vnde vt illos denarios mihi det ⁊ soluat ago contra ipsuꝫ: ⁊ ad hoc propono actionem ex vendito. ꝙ ita recte concipiatur libellus/ etiaꝫ pro minima quantitate dicit. l. ff. de ac. emp. l. iul. d. per contrarium. Si autem dolus incidat in contractu stricti iuris tunc si quantitas est vltra duos aureos/ dabitur acio de dolo: Et sic concipe libellum. Ago ego. S. contra. R. qui in promissione quam sibi feci: decepit me in tribus aureis. vnde quod

predictam mihi quantitatem restituat/ago contra eum actione de dolo. quod ita recte concipiatur libellus. dicit. l. C. de inuti. stipu. l. dolo. Si autem dolus dat causam contractui stricti iuris/ tunc tenet contractus: sed obstat exceptio: nisi sit processum ad traditionem. et tunc locum habet de dolo: et forma libellum vt predixi. et nota demum quod ista plenius tractantur in arte.

De actione furti manifesti.

Si quis rem tuam auferat tibi/ et tu eum in eo delicto deprehendas/ vel eodem die antequam perueniat ad locum destinatum/ deprehensus vel visus fuerit: habes contra illum actionem furti manifesti. In qua sic forma libellum. Ago ego. S. contra. R. qui codicem meum mihi subtraxit: vel furatus est. et antequam cum illo codice perueniret ad locum destinatum: scilicet quo ire volebat/ fuit deprehensus vel visus cum illo codice a me vel a Titio/ vel ab alio. vnde mihi peto ipsum in quadruplum condemnari. et ad hoc propono actionem furti manifesti. Quod ita recte concipiatur libellus dicit. l. insti. de ob. que ex delic. §. manifestus. et. ff. eo. l. fur manifestus. Si autem vis agere criminaliter/ facias simplicem accusationem per iuramentum/ que postea scribitur in libro comunis: hoc modo. Talis suo sacramento accusat tales quem dicit sibi vnum codicem furtim abstulisse de tali loco. vnde petit eum puniri. Secundum formam con. Bonon. fit libellus cum die et consule etc. Sed quia vsus modernorum ipsum repellit ab aula: ideo ipsum in presenti libello non duximus inserendum.

De actione furti aduersus nautas: caupo. stabul.

Si nauta/ caupo/ stabularius/ vel aliquis de eorum familia furto tibi res tuas subtraxit/ habes contra eum furti actionem in duplum. In qua sic forma libellum. Ago ego. S. contra. R. in cuius naue/ caupona/ seu stabulo/ res seu merces intuli seu immisi: que res mihi subtracte sunt a tali. vnde contra cauponem ago actione in factum/ ex illo titulo furti aduersus nau. cau. sta. vt recepta restituant. et peto duplum per predictam actionem. et hoc quando ago contra nau. cau. sta. Si autem vis agere contra illum qui surripuit: ita dices. Ago ego. S. contra. R. quod merces seu res quas intuli seu immisi in nauem seu cauponam seu stabulum Titij/ mihi subtraxit vnde nomine predictarum mercium in duplum ago contra ipsum. et ad hoc propono actionem furti manifesti vel nec manifesti ex illo titulo furti aduersus nau. Quod autem in vtrinsque persona recte concipiatur libellus: dicit. l. ff. eo. l. j.

De actione in factum ex illo edicto. nau. cau. stabul. vt re. resti.

Si nauta/ caupo/ vel stabullarius res quas imisisti in nauem/ cau. sta. non restituerit/ sed forte dicit eas amissas tenetur actione in factum ex illo edic. nau. cau. sta. vt re. resti. Unde sic forma libellum in hac actione. Ago ego. S. contra. R. in cuius nauem. cau. sta. immisi vel intuli/ eo sciente merces tales/ quas ipse vel alius abstulit vel subtraxit mihi/ puta talis: vnde quod res illas restituat ago contra ipsum. et ad hoc propono actionem in factum ex illo edicto. nau. caupo. sta. vt re. restituant. Quod ita recte concipiatur libellus/ dicit. l. ff. eo. l. j.

De actione serui corrupti.

Si tu habes seruum: et ego animum eius corrũpo. faciẽdo de bono ma
s lũ: et de malo deteriorẽ: habet locũ hec actio. vt. ff. eo. l. j. in pri. et. §. vlt. In qua sic forma libellum. Ago ego. S. cõtra. R. q seruũ meũ Titiũ corrupit: suadendo sibi dolo et fraude vt me contẽneret: vel subtraheret mihi res meas / puta tales. propter quod seruus est deterioratus in. x. ideo illa. x. peto. et etiam res quas mihi subtraxit. et ad hoc propono actionẽ serui corrupti. Quod ita recte concipiatur libellus dicit. l. ff. eo. l. j. et. l. si quis seruum. §. vi. Et no. q omnia predicta notantur in arte. di. iiij.

De actione vi bonorum raptorum.

Si aliquis rem tuam mobilem per violentiam tibi auferat / habet locũ
s hec actio vi bo. rap. que quidem est in quadruplum re computata. vt insti. eo. §. quadruplum. In hac actione sic forma libellum. Uobis domino. A. potest. Bonon. conqueror ego. M. de. R. qui per violentiam abstulit mihi codicem meum / vel mihi cõmodatum vel depositum. vnde peto ipsum in quadruplum condemnari. ad quod propono actionem vi. bo. rap. q ita recte concipiatur libellus dicit. l. instit. §. j. et. ff. eo. l. j. et. l. pretor. Illud notat q predicta euidentius notantur in arte. di. iij. et. iiij.

De actione iniuriarum pretoria.

Si aliquis fecit tibi iniuriam dicto / facto / seu scripto: preterq̃ in trib⁹
s casibus: scilicet quando quis est pulsatus / verberatus / vel domus sua vi introita: habes contra eum actionem iniuriarũ pretoriam. nam in aliis tribus casibus competit ciuilis: de quo suo loco dicem⁹. Libellus. Ago ego. S. contra. R. qui mihi talem iniuriam dixit. scilicet q me vocauit filium meretricis / vel cucurbitam / vel scripsit de me carmen famosum: scilicet q erã raptor / latro / atq3 pyrrata: vel cantauit de me malam cantilenam: quam iniuriam nollem mihi dixisset: vel de me cãtasset / seu scripsisset pro. c. libris bonon. quas centum libras peto mihi dari vel prestari. et ad hoc propono actionem iniuriarũ p̃toriã. hec instit. de iniu. §. i summa. et. ff. eo. l. pretor. Si autẽ qs vult agere criminaliter / faciat simplicẽ accusationẽ / prout dixi. sup. in actione furti. nota tamen / q abundantius predicta notantur in arte. di. vj.

De actione in factum subsidiaria. l. acquilie

Et de vtili actione. l. acquilie.

Ad euidentiam huius actionis. no. q. pro damno dato interdum cõpetit actio. l. acquilie directa / que tunc competit: cum damnum datur de corpore in corpus: vt instit. ad. l. acqui. §. ceterum. et ostẽdemus: cum de ea inter alias ciuiles tractabimus: interdum vtilis que tunc cõpetit / cum damnum datur de non corpore in corpus: veluti si pãno rubeo fugaui armenta vel iumenta: et aufugerunt et precipitata sunt. teneor vtili ac. l. acqui. quia sententia concordat / licet verba deficiant. scilicet quia damnum datum est sed non a corpore: sed quia prestiti occasionem damni. vnde damnum videor dedisse. vt. ff. ad. l. acqui. l. qui occidit. §. in hac quoq3. Interdum in factum subsidiaria scilicet cum damnum datur a corpore in non corpus. verbi gratia. excussi annulum de manibus tuis aureum: cecidit in mari vel flu

mine certe damnum datum est a corpore in non corpus. quia annulus stans in aqua/ non est factus deterior. ⁊ hoc secundum do. Jo. Sed. d. meus. R. dicit ꝙ vtroq; casu competit vtilis. Si autem damnum datur a non corpore in non corpus: tunc locum habet actio predicta in factum. verbi gratia: solui seruum tuum compediatum: miserie causa/ seruus ille postea fugit. constat enim ꝙ corpus non est lesum: ⁊ constat ꝙ a corpore meo non dedi damnum sed propter sequentem fugam damnum tibi illatum est. vnde competit in factum. vt insti. ad. l. acqui. §. vlti. vnde his actionibus sic forma libellum. Ago ego. S. contra. R. qui panno rubeo fugauit armentum meũ/ vel pecora mea inclusit: ⁊ ita fame mortua sunt. que quidem/ iam est annus/ ꝙ valuerunt. c. vnde ꝙ illa centum prestet ago contra ipsum. ⁊ ad hoc propono vtilem actionem. l. acqui. vel in factum. Quod ita recte concipiatur libellus/ ꝓbatur insti. eo. §. ceterum. ⁊ hoc quando damnum datum est a non corpore in corpus. Si autem damnum datum sit a non corpore in non corpus/ vel a corpore in non corpus: concipies sic libellum. Ago ego. S. contra. R. qui seruuz meũ Titiũ/ quez posueraz in cõpedibus soluit: ⁊ ita ille seruus aufugit/ qui valuit. xl. iam sunt. xxx. dies. vñ ipsa quadragita peto: ⁊ ad hoc ꝑpono actionẽ i factũ/ subsidiariam. l. acqui. vel quia annulum meum vel denarios meos excussit de manibus meis: ⁊ deuenerunt in flumine vel mari/ quem annuluz estimo. c. solidorum. vnde vt illos. c. solidos det mihi contra ipsum ago. ⁊ ad hoc propono actionem in factum subsidiariam. l. acqui. Quod his duobus exemplis recte concipiatur libellus: dicit. l. ff. de prescri. ver. l. quia actionem.

Explicit tractatus de pretorijs actionibus.

❡ Incipit secunda pars huius summe. Et proemium in tractatũ de interdictis.

Superiori particula explicite sunt pretorie actiões/ hic vero sibi locum vendicant interdicta: que secundum nostre prauitatis ingenium explicemus. nam ⁊ ipsa pretoria sunt. vt instit. de interdic. in prin. Sed quia vocabulum interdicti/ ⁊ in quo interdictũ ab actione differat explicuimus in arte. xij. di. nunc tractemus de singulis interdictis qualiter in vnoquoq; libellus formetur. Et quia per interdictum de mortuo inferendo causa religionis tuetur. ff. de interdictis. l. ij. §. j. ⁊ dignior ẽ causa religionis. vt ar. ff. cõmunia de ser. precaueri. ⁊. ar. C. de sacro san. eccle. l. sancimus ideo ab ipso primitus inchoemus.

❡ De interdicto de mortuo inferendo

s J aliquis vult sepelire/ vel inferre mortuum in sepulchrum/ ad quod sepulchrum sibi competit ius inferendi mortuum vel de nouo velit facere sepulchrum in locum suum puruz ⁊ ꝓhibeatur ab aliquo/ poterit agere interdicto de mortuo inferendo: quod prohibitorium est. vel actione in factum subrogata in locum illius interdicti. insti. de iterdic. §. prohibitoria. ff. eo. l. j. ⁊ si fuit prohibitum hẽt ꝓdictum interdictum ad interesse/ ⁊ habz locũ actio in factum ad interesse: vt per eam tantum consequatur actor quantum interfuit ei⁹ nõ prohibitũ fuisse. ff. de reli. ⁊ sump. fu. l. liberum. ⁊. ff. de mor. infe. l. j. Unde in hoc interdicto siue actione sic forma libellum. Uobis domino.

B. potestati Bonon. conqueror ego. S. de. R. qui me prohibuit inferre mortuum in locum talem / in quo mihi erat ius inferendi. vnde propter illam prohibitionem intuli in alium locum puerum quē emi / vel conduxi pro tanto precio. scz. decem: qd̄ interesse dicti loci estimo viginti. que peto actione concipiat libellus. probatur. ff. de mor. infe. l. i. ⁊. ff. de reli. l. liberum.

¶ De interdicto de sepulchro edificando

S I quis volebat edificare sepulchrum / ad qd̄ edificandū sibi ius cōpetebat: ⁊ ab aliquo prohibeatur / habet contra eum interdictū de sepulchro edificando. vt. ff. de mor. infe. l. i. §. pretor ait. In quo sic forma libellum. Uobis dn̄o. A. potestati Bon. conqueror ego. S. contra. R. q me prohibet volentē edificare sepulchrū in loco tali cuius confines sunt tales / i quo loco est mihi ius edificandi sepulchrum ⁊ mortuū inferēdi. vn̄ ne me impediat in futurum / ago contra ipsum ⁊ ad hoc propono actionem in factum surrogatam in locum interdicti de sepulchro edificando. Quod ita concipiatur li. probatur. d. §. pretor. Et nota ꝙ bene dixi actione i factū: q2 hodie interdicta non proponuntur sed actio in factum pro interdictis surrogata.

¶ De interdicto ne quid in loco sacro fiat

S I quis edificat vel aliquid immittit in loco sacro quod pertineat ad incommodum vel deformitatem loci: ⁊ non ad ornatum: tenetur interdicto ne quid in loco sacro fiat immittaturve. In hoc autē interdicto ita concipitur libellus. Ago ego. S. contra. R. qui immisit vel vult immittere in loco tali sacro: cui⁹ tales sunt fines / propter quā immissionez locus ille turpis ⁊ deformis apparet. vnde vt illud quod imisit remoueat / vel ne immittat vel immitti faciat ago cōtra ipsum vel peto ipsum ꝓhiberi. ⁊ ad hoc propono actionem in factū surrogatā in locū interdicti ne qd ⁊c. ꝙ ita recte concipiat libellus probatur. ff. eo. l. i. ⁊. l. ij. §. locorum. ff. ne quid in loco pub.

¶ De interdicto ne quid in loco publico fiat.

C Ontingit sepe / ꝙ aliquis in via publica / vel i loco publico aliquid edificat vel immittit. ideo interdictum proditum ne quid fiat in loco publico / vel via / vel itinere publico. ⁊ si factum fuerit ꝙ tollatur. ⁊ sic est istud interdictum ex prima parte prohibitorium: ⁊ ex secunda restitutoriū. vt. ff. eo. ti. l. i. in prin. ⁊. §. hoc interdictum. ⁊. §. ait pretor. In hoc autem interdicto sic concipiatur libellus. Ago ego. S. contra. R. qui vult ponere vel imposuit in loco publico / cui⁹ tales sunt fines / tale: quid: p quod locus publicus deterioratur. vnde peto ipsum prohiberi ne ponat. Uel si posuit dicas: vnde vt positum tollat ago contra ipsum. ⁊ ad hoc propono actionem in factū surrogatam in locum interdicti ne quid fiat in loco publico. Quod ita recte concipiatur libellus / dicunt. ll. preall'e.

¶ De interdicto: ne quid in flumine publico vel ripa eius ponatur.

S I aliqd vult immitti ab aliquo in flumine publico vel ripa ipsius / vel forte est immissum / cōpetit hoc interdictum / quorū vnū ē prohibitoriū.

scilicet ne quid fiat in flumine publico/ vel ripa ipsius. aliud est restitutorium. scilicet q si factum fuerit restituatur & tollatur. vt.ff.eo.l.i.in prin.&.§.deinde ait pretor.&.ff.de flumi.l.i. In his interdictis ita cõcipe libellũ. Ago ego.S. cõtra.R.qui tale quid posuit in flumine tali/ propter quod flumen non est nauigabile/ vel propter quod flumen nauigari nõ potest. Unde q remoueat ago contra ipsum. Si autem non dum posuit/ sed vult ponere: dicas ita in libello qui vult ponere.vnde peto ipsum prohiberi.ad hoc propono inter dictum de fluminibus ne quid in flumine publico ripa de ipsius fiat quo peius nauiget/ vel actionẽ in factum subrogatã in locum illius interdicti. Quod ita recte cõcipiat libellus/ dicunt.ll.prealle. Si autem vis agere ex alio interdicto: scilicet ne quid fiat in flumine publico: concipies ita libellum. Ago ego.S.cõtra.R. qui in flumine publico tale quid posuit/ quo flumen illud aliter fluit q fluxerat in priore estate.vnde vt remoueat/ contra ipsum ne ponat.& ad hoc propono interdictum ne quid in flumine publico fiat quo aliter fluat q fluxit in priore estate.vel actionẽ in factũ subrogatã in locum ipsius interdicti. Quod ita recte cõcipiat libellus: probat.ff.ne qd in flu.pub.per to. Si autẽ pp̄ter id quod immissum est molendinum tuum est factum deterius: sic dices. Ago ego.S. cõtra.R.qui tale opus vult facere vel immittere/ vel fecit vel immisit in flumine tali/ pp̄ter quod damnum mihi infertur: quia molendinum meum nõ ita currit/ nec ita fluit sicut consueuerat.vnde ne ponat vel immittat.vel si posuit dicas q remoueat: ago cõtra ipm: & ad hoc pp̄ono vtile interdictũ ne qd fiat in flu.pub.&c. Quod ita recte concipiatur libellus probatur iuribus palle.

De interdicto de loco publico fruendo.

SI aliquis conducit domum vel predium vel aream publicam a fisco vel repub.alicuius ciuitatis.& ĩpediatur re conducta frui: habet contra impedientem interdictũ de loco publico fruendo.vt.ff.eo.l.j. Unde sic forma libellum. Ago ego.S.contra.R.qui non permittit me vti & frui loco publico: cuius confines sunt tales. quem locum a tali massario ciuitatis Bonoñ.conduxi pro.x.lib.bonoñ.singulis annis soluendis. Unde ne me pp̄hibeat: ago contra ipsum.& ad hoc propono interdictum de loco publico fruẽdo/ vel actionem in factum subrogatam in locum illius. Quod ita recte concipiatur libellus/ dicit.l.prealle.

De interdicto de via publica reficienda.

SI aliqs vult reficere viã publicam: & sub aliquo impeditur/ habet cõtra impediẽtẽ interdictũ de via publica reficiẽda.vt.ff.eo.per to. Unde sic cõcipit libellus. Ago ego.S.cõtra.R. qui me volentẽ reficere vel purgare talem viam publicam prohibet vñ vt cesset a tali iniuria ago contra ipsum.& potest addi.& vt mihi soluat vel reddat quãtum mea interest/ me phibitum non esse.& hoc quando per talẽ refectionẽ vertebatur specialis vtilitas actoris.& ad hoc pp̄ono interdictum de via pu.refi.vel actionẽ in factũ subrogatam.&c. Quod ita recte conciplatur li.dicunt iura prealle.

De interdicto vt liceat ire agere per viã publicã.

SI aliquis vult ire per viã publicam/ vel vult aliquem ducere vel agere & impeditur ab aliquo: habet cõtra eũ interdictum vt liceat ire/ agere per

viam pub. In quo sic forma libellum. Ago ego. S. cōtra. R. q me volentem ire vel agere/vel ducere tale quid per viā publicā prohibuit vel ꝓhibet: vnde ne me prohibeat ago contra ipsum ⁊ ad hoc propono interdictum vt liceat ⁊c. vel actionem in factum subrogatam ⁊c. Quod ita recte concipiatur libellus/probatur. ff. ne quid fiat in lo. pub. l. ij. §. vlti.

De interiecto vt liceat ripam publici fluminis reficere vel munire.

Si aliqs vult reficere vel munire ripā publici fluminis/⁊ ab aliquo ꝓhibef: habet contra illū interdictū vt liceat ri pub. flu. refi. In quo sic forma libellū. Ago ego. S. cōtra. R. q ꝓhibuit ⁊ ꝓhibet me volētem reficere vel munire ripā talis fluminis sine aliquo ipedimēto nauigij/cū eēm paratus satisdare ⁊ cauere noīe dāni infecti vsq ad. x. annos. secundū mādatū ptoris. vnde ne me prohibeat ago contra ipsum. ⁊ ad hoc propono interdictum vt liceat ripam pub. flu. refi. vel mu. vel actionem in factum subrogatam ⁊c. Qđ ita recte concipiatur li. dicit. l. ff. de ripa. muni. l. vnica.

De interdicto vt liceat in flumine publico nauigare.

Si qs in flu. pub. vel stagno pub. vel lacu pu. vel fossa pu. nauigare vel piscari ꝓhibeat: habet interdictū vt in flu. pu. li. na. Et in eo sic forma libellum. Ago ego. S. contra. R. q me ꝓhibuit ⁊ ꝓhibet nauigare vel piscari in flumine tali/vel stagno/vel fossa/vel lacu. vnde. ne me ꝓhibeat ago cōtra eū. ⁊ ad hoc ꝓpono interdictū vt li. in flu. pu. ⁊c. vel actionē in factum surrogatā ⁊c. Quod ita recte concipiatur li. probatur. ff. vt in flu. pu. l. vnica.

De interdicto ne vis fiat ei qui in possessionem missus est.

Si qs mittatur possessionem a iudice/vel in tenutas alicuius rei/cā rei seruande: ⁊ tu prohibeas eum esse in possessione vel tenuta/cōpetit ei hoc interdictum siue dominus siue aliter prohibuerit. vt. ff. eo. l. j. Et i hoc interdicto sic concipe libellū. Ago ego. S. cōtra. R. qui prohibuit me ire vel esse in possessione taliū rerum in quaꝝ possessione iudex me mittēdū decreuit. vnde ne me prohibeat ago contra ipm. ⁊ ad hoc ꝓpono interdictū ne vis fi. ei q in pos. mis. est vel actionem in factū ⁊c. vel ñ vis petere tuū interesse. scꝫ quāti tua interesset non esse prohibitū dicas: vnde quia interest mea in. c. nō esse prohibitum/ideo istud interesse peto. Quod ita in vtroq casu recte cōcipiatur libel. dicit. l. prealle. Si autem non vis predictam actionem proponere dicas ita. Ago ego. S. cōtra. R. vt. s. vnde ꝙ in poss. rerum illarū mittar manu militari/officium iudicis propono ⁊ vestrum officium domine iudex imploro. Quod ita recte concipiatur libellis/probatur. ff. eo. l. si quis missus. §. prio. Et ibi dat consilium Vlpianus ꝙ melius sit agere officio/iudicis/quā proponere interdictum.

Interdictum quorum bonorum.

Si aliqs vocatur ad successionem alicuius ex testamento/vel ab intestato: ⁊ vult possessionē rerū defuncti ab illis q possident aduocare/seu re-

cuperare: habet locū interdictū quoꝝ bonoꝝ qd restit. est. ⁊ ptinet ad vniuersitatem bonorum ⁊ non ad res singulas: vel ad nomina: quia contra debitores heredi. nō datur/ sed ad bonorum corporalium pos. vt. ff. eo. l. j. ⁊. ij. Unde sic concipe libellum. Ago ego. S. contra. R. qui iniuste tenet vel possidet bona que fuerunt quondam Titij. cui ex testamento vel ab intestato successi. vnde eorum possessionem peto mihi tradi vel dari. ⁊ ad hoc propono iterdictū quorum bonorum/ vel actionem in factum. ⁊c. Quod ita recte concipiatur libellus probatur. ll. preall. ⁊ insti. de interdic. §. adipiscende.

De interdicto quorum legatorum.

Si legatarius sua auctoritate/ occupat rē sibi legatā sine heredū volū
s tate: hereditate iacēte tenet heredi rē illā restituere. ⁊ id equissimū visum ē p̄tori: vnūquēq; nō sibi ipsi ius dicere occupatis legatis: s; hoc ab herede petere. ff. eo. l. j. Tū in isto iterdicto sic concipias libellū. Ago ego. S. J. R. q domū talē cuius fines sunt tales/ legatam sibi in testamēto Titij/ cui Titio ego ex testamento successi/ sua auctoritate iacente hereditate occupauit. vnde predicte domus pos. mihi dari vel tradi peto. ⁊ ad hoc propono interdictum quorum legatorum. vel actionē in factum subrogatam ⁊c. multi tamen sapientes ponunt in li. cuius domus possessionē vel quā domū peto mihi restitui: cū istud interdictū dicatur restitutoriū. sed hoc cū calūnia procedit. Quod aūt libellus sit bene conceptus: probatur per. l. preall.

Interdictum de tabulis exhibendis.

Si aliqs fecit tabulā idest testamētū: ⁊ illa tabu. ab aliquo teneat: ⁊ tua
s interfit illud exhiberi: potes agere contra illū interdicto de tabulis exhibendis. in quo sic forma libellū. Ago ego. S. contra. R. q testamentū vel codicillos Titij/ in quo vel in quibus mihi legatū fuit relictū/ nō exhibet: vnde q exhibeat ago cōtra ipsum: ⁊ ad hoc propono/ interdictū de tabulis exhibēdis. vel actionem in factū sub re in locū ipsius. Quidā sapiētes sic. Ago ego. S. contra. R. qui testamētū vel codicillos/ in qbus sunt mihi. x. legata/ cū posset exhibere non exhibet: vnde quia interest mea in. x. predictū meū interesse peto: ⁊ adhoc propono. vt ⁊c. Quod ita recte cōcipiat libellus. pbatur. ff. eo. l. j. ⁊. l. cum. §. solent. ⁊. §. condemnatio.

Interdictum de liberis exhibendis.

Si filius tuus q est in potestate tua/ ab aliquo detineatur inuitus: pote
s r's agere cōtra eū interdicto de liberis exhibēdis hoc mō. Ago ego. S. contra. R. qui Titiū filiū meū in potestate mea constitutū/ inuitū detinet. vnde peto illū mihi exhiberi. ⁊ ad hoc ꝓpono interdic. de libe. exhib. vel ac. in factum/ subro. in lo. ipsius. Quod ita recte concipiatur libellus/ probatur. ff. eo. l. j. in prin. §. in hoc interdicto.

Interdictū de liberis deducendis

Si filius alicui⁹ ab alio detentus/ exhibeat patri: poterit postea pater ꝯ
s illū q ipedit eū deduci itētare iterdictū d deducēdis liberis sic. Ago ego. S. cōtra. R. q ꝓhibet ⁊ ipedit me volentē deducere filium mea potestate cōstitutū: vnde ne ipediat vel ꝓhibeat/ ago cōtra ipm. ⁊ ad hoc propono interdi. de libe. deduc. vel actionē in factū subrogatam ⁊c. Quod recte

conciplatur libellus/probat.ff.eo.l.deinde.§.j.⁊.§.hoc autem interdictum.

Interdictũ de libero homine exhibendo

SJ liber hõ detineat ab aliquo iniuste:ꝑt i tẽtare ꝯ detẽtatorẽ iterdictuꝫ de libero hoie exhibẽdo.qd cuilibet d ꝑplo cõpetit.vt.ff.eo.l.j.⁊.ij.⁊.l. ꝙ ⁊ lex.§.hoc iterdictũ.Et i h iterdicto sic forma libellũ.Ago ego.S.ꝯ.R. q.Titiũ liberũ hoiẽꝫ inuitũ dtinet:⁊ sibi libertatẽ recedẽdi quo velit n pstat.vñ ꝙ illũ Titiũ exhibeat peto.⁊ ad hoc ꝑpono iterdictũ d libero hoie exhibẽdo vel actiõeꝫ i factũ subrogatã ⁊c. Qd ita recte ꝯcipiat libellus/ ꝑbat.ll.ꝑalle.

De interdicto vnde vi.

s Ji possidebas domũ vel fundũ/vel aliquã rẽ imobilẽ:⁊ aliqs te expellat a possessione illius rei.potes recuperare possessionẽ illius rei p iterdictũ vnde vi. p quod fit restitutio possessiois cũ oi causa damni dati.vt.ff.eo.l.j.§.j.in hoc interdicto sic cõcipe libellũ. Uobis domino.A.potestatis Bonoñ. conqueror ego.S. de tali/qui me expulit de possessione fundi talis:cuius fines sunt tales.queꝫ fundum possidebam. vnde ꝙ restituat mihi possessionem fundi predicti: ⁊ omnem causam dãni dati/ ago contra ipsum: ⁊ ad hoc propono interdictũ vnde vi.vel actionẽ in factũ subroga.⁊c. Si aũt vis agere vt ille restituat ⁊ puniat p ꝯstitutionẽ si qs in tantã dices retento principio vt.s.vnde vt restituat mihi possessioneꝫ fundi predicti. ⁊ si est dominus/vel si habet ius in re:ꝙ cadat a domino vel a iure quod habꝫ.vel si nõ dominus/siue non habet ius in re:vt estimationeꝫ ipsi fundi mihi soluat/ago contra ipsum:⁊ ad hoc propono constitutionem.si quis in tantam. Si autem tu non fuisti expulsus/sed coloni tui: dices . Ago contra talem qui colonos meos qui erant in possessione:talis fundi/expulit violẽter de ipso fundo. vnde ꝙ restituat ⁊c.vt in primo libello. Quod ita recte concipiatur libellus/ probatur.ff.e.l.j.§.j.⁊.§.quotiens.⁊.§. fine autem.§.rectissime.⁊.§.pe.⁊.l.cuꝫ fundum.⁊.l.colonus.C.eo.l.si quis in tantam. Si autem rustici contradicunt seruitia debita dominis exhibere: sic agunt domini cõtra eos.Ago cõtra talem/qui me talibꝰ seruitijs/puta capone/vel spatula porci debitis mihi ⁊ antecessoribus meis: ab ipso ⁊ antecessoribus suis solutis per.xxx.annos: quam solutionem allego ad probandum dicta seruitia debita me quasi spoliauit: contradicendo mihi soluere seu reddere. vnde ꝙ restituat mihi quasi possessionem illorum seruitiorum.Ago contra ipsum ⁊ ad hoc propono vtile interdicti vnde vi.vel actionem in factum vtilem subrogatam ⁊c. vel vtilem condictionem ex.l.si quis in tantam.

De interdicto.quod vi aut clam.

s Ji aliquis cõtra tuam denunciationem aliquid faciat in tuo: ⁊ siue denunciatio fiat per iactũ lapilli/siue alio modo.videtur vim facere.Itẽ si quis te celante/ quẽ suspicatur sibi cõtrouersiam moturuꝫ vel suspicari debuit/aliquid in tuo solo faciat. videtur clam facere.vnde competit tibi interdictum quod vi aut clam.vt.ff.eo.l.j.§. quod si vi.⁊.l.vim facit.⁊.l. prohibere.§.clam. ⁊.l.seruitus . vnde in hoc interdicto sic concipe libellum. Ago ego.S.contra.R. qui me inuito/ ⁊ contra meam prohibitionem ⁊ denunciationem in tali loco / cuius fines sunt tales: quem locum dico ad me

pertinere iure dominij vel/quasi vel/ ratione vsusfructus/vel alterius inter esse opus fecit: vel fieri facit post meam denunciationem et prohibitionem. vnde vt illud opus remoueat/ꝛ in pristinum patiatur statum restitui/ suis expensis: ago contra ipsum.ꝛ ad hoc propono interdictum quod vi aut clam vel actionē in factū subrogatā ꝛc. Quod ita recte concipiat/dicit.l.ff.eodē ti tulo.l.i.l.semp.ꝛ.l.cōpetit.§.vltimo. ¶ Si autē fecit opus te ignorante ꝛ celante/ita ɔcipies libellū. Ago ɔtra. R. qui opus fecit in loco tali:me ignorāte ꝛ celante/ꝛ suspicante seu suspicare debēte/me sibi ɔtrouersiā moturuꝫ: quem locum dico ad me pertinere iure dominij/vel quasi/vel alio iure.vnde vt p̄dictum opus patiatur destrui/ suis expensis ꝛc.vt in superiori libello.

¶ De interdicto vti possidetis

Si quis turbat te in possessione tua:ꝛ non permittit te pacifice possidere habes contra ipsum interdictum vti possidetis/per quod possessionem habitam retines.ꝛ propteream dicitur retinendo possessionem.vt insti.de interdictis.§.retinendo.ꝛ in hoc iterdicto sic ɔcipe libellū. Ago ego. S. ɔtra. R. qui me in tali domo vel fundo/cuius fines sunt tales/queꝫ possideo inquietat ꝛ per turbat:non pmittendo me pacifice possidere.vnde ne vim turbatiuam/vel inquietatiuam mihi inferat/aut aliquo modo inquietet possessionē meaꝫ/prohiberi peto:ꝛ ad hoc propono ꝛc. Quod ita recte ɔcipiatur libellus.dicit.l.ff.eo.l.vnica.ꝛ insti.de interdicto.§.retinen. Et nota ꝙ simili modo facere posses li.si aliqui colonos tuos/inquilinos aut scripticios/ꝉ possessionem tui soli/non permittendo eos laborare ꝛ consueta tibi prestare seruitia inquietaret Et latius notatur in arte di.xij.

¶ De interdicto vtrobi.

Si aliquis turbat seu inquietat te/in possessiōe rei mobilis:habes contra turbantē interdictū vtrobi.in quo sic forma libelluꝫ. Ago contra. R. qui me talem rem mobilem/cuius talia sunt signa/non pmittit pacifice possidere:turbando mihi possessionem illius rei.vnde ne me turbet/sed pmittat pacifice possidere:ago cōtra ipsuꝫ:ꝛ ad hoc propono interdictū vtrobi/vel actionem in factum ꝛc. Quod ita recte concipiatur libellus/ꝓbatur. ff.eo.l.vnica.ꝛ insti.de interdic.§.retinende.

¶ Interdictum de superficiebus.

Si imposuisti superficiem in solo alieno: ꝛ alius turbat te in superficie illa:succurritur tibi superficiario per interdictum de superficiebus.vt ff.eo.l.i.ꝛ.ff.vti possi.l.si duo.§.labeo.ꝛ sequenti.in quo sic forma libellum. Ago contra. R. qui me superficiem positam in tali solo cuius tales sunt confines:quod solum ad superficiem imponendam/a Sempronio domino ipsius soli conduxi/pacifice possidere non permittit:imo me possessione ipsius superficiei turbat ꝛ inquietat.vnde ne turbet/ago contra ipsum:ꝛ ad hoc propono interdictum de supficie:vel actionem in factuꝫ subrogatā ꝛc.posset etiā proponi interdictum vti possidetis.probatur p.ll.preallegatas.

¶ Interdictum de itinere actuqꝫ priuato.

Hoc interdictum prohibitorium est/pertinens ad tuēdas rusticas tātummodo seruitutes.vnde si aliquis vadit per fundū alicuiꝰ priuati siue in

re servitutis / sive non: dum tamen hoc anno fit usus itinere vel actu: non vi / non clam / vel precario. & venit alius. & prohibet ipsum volentem ire agere. ideo competit sibi interdictum de itinere actuque privato. ut. ff. e. l. j. & in eo sic forma libellum. Ago ego. S. contra. R. qui me volentem uti / & utentem via / itinere / vel actu per talem fundum: cuius tales sunt cõfines prohibet: qua via itinere vel actu usus sum hoc anno / non vi / non clam / non precario. unde ne me prohibeat: ago contra ipsum / & ad hoc propono &c. Quod ita recte concipiatur libellus: probatur. ll. preall.

Interdictum de itinere actuque privato reficiendo.

Si tu habes servitutẽ vie / itineris / vel actus: & vis reficere locũ illũ / unde tibi debetur illa servitus / & ab aliquo prohibearis: competit tibi contra illum hoc interdictũ. ut. ff. eo. l. unde. §. ait pretor. in quo sic forma libellũ. Ago contra. R. qui me volentem reficere viam / iter sive actum: quã vel ques habeo per fundum talem / cuius fines sunt tales: de iure mihi cõstitutã & debitam impedit & prohibet reficere. unde ne me ĩpediat: ago cõtra ipsum / & ad hoc propono interdictum de itinere actuque privato reficiendo: vel actionem ĩ factũ subrogatã &c. Quod ita recte concipiatur libellus: dicit. l. preallegata.

Interdictum de aqua quotidiana.

Si habes ius aque quotidiane / ducẽdo ad predia tua & ab aliquo prohibearis aquam illã ducere: habes contra illum interdictum de aqua quotidiana / quod est ꝓhibitoriũ. & interdum restitutoriũ ẽ. Aqua autem quotidiana non dicitur ea que quotidie ducitur: sed ea que quotidie duci potest: si velit. ut. ff. e. circa principium. unde in hoc interdicto sic concipe libellum. Ago contra. R. qui me prohibet ducere aquam per fundum talem: cuius fines sunt tales. quam aquam duxi hoc anno non vi / non clam / nõ precario. unde ne me impediat seu prohibeat: ago contra ipsum / & ad hoc propono actionem in fac. &c. ꝙ recte conci. li. probatur. l. preall.

Interdictum de aqua estiva.

Si habes ius ducendi aquam estivã ad locum tuum / quã in priori estate duxisti a me: & ab aliquo impediaris / ne eam ducas: habes contra eum interdictum de aqua estiva: ea que sola estate expedit uti. ff. e. l. j. circa prin. in hac actione sic forma libellũ. Ago ego. S. contra. R. qui me ꝓhibet vel impedit ducere aquã estivam & fundum meũ: ad irrigãdas teneras cucumellas vel citreolas vel alia: uti aquam illam duxi priori estate. unde ne me impediat vel prohibeat / ago contra eum & ad hoc propono interdictum de aqua estiva: vel actionem in factum subrogatam &c. ꝙ ita recte concipiatur libell. probatur. ff. eo. l. j. §. deinde ait pretor.

Interdictum de aqua ex castello ducenda.

Si aquã ꝑ castellũ. i. ꝑ receptaculũ / quo aquã publicã recepit: ducis ad locũ tuũ / & impedi͛ris illã aquã ducere: habes interdictum de aqua ex cast. du. ut. ff. de aqua quotidi. & esti. l. j. §. ait pretor quo ex castello. in quo sic forma libellum. Ago ego. S. Z. R. qui iniuste prohibet me seu impedit aquã ducere ex castello. i. ex illo tali receptaculo: qđ recipit aquã publicam: ex quo loco ius est mihi sive competit aquam ducere. Unde ne me ꝓhibeat / ago

contra ipsum: et ad hoc propono interdictum de aqua ex castel. du. vel acti. in factum etc. quod ita recte concipiatur libel. dicunt iura preall.

¶ Interdictum de riuis.

S I quis habet riuũ per quẽ aquã ducit: et ab aliquo impediatur aquã per illũ ducere: vel prohibeatur ne ducat. vel vult reficere riuũ illũ vel purgare: et ab aliquo prohibet. Uel si aliquis habeat specus vel septa in flumine: vel habeat fossaz vel puteũ/ et vult ducere aquã/ vel reficere vel purgare. et ab aliquo prohibeatur: habz interdictũ de riuis. vt. ff. eo. l. i. in prin. in hoc aũt iter dicto sic forma libellũ. Ago ego. S. cõtra. R. qui me prohibet et impedit ducere aquam per riuuz vel septa vel specũ: vel ducere aquã de puteo sicut priori estate/ vel hoc anno duxi vel reficere. vnde ne impediat vel me prohibeat/ ago contra ipsum: et ad hoc propono etc. Quod ita recte conci. li. dicit. l. preall.

¶ Interdic. de fonte reficiendo.

S I aliquis habet vsum hauriẽde aque de fonte vel puteo vel piscina/ vel lacu: et ab alio impeditur: cõpetit ei contra ipsum impedientem hoc interdictum de fonte. Aliquũ quis vult reficere fontẽ/ vel puteũ. et ab alio impeditur vel prohibetur reficere vel purgare. et tunc habet interdictum de fonte reficiendo. vt. ff. eo. l. i. in pricipio. et. §. deinde ait ptor: in quo sic forma libellũ. Ago ego. S. contra. R. qui prohibet me vel impedit vti aqua de fonte/ lacu/ puteo/ vel piscina tali: cuius fines sunt tales. qua aqua vsus sum hoc ãno: nõ vi/ non clam/ nõ precario. vñ ne me impediat vel prohibeat vti aqua illa sicut hoc anno vsus fui. ago contra ipsuz: et propono iterdictũ de fonte: vel actionẽ in factũ subrogatã etc. ¶ Sed pro reficiẽdo sic concipe libellũ. Ago contra te/ qui me prohibes vel impedis purgare fonte: vel reficere piscinã/ vel lacũ vel puteũ: cuius fines sunt tales. vñ ne me impedias purgare predicta: sicut ius ẽ mihi purgandi/ et vsus sum hoc anno: nõ vi/ nõ clam/ nõ precario: ago contra ipsum/ et ad hoc propono iterdictũ de fonte reficiendo: vel actionẽ in factũ subrogatã etc. Quod ita recte concipiatur libellus: dicunt iura predicta.

¶ Interdictum de Cloacis.

S I vis cloacam tuã purgare: et ab alio impediris. itẽ si vis cloacaz de nouo facere: et ab aliquo prohibearis/ vel si aliquis imisit cloacaz in tuo: habes contra eũ interdictũ de cloacis. in quo sic forma libellũ. Ago cõtra. R. qui prohibet me purgare vel reficere cloacã meã/ que ẽ in loco tali iter me et ipsum. vñ ne me prohibeat vel impediat: ago contra ipsuz/ et ad hoc propono interdictuz de cloacis/ vel actionẽ in factũ etc. Uel sic. ago contra. R. qui iter cloacã que est inter me et ipsum in loco tali imittit talia per que vsus meus in cloaca illa impeditur. vnde. quod illud remoueat: ago contra ipsuz: et ad hoc propono vt supra. Quod ita recte concipiatur libellus: dicit. l. ff. eo. l. j.

¶ Interdictum de precario.

S I rẽ tuã concessisti alicui precario: et ille non vult eã restituere: potes eã recupare per interdictũ de precario. vt. ff. e. l. j. in quo sic forma libellũ. Ago ego. S. contra. R. cui talẽ rez concessi precario: et eã mihi reddere contradicit. vñ ad hoc vt mihi restituat: ago contra ipsum/ et propono interdictum de precario: vel actionem in factum subrogatam in locum illius interdicti. Quod ita

recte concl.li.probatur.ff.eo.l.j.7.ij.

Interdictum de arboribus cedendis.

Si arbor vicini tui ipendet supra domum tuã/vel agrũ:vel si arbor illa super excrescat 7 damnum inferat:fundamentis tue domus:habes cõtra dominum arboris interdictum de arboribus cedendis:per qđ consulitur ei qui habet arborem q eam succidat.alioquin tu in cuius domum vel agrum impendet/succidere poteris.vt.ff.e.l.i.in hoc autem interdicto sic forma libellum.Ago ego.S.contra.R.qui arborẽ positã in domo sua vel area: 7 impendentem super domum meam/ non vult succidere/ nec etiam patitur q ego succidam.vnde q me succidere vel incidere patiatur:ago contra ipsum/ 7 ad hoc propono interdictum de arboribus cedendis:vel actionem in factum subrogatam. Si autem impediat in agro:dices ita.Ago contra.R.cuius arbor posita in predio suo/impendet super predium meũ:quã arborem ipse a terra vsq3 ad.xv.pedes deglabare non vult:vnde ne me prohibeat deglabare volentem/vsq3 ad predictum legitimum modum:agó contra ipsum/ 7 ad hoc propono interdictum de arboribus cedendis.ex.ij.capite.vel actionem in factum 7c.probatur in.l.preal.§.deinde ait pretor.

Interdictum de glande legenda.

Si fructus arborum tuarum cadant in fundum vicini tui: 7 vis illos fructus colligere:sed vicinus tuus te prohibet:habes contra illum interdictum de glande legenda.in quo sic forma libellum.Ago ego.S.contra.R.qui fructus qui ceciderunt ex arbore mea in agrum suum non patitur me colligere.vnde ne me prohibeat volentẽ colligere/ ago contra ipsũ: 7 ad hoc propono interdictum de glande legenda : vel actionem in factum subrogatam in locum ipsius interdicti. Quod ita recte concipiatur libellus dicit.l.ff.eo.l.vnica.

Interdictum de migrando.

Si ab aliquo domum cõduxisti: 7 modo res tuas vis inde extrahere/ 7 dominus te prohibet:habes contra eum interdictum de migrando.7 in eo sic forma libellum.Ago ego.S.contra.R.qui talẽ domũ mihi locauit:cuius fines sunt tales:pro decem solidis.vel etiam gratuite concessit: in quam domũ res tales intuli.quas me extrahere non permittit/neq3 me libere exire cum rebus meis permittit.vnde ne me impediat/ago contra ipm: 7 ad hoc propono interdictum de migrando:vel actionem in factum subrogatam 7c.Quod ita recte concipiatur libellus/probatur.ff.eodem.l.j.§.j.7.§.hoc interdictum.7.§.si pensio.

De interdicto saluiano.

Si colonus tuus intulit res in fundo/vel inquilinus i domo:7 res ille a colono vel inquilino/vel ab alio possidentur:potes possessionẽ illarũ rerum auocare per interdictum saluianum:hoc modo. Ago ego. S. contra.R.qui res tales mihi obligatas a colono meo tali/pro pensione fundi talis/quem sibi locaui pro decem tenet seu possidet.vnde q mihi possessionem rer℞ predictarũ tradat/ago contra ipsum:7 ad hoc propono interdictũ vtile saluianum:vel actionem in factum subrogatam loco ipsius interdicti.

probatur.ff.eo.l.i.ꝛ.C.eo.l.i.¶Si aūt vis agere cōtra ipsuꝫ colonū vel eius heredes:dicas.Ago contra.R.colonū meū vel heredē/ cui locaui pdiuꝫ tale pro decē nomine pensionis mihi soluēdis:pro qua pensione res sue tales fuerunt mihi obligate.vñ vt res illas mihi tradat/ ago contra ipsum:ꝛ ad hoc ꝓpono interdictum saluianum directū/ vel ac.in fac.ꝛc.vt per iura preall.

¶Interdictum de noui operis nunciatione.

J alicui volēti edificare in solo tuo/ tu denunciasti/ ne edificaret:ꝛ ille
s post denūciationē edificauit/ habes cōtra eū īterdic.de noui.ope.nūcia:p quod cōpellit edificiū destruere/ suis expēsis.et si iuste edificauerit.vt.ff.eo.l.j.in prin.ꝛ.l.ptor ait.in prin.Et in hoc interdict.sic forma libellū.Ago ego.S.cōtra.R.q postq̄ nunciaui nouū opus in edificio tali p iactū lapilli ipse edificauit.vnde ad hoc propono interdi.de no.ope.nūci.vel acti.i factum ꝛc.Quod recte conci.li.dicunt.ll.preallegate:

¶De interdicto vt liceat edificare ei cui nunciatum est si satis dederit.

J tibi nunciatū est nouū opus ꝛ tu satisdedisti/ vel paratus es satisda
s re:vel nuncianti si pſens ē/ vel vrbicarie prefecture vel prouinciali si nuncians sit absens de opere moliendo tuis expensis si apparuerit te iniuste edificasse:ꝛ ille adhuc nō cessat te īpedire/ habes ꝯtra euꝫ interdictum hoc qd̄ est ꝓhibitoriū/ ne vis fiat ei qui satisdedit de opere destruendo si vult edificare.vt.ff.de noui operis nunciatio.l.ptor ait.§.deinde ait ptor.ꝛ.§.hoc interdictū.Et in hoc interdicto sic forma libellū.Ago ego.S.contra.R.qui cū denunciasset mihi nouū opus/ ꝛ sibi satisdederim de opere demoliendo/ si appareret me iniuste edificasse vel paratus essem satisdare.ꝛ nunc velim edificare:ipse me prohibere ꝛ impedire/ quominus edificē non cessat.vñ nemo ipediat ago contra ipsum:ꝛ ad hoc propono interdic.de no.ope.nunci.quo caue tur:vt satisdatione prestita ab eo cui nunciatur nouū opus non impediaꝭ:quo modo minus edificet:vel actionem in factum subrogatam ꝛc.Quod recte cōcipiatur libellus:dicunt.ll.preall.

¶De interdicto fraudatorio.

Ontingit ꝙ aliquando debitor alienat in fraudem creditoris/ propter quod competit creditori interdictum fraudatorium.vt.ff.de solu.l.pupilli.debitor.in princi.Itē cōpetit creditori clauisiana ꝛ pauliana seu fauiana.de quibus plene diximus.s.in suis rubricis.vnde que dicta sunt in illis/ intelligantur in hoc interdicto tacite repetita.

Explicit tractatus de interdictis.

¶Incipit tertia pars huius summe ꝛ proemium in tractatum de Edictis

Q Uoniā in superiori particula huius opusculi aliquātuluꝫ circa interdictorū intellectus describendos versatum est: cōsequēs erit vt de edictis/ que ꝛ pretoria sunt/ sicut ꝛ interdicta:studiosus differamus.vñ qꝛ edictum ab illo corrupto/ cōtēptā ptoris vindicat malestatem:ideo de eo primitos videamus:Que aūt differentia si inter

edictum ꝛ interdictum arte.xiij.di.notantur diligenter.

¶ Edictum de albo corrupto.

Si quis corruperit seu deleuerit vel cassauerit albū pretoris loco cuius hodie sunt quaterni cōis:punitur in quadraginta aureis per edictum de albo corrupto.vt.ff.de iurisdictione omniū iudiciū.l.si quis id.ꝛ in stitu.de actione.§.penales.in hoc aūt edicto sic concipe libellum. Ego contra talem/qui quaternos communis/siue libellos ꝛ alia in quaternis cōis posita corrupit vel abradēdo vel mutādo vel itercedendo/alias interlineādo.vnde ipsum peto puniri in.l.aureis/ꝛ ad hoc propono vtilē actionē in factū/ subrogatā in locū edicti/de albo corrupto/vel ipsum edictū vtile. Quod ita recte concipiatur libellus/dicunt iura prealegata.

¶ Edictum. Si quis ius dicenti non obtemperauerit.

Si quis iudici non obtēperauerit/vel in principio vel in medio vel in fine/iudex pōt eum mulctare ex illo edicto.i quo sic forma libellū. Ego ego.S.ꝫ.R.qui vocatus a tali iudice cōitatis Bonoñ.ꝙ veniret corā eo ad meā petitionē/ꝛ ꝙ inibi responderet/venire contēpsit.vnde qꝛ non venit:interest mea in tantū/ideo illud inter eē peto:ꝛ ad hoc ꝓpono edictuꝫ.si quis ius dicēti non obtēperauerit. ¶ Si aūt vis ꝙ iudex eum puniat.i.mulctet pena pecuniaria/cōcipias ita libellum. Ego ego.S.contra.R.qui mandatum sibi a vobis factū:non adimpleuit:ꝛ sic vobis nō obtēperauit.vñ vt ipsum puniatis/ago:ꝛ ad hoc propono actionē in factū ex edicto si quis ius dicenti ꝛc. Quod ita recte concipiatur libellus/probatur.ff.eo.l.vnica.

¶ Edictum. Si quis temere vocauerit aliquē in ius:quē vocare non licet.

Si aliquis temere vocauerit aliquē in iudicio/quē vocare non licēt/puta patronū vel parentē/sine venia:punitur in.l.aureis per hoc edictū. vt.ff.de in ius vo.l.pe.ꝛ fi.in quo sic forma libellū. Ego ego.S.cōtra. R.qui me patrem suum seu patronum/vocauit in ius sine venia/sibi cōcessa a pretore siue a ptāte/ꝛ in dicta vocatione fuit litem contestatus.vnde ipsum in.l.aureis condemnari seu puniri peto/ꝛ ad hoc propono actionē in factum ex edicto/de in ius vocando. Quod ita recte conci.li.dicunt.ll.prealle.ꝛ insti. de acti.§.penales.

¶ Edictū. Si quis in ius vocatus non ierit.

Si quis vocatus fuerit a iudice/ꝛ ipse non vadit ad eū/potest iudex eū punire secundum iurisdictionē suam/ex hoc edicto.si quis in ius vocatus non ierit.vt.ff.e.l.i.ꝛ.ij.hoc edicto sic concipias libellum. Ego ego.S.contra.R.qui vocatus a iudice tali non venit coram eo/cum esset iurisdictioni ipsius suppositus.vnde peto ipsum condemnari secūdū voluntatē vestram:ꝛ ad hoc propono actionem in factum ex edicto.si quis in ius vo.ꝛc. Quod ita recte concipiatur libellus:dicunt.ll.predicte.

¶ Edictum de eo qui non accepit aliquē fideiussorē:pro reo principali.

I aliqs noluerit recipere fideiussorē/ p illo qui debeat satisdare iudi-
s cio sisti.i.dare fideiussorē q stabit iudicio/ actor fideiussorē illus recu-
sat/ et alium petit.ideo proditum est edictū p quod pena imponitur ei.
l.aureorum.vt.ff.de in ius.vo.vt eant.l.ij.hoc edicto sic forma libellum. Ego
ego.S.contra.R.qui a me fideiussorem iudicio sistendi causa paratum dare
locupletem et fide dignum et habilem ad conueniendum / sine causa recipe-
re recusauit/ cum de iure recusare non debuit. vnde ipsum condemnari peto
in.l.aureis/ et ad hoc propono actionem in factum/ ex edicto in ius vocā.vt
eant vel. Quod ita recte conci.libellus/ dicit.l.prealle.

¶ Edictum. Ne quis,eū qui in ius vocatus est vi eximat.

SI aliquis vi eximit aliquem vocatum ad iudiciū/ punitur inquātū actor in lite iurauerit ex hoc edicto/ in quo sic forma libellū. Ego ego.S.contra.R.qui titium a me vocatum in iudicium/ vi seu dolo malo exemit vnde quantum in litem iurauero/ in tantum ipsum peto condemnari. vel aliter.vñ meum singulare interesse peto/ quod estimo centū solidos: et ad hoc propono actionem in factum/ ex illo edicto.ne quis eū etc. Quod ita recte concipiatur libellus.dicit.l.ff.eodem.l.j.ij.et.iij.et pe.

¶ Edictum de eo per quem factum est quo minus quis in iudicio sistat.

I aliquis dolo malo vocatum ad iudicium eximat/ ne ad iudicium ve-
s niat/ tenet actione in factū ex illo edicto.in hoc antē edicto sic cōcipe
libellū. Ego contra.R.qui impediuit dolo malo Titiū quo minus in
iudiciū veniret/ et mihi in iure meo rñderet: vñ qa mea interest in.xx.id factus
non esse:ideo ipsum.R.in predictis.xx.condemnari peto: et ad hoc propono
actionem in factum ex edicto de eo per quem factum est etc. Quod ita debeat
concipi libellus/ probatur.ff.eo.l.j.in prin.

¶ De actione in factum ex edicto de edendo.

I aliquis habet instrumenta tua propria vel cōmunia vel rationes/ et
s eas tibi non exhibuit/ poteris ea petere tibi edi per officium iudicis.
vt.ff.de edendo.vbi.primo.R.illo nō edente/ succedit actio ista in fa-
ctum ex hoc edicto:in quo sic forma libellum. Ego ego.S.contra.R.qui ra-
tiones mihi vel instrumenta mea propria vel cōmunia cuz ab eo petij nō exhi
buit:vel edidit et maliciose:quia minus plene. vnde quia propter illas ratiōes
vel instrumenta non edita/ vel maliciose edita/ sum damnificatus in.xx.ideo
illa.xx.peto:vel si non vult facere certum/ dicat.peto meuz interesse:et ad hoc
propono actionem in factum ex edicto de edendo. q ita recte concipiatur li-
bellus/ probatur.ff.e.l.vbi.§.fi.et.l.argentarius.§.vlti.

¶ De actione in factum ex edicto de calumniatoribus.

I aliquis dat pecuniā alicui/ vt moueat cōtra te negocium vel cām
s per calumniā: vt calūniose vocet te coram iudice/ vel dum aliquis vel
let te vocare calūniose corā iudice dedi sibi pecuniaz ne te vocaret:in
vtroqz casu datur actio in factum ex edicto de calūniatoribus in quadruplū
infra annum/ post annum in simplū,i hoc aūt edicto sic forma libellū. Ego

ego .S. contra .R. qui .xx. recepta .G. vt mihi questionẽ talẽ calumniose moueret. vnde illos .xx. mihi solui in quadruplũ peto/ ⁊ ad hoc propono actionẽ in factum que oritur ex edicto de calũniatoribus. ꝙ ita recte concipiatur libellus dicit .l.ff.e.l.j.⁊.ij. Si autẽ accepisti pecuniam/ ne mihi calumniam faceres sic forma libellum. Ago ego .S. contra .R. qui recepit a Gayo .xx. solidos ne mihi calumniosam questionem moueret. vnde istos .xx. sol. in quadruplum mihi solui peto: ⁊ ad hoc propono actionẽ vt supra. ⁊ probatur .ff. eodem .l. si quis ab aliquo. Et nota ꝙ ista melius notantur in arte .iiij. distin.

De actione in factum subrogata in locũ actionis de dolo post biennium.

Quia actio de dolo infra biennium competit ⁊ non vltra. vt .C. de dolo. l.vlt. ideo post biennium contra ipsum dolosum in eo quo locupletior est factus/ actio in factum inducta est/ in locum actionis de dolo que perpetuo competit. vt .ff. de dolo .l. itaqꝫ. in qua sic forma libellum. vt dixi supra. in actione. de dolo.

De actione in factum subrogata in locum actionis de dolo: contra parentes ⁊ coniunctas personas.

Est ⁊ alia actio in factum subrogata in locum actionis de dolo/ que datur liberis ⁊ libertis deceptis a patre ⁊ patrono cõtra ipsos: ⁊ quibusdã alijs psonis humilibus/ cõtra eos q indignitate excellunt plebeio consolarẽ ⁊c. vt .ff. eo .l. non debet. vnde in hac actione sic forma libellum. Vobis domino potesta. Bononieñ. conqueror ego de .M. patre meo: q cũ sim emãcipatus/ suis suasionibus tota die mihi suadendo/ induxit me vt venderem sibi digestũ meũ/ alias nõ venditurus. vel dũ ꝓposuissem vendere/ suo dicto vendidi sibi .x. min⁹ ꝙ valeret. vnde ꝙ mihi digestũ meũ restituat/ vel illa decẽ mihi soluat: ago cõtra ipsum. ⁊ ad hoc ꝓpono actionẽ in factum que ꝯtra tales intentat. Et ꝙ ita recte cõcipiat libellus dicit lex preallegata.

De actione in factum ex edicto de alienatione iudi. mu. causa facta.

Si cõtra aliquẽ volebas intẽtare actionẽ rei ven. vel aliã actionẽ realẽ vel aliquam psonalẽ/ q̃ sit in rẽ scripta. vt qđ metus causa. vt .ff. ꝙ metus cã .l. metũ .§. cũ aũt. ⁊ interdicta oĩa. vt .ff. de interdic .l.j.§. interdi. ⁊ ille q rem illã possidebat causa futuri istius iudicij mutãdi alienauit in aliũ forte potentiorẽ. mutãdi dico quãtum ad se: ⁊ ꝙ ab alio suscipiatur cui aliena uit: nam rem vult habere/ sed litem ad alium transfert vt molestum aduersarium pro se subijciat. habes contra illum alienantem actionem in factum ẽ a pretore. p quam tuũ interesse cõsequeris reseruata tibi rei vendicatiõe: vel alia reali contra possessorem. cum possessio subijciat aduersarium/ actioni in rem. vt .ff. eo .l.j.§.j. ⁊ .l. litem in fin. ⁊ .C. eod. titu .l. vnica. vnde sic forma libel. Ago ego .S. contra .R. qui causa mutandi a se iudicij: talem rem: cuius nomine volebam agere contra ipsum/ alienauit ⁊ dedit Titio/ cum res illa sit ad eum reuersura/ qui Titius est potẽtior ꝙ aduersarius meus .R. vel est alterius prouincie: vel homo malitiosus. Vñ q2 ꝓpter talem alienationem inter

est mea in.xx.ideo illud interesse meum peto ⁊ ad hoc propono ac. in fac.qua descendit ex edicto pretoris. de aliena.in.mutan.cau.fac.ꝙ recte concipiatur libel.dicunt iura preallegata.

¶ De actione in factum ex edicto nau. cau. stabu.

I aliquis intrat nauium cū rebus suis/vel cauponā vel stabulū ⁊ de s rebus suis amittat.pretor duabus actiōibus sibi succurrit/quarū vna est in simplū contra nau.cau. stabu.⁊ est ex contractu.vel quasi.Alia ē in duplum: ⁊ est ex quasi maleficio/⁊ vtraqꝫ competit cōtra predictas personas.vt.ff.eo.l.j.in prin.⁊.l.vl.§.hec actio. ¶ In prima sic forma libellū. Ago ego.S.contra.R.nautā/cauponē/vel stabularium/in cuius naue/domo/ vel stabulo res tales amisi. vnde quia res illas non vult restituere.peto interesse meum quod estimo.xx.⁊ ad hoc propono actionem in factum ex edicto nau.cau.stabu.vt re.resti.Qd ita recte concipiatur libelli. dicit.l.ff.eo.l.j.in princi.⁊.l. ⁊ ita.§.hec actio. ¶ In secunda actione que datur in duplum:teneas ea que dixi in Rubrica furti aduersus nau.cau.stabu.

¶ De actione in factū ex edicto de his qui deiecerunt vel effuderunt.

SI aliquis deijciat vel effundat ex domo/⁊ sic illud quod deijcitur cadat super aliquem transeuntē/⁊ vestimēta sua vel alie res p hec deteriorate sunt.ille qui damnū passus est hēt actionem in factū ex illo edicto:de his qui deiece.vel effu.cōtra eum ex cuius domo deiectū est.Si autem ex illa deiectione liber homo pereat/dabitur predicta actio contra deijcientē/⁊ erit cōdemnādus in.l.aureis:vt probatur.ff.eo.l.j.§.j.⁊.ff.de act.⁊ obli.l.ex male.§. his quoqꝫ In hoc edicto sic forma libellum.Ago ego.S.contra.R.ex cuius domo in qua ipse habitat/tale quid deiectum vel effusum est/propter quod vestimenta mea ⁊ mee res deteriorate sunt in.xx.vnde illa.xx.mihi prestari peto in duplum/⁊ ad hoc propono actionem in factum ex edicto vtsupra.Quādo autem liber homo fuit peremptus/ita libellus concipiatur. Cōqueror de.S. ex cuius domo quam ipse inhabitat/tale quid fuit deiectum vel effusum/propter quod pater meus mortuus fuit. vnde ab eo quinquaginta aureos mihi prestari peto:⁊ ad hoc propono actionem in factum ex edicto cetera. Si aūt ex illa deiectione vel effusione/corpus liberi hominis lesum sit:concipe sic libellum.Ago contra talem ex cuius domo quam ipse inhabitat:tale quid est effusum vel deiectum/vnde corpus meū lesum est/propter quā lesiones tot expēsas feci: tantum dedi medicis: tot operis carui ⁊ cariturus sum/quas opas estimo.xx.vnde ꝙ omnia predicta mihi prestet:ago contra ipsū.⁊ ad hoc propono ⁊c.Quod recte concipiatur libellus dicunt leges preallegate.

¶ De vtili actione pro socio: vel vtili in factū ex edicto de his qui deiecerunt vel effu.

I plures socij in eodē cenaculo habitant: ⁊ vnus forte deiecit vel effu s dit/vnde damnū datū est/⁊ oportuit cōuentos alios soluere/iura soluētibus succurrūt:ꝙ vtili pro socio actiōe possunt ab illo repetere/vel actione in factū ex edicto.de his qui ⁊c.recuperāt qd soluerunt.vnde sic cō

cipe libellum. Conqueror de. M. discipulo vel hospite meo/ qui de domo quã inhabito/ tale quid proiecit / quod damnum dedit Ticio in vestimentis eius vel mercibus in viginti. vnde propterea sum condemnatus in duplum illi Ticio: quod duplum mihi ab hospite meo vel discipulo prestari peto. ⁊ ad hoc ꝓpono actionem in factum ꝛc. Quod ita recte concipiatur libellus probatur. ff. eo. l. si vero. §. cum autem.

¶ De actione in factum contra eũ qui aliquid habet appensum ꝛc.

Si aliquis habeat aliquid ita impositum in pariete/ in subgrunda seu domo/ cenaculo vel aliquo edificio/ qđ si caderet posset nocere: datur cõtra eũ hec actio in. x. aureis/ ⁊ competit cuilibet de populo. Et in ea sic forma libel. Ago ego. S. contra. R. qui in ea parte vel loco vnde vulgo iter fit impositum habet/ qđ si caderet damnum dare posset: vnde ipsum in. x. aureis condemnari peto: ⁊ ad hoc propono ac. i fac. ex edicto. ne quis aliquid habeat positum in subgrunda ꝛc. ꝙ ita recte concipiatur libellus probatur. ff. de his qui deie. vel effu. l. si vero. §. pretor.

¶ De actione in factum que datur contra agri mensorem.

Si agrimensor dolo malo renũciat falsum modũ vel plus vel minus/ ita ꝙ nocet emptori vel vẽditori/ vel mihi vel tibi in iudicio finium regendorũ ꝛc. datur cõtra eũ hec actio: ⁊ datur ei cuius terra male mẽsurata est ad suum interesse. vñ sic forma libellum. Ago ego. S. cõtra. R. qui male dolo vel lata culpa renunciauit mihi/ cum ipsũ mitterẽ ad mensurandũ iugera vel fines/ renũciauit enim esse. x. iugera ⁊ minora inueni. ⁊ renunciauit fines vsqꝫ ad talem locum tantũ protendi/ qui vlterius ꝓducuntur/ vnde iteresse meum peto quod estimo. x. ⁊ ad hoc ꝓpono actio. in fac. ex edic. si. mẽ. fal. mo. dix. Quod ita recte concipiatur lib. dicit lex. ff. eo. l. iij. §. i.

¶ De actione in factũ ex edicto qui intulit mortuum in locũ alienum.

Hec actio cõpetit ei in cuius prediũ corpus aliquod illatũ ẽ mortuũ cõtra sepelientẽ ⁊ eius heredẽ/ vt det preciũ loci: ⁊ stabit ibi mortuꝰ: vel tollat ⁊ auferat ide sepultũ. In hac actiõe sic formatur libellus. Ago ego. S. ꝯtra. R. q in locũ meũ purũ/ talẽ me inuito intulit mortuũ. s. talẽ: vñ aut ipsũ mortuũ remoueat/ aut mihi illius loci p̃ciũ ꝙ estimo. x. prestet/ peto: ⁊ ad hoc ꝓpono actionẽ in fac. ex edicto qui intulit mortuũ in locum alienũ. ꝙ ita recte concipiatur libel. probatur. ff. de religio. ⁊ sumpti. fu. l. is qui.

¶ De actione in factum funeraria.

Si aliquis sepellit mortuũ/ ⁊ in eius funus facit impẽsas: pretor ad recupandos sumptus siue expẽsas ab herede defuncti succurrit funerãti p hãc actionẽ. in qua sic forma libellũ. Ago ego. S. ꝯtra. R. a quo peto mihi solui. xx. que expẽdi in funus sui patris/ cuius ẽ heres/ ⁊ ad hoc ꝓpono actionẽ in factũ funerariam. Quod ita recte ꝯcipiat libel. dicit lex. ff. de religio. ⁊ sump. fune. l. si quis sepulchrum. §. p̃tor ait. ⁊ l. at si quis. §. hec actio.

De actione in factum de loco religioso vendito pro puro &c.

Hec actio cōpetit ei qui habet sepulchrum vel aliquē locū religiosū quē aliquis extraneus vendidit tanq̄ non religiosum: et emptor imponit vel edificium vel aliud in loco illo: vel prohibet dn̄m loci inferre ibi mortuos. ideo consulitur sibi per actionē in factum contra illum vt tollat posita et reddat ad antiquū statum: imo vt prestet interesse/ et etiam loci precium. vt. ff. de religio. l. ossa. §. si locus. et. l. liberi. et. l. is qui. Unde in hac actione sic forma libellum. Ago ego. S. contra. R. qui locum meum religiosum pro puro vendidit Titio: qui in loco eodem edificauit/ vnde mortuos libere inferre non possum/ vel mortuos modo inferre prohibet. vnde vt imposita tollat/ vel mihi meum interesse prestet/ ago contra ipsum. et ad hoc propono actionē in factū. Quod ita recte concipiatur libel. probatur lege preallegata.

De actione descendente ex iureiurando informiter delato.

Si contētio ē inter me et te de aliqua re quā tu possides et ego dico illā esse meā. sed informit. i. nō ex qua causa. sed tu dicis ad te ptinere: tandē tu mihi deferendo iuramentū, dicis: iura q res ista sit tua: et ego illā tibi restituam. vel econtra ego actor tibi concedo: quo facto non vis restituere et vnde pretor inducit actionem in factum que oritur ex iureiurando delato/ per quam consulitur iuranti q possit rem auocare: sed aliter possessor/ et aliter petitor. nam possessor habet exceptionem contra petitorē. vel actiones si forte possessor a possessione cecidit/ et peruenit ad petitorem. vnde sic forma libellū. Ago ego. S. contra. R. qui cum ab eo rem talem peterem quā dicebam meaz esse/ detulit mihi iusiurandum et iuraui rem illam esse meam/ quā rem mihi tradere recusat. vnde vt tradat mihi et assignet. ago contra illum. et ad hoc propono actionem in factum ex iure iurādo informiter delato descendēte. Quod recte concipiatur libellus/ dicit lex. ff. de iureiu. l. nam et postea. §. vlti. cuz. l. se. et. l. sed et si. poss. per totam. l. Si autez possessor a possess. cecidit et res deuenit ad petitorem qui detulit/ concipiatur ita libellus. Ago contra. S. qui cum rē a me petierit/ quam dicebat suam esse: ipso deferente iuraui. rem illam meam esse. vnde cum a possessione rei illius ceciderim et ad ipsum peruenerit/ rem illam mihi prestari peto. ad hoc propono vt supra. probatur. ff. de iureiuran. l. sed etsi poss. in princi. Et hoc verum est quando possessor iurauit rez suam esse. secus si iurauerit rem petitoris non esse. tunc nullam habeat actionem: sed tantum exceptionem. vt in. l. preallegata.

De actione in factum ex edicto si mulier ventris noīe cā cal. in pos. esse dicatur.

Hec actio competit heredibus institutis vel ab intestato succedeñ. aduersus vxorem defuncti/ que maliciose et ita per calumniam dicit se eē grauidam a marito mortuo: et ita nomine pueri quem se dicebat gestare in vtero/ petit se immitti in possessionem hereditatis: et datur ad totum interesse contingens heredibus, vt, ff, eo, l. j. in ea sic forma libellum, Ago ego, S, con/

tra talem dominam que finges se grauidam cum non esset: vel esset/ non tamen ex viro suo: per calumniam petijt missionem in bonis Ticij quondam viri sui: et missa fuit/ de quibus bonis percepit quod valet centum: dum et multa de bonis illis diminuta sunt que valent viginti. vnde cum sim heres Ticij: ideo contra predictam dominam ago/ et predicta peto: et ad hoc propono act. in factu ex illo edicto. si mulier ven. no. in poss. per calum. missa esse dicat. probatur. ff. eo. l. i. §. i. et §. competit. et §. fi.

De actione in factu ex edicto si ventris noie mulier in possessionem missa: dolo malo ea poss. ad aliu translata esse dicatur.

Ec actio competit contra mulierem que postquam missa est in possessione b ventris nomine ipsa possessionem illam in alium transfert. et sic damnificatur heres qui de iure succedere potest: quia ille in quem translata forte bona fide fructus consumit. vel si mala fide est non soluendo. vnde datur actio heredibus et quibuscunque alijs quorum interest ad interesse. et in ea ita concipe libellum. Ago contra dominam. B. que missa in possessionem in bonorum quondam Titij cuius heres sum ex testamento vel ab intestato/ illam possessionem dolo malo ad alium transtulit. vnde interest mea in centum: quod interesse peto: et ad hoc propono actionem in factum vt supra quod ita recte concipiatur libellus: dicit lex. ff. eo. l. j. primo responso.

De actione in factu ex edicto. Quod falso tutore auctore negociu gestu esse dicetur.

Ec actio competit contra eum qui scit se non esse tutorem gerit tamen b se pro tutore/ alienando res pupilli: et auctoritate prestando et similia faciendo etc. et ideo si damnificetur ex eo qui contraxit/ aget contra illu ad totu interesse suu per actione in factum ex edicto. Quod falso tutore etc. Et in ea sic forma libellum. Ago ego. S. contra. R. qui dices se tutorem pupilli Ticij/ cuius non erat/ immo sciens non esse tutorem/ falso asseruit et dolo malo se esse tutorem. vnde cum ipso et cum dicto pupillo/ eo auctorizante contraxi. vnde cum falso tutore auctore cotractus habitus non teneat/ et me cotraxisse cum vero tutore interest in. xx. ideo illa. xx. peto/ et peto etiam sumptus quos facturus sum in iudicio restitutionis quam minor petit contra me quos estimo. c. solidos. ad hoc propono actionem in factum ex edicto. quod falso tutore etc. probatur. ff. eode. l. j. §. i. et. l. nouissime. et. l. etiam alias. §. pompeius.

De vtili actione in factu ex edicto quod fal. tuto. aucto. ne ges. esse dicetur.

I pp falsum tutore interpositus danificat ipubes/ pretor ipuberi succurrit vt cotra illu habeat actione vtile in factu ex illo edicto/ quod falso tutore etc. premisso in qua sic forma libellu. Ago ego. S. cotra. R. qui dicens se meu tutore cu no esset in iudicio quod cu Ticio habeba/ pfessus est talia/ propter que damnificatus sum in centum/ vnde illa centum peto. et ad hoc propono actionem in factum vtilem ad exemplum edicti: quod falso tutore etc. Quod ita recte concipiatur libellus dicit lex. ff. eo. l. vlti.

¶ De actione in factum ex edicto. si quis demissa causa testamenti &c.

Hec actio cōpetit contra heredē institutū / nolentē adire hereditatē ex testamento: sed ab intestato: vt p hoc possit legatarios eo q̄ eis relictū est in testamento. priuare. & competit legatariis & fideicōmissis / quibus succurrit pretor: contra illum qui hereditatem illam ex causa testamenti omisit. vt perinde consequantur ab eo / ac si hereditas ex testamento addita. foret. vnde in actione ista sic forma libellū. Ago ego. S. cōtra. R. qui cū fuisset heres institutus a Titio / qui mihi in testamento. xx. reliquit: in fraudē legatariorum hereditatem illam omisit: & ab intestato possidet. vnde ac si ex testamēto adiisset / peto mihi legatum prestari ab eo: & ad hoc propono actionē in fac. descēden. ex edic. si quis omissa cau. te. Quod ita recte concipiatur libellus / probatur. ff. eo. l. j. & l. de libertatibus. §. heredes.

¶ De actione in factum ex edicto. de publicanis.

Si publicāi q & exactores tributorū appellanf / exigūt vltra debitū: siue colligāt collectā / siue quodcūq̄ publicū gerāt officiū: ptor cōtra eos actionem in factum ex edicto de publicanis induxit. per quā cōpellit publican⁹ restituere in duplū infra annum & post annum in simplum ei a quo exegit. vñ in hoc edicto sic forma libellū. Ago contra. R. publicanum dñi imperatoris / vel reipublice / qui nomine publicani sciens me nihil debere: exegit a me. x. vñ illa. x. peto mihi i duple restitui. & ad h̄ ppono act. i fcm̄ ex edicto d̄ publica. Q̄ ō ita recte cōcipiaf / dicit. l. ff. de publi. l. j. & l. sed hi. §. pterea.

¶ De actione in fac. ex edicto de liberali causa.

Si aliquis liber patif se venundari ad preciū participandū. & sic ōibus illis cōcurrētibus. scilicet q̄ sic maior. xx. annorum. & q̄ sciat se esse liberum. & q̄ habeat partem precij: & q̄ vendatur alicui ignoranti cōditionē eius: liber seruus efficitur. alioquin si ista nō interueniūt / vel aliqd defiijt ille qui patitur se venūdari. bene potest reuocare vel proclamare in libertatē. & sic venditio irritatur. vnde petor succurrit emptori per edictuz suum: & dat sibi actionem in factum contra illum qui modo proclamat in duplum & infra annum. in qua sic forma libellum. Ago ego. S. contra. R. qui sciens se liberum / se ad precium participandum venundari passus est a Titio / mihi ignoranti conditionem suam: & credenti eum seruum esse: & ipse postea ad libertatem proclamauit & obtinuit. cum omnia ea que debuerunt interuenire non interuenerunt. vnde cum pro emptione ipsius mihi absint. c. ideo illa centum in duplum solui peto / & ad hoc propono actionem in factum ex edicto de liberali causa. Quod ita recte concipiatur libellus. dicit. l. ff. de libera. cau. l. recitissime. & l. in tantum. & l. vel obligatus.

¶ De actione in factum ex edicto de bo. aucto. iudi. possi.

Hec actio cōpetit contra missum in possessionem in actiōe personali: qui cū colligit fructus vel rē/ facit deteriorē: qa tenet ad fruct⁹ ꝛ interesse: ille enim tanq̄ custos nō debet fructus colligere. vt.ff.vt in pos. lega.l.pe.in hoc edicto sic forma libellum. Ago ego.S.contra.R. qui cum missus esset in possessionem talis predij mei vel domus/ vel rerum mearum: fructus tot ex illis rebus percepit/ vel res deteriores fecit.vnde vt fructus illos mihi restituat/ vel damnum datum resartiat: ago cōtra illū: ꝛ ad hoc propono actionē in factum ex edicto pretoris de bonis aucto.iudi.poss. Quod ita recte conci. li.dicit.l.ff.eo.l.pretor ait.primo responsio.

De actione in factum ex eodem edicto pro expensis recuperandis.

Si creditor qui immissus est in possessionē rerum mearū causa rei ser-
s uande: fecit expēsas in rebus illis recuperat illas a me per actionē in factū ex edicto de bo.aucto.iudi.possiden. p expensis recuperādis.ꝛ in ea sic forma li. Ago ego.S.contra.R.qui cum fuissem missus in possessionem bonorum eius/ vel rei talis ex causa contumacie eius/ vel alia causa: expendi in rebus illis.c.quas expensas mihi restitui peto: ꝛ ad hoc propono ꝛc. probatur.ff.eo.l.pretor.§.quod autem.

De actione in factum ex edicto si quis testamento liber esse iussus fuerit.

Hoc edictum competit contra seruum qui in testamento iussus est liber esse/ surripientem aliquid de bonis hereditarijs post mortem domini ante aditam hereditatem/ ꝛ heredibus competit.vnde sic forma libellū. Ago ego.S.contra.R.qui cum in testamento Titij quondam domini sui/ relicta esset sibi pure libertas.cui Titio ego successi.quia me in illo testamento heredem instituit. post mortem ipsius Titij ante aditam hereditatem res tales subtraxit: vel damnum in rebus hereditarijs dedit: dolo vel lata culpa/ me sciente illum res illas subtrahere/ vel damnum dare. vnde ipsum in duplum mihi condemnari peto: ꝛ ad hoc propono ac.in fac. ex edic.pretoris. si quis testamento ꝛc. Quod ita recte conci.li.dicit.l.ff.eo.l.j.responso.i.§.itaq̄.ꝛ.§. non tamen.ꝛ.l.pe.

De actione in fac.ex edicto cuius dolo malo damnum in turba esse dicitur.

Si turba coadunata damnum dat alicui/ pretor dat actionem in fac.
s damnum passo/ contra illum qui damnum dedit: infra annum vtiles in duplum.post in simplum.vt.ff.vi bo.rap.l.pretor.in prin. ꝛ in ea sic forma libellum. Ago ego.S.contra.R. cuius dolo malo in turba damnum datum est mihi in centum/ vel tantum amisi: vel talia scissa sunt vel fracta vel rupta.vnde illud in quo damnum passus sum/ vel ea que amisi ꝛc.in duplū mihi emendari peto: ꝛ ad hoc propono actionem vt.s.Quod ita recte concipiatur dicit.l.ff.vi bono.rapto.l.pretor: primo responso.

De actiōe in factū ex edicto de ince.rui naufragio

Si orto incendio/ ruina/ vel naufragio iminentē aliqui res aliquas surripiunt dolo malo/ vel damnum dant. idem est in arte nauis expugnata. ideo pretor contra predictos actionem in factū inducit: per quā tenentur infra annum vtilem in quadruplum. et post annum in simplum. vt. ff. de incē. rui. nau. l. j. §. j. vnde in ea sic forma libellum. Ago ego. S. contra. R. qui dolo malo recepit vel rapuit res tales: vel i eis damnum dedit quādo domus mea passa fuit incendium / vel ruinam: vel quando nauis mea fuit passa naufragium/ vel fuit expugnata. vnde in quadruplum eum mihi condemnari peto: et ad hoc propono act. in fac. vt. s. Quod ita recte conci. li. dicit. l. preall.

De actiōe i factū ex edicto d sepulchro violato.

Si quis sepulchrū violat/ vel spoliando mortuū: sicut de facto vidi. vel amouendo aliqd de sepulchro: siue illud esset illi affixum siue nō. ptor contra illum actionem in factum inducit vsqz ad. c. aureos: per quā si ille agit cuius interest / puta agnatus vel cognatus vel heres / consequitur totum interesse quantumcunqz sit. vt. de sepul. vio. l. pretor. §. qui de sepul. In ista actione ita concipitur libellus. Ago ego. S. cōtra. R. qui dolo malo violauit sepulchrum tale: puta spolians mortuū ibi sepultum: vel lapides seu statuas remouendo. vnde cum ex tali violatione sit illata iniuria mihi et defuncto: et damnum dedit tantum/ et tantū asportauit: que omnia et facta nō eēnt interest mea in. c. aureis. vnde illud interesse peto: et ad hoc propono actionē. vt. s. Quod ita rec. conci. li. dicunt. ll. predi.

De damno infecto.

Si edificiū alicuius tui vicini minat ruinā edificio tuo vel predio: poteris a domino edificij minatam ruinam petere/ qd tibi caueat seu pmittat nomine dāni infecti: que stipulatio continebit totū interesse illius vicini/ si forte postea damnū ex illo ruinoso edificio contingat. vt. ff. eo. in hac stipulatione. et. l. sed et si cōdicere. et. l. damni infecti stipula. vnde sic forma libellum. Ago ego. S. contra. R. quia edificium suum minatur ruinam edificio meo: vel cum habeat edificium ruinosum iuxta edificiū meū. et posset de facili mihi damnū cōtingere/ qd mihi caueat noie damni infecti vel satisdet: et ad hoc propono officium iudicis. Quod ita concipiatur libellus: dicit. l. ff. eo. l. j. et. l. pretor ait. §. j. et. ff. de preto. stipu. l. j. et institu. de diui. stip.

De legato prestando.

Si legatū tibi relinquitur in testamento vel codicillis: et heres adijt hereditatē/ sed relegatā prestare non vult. poteris agere contra heredē per officium iudicis: vt pro legato prestando tibi caueat/ siue puro/ siue condictionaliter relicto suo in diem. qd si ita satisdare noluerit/ iudex mittet te in possessionem rerum hereditatis. vt. ff. lega. no. ca. l. j. et. l. etiam. Libellus autem concipitur sic. Conqueror ego. S. de. M. qd cū sit institutus heres in testamento talis. et mihi res talis a testatore sit legata: et hereditatem ademinit/ et mihi satisdare noluit: peto vt mihi satisdet de re legata prestanda/ et hoc peto fieri per officium vestrum domine iudex. Quod ita recte cōcipiatur libellus: dicunt. ll. preall.

Explicit tractatus de edictis.

Incipit quarta pars huius summe et proemium in tractatū de actionibus ciuilibus.

Postq̄ deo auctore tractatum omnium edictorum ad metam duximus peroptatam: restat vt ad portum ciuilium actionem nauigemus. vt ibi remos ad inuicem colligentes / vice istius quarte particule dicere valeamus: hic teneat edictorum ancora. verum quia in arbore actionum rei vendicatio inter ciuiles obtinet primuȝ locum: ab ea feliciter incboemus.

De rei vendicatione.

Si quis possideat seu teneat reȝ aliquā / cuius rei dicis ad te pertinere dominiū / et eā vis ab eo recuperare: rei vēdicationē intētabis. vt. ff. de rei vēdi. l. j. et. l. in rē. et insti. de acti. §. j. In hac actiōe sic forma li. Ego ego. S. cōtra. R. q tenet domū talem / sitā in tali loco: cuius fines sunt tales quam domum dico ad me pertinere iure dominij. vnde peto domum istā mihi restitui cum fructibus inde perceptis et percipiēdis. et ad hoc pono act. rei vendicationis. Quod ita recte concipiatur. dicit. l. ff. de rei vendica. l. in rem actio. et. ll. preall. et latius de hac materia in arte. di. vj.

De actione confessoria in rem.

Si alicui seruitus debeat: et postea īpediat vti seruitute illa: habȝ actiōeȝ in rē cōfessoriā / p quā poterit seruitutē vēdicare / siue sit seruitus rustica siue vrbana. ff. si seru. ven. l. j. et. ij. §. j. in hac actiōe ita cōcipe li. Ego cōtra talē qui me prohibet ire / agere per talē fundū positū in tali loco / cuius confines sunt tales: p quē fundū dico mihi ius esse eundi agendi. vnde ne me prohibeat: ago contra illū: et ad hoc ꝓpono confessoriā. Ita etiā ꝯcipit libellus qñ debet seruitus vie seu itineris. Si autem debeatur seruitus āqueductus: dicas in libello. Ego contra talem qui me prohibet ducere aquam per fundū suū positū in tali loco cuius fines sunt tales. per quem fundum mihi est ius aquam ducere. vnde ne me ꝓhibeat: ago vt. s. Eodē modo concipitur in alijs seruitutibus. et notatur de hoc in arte. et. dist.

De actione negatoria.

Si aliquis vult vti seruitute in fundo alterius. puta vie / itineris actus / aqueductus: vel in domo mittere tigna vel auertere stillicidium: vt cadat in domo vel area eius vel vti alijs seruitutibꝰ / q̄ multe sunt. vt. ff. de seru. vrba. pre. l. j. et. ff. si seruitus vendi. l. ij. et ideo vt talis seruitus depellat: ꝓdita est de iure ciuili actio quedam in rem / que vocatur negatoria: q̄ datur domino predij seu domus / cōtra illuȝ qui seruitute predij seu domus vti velit. ad hoc vt seruitus illa non imponatur. et sicut datur prima pro seruitute querenda que vocatur confessoria. ita et ista datur pro seruitute depellenda: et vocatur negatoria: et de his duabus seruitutibus tractatur. ff. si serui. vendi. in rub. et per totum ti. et institu. de acti. §. ij. in hac actione sic forma libellum. Ego contra talem cui cum non sit ius eundi per fundum meum: peto ipsuȝ prohiberi / ne amodo vtatur via. et ad hoc propono negatoriam. Quod recte concipiatur. dicit. l. ff. si serui. vendi. l. ij. et. l. loci. §. competit. Vel aliter. Ego contra talem / dicens ipsum non habere ius vtendi / fruendi / eundi per fundum meum:

vel habitandi in domo mea/ vel tignum immitendi in parietes. vnde ipsu3 prohiberi peto/ ne vtatur/ fruatur: vel ne eat per fundum meum. vel ne habitet in domo mea. vel ne immittat tignum in parietem meam. ꝛ ad hoc propono negatoriam actionem. probatur. ff. si vsufr. pe. l. vti frui. primo responso.

¶ De actione in rez preiudiciali qua queritur an quis habeat filium in potestate.

Si filius tuus natus ex te ꝛ vxore tua/ quem non emancipasti. te patrē ꝛ tibi obedire recusat/ ꝛ exhibere reuerentiam filialem: habes contra eum actionem in rem preiudicialem/ per quam ipsum in potestatē tuā vendicabis. ꝛ in hac sic forma libellum. Ego contra talem: qui cum sit filius meus/ ꝛ in potestate mea: mihi denegat exhibere reuerentiam filialem. vnde ipm in ptātē meā vendico actione in rē preiudiciali. Quod sic ꝯcipiatur libellus: dicit. l. ff. de rei ven. l. j. §. i. ¶ Eodē mō cōcipiet abbas ꝯtra monachū/ vel prior ꝯtra canonicū regularē: vt dicat. Ego contra talē: qui cū sit monachus vel canonicus illius monasterij vel ecclesie cuius su3 abbas vel prior/ mihi vt suo prelato obedire recusat. vñ ipsum in meam ptātē peto vtili ꝑiudiciali i rē/ adiecta cā de iure canonū. Quod ita recte concipiatur libellus/ dicit. l. predicto. ¶ Eodē mō cōcipiet libellū dominus contra vasallū: si petit reuerentia3 siue obedientiā debitam exhibere adiecta cā de iure feudorum. ¶ Si autem aliquis filium tuum detineat volentem vel inuitum: dices. Ego cōtra. R. qui filium meū qui est in mea potestate detinet. vnde ipsu3 filiū meum vendico adiecta causa quiritum. probatur hoc. ff. de rei ven. l. i.

¶ De actione in rem preiudiciali per quam dominus vendicat seruum.

Si seruus tuus gerat se ꝓ libero: ꝛ tibi domino obedire recusat: habes contra eum in rem actionem preiudicialē/ ꝑ quā ipsu3 in tuā potestatē ꝛ dominiū vendicabis. vt. ff. de rei ven. l. j. ꝛ insti. de act. §. ꝑiudiciales. ꝛ in hac actiōe sic forma libellū. Ego cōtra talē qui cū sit seruus meus/ tamē liber se gerit: ꝛ mihi dño obedire recusat. vnde peto ipsum in seruitutē meam subijci: ꝛ mihi vt dño suo obediat. probatur iuribus preall.

¶ De actione in rem preiudiciali contraria.

Contingit sepe ꝙ seruus ꝓclamat de possessione seruitutis in libertatem vel ascripticius/ vel censitus. vel vasallus tuus dicit se ex toto liberu3: nec debere tibi in aliquo respōdere. ideo videamus q̄ actio sibi cōpetat: ꝛ certe datur eis cōtraria preiudicialis in rem/ quod ita probo. Certum est ꝙ dominus cōtra illos habet actionē in rē ꝑiudicialē de qua diximus. s. ꝛ sicut domino datur directa in rē: ita istis debet dari ꝯtraria in rē/ cū eadē sit cā ligandi ꝛ soluendi ducta in contrariū. vt. ff. de ver. ob. inter stipulantē. §. sacrā. vnde sic forma libel. Ego cōtra talē: q cū sim in possessione libertatis/ vel cū sim liber: ipe me īpedit ꝛ statū meū diffamat/ dicēdo me suum seruū esse. vnde me ipsum in libertatē vēdico/ ꝛ ne amodo me in libertate īpediat: nec statū meum diffamet: ago cōtra eū ꝓponēs cōtrariā actionē in re3 preiudi. In ascripticio vel cēsito formabis ita libellum. Ego contra talem qui dicit me ascripticium

vel censitum suum esse/cum sim liber et ingenuus. vnde meipsum in ingenuitatem et libertatem vendico: et ad hoc propono contrariam acti. in rem etc. Quod ita recte conci. li. patet per ea que .s. in prin. notaui.

De petitione hereditatis.

Contingit quod aliquo decedente/ aliquis sibi succedit ex testamento vel ab intestato. quia proximior est. et isti succedenti de iure ciuili/ competit directa hereditatis petitio/ que ipsa ciuilis est. vt. ff. de pe. here. l. item veniunt. §. pridie. et ff de rei vendi. ij. nam succedenti de iure pretorio/ alie petitionis hereditatis competunt. s. possessoria et fideicommissaria de quibus .s. in tractatu pretoriarum. in specialibus Rubricis diximus. in actione autem ista sic forma li. Ago contra T. qui possidet seu tenet hereditatem Lucij titij/ seu bona que fuerunt Lucij Titij: cui Titio ex testamento vel ab intestato tanquam proximior successi. vnde quod ipsam hereditatem seu bona restituat/ ago contra ipsum: et ad hoc propono petitionem hereditatis. Quod ita concipiatur li. probatur. ff. l. j. ij. et iij. nec credat aliquis quod in eodem libello ponat vtrumque. s. ex testamento vel ab intestato. quia hoc esse non potest. vt. C. de codicil. l. vlti. sed alteram tantum causa tamen breuitatis in libello vtraque comprehenditur. Et nota quod de materia ista tractatur abundantius in arte. j. et ij. di.

De actione finium regundorum.

Si habentes confinia/ questiones inter se mouent et faciunt/ siue quia vnus de finibus alterius occupat/ siue quia non patitur vicinum fines imponere/ siue quia exarauit fines/ vel remouit in totum vel in partem: subuenitur ei per actionem finium regundorum: vt. ff. e. l. j. et l. sed et loci. §. sed et si quis. in hac actione sic forma li. Ago contra talem/ qui me volentem ponere fines inter predium meum et suum: que sunt confinia me prohibuit. vnde quod comodius finibus distinguatur/ et ne prohibeat me volentem fines distinguere/ ago contra eum: et propono acti. fi. regu. Quod sic recte concipiatur li. probatur. ff. eo. l. 4. et insti. de offi. iu. §. finium regundorum. Et nota quod de materia ista liberius tractatur in arte di. vj.

De actione familie herciscunde.

Si heredes qui succedunt/ vel ex testamento vel ab intestato volunt hereditatem diuidere: vel omnes vel aliquis vnus. vt. ff. e. l. ij. §. dubitandum quia nemo inuitus detinetur in comione. vt. C. comi diui. l. vlti. et ideo inuenta est hec actio. fa. her. vt heredes volentes a comione recedant vel discedant. vt. ff. fa. her. l. j in hac actione concipiet actor ita libellum. Ago ego. S. contra te coheredem meum vt hereditatem Titij/ que inter nos est comis diuidamus: cui titio ab intestato vel ex testamento successimus: ad hoc propono ac. fa. her. Uel sic. Ago contra Titium/ qui cum sit coheres meus in hereditate Sei/ cui ex testamento successimus/ vel ab intestato ipsam hereditatem non vult mecum diuidere: vel in ea diuidenda secum conuenire seu concordare non possum vnde hereditatem illam diuidi peto. propono actio. a. her. Quod ita recte concipiatur li. dicit. l. ff. fa. her. l. j. et insti. de offi. iudi. §. fami. hercis.

De actione comuni diuidundo.

Si rem aliquam habes cum aliquo comem/ siue ex societate subandi contracta/ siue ex alia causa puta ex societate incidenti/ vel quia tibi et illi res illa est legata vel alio modo est communis: et vis a comione discede

re:ꝛ rem illam pro parte diuisa possidere. competit tibi communi diuidundo actio.ff.eo.l.j.ꝛ.ij.vnde sic forma libellum. Ago contra Titium/ cum quo habeo rem talem cōmunem:quam volo secum diuidere. vnde eam diuidi peto:ꝛ propono actionem communi diuidundo. Quod ita recte conci.li.dicit.l.inst. de offi.iu.§.eo quoqꝫ.ꝛ.ff.eo.l.j.ꝛ.ij.

¶ De certi conditione generalissima.

Hec actio competit quotiens aliquid certum petitur ex omni obligatione ꝛ omni causa/ ex omni contractu:siue certo siue incerto:siue ex causa legati/ siue ex.l.aquil.siue ex cā furtiua/ siue ex sena.consul.certuꝫ qd debeat restitui:ꝛ vt breuiter dicam/ ex omnibus cōtractibus competit ꝛ ex omnibus causis/ ex quibus certe petit. vt probantur hec.ff.si cer. pe.l.certi condi.§.j.ꝛ §.competit. ꝛ.§.sed etsi ex senatus.ꝛ.§. qñ igitur. in hac actione sic forma li. Ago contra talem/ a quo peto centum:que debet:quia promisit mihi/ vel ex tali causa/ vel vt det mihi domum talem/ cuius fines sunt tales. quam domum vendidit mihi: vel vt det mihi centum legata sunt mihi in testamento Titij cui Titio ipse successit:vel vt det mihi centum/ que dare debet/ quia damnum mihi dedit in re tali:quod damnum centum estimo. vnde predictam quantitatem seu rem peto ꝛ propono certi condi.genera. Quod ita recte concipiat libellus/ probatur per.ll.preall.

¶ De certi conditione ex stipulatione.

Si aliquis rem certam mihi promisit/ tenetur mihi ad illam rem redden dam certi conditione ex stipulatu.vt insti.de ver.obli.in prin.ꝛ.ff.si cer. pe.l.si quis certum.in hac actione sic forma lib. Ago cōtra talem qui mihi interroganti promisit se daturum mihi.x.lib. Bonoñ. pro codice quem scripsi sibi.vel pro patrocinio quod sibi in causa tali prestiti. vnde vt mihi det ꝛ soluat illas.x.lib.Bonoñ.ago contra ipsum/ propones certi.condi. ex stipulatu. Quod sic recte concipiatur dicunt iura preall.

¶ De certi conditione ex mutuo.

Si alicui mutuasti pecuniam/ vel illud quod continetur pondere vel mēsura:tenetur tibi restituere illud certi conditione ex mutuo. vt.ff.si cer. pe.l.j.ꝛ.ij.instit.qui mo.re.contra.ob.in prin. ꝛ in ea sic forma li. Ago contra talem:a quo peto.x.lib.Bonoñ.vel.x.amphoras vini:vel.x.marchas auri quas sibi mutuaui.vnde ꝙ predictas mihi soluat/ ago cōtra ipsum:ꝛ propono certi.condi.ex mutuo.probatur.ff.de triti.l.j.

¶ De conditione triticaria.

Sicut prima conditio est generalis:sic est alia generalis/ q̄ vocat triticaria a Triticio eius auctore. forte triticaria p quā petit ols res siue sit certa siue incerta/ siue corporalis/ siue incorporalis excipitur sola petita mutuata.vt.ff.de triti.l.j. ꝛ in ea sic forma li. Ago contra talem: a quo peto rem talem:puta equum talem.ꝛ sic pro re certa : vel peto equum.ꝛ ita in genere:ꝛ sic pro re incerta.quem equum mihi debet ex tali causa:puta quia promisit.vel adijcies aliam causam . vnde ꝙ predictum equum mihi soluat/ ago contra ipsum:ꝛ propono con.triti.probat hoc.ff.eo.l.j.Et nota ꝙ de hoc plenius notatur in arte distin.v.

De conditione ob causam vel causa data: causa non sequuta.

Si tu das aliqd alicui ppter aliquã causam: & causa illa non sit sequuta repetere poteris qd dedisti p conditionem ob causam. vt. ff. de condi. ob turp. cau. l. j. vñ sic forma li. Ago cõtra talẽ cui dedi. x. vt seruũ ma numitteret: quod cũ non fecerit/ decem que dedi: peto mihi restitui: & propono condi. ob causam. Quod ita recte conci. li. probatur. ff. de condi. cau. data cau. non se. l. dedi. & l. si pecuniam.

De conditione ad turpem causam.

Si aliquid datur alicui ob turpem causam/ interueniẽte turpitudine ex parte accipiẽtis: & tunc solutũ repetitur condi. ob tur. cau. vt. ff. eo. l. j. §. vlt. & in ea sic forma lib. Ago contra Titium/ cui dedi decem: ne me occideret. vel ne tale maleficium cõmitteret. vnde illa. x. repeto: & propono conditionem ob turpem cau. probatur hoc. ff. eo. l. j.

De conditione sine causa.

Contingit aliquando/ q nulla causa precedente quis pmittit alicui. x. vt credens se teneri ad illa. x. soluit illa. vel forte causa aliqua iusta precedente tenebaris ad illa decem causa facta iniusta: vt habes in fullone exemplum. vt. ff. de condi. sine cau. l. ij. in omnibus istis casibus succurritur obligato seu soluenti: vt obligationem vel solutum per conditionem sine causa cõdicat. vt. ff. de condi. sine causa. l. nihil. & l. qui sine causa. & in ea sic forma libellum. Ago contra talem/ cui sine causa solui. xx. lib. vel ex iniusta causa/ vel qa causa sequuta non est/ vel facta est iniusta. vnde illa. xx. soluta repeto & propono conditi. sine causa. probatur. ff. eo. l. j. & l. qui sine. Vel sic. Ago contra talem/ cui sine causa promisi decem. vnde illam obligationem condico/ vel sic q debeat me ab illa obligatione liberare: ago contra ipm/ & propono &c. Qd ita recte concipiatur libel. probatur per iura preall.

De conditione indebiti.

Si aliquis soluat quid indebitum/ succurritur soluenti: quia post solutus repetere per conditionem indebiti. Et dicitur indebitum tribus modis/ de quo latius in arte. in hac autem actione sic forma libellum. Ago contra talem: cui credens me debere. xx. solui cum non deberem. vnde illa. xx. soluta sibi ab eo repeto: & propono conditionem indebiti. Quod sic rec. concipiatur li. probatur. ff. eo. l. j. & ij. & fere per totum.

De conditione furtiua.

Si aliquis aliquã rẽ mobilẽ p furtũ surripit/ habes ctra furẽ cõditionẽ furtiuã: per quã tenebit restituere illã. l qua sic forma li. Ago ego. S. P. R. q mihi surripuit codicẽ meũ. vñ ipm codicẽ a ipo cõdico: & ppono cõdi. furti. Quod sic recte concipi. li. probatur. ff. eo. l. j. & l. cum ex causa.

De conditione ex lege.

Est talis conditio que vocat cõditio ex lege quotiẽs per legẽ iducit obligatio: & nõ est cautum eadem lege quo genere actionis agatur. vt. ff. de

cōdi. ex lege. l. i. vnde si mihi donasti rem aliquā/ et eam mihi nō tradis: agam sic. Ego contra Titium/ qui mihi rem talē donauit. vnde quod eam mihi tradat: ppono condi. ex lege. vt. C. de donat. l. si quis argentum. et insti. de ac. §. alie.

De actione exhibendum.

Si aliquis rem tuam mobilem possīdeat: vel si tua non est: ius tamē habes in ea/ vel alias tua interest: et sic vis eas vendicare: vel alio modo. pro re illa agere potes acti. ad exhiben. per quā actionem exhibebit tibi reus rē illā: vt habeas copiam rei vidende/ palpande/ tangēde et cognoscēde. que exhibitio fiet corā iudice. vt. ff. eo. l. j. et. ij. vnde in hac actiōe sic forma lib. Ego cōtra talem qui rem talem possidet siue tenet quā dico meā esse/ vel mihi obligatā p. x. a tali. vel quia vsufructū in ea habeo. vñ rem illam ab eo exhiberi peto: et propono actionem ad exhibendum. Quod ita recte cōcipiatur libellus probatur. ff. eo. in hac actione. §. iij. ideo dico rem talem: vt designet signa. Item ideo pono multas causas/ quia potest tua multipliciter interesse: vnam causam tamen prosequaris.

De actione ex empto.

Si rem aliquā emisti ab aliquo/ tibi emptori competit actio contra venditorē: vt vel rē tradat vel tibi interesse pstet: et vocatur actio ista ex empto. vt. ff. de act. emp. et vēdi. l. j. et. l. ex empto in pri. et in ea sic forma li. Ego cōtra talē/ qui vēdidit mihi rem talem p. x. vnde quod rem illam tradat mihi: et portiorē me in possessione faciat: vel vt īteresse meū qd estimo. xx. prestet/ ago contra ipsum: et propono actionē ex empto. Quod ita recte concipiatur libel. dicit. l. ff. de acti. emptio. l. i. et. C. eo. si traditio.

De actione ex vendito.

Sicut emptori p pcedentē actionē iura succurrūt: sic et vēditori subueniū per actionē ex vēdito ad preciū petendū ab emptore. vt. ff. de acti. em. l. iuli. §. ex vēdito. et in ea sic forma libellū. Ego ꝯ Titiū/ cui vēdidi equū/ vel librū/ vel domū pro decē. vñ vt soluat mihi illa decē/ ago cōtra eū: et propono actionē ex vēdito. Quod sic debeat ꝯcipi libellus dicūt. ll. pallegate. Et nota quod de materia istarū duarum actionum tractatur in arte. l. dis.

De actione ex conducto.

Si colonus vel inquilinus conducit domum vel predium: et locator nō vult rem locatam tradere. vel esto quod tradat: nō vult cetera prestare ad que tenetur. ideo prodita est actio ex conducto/ que datur conductori contra locatorem. vt. ff. loca. l. ex conducto. et in ea sic forma libellū. Ego contra Titium a quo conduxi domum talem: vsque ad annum vnum pro decem solidis. quam domum mihi ad habitandū assignare contradicit. vñ quod ipsam domū mihi assignet/ ago cōtra eū: et propono actionē ex ꝯducto. Quod ita recte concipiatur libellus/ dicit. l. preallegata.

De actione ex locato.

Sicut ex cōducto datur conductori actio/ ita ex locato datur locatori ad mercedē seu pensionē suam petendā. vnde locator sic concipiet libellū. Ego ꝯ. M. cui locaui domū meā p. x. sol. vnde vt illa. x. mihi sol

uat:ago ɔtra ipsũ:⁊ ppono actionẽ ex locato.pbat.ff.locati.l.i.§.i.⁊.l.si i lege. §.si domus.⁊.l.dñs.§.vlt. ¶ Si aũt finitũ esset tẽpus cõdictiõis: ⁊ non vult rẽ restituere:dices sic.Ago ɔtra talẽ:cui cũ locassem domũ meum p.x.vsq ad annũ:⁊ finitũ sit tẽpus ɔductiõis:q illã domũ meã mihi restituat:ppono vt s.probatur.ff.locati.l.videamus.§.qui vinum.⁊.C.eo.l.si quis conductionis.

¶ De actione oneris aduersi.

Contingit sepe/ q cõductor recipit in se periculũ rei conducte speciali pacto interueniẽte.alias aũt periculũ si in re locata contingit:respicit locatorẽ:cũ conductor non teneat/ nisi dolo lata ⁊ leui culpa.vt.ff.eo. ex conducto.⁊.ff.comoda.l.si vt certo.§.j.⁊.C.loca.⁊ conduc.l.in iudicio.⁊ iõ contra conductorẽ prodita est actio specialis: que vocatur oneris aduersi.in qua sic forma libellum.Ago cõtra talẽ:qui cũ a me a tale opus puta domũ vel turrim edificandã conduxerit suo periculo:⁊ specialiter oẽs casus ⁊ pericula fuerunt specificata:puta ruine/ casmatis/ icẽdij.⁊c.⁊ inter illud opus casma te vel ruina perierit/ ago contra eũ:⁊ peto interesse meũ quod estimo.xx.i tm̃ interesset mea illud opus non esse peremptũ ⁊ ad hoc propono actionem oneris aduersi.probatur.ff.loca.⁊ conduc.l.in naue.⁊.l.opus.

¶ De actione pro socio.

Si aliq faciũt societatẽ inter se:aũt act.pro socio.in q̃ sic forma li.Ago contra talẽ quondã sociũ meũ/ cũ quo societatẽ ɔtraxi omniũ bonorũ/ de qua societate peruenerũt ad eũ res tales.vñ vt illas pro parte mihi debeat cõmunicare/ ago ɔtra illũ ⁊ propono actionẽ pro socio.probat.ff.p socio.l.si qs societatẽ.vel sic.Ago cõtra talem cũ quo habui ⁊ ɔtraxi societatẽ talis rei:ex qua societate tot fructus pcepit:vel tantã pecuniam.vñ vt partem illor vel illius pecunie mihi prestet:ago contra ipsum ⁊ propono actionem pro socio.probatur.ff.cõmuni.diuide.l.j.et.ff.eod.pro socio.§.vl.⁊.l.si actio.⁊.l.cum duobus.§.si quis ex socijs.

¶ De actione mandati directa.

Si aliqs mãdat tibi vt eius negocia geras/ ⁊ tu mãdatũ suscipis:teneris sibi actiõe mãdati.in hac actiõe sic forma libellũ.Ago ɔtra Ticiuʒ cui mandaui vt negocia mea gereret:vel equũ vel librũ mihi emeret/ ⁊ ipse mandatum suscipiens/ negocia mea non gessit:vel gessit/ sed male.vñ cuʒ mea interest in.x.ideo illud interesse peto.propono actionẽ mãdati directam. Quod ita recte concipiatur libel.dicit lex.ff.manda.si procuratorẽ.§.mandati actio.⁊.l.si remunerandi.§.j.

¶ De actione mandati contraria.

Si aliqs pp̃ter mandatũ sibi iniunctũ aliquas impensas faciat/ hʒ contrariã actionẽ mandati per quã ipensas recuperat.⁊ in ea sic forma libellũ.Ago ɔtra.T.qui cũ mihi mandasset vt domũ sibi p viginti emerem/ ⁊ solui illi.xx.⁊ cum mandasset vt pro eo fideiuberẽ penes talem creditorem in.x.fideiussi ⁊ solui.vnde vt.xx.vel.x.que solui mihi prestet/ ago cõtra ipsum:⁊ ad hoc propono actionẽ manda.contra.Quod sic recte concipiatur libellus probatur.ff.eo.l.si vero non remunerandi.§.contrario.

¶ De actione depositi directa.

S | Si aliqua rem deposuisti penes aliquem: habet locum actio depositi ad rem repetendam. vt. ff. eo. l. i. §. i. et inst. qui mo. re. contra. ob. vnde in ea sic forma libellū. Ago cōtra talē penes quē deposui talē rē / cui signa sunt talia. vn̄ vt illā rē mihi restituat: ago ꝯtra eū et ꝓpono actionē depositi directā. Quod recte cōcipiat libel. pbat. ff. eod. l. i. §. i. et §. si rem. et §. si qs aurū.

De actione depositi contraria.

S | Si vero aliqs in re penes eū deposita / expēsas faciebat: locū habz cōtraria depositi. i qua sic forma lib. Ago cōtra talē q cū deposuisset penes me rē talē puta equū vel seruū. in illo equo vel seruo ipendi. x. vnde vt illa decē mihi restituat vel prestet: ago cōtra ipsum. et ꝓpono actionē depo. cōtra. Quod sic recte cōcipiatur libellus. pbat. ff. eod. l. ei apud quē. et. l. actione.

De actione tutele.

S | Si aliqs fuit tutor alicuius. pōt cōueniri actione tutele vt reddat rōnē administratiōis et reliqua prestet. in hac sic forma libellū. Ago contra. M. meum olim tutorem: testamētarium legitimum siue datiuuz: vt reddat mihi rationem administrate tutele / per eum vel ab alio. ꝓpono actionē tutele. probatur. ff. de tute. et ratio. dis. l. j. §. j.

De actione tutele contraria.

S | Sicut ꝯtra tutorē datur actio tutele: ita et ipsi tutori cōpetit contraria pp expēsas quas fecit in administratione illa. vt. ff. de cōtra. tute. in veris de hac ad presens non tracto. quia tractaui supra de actione tute. et pro tute. contra. in tract. primo.

De actione commodati.

S | Si aliqs cōmodauit rē aliquā mihi vel alicui: tenet eā restituere p actionē cōmoda. in qua sic forma libellū. Ago cōtra Ticiū cui commodaui equū meū vt iret vsq Bononiā. quo cū iuerit et redierit. vnde vt mihi equū meū restituat: ago cōtra ipsum et ꝓpono actionē cōmēdati directā. pbatur. ff. co. l. j. et. l. iij. et institu. quibus mo. re. contra. ob. §. item is cui.

De actione commodati contraria.

S | Si fecisti expensas in re commodata preter cibaria: poteris recuperare per contrariā cōmodati actionē. in qua sic forma libellum. Ago cōtra Ticiū a quo peto mihi restitui vel solui. xx. noie expen. quas feci i seruo quē mihi cōmodauit. ꝓpono act. cōmo. contra. probatur. ff. eod. l. in rebus. §. possunt. et. l. in cōmodato. §. contrariam.

De pignoratica actione directa.

Contingit q debitor soluta pecunia creditori: vel alio modo sibi satisfacit. vnde pignus liberatū videtur. propterea datur debitori pignoratitia actio: per quam tenetur creditor sibi restituere pignus. vt. ff. de pig. ac. l. si rem alienam. §. proprie. et. §. omnia. et insti. qui mo. re. cōtra. ob. §. vltim. in hac actione sic forma libel. Ago cōtra Ticiū cui obligaui pignus meum pro. x. lib. quas mihi mutuauit: et quas sibi solui. vn̄ peto vt illud pignus mihi restituat. et propono act. pignorati. probatur. ll. precalle.

De pignoraticia contraria.

Si creditor fecit expensas in pignore/ dūmodo nō sint maxime nec onerose neqꝫ delicat⁹ debitor/ neqꝫ onerosus creditor audiēdus est.vt.ff.de pig.ac.l.si.seruos.C.de pig.l.in summa.pōt illas recuperare per ɔtrariā pignoraticiā.Jtē ꝛ si decepit debitor creditorē dando es pro auro pignori.vt.ff.eo.l.i.§.vlti.vel dando ei rem alij obligatā/ que non sit suffectura duobus.vt.ff.eo.l.si quis in pignore.vel ponendo alique qui pignus reciperet quasi pecuniā soluturus.vt.ff.eo.l.si quasi.vel si rez alienā dederit pignori.vt.ff.eo.l.tutor.§.contrariam.In hac actione sic forma libel.Ago contra Titium qui mihi obligauit codicem pro.x.qui ē alicuius vel alij obligatus/ ꝛ nō sufficit vtriqꝫ pro debito.vnde vt det mihi aliud pignus eque idoneum propono contrariam pignoraticiam.Quod sic recte concipiatur libel.probatur ar.ff.de consti.pec.l.qui autem.§.penul.

De actione in factū prescriptis verbis.

Si aliqs ɔtraxit tecū/ ꝛ est in illo ɔtractu pactū appositū in ɔtinēti vel paulopost/ qḋ nō sit stipulatione vallatū:daƚ actio in factum p̄scriptis verbis.in qua sic forma lib.Ago ɔtra Titiū cui cū vēdidissem codicē meū p.x.in ipo ɔtractu in ɔtinēti ɔueni secū ꝙ illū cōmodaret mihi ꝑ exemplari quē codicē cū sibi tradiderim:peto vt illū ad exemplar mihi concedere debeat propono act.in factū prescri.ver.ꝙ ita recte cōci.libel.probatur.ff.de prescri.ver.naturalis.ꝛ.C.de re.permu.l.rebus.ꝛ.l.ex placito.

De actione prescriptis verbis estimatoria.

Si aliqua res daƚ alicui vendenda pro.x.neqꝫ res neqꝫ.x.reddanƚ: ɔpetit dāti actio p̄scri.ver.estimatoria.p quam aut res aut.x.reddanƚ.vt.ff.de estima ac.l.i.ꝛ in ea sic forma libel.Ago contra.M.cui dedi codicem meum vendendum pro.x.vnde vt illa.x.mihi prestet codicē in corruptum:ago contra illum ꝛ propono ac.in fac.p̄scri.ver.estimatoriam.ꝙ ita recte consitiatur li.dicit lex preallegata.

De actione prescriptis verbis qua ex permutatione oritur.

Si ɔuentio sit facta de ꝑmutādo codice tuo cū digesto meo:ꝛ ego tradidi tibi digestū meū/ ꝛ tu nō vis tradere codicē/ cōpetit mihi actio p̄scri.ver.ex ꝑmutato vel ex ꝑmutatiōe.vt.ff.e.l.ij.ꝛ.C.eo.l.ex placito.ꝛ in ea sic forma lib.Ago ɔtra.M.q cū ɔuenisset mecū ḋ ꝑmutando codice suo tali vꝫ cū tali digesto meo:ꝛ ego dederim sibi digestum: codicē p̄dictum mihi dare recusat.vñ vt illū codicē mihi det:ago ɔtra ipm ꝛ ꝓpono ac.in fac.prescri.ver.ex ꝑmu.ita cōcipies qñ vis habere codicē.si aūt velles agere ad interesse vt potes/ dicas:vnde quia codicē mihi dare recusat:ago ad interesse meū ꝙ estimo.x.ꝛ propono vt.s.vel si vis repetere digestū/ potes.s.p cōdictionez ob causam.Quod sic concipi.libel.ꝛ ꝙ ista tria auxilia competant dicūt iura.C.eo.ti.l.cum precibus.ꝛ.l.qñ.ꝛ.l.rebus.ꝛ.l.pe.ꝛ vl.ꝛ.ff.eo.l.i.ꝛ.ij.

De actione in factum generalissima ꝛ subsidiaria.

Hec actio in factū subsidiaria est oium actionum.nam quotiens deficit actio/ ꝛ est equum actionē dari.datur actio in factū subsidiaria.vt.ff.ḋ prescrip.ver.quotiens.Et dicit lex alibi de ista actione:ꝙ hec est illa in factum

cuius tenor i multis ⁊ varijs iuris articulis e admissus.vt.C.de sacrosan.ec. l.sancim⁹. Patet ergo specialiter tradēdo doctrinā de libellis formādis componere nō posse.exempli tamē gr̄e vnicū libellū subijciam. Ego contra talē qui frumentū meū seminauit: vicē vnū corbē.vel plātam meam plātauit:quaē estimo decē.vn̄ vt p̄dicta decē mihi soluat:ago ꝯ ipsum ⁊ ꝑpono actionem in factū.q̄ ita concipiat libellus ꝓbatur.ff.de rei.ven.l.in rem.

De actione in factū ex re iudicata.

Hec actio daƚ illi pro quo lata est snia: ꝯtra cū aduersus quē est lata.ꝯ qua habes.C.de re.cre.⁊ iureiurā.l.actori.vel alibi vocaƚ actio iudicati.vt.ff.de re iudi.l. si se nō obtulit. ⁊.l.miles.§.x.⁊.§.vl.⁊.C.eo.l.j. Et.in ea sic forma libellū. Ego ꝯ.M.a quo peto decē mihi solui ⁊ dari:in quibus fuit mihi per sniam Titij iudicis condemnatus. propono actionē in factum que oritur ex re iudicata.probatur legibus prealle.

De actione in factum vel vtili que oritur ex confessione.

Si quis cōfiteaƚ se tibi debere decē siue in iudicio siue extra corā quinq̄ rogatis testibus.ex hac actiōe oriƚ actio in factū.⁊ ideo i factū:qa cōfessus fuit informiter.i.causa non adiecta. ⁊ in ea sic forma libellum. Ego contra.M.a quo peto decē:vel rem certam mihi dari ⁊ solui: que decem fuit confessus in iure/vel extra ius coram rogatis quinq̄ testibus/me presente/se mihi dare debere.⁊ ꝑpono contra eum actionem in factū ex confessiōe. Si autē cōfessus est formiƚ.i.causa adiecta.puta se debere ex causa emptionis vel mutui.i.tunc dabiƚ vtilis ex vendito/vel vtilis certi cōditio ꝯtra illū: sicut daretur directa ex vero ꝯtractu.vt.ff.de interro. ac.l.de etate.§.qui iter rogatus.in qua sic forma libellum. Ego contra.R.a quo peto decē que fuit confessus.vt supra.ex contractu venditionis vel mutuo. vnde propono ꝯtra ipsum vtilem actionem ex venditur. vel vtilem certi conditionem. Quod ita recte concipiatur libelli probatur per iura supra allegata.

De actione ex stipulatu pro dote.

Hec actio duplex inueniƚ.vna que datur marito ad dotē petēdā a muliere vel eius patre. Alia que daƚ vxori vel heredi ipsius ad repetēdaē dotem soluto matrimonio morte viri vel diuortio.vnde maritus cui dos est promissa sic agit. Ego contra.M. qui promisit se daturum centum in dotem pro tali vxore mea: quam dotem mihi soluere ⁊ dare recusat.vnde q̄ illa centum mihi soluat ⁊ det:ago contra ipsum ⁊ propono actionem ex stipulatu. Quod ita debeat concipi libellus probatur.C.de rei vxo. act.l.vnica.circa principium. Uxor autem sic repetit dotem soluto matrimonio. Ego ego.B.contra.R.⁊.S. heredes mariti mei vt reddant seu soluant vel restituant centum vel domos vel vineas quas inestimatas dedi in dotem quondam marite meo/cum fructibus inde perceptis: propono actionem ex stipulatu. Quod ita recte concipiatur libellus dicit lex eadem.C.de rei vxo. ac.§.exactio.⁊.§.fructibus.⁊ nota.plenius in arte.ij.dist.

De aqua pluuiali arcenda.

Ec actio competit ꝯtra eũ qui fraudulenter aliquod opus fecit in pro
b prio agro/ ꝓpter qd aqua pluuialis nocere potest predio vicini.ad hoc
vt restituat in pristinũ statum:⁊ damnum contingens post litis conte.
emendetur.⁊ in ea sic formatur libellus. Ago ego. R.contra.S.q tale opus fecit in predio suo propter quod aqua pluuialis damnum dare potest agro meo:vel predio meo nocere potest. vnde opus illud in pristinum statum peto restitui.vel peto illud opus amoueri/⁊ damnum quod post litis contestationem contingit/resarciri peto.pro opere destruendo propono actionem aque pluuia.arcende.pro dãno postea emergente propono officium iudicis. Quod sic recte concipiatur libellus probatur.ff.eo.l.j.§.j.⁊.ij.⁊.§.de eo opere.⁊.§. in summa.⁊.l.si tertius.§.officium.

De pastu pecoris.

Si aliquis imitat oues seu alia animalia in ꝑdiũ meũ vt depascant fru
s mentũ meũ/vel alios fructus seu glandes.competit mihi contra eum
actio de pastu pecoris.⁊ ita speciali nomine vocatur.vt.ff.de prescrip.
ver.l.qui seruandorũ.§.vltio.in hac actiõe sic forma libellũ.Ago cõtra.M.
qui imisit pecora sua in prediũ meũ/⁊ glandes meas vel frumentũ meũ depasta sunt:vel pauerunt vel comederunt.vnde dãnũ illud quod estimo decez/resarciri mihi peto.⁊ propono actionẽ de pa.peco. Quod sic recte concipiatur libellus probatur.l.precalle.in qua solũmodo de nomine istius actionis fit mẽtio. Et est notandum ꝙ nomine glandis omnes fructus continentur.vt.ff.de glan.le.l.vnica. Similiter nomine pecoris intelligitur de omnibus animalibꝰ que pascuntur.ff.de edi.edic.l.ediles.§.iumentorum.

De actione ex testamento.

Si alicui reliquantur legata:petit illa actione ex testamento ab heredi-
s bus.in qua sic forma libellum. Ago contra talẽ heredez Ticij qui mihi
in testamento suorũ talem legauit/quam rem mihi dari peto:propono
actionez ex testamento.probat.C.cõmunia de le.l.j.⁊.ff.de le.ij.cum filius.§. varijs. Si autẽ heres fuerit in mora.addes cũ fructibus perceptis ⁊ ꝑcipiendis. Et nota ꝙ de hac actione plenius notatur in arte.iij.di.

De actione ex stipulatu.

Si aliqs ꝓmittat tibi aliqd incertũ:puta face e domũ vel scribere codi
s cẽ.cõpetit tibi ꝯtra illũ actio ex stipulatu.vt institu.de ob.in prici.⁊.ff.
de verbo.obli.l.vbi autẽ non apparet.§.i.in qua sic forma libellũ. Ago
cũ ⁊ ꝓpono actionẽ ex stipula.ꝓbatur iuribus precallega.

De actione ex stipulatu arbitraria.

Si aliquis tibi aliquid se daturũ vel facturũ certo loco promittit:com
s petit tibi cõtra eũ actio ex stipulatu arbitraria/seu certi cõdicio ex sti
pulatione arbitraria.⁊ in ea sic forma libellũ. Ago contra. R.qui promisit mihi. G. Neapolis vel Equi.vnde ago contra eum ⁊ propono actionez ex stipulatu arbitrariam:quando res ẽ in certa. Sed si certa res promissa fuerit/dices:propono certi cõdi.ex stipulatu arbitra. Quod ita recte concipiatur libellus:probatur,ff,de eo quod certo lo,l,ij.⁊ per to.

De actione ex stipulatu ex tẽpore presumpta.

I aliquis soluat aliquid longo tpe.x.annoꝝ inter pñtes ⁊.xx.ãnoꝝ in
s ter absentes:ꝑsumit ꝙ stipulatio ꝑcesserit ⁊ agitur ex stipulatu.de qua
actiõe babes.ff.de vsu.l.cũ de in rẽ verso.⁊ i ea sic forma libel.Ego cõ
tra.R.vt prestet mibi vnũ libraꝫ cere vel piperis ꝓ ãno ꝑterito:⁊ q̊caueat se
soluere in futurũ singulis ãnis/quẽ librã antecessores sui/vt ipi mibi ꝓmise-
runt ⁊ antecessoribus meis annuatim soluere de tali predio qd a me tenet:vel
alia causa p decẽ annos.propouo actionẽ ex stipu.presumpta ex tẽpore.Quod
recte concipiatur dicit lex predicta.

De actione furti nec manifesti.

I quis rem tuã te inuito mobilẽ cõtractet/tenebitur actione furti nec
s mãifesti.⁊ in ea sic forma libel.Ego cõtra te q talem rẽ/puta equum/
mibi furtiue subtraxit seu me inuito cõtractauit.vnde ipm equuꝫ peto
mibi restitui cũ pena dupli.ꝑpono ac furti nec manifesti/ ⁊ cõditionẽ furtiuã
vidꝫ conditionẽ pro re:⁊ actionẽ furti.⁊.l.in furti ꝓ pena.Quod sic cõcipiat
libel.probatur.ff.co.si pignore.§.cũ furti.⁊.l.in furti actione.

De actione tigni iniuncti.

I quis tignũ meũ edibus suis iniungi:vel iniunctũ babet:vel possidet
s sine mea voluntate:tenetur ad duplũ.vnde libel.ita formabis.Ego cõ
tra.B.qui tignũ meũ suis edibus contra voluntatẽ meaꝫ iniunxit:vel
iniunctũ edibus suis babet qd tignũ.x.estimo.vnde mibi in duplum ipsum cõ
dẽnari peto ⁊ propono actionẽ de tigno iniuncto.Quod ita recte cõci.libel-
lus probatur.ff.eo.l.i.⁊.ff.de rei ven.l.in rem.§.peñ.

De actione arborum furtim cesarum.

I quis furtiue inscidit arborẽ alterius/⁊ sic dño arboris dat maximũ
s damnũ/⁊ sibi parũ cõmodi acquirit:datur domino arboris actio que
vocatur arborũ furtum cesarũ.⁊ in bac sic forma libel.Ego contra.T.
qui furtim mibi inscidit arborẽ talem:ex cuius inscisione damnificatus suꝫ in
decem que decẽ mibi in duplũ ab eo prestari peto.ꝑpono actionẽ ar.fur.cesa.
⁊ quia ligna que valent.ij.cõtractauit ⁊c.probantur.ff.arbo.fur.ces.l.j.⁊.ij.
⁊.l.furtim.§.vlti.⁊.l.facienda.⁊.l.penult.

De actione rerum amotarum

I vxor marito dolo malo:vel causa diuortij:siue vir vxori res furatur
s ⁊ subtrabit:⁊ quia actio furti non competit:licet furtum fiat/sicut in
filia que surripuit res paternas;⁊ actio famosa constante matrimonio
in bonorẽ matrimonij non cõpetit.iõ inuenta est pp res amotas actio specia-
lis que vocatur rerũ amotarũ.in qua sic forma libellũ.Ego ego.S.ꝯtra.M.
vxorẽ meaꝫ que dolo malo amouit res meas de domo mea/vel loco tali/causa
diuortij vel spe mortis.vñ vt res illas mibi restituat.ago contra ipsam ⁊ pro-
pono actionẽ rerũ amotarum ⁊ quando pro sperata morte/dicat:ꝑpono ac.
vtilem re.amo.Quod recte concipiatur libel.probatur.ff.eo.l.i.§.i.⁊.l.si mu-
lier.§.i.⁊.§.vlt.⁊.l.ob res.⁊.C.rerũ amotarum.l.ij.

De actione de rationibus distrabendis.

s I tutores rem mobilem vel pecuniã pupillis auferunt:⁊ in ꝓprias vtilitates cõtractant:lʒ non aio furandi:tamen prodita ẽ actio specialis ꝯtra eos in duplũ que vocatur de rationibus distrahendis.in qua sic forma libel.Ago contra.T.quondã tutorẽ meũ/qui dũ tutelã meã gereret:durante ipsa tutela/res tales meas vel de onis meis abstulit:vel pecuniã intercepit ⁊ suppressit.vñ res illas in duplũ mihi restitui peto.vel pro rebus illis ipsum mihi in duplũ condẽnari peto:⁊ ad hoc ꝓpono actionẽ de rationi distrahẽ.Quod sic recte concipiatur libel.probatur.ff.eo.l.j.§.de rationibus.⁊.§.considerandũ.⁊.§.in tutela.⁊.§.vlti.⁊.l.ij.⁊.l.si tutor.§.vlti.⁊.l.sed si non dantur.⁊.ff.de contra.tute.acti.l.ij.

¶ De actione directa legis acquilie.

s I damnum dedero in rebus tuis corpori meo:competit tibi cõtra me directa actio.l.acquilie in qua sic forma libellum.Ago ego.S.contra.R.qui seruum meum Stichum occidit qui retro infra annuʒ valuit quinquaginta.vnde illa quinquaginta peto ⁊ propono actionem directam.l.acqui.vel q corpore suo in re mea tali:puta domo:vinea:vel bone dedit damnum tale:que res retro infra.xxx.dies valuit.xl.vnde illa quadraginta peto ⁊ ꝓpono ⁊c.⁊ in vtroqꝫ adijcias sic.⁊ si negauerit: peto illum mihi in duplum condemnari.Quod sic recte concipiantur libelli ꝓbat.ff.eo.l.ij.⁊.l.si seruus seruũ.§.huius.⁊.l.inde veratius.§.hec actio.⁊ insti.eo.§.vlti.

¶ De actione in factum de pauperie.

s I quadrupes alicuius det tibi damnum/habes contra dominuʒ quadrupedis ac.in factum de pauperie.qua compellit tantum damnum tibi dare:vel dare animal noxe.vt.ff.si quadru.pau.fe.di.l.i.⁊ insti.eo.ti.in hac actione sic forma libell.Ago contra.R.vt emẽdet mihi illud dãnuʒ quod sua quadrupes/forte asinus,vel equus intulit in rebus meis mota naturali feritate:quod damnum estimo viginti.propono actionem in factum de paupe.probatur legibus preallegatis. ¶ Et nota ꝙ de hac actione plenius tractatur in arti.di.iij.⁊.vij.in fi.

¶ De actione iniuriarum ex lege cornelia.

s I fuisti ab aliquo pulsatus vel verberatus:vel domus tua fuit introita per vim:competit tibi actio iniuriarũ ciuil.in qua sic for.li.Ago cõtra.R.qui iniuriose ⁊ violenter intrauit domum meam:vel me pulsauit vel verberauit:quam iniuriam nolleʒ sustinere pro.x.vnde in predicta quãtitate illum mihi condemnari peto.propono ac.iniuri.ciuilem ex lege cornelia descendentem.Quod ita concipi.li.probatur.ff.eo.l.lex cornelia.⁊.l.pretor.⁊.l.item apud labeonem.§.ait pretor.

¶ De actione in factum contra magistratũ.

s I ille qui gerit magistratum ammonitus vt de tutores pupill.vel curatores minoribus adultis dare negligeret.⁊ sic medio tẽpore pupilli vel minoris dãno afficiuntur.vnde ille magistratus tenetur de toto illo damno.actione in fac.in qua sic forma li.Ago contra.R.q cum gereret ciuitatis mee magistratũ:⁊ fuisset sepius requisitus a Titio amico meo/vt daret mihi tutorem vel curatorem:dare neglexerit vel distulit:vel dedit tutorem

fuit curatorem minus idoneũ: vel nõ exegit satisdationem: vel exegit / sed mi nus idoneã. vñ propterea sum dãnificatus in. x. que. x. ab eo mihi p̃stari et solui peto. et propono ac. in fac. inductã cõtra magistratũ. Quod sic recte conci piatur li. probat. ff. de magistra. conue. l. j. §. si curatores. et. §. sciendum.

De actione vel accusatione ingrati.

Si libertus ẽ ingratus erga patronũ suũ: vel filius patri reuocat liber tus i seruitutẽ / et filius i ptãtẽ patris p actionẽ vl' accusationẽ igrati. C. de agno. li. l. vnica. et de liber. et eorũ. li. l. j. et. C. de ingra. li. l. vnica. et est actio ista vltima in arbore actionũ. in qua sic forma libell'. Ego cõtra. R. li bertũ meũ q alimẽta mihi denegauit cũ egerẽ. vel talem iniuriã mihi itulit: for te verberauit vel turpia verba mihi dixit: puta latronẽ vel cucurbitã. me voca uit. vnde ipsum in seruitutẽ reuocari peto. et ad hoc propono actionẽ ingrati. Quod ita recte ɔcipiat li. pbat. ff. de procur. l. sed he psone. §. patronus. et. ff. de obs. a. lib. l. p ɔcuratores. Filius aũt sic poterit reuocari a patre. Ego 3. M. filiũ meũ quẽ emãcipaui et ipse extitit mihi ingratus / qr acerbũ cõuictum dixit mihi / vel me verberauit / vel mihi dixit atrocẽ iniuriam. vñ ipm in meam ptãtem reuocari peto: et ad hoc ppono actiões: igrati: vel officiũ iudicis qd me lius est p legẽ. C. de ingrati. libe. l. vnica. Hec de actiõibus de qbus Jo. in ar bore actionum tractauit / exempli et doctrine gratia dixisse sufficiant.

Laus Deo.

De formandis libellis.

Venerabili et egregio viro magistro Job vener / vtriusq; iuris doctori / serenissimi et excellentissimi principis et dñi domini Ruberti Romanoꝝ regis semp Augusti ɔsiliario Herma nus de Bare i vtroq; licẽtiat' / eiusdẽ serenissimi regis rega lisq; ac imperialis curie humilis referẽdarius et aduocatus ppetu' / obsequiũ et honorẽ. Uere dignũ et iustum arbitror / vt bñficioꝝ gratuitoꝝ mltiformiũ / mihi hacten' a vestra mera liberalitate impensoꝝ semp reminiscar / et aliquod p facultatis exiguo modu lo reddã antidotum / in acceptoꝝ beneficioꝝ memoriam sempiternam. Sane / qͦuis huiusmodi antidotum naturali lege: non solum verbales / gratias / sed et reales remunerationes veluti debitas exigat: tamẽ quia debito oneri impar sum impotens reddere reales: exemplo Oui Nasonis / qui dixisse scribitur. Et quia non poteram munera verba dabam. emitto perobolicas claras grates: quarũ p̃textu duxi certas libelloꝝ nouas sententiarũq; condemnatoriarum formas / libellis cõformes / qbus multi antiqtatũ et nouitatũ casus cãm dede rũt edere secũdũ verbũ vestrũ nouissime mihi factũ / quãdo ɔmeatu accepto / in municipio heidelbergensi de regali curia iter arripui / regrediens ad galli cam vnde venerã regionẽ. Huiusmodi autẽ libelloꝝ atq; sententiaꝝ in foro ciuili vtiliũ formas ex celebris recordationib' dñi. P. Jacobi de Aureliaco le gũ doctoris in monte pessulano / dum viueret / residere soliti / summa post so lẽnium doctorum Roffredi / Joannis de Blanosco / Guillermi de ferrariis / Guillermi durandi / et alioꝝ summi staꝝ ãtiquoꝝ libellãtiũ summas cõpilla latas alicui / et in hanc summulã redegi: redactãq; vestre benignitati pfecta et irreuocabili donatione inter viuos / tenore p̃sentis epistole dono. Supplicãs

quatenus dignemini/ non doni exiguitaté/ sed donatoris affectioné inspicere/ et hoc exiguum munus beniuolo corde/ manuqz breui affabiliter acceptare. Sane/ quãuis vestra mens sapientie fulgoribus illustrata/ sicuti sol/ nõ egeat adiuuari facibus: et superuacuis laboret impédijs/ q ad tale factionis opus frustratoriũ anhelat. tñ aliqñ inutile redditur vtile. vtputa/ si merso solis lumine/ obliuionis chaos ingruat. põt ex huius summule ĩtuitu/ veluti ignis ex silicibus incussũ/ memoriale lumé excuti: quo excusso/ tetra caligo ꝓfugatur: et mens antea obũbrata relucet/ radijs artificialiter repetitis. Itaqz prudétia a deo vobis data sciet et poterit huiusmodi dono/ si casus se offerat/ vti in iudicijs et in scholis.

¶ Primus libellus in rei vẽdicatiõis negocio: secũdũ multarũ curiarũ iure scripto et non scripto ꝑmiscue vtentium consuetudinem conceptus.

Coram vobis dño iudice montispessulani ꝓponit in iudicio petrus iacobi actor/ cõtra martinũ reũ/ et ꝯtra quãcũqz personã ꝓ eo in iudicio legittime cõparenté. Et dicit/ ꝙ dictus reus possidet seu detinet/ et facultaté restituédi hꝫ/ quedã fundum situm in territorio de latis/ cõfrontatũ ex vna parte cũ prato deusinada: et ex alia cũ fundo pontu alamãdi/ ĩ flumine lani intermedi. q fundus ꝑtinet ad dictũ actoré iure dominij vel quasi. Unde cum dictus reus, requisitus/ dictũ fundũ restituere cõtradicat/ agit dictus actor contra dictum reum: et petita vobis dicto domino iudice/ vt dictũ fundum ad dictum actoré pertinere/ iure dominij vel quasi/ per vestram sententiã declaretis: et dictũ reũ ad restituendũ dictum fundũ dicto actori/ vna cũ fructibus industrialibus iam perceptis et extantibus/ et qui percipient in futurũ/ de dicto fundo/ ꝑ dictũ reũ ante litur. contesta. et extabũt percepti. Ité cum fructibus ꝑcipiendis/ et q percipi potuerunt/ post litur. contesta. et percepti non sunt/ sententialiter cõdemnetis: et condénatũ ad restituendum iuris remedijs cõpellatis. Petit etiam expensas occasione presentis litis factas: et ꝓtestatur de faciendis suis loco et tempore legittime declarãdis. Implorãs dñe iudex officium vestrum/ in his quibus est/ vel de iure fuerit implorandũ. Et ante omnia petit interrogari dictum reum: an dictum fundum possideat. vel an saltem eius restituendi facultateꝫ habeat. ¶ Probatur libellus per ea que leguntur et no. ff. de rei vendi. l. in rem actio. C. de alie. mu. iudi. l. j. cum cõcorde. ¶ Sententie iuxta predicti libelli formã proferende exemplũ sequitur: et est tale. Nos berengarius de fabrica/ legũ doctor/ iudex montispessulani/ pro domino sancio illustri rege maioricarum/ notum facimus vniuersis: ꝙ cũ quedam causa/ diu coram nobis inter petrum et martinum ventilata fuisset. Nos quidem anno natiuitatis domi. M. cccc. xl. die vltima mensis martij: et partibus propter hoc hora tertia ꝑ ad audiendam diffinitiuã sententiam assignata: qua die et hora partibus cõparentibus: et sententiã ferri postulãtibus: viso libello. cui⁹ tenore talis est. Coram vobis et c. lite legittime cõtestata: pstitoqz a partibus calumnie iuramento: testibus productis et examinatis: et eorũ attestationibus publicatis: conclusoqz in presenti causa. Sedéte pro tribunali/ more maioricarum/ sacris scripturis positis coram nobis: vt nostrum de

vultu dei prodeat iudicium: In nomine domini/ scilicet patris ꝛ filij ꝛ spiritus sancti amen: Sententiam nostram ferimus in hunc modum.

¶ Cum dictus actor sufficienter probauerit intentionem suam / seu contenta in libello seu predicto:per nostram sententiam in his scriptis declaramus/ dictum fundum pertinere ad dictum actorem/iure dominij vel quasi. Et condemnamus dictum reum/ vt dicto actori restituat dictum fundum. Item cōdemnamus dictum reum in sex sextarijs frumenti dicto actori restituendis de fructibus idustrialibus/quos dictus reus percepit de fundo ante litis cōtesta:qui extant ꝛ supersunt deductis expen. Item in sex sextarijs hordei restituendis dicto actori de fructibus idustrialibus post litis ꝯtestationē ꝑceptis de dicto fundo p dictus reū/ q extant supsunt deductis expen. Item duobus sextarijs amigdalarū restituendis dicto actori de fructibus naturalibus post litis contestationem perceptis ꝛ extantibus. Item condemnamus dictū reuʒ in sex solidis turonensibus dandis dicto actori pro fructibus industrialibus caulium/ ꝛ pro naturalibus ficuum/seu pro valore eorum perceptis post litis contest.per dictū reū etiam consumptis seu nō extan. Item in quinqꝫ solidis turon.dandis dicto actori pro fructibus industrialibus caulium ꝛ pro naturalibus ficuum/seu pro valore eorum:quos quidem nō percepit dictus reus/ tamen eos honeste percipere potuisset post litis contest. vel eos actor pcipere potuisset/si sibi dictum fundum possidere licuisset. Et nihilominus condemnamus dictū reū in cētū solidis turon. dandis dicto actori pro expen.per eū factis occasione pn̄tis cause/cū idē actor delato sibi a nobis iuramēto iurauerit ad sancta dei euāgelia taxatione nostra pdicta prehabita se expendisse pdictos centū solidos turon.occasione psentis cause ꝛc. ¶ Tūc si reus sentiat se grauatū/ ꝛ velit appellare/poterit ita dicere in continenti. Dictus re dicit pdictā sniam esse nullā. ꝛ si qua est/ab ea tanqꝫ ab iniqua ꝛ perperā lata viua voce apud acta ad dn̄i locumtenen. illustris regis Maioricarū sedē appellat/ ꝛ apostolos sibi dari petat sepe sepius ꝛ instanter ꝛc. vt in forma. Quidam dicunt ꝙ predicta sententia est nulla/quia nō est pronunciatū fundum pertinere insolidum ad dictum actorem. vt nota.ff.de procurato.l.pōponi. §.sed iste. Quod non est verum.ff.de exceptio.rei iudica.l.si quis cum totum. in principio. Sic videtur dominus. Azo intelligere.ff.de verborum significatione.l.pupillus.§.finali. Qui enim dicit/vel simpliciciter petit fundum/totum fundum petisse videtur.vt notatur.ff.de rei vendicatio.l.si in rem.in principio. Si ex actis posset apparere iudici:an dictus fund⁹ pertineret ad actorem iure directi dominij/vel iure vtilis/seu quasi dominij:credo quod ipse debuisset illud declarasse sententia supradicta.

¶ Forma secundi libelli de actione in rez pro re emphiteothecaria que cecidit in commissum.

Coram vobis domino iudice montispessulani dicit ꝛ proponit in iudicio Petrus contra. Martinum. Quod dictus reus possidet seu debʒ ꝛ facultatē restituendi habet:quandam domum vocatam porticum deutirit.sitam in montepessulano.quam domum cum dictus reus tenuerit retroactis temporibus in emphitheosim:a dicto actore ad annuam pensionem sex denariorum turonensium. ꝛ sic dicta domus pertinebat tunc ad dictum

reum iure vtilis dominij vel quasi: dictus reus stetit per triennium quod pre
dictam pensionem non soluit. Unde cum propter hoc dictus reus ipso iure
ceciderit a iure suo/ quod habebat i dicta domo: agit dictus actor contra di-
ctum reum: ⁊ petit a vobis dicto domino iudice/ vt predictam domum perti-
nere ad dictum actorem iure dominij vel quasi per vestram sententiam declara
retis. Et dictum reum/ vt dictam domum dicto actori restituat/ vna cum pē-
sionibus per predictum triennium subtractis/ sententialiter condemnetis: et
condemnatum ad predicta iuris remedijs compellatis. ⁊ petit expensas fa-
ctas occasione presentis ⁊c. implorans vestrum officium domine iudex. Pro
batur. C. de iure emphiteo. l. secūda. Non reperis/ quod prefatus doctor po
suerit sententie iuxta predicti libelli formam ferende exemplum. Tamen attē
tis opinionibus/ doctrinis/ ⁊ exemplis quorundam aliorum doctorū/ potest
sententia sic concipi ⁊ proferri. Christi nomine inuocato/ Nos ⁊c. pro tri
bunali sedentes ⁊c. per hanc nostram diffinitiuam sententiam pronūciamus/
decernimus/ ⁊ declaramus/ predictam domum ad dictum actorem iure do-
minij vel quasi pertinere: eundemq; reum ad restituendum eidem actori can-
dem domum/ vna cum pensionibus per predictum triennium subtractis/ ac
in expensis litis condemnandum fore: ⁊ condemnamus expeñ. taxatione no-
bis in posterum reseruata ⁊c.

Forma tertij libelli est de actione in rem pro re. feudali: qñ ipso iure cecidit in cōmissum.

Coram vobis domino iudice montispessulani dicit ⁊ proponit in iudi
cio petrus contra sempronium: ꝙ dictus sempronius tenet seu possi
det ⁊ restituendi facultatem habet/ turrim de villa/ sitam in monte-
pessulano. quam turrim cum martinus teneret quondam in feudum a dicto
actore: ⁊ sic dicta turris pertineret tunc ad dictum martinum iure vtilis do
minij vel quasi: dictus martinus ipsam vēdidit ⁊ tradidit dicto sempronio
reo/ sine permissione actoris. Unde cum ob hoc dictum feudum fuerit apertū
dicto actori: ⁊ martinus tunc sic alienando cecidit ipso iure a iure quod ha-
bebat in dicta turri: agit dictus actor contra dictum sempronium: ⁊ petit a
vobis dicto domino iudice/ vt dictam turrim pertinere ad dictum actorem
iure dominij vel quasi/ per vestram sententiam declaretis: ⁊ dictum sempro-
nium/ vt dictam turrim dicto actori restituat/ sententialiter condemnetis: ⁊
condemnatum ⁊c. Probantur predicti duo libelli in cōsti. imperial.
§. callidis. de prohi. feu. alie. per feude. ⁊ de controuer. inter do. ⁊ empto. ca.
vno. Sententie iuxta predicti libelli formam. Cum dictus actor suffi-
cienter probauerit intentionem suam/ seu contenta in dicta petitione sua: Id
circo per sententiam in his scriptis declaramus/ predictam turrim pertine-
re ac dictum actorem iure dominij vel quasi. Et condemnamus dictum reū
in centum solidis turonēsibus/ dandis dicto actori: quos delato sibi a nobis
iuramento/ taxatione nostra predicta precedente/ iurauit se expendisse occa-
sione dicte cause.

Quarti libelli forma est de actione in rem: si agitur contra illum: qui dolo desijt possidere.

Coram vobis domino iudice montispessulani dicit, et proponit in iudicio
c petrus contra martinum: quod cum dictus reus possideret et haberet quendam fundum situm in territorio de latis / sic confrontatum: qui fundus tunc pertinebat / et adhuc pertinet ad actorem iure dominii vel quasi. dictus reus sciens dictum actorem velle ab eo fundum vendicare / ipsum dolo malo desiit possidere. vnde cum dolosus pro possessore debeat haberi: agit dictus actor contra dictum reum: et petit a vobis domino iudice / vt dictum fundum pertinuisse tunc / et adhuc pertinere ad dictum actorem iure dominii vel quasi / per vestram sententiam declaretis: et dictum reum ad restituendum dicto actori dictum fundum condemnetis etc. Petit expensas factas occasione etc. Implorans officium vestrum domine in etc. ¶ Probatur. ff. de rei vendicatur. l. in rem actio. in principio. et l. sententia. §. sed is. et de regu. iure. qui dolo etc. ¶ Sententia iuxta predicti libelli formam. Cum dictus actor probauerit intentionem suam seu contenta in dicta petitione sua: Idcirco per nostram sententiam in his scriptis pronunciamus et declaramus dictum fundum pertinuisse tunc cum dictus reus ipsum dolo desiit possidere: et adhuc pertinere ad dictum actorem iure dominii vel quasi. Et condemnamus dictum reum / vt dictum fundum dicto actori restituat etc. ¶ Si dictus reus predicto modo condemnatus fundum non restituat / feretur alia sententia / cum iuramento in litem / vocato reo. que talis erit.
¶ Cum sententia per nos fuerit lata / contra predictum reum / super predicta actione in rem: fuerit condemnatus fundum restituere. et constet nobis dolo et calliditate eius factum esse / quo minus eum restituat dicto actori: et delato a nobis iuramento in litem eidem actori / idem actor taxatione nostra prehabita / iurauerit se nolle dictum fundum non fuisse sibi restitutam pro viginti libris turonensibus. ¶ Idcirco per nostram sententiam in his scriptis condemnamus dictum reum in predictis viginti libris turonensibus dandis dicto actori etc. ¶ Probatur. ff. de rei vendi. l. qui restituere. et ff. de in litem iure. l. j. et l. videamus. cum concordam. ¶ Si autem actor non velit iurare in litem: sed magis vult consequi / quanti ea res est. tunc vocato reo et informatione facta / quod valeat communi estimatione quindecim libras turonenses / feretur talis sententia. ¶ Cum sententia diffinitiua lata fuerit per nos super dicto fundo restituendo: et constet nobis dolo et calliditate dicti rei factum esse / vt fundum non restituat. et actor velit magis consequi quanti ea res est / quam iurare in litem. et constet nobis dictum fundum valere communi estimatione quindecim libras turonen. condemnamus dictum reum in predictis quindecem libris turonensibus dandis et soluendis dicto actori etc. ¶ Probatur. ff. de dolo. l. arbitror: in principio. et de verbo. significa. l. inter hec verba. ¶ Attende dubia infrascripta. Martinus furatus fuit mihi quendam librum meum. furto facto / ne liber inueniretur / timore ductus / consumpsit eum igne: et sic desiit dolo malo librum habere et possidere. Queritur / an ego possum agere actione in rem / libro consumpto / contra reum: Et videtur quod non. quia licet res consumpta condici possit: tamen vendicari non potest. vt institutur. de. re. diui. §. si tamen alienam purpuram. ¶ Item si quis ferruminauerit rem alicuius / etiam mala fide: non competit domino quondam rei vendicatio ad illud ferruminatum. vt. ff. de rei vendi. l. in rem actio. §. item quocunque. ¶ Item si do-

lo domini vsufructus mutatione rei sit extinctus/ non agitur cōfessoria/ aut actione in rem. vt. ff. quibus mo. vsufruc. amit. l. repeti. §. si. ⁊ no. ff. de ope. no. nuncia. l. ij. ¶ Item hypothecaria actio in rem non cōpetit/ re desinente. vt. ff. de pignora. acti. l. si conuenit. §. si. quis. ⁊ de iure fisci. l. deferre. §. fi. ⁊ facit. C. de conditur. ex lege. l. mala fide. ⁊ qui bene vult eam iudicare. Sed cōtra. ff. de reg. iure. l. qui dolo. ⁊. l. parem. vbi dicitur: quod dolus pro possessione ē. ⁊ est glo. pro parte ista in predicta. l. mala fide. Et dominus beregarius reputabat eam veram. Ego tamen nescirem respondere ad leges in contrarium allegatas: nec scirem formare libellum. quia si in libello dicā libruz esse meū/ certe non est verum nunc. Et licet iura suggerant dictum dolosum nunc possidere/ non tamen inuenio quod propter hoc iura suggerant me dominum esse illius rei post eius consumptionem/ ⁊ que in rerum natura non est. Et sic iura que dicunt vel suggerunt dolosum possidere debere/ intelliguntur re in rerum natura existente. Quidam dixit mihi ita formandum libellum. ¶ Domine iudex/ talis liber fuit meus: ⁊ cum talis possideret eum/ consumpsit euz igne dolo malo: ⁊ sic dolo malo desijt eum possidere. vnde ago contra eum: et peto per vos declarari/ predictum librum fuisse meum ante consumptionem. Et quia certum est/ ꝙ dictum librum mihi decetero restituere non potest/ peto per vos mihi deferri iuramentum in litem/ ⁊ eum condemnari/ inquantuz in litem iurauero ⁊c. ¶ Probatur. ff. de dolo. l. arbitrio. §. notum. Mirabilis tamen videtur talis libellus. Sed si libro in rerum natura existente/ ⁊ rite formato libello/ ⁊ lite contestata reus dolo consumpsisset librum: tunc iudicium recte ⁊ rite inceptum procederet: ⁊ posset ferri sententia condemnatoria ad restituendum librum. vt apparet ex superioribus.

¶ Quinti libelli forma est de rei vendicatione vtili: que competit excessione.

Coram vobis domino iudice montispessulani dicit ⁊ proponit in iudicio Petrus contra Martinum: ꝙ dictus reus possidet seu habet: ⁊ facultatem restituendi habet quendam fundum situm in territorio de latis/ sic ⁊ sic confrontatum: qui fundus pertinet ad meuium iure dominij vel quasi. Unde cum dictus meuius cesserit dicto actori actionem in rē sibi competentem pro dicto fundo: agit dictus actor contra dictuz reum: ⁊ petit a vobis dicto domino iudice: vt dictum fundum ad dictum meuium pertinere iure dominij vel quasi/ per vestram sententiam declaretis: ⁊ dictum reuz Martinum ad restituendum dictum fundum actori ex predictis causis/ vna cum fructibus sententialiter condemnetis: ⁊ condemnatum ad restituenduz iuris remedijs compellatis. Petit item expensas factas occasione presentis cause: ⁊ de faciēdis protestatur: quas suo loco ⁊ tempore legitime declarabit; implorans domine iudex vestrum officiuz ⁊c. ¶ Probatur C. de here. vel ac. vendita. l. si. cum ibi notatis. ¶ Sententia iuxta predicti libelli formā. Cum dictus actor sufficienter probauerit intentionem suam/ seu contenta in dicta petitione sua: Idcirco per nostram sententiam in his scriptis declaramus dictum fundum pertinere ad dictum meuium iure dominij vel quasi: ⁊ dictum martinum: reū/ vt dictū fundū dicto petro actori restituat/ p eandē snīaz ꝯdēnam⁹ ⁊ nihilomin⁹ ꝯdēnauimus eū in cētū solidis turonēsibus/ di-

cto actori dandis/pro expensis cause presentis: cum idez actor delato ei a nobis iuramento/ iurauerit ad sancta dei euangelia/ taxatione nostra predicta prehabita/ se expendisse predictos centum solidos turonenses occasione presentis cause. ¶ Posset dici: q non oporteret declarari in snia / fundum pertinere ad meuium iure dominij vel quasi: sed quia in libello fuerat petitum/ conueniens est/ hec in sententia declarari/ seu super eo pronunciari. ¶ Sed posset dici: quia in libello non fuit necesse illud petere declarari: sed q sufficeret proponere Martinum possidere vel quasi: ꝛ dictum fundum pertinere ad dictum meuium iure dominij vel quasi. sed cessationem factam esse ita q predicta probarentur postea in processu cause: ꝛ q postea sufficeret in snia codēnatione fieri ad fundū restituendum petro: qui iure cesso agit. Sed quicquid dicant/ credo libellum bene formatū/ ꝛ sufficienter: ꝛ etiam predictam sniam. Super fructibus satis est dictum superius in primo ꝛ in tertio libello.

¶ Sextus libellus de confessoria in rem actione.

Coram vobis domino iudice montispessulani dicit ꝛ proponit in iudicio Petrus contra Martinum: Quod dictus actor tenet ꝛ possidet quoddam pratum situm in ripialani/ iuxta situm blasum/ sic ꝛ sic cōfrontatum: quod pratum pertinet ad eundem actorem iure dominij vel quasi. Item proponit / q seruitus vel quasi seruitus aqueductus sibi competit/ ad dictum pratum per fundum ticianum/ sic ꝛ sic confrontatum. Unde cum dictus reus impediat dictum actorem vti predicta seruitute vel quasi: agit dictus actor contra eum: ꝛ petit a vobis dicto domino iudice / vt dictum actorem habere seruitutem vel quasi predicti aqueductus/per dictum fundū/ ad dictum pratum per vestram sententiam declaretis. Et dictum reum vt patiatur vti dictum actorem: ꝛ vt caueat/ ne ipsum actorem in futurum vti impediat: sententialiter condemnetis. Necnon ad interesse dicti actoris quod extimat ad decem libras turonenses: quia ipsum impediuit sine iusta causa vti predicta seruitute vel quasi seruitute: necnon in expensis factis occasione presentis cause: quas estimat viginti solidos turonenses: dandos dicto actori/per eandem sententiam condemnetis: ꝛ condemnatum ad predicta iuris remedijs compellatis. Et protestatur de futuris interesse ꝛ expensis suo loco ꝛ tempore/prout de iure fuerit declarandis: implorans domine iudex vestrum officium / in his in quibus est/ vel de iure fuerit implorandū. ¶ Probatur libellus institutur. de actionibus. §. eque si agat. ¶ Sententie iuxta predicti libelli formam proferende/ exemplum sequitur: ꝛ est tale. Cum dictus actor sufficienter probauerit intentionem suam seu contenta in dicta sua petitione: idcirco per nostram diffinitiuam sententiam in his scriptis pronunciamus ꝛ declaramus/ dictum actorem habere seruitutem vel quasi aqueductus/per dictum fundum ticianum ad dictum pratum dicti actoris. Condēnamusq; dictum reum: vt patiatur vti dictum actorem pacifice/ dicta seruitute vel quasi. Et vt cautionem ei prestet/ ne in futurum eum impediat in eadez. Et quia constat nobis de interesse dicti actoris. x. lib. turonen. quia fuit impeditus a dicto reo vti predicta seruitute vel quasi condemnamus dictum reuz in predictis decem. lib. turon. dandis dicto actori pro interesse suo predicto. Nihilominus condemnamus dictum reum in centum solidis turon. dandis

dicto actori pro expensis quas fecit occasione presentis cause / cum idem actor de elato sibi a nobis iuramento / taxatione nostra predicta precedente / iurauerit ad sancta dei euangelia se expendisse predictos centum solidos turoñ. occasione presentis cause.

¶ Septimus libellus Super iurisdictione.

Coram vobis dño iudice Montispessulan. dicit et proponit in iudicio. p. cōtra. M. q dictus actor habet omnimodā iurisdictionem i territorio Cellenoue / sic et sic confrontato / et in eo oimoda iurisdictio est sua vel quasi sua. Unde cū dictus reus dictum actorem impediat vti pdicta iurisdictione in dicto territorio / agit dictus actor cōtra dictum reū / et petit a vobis dicto dño iudice / vt dictā omnimodā iurisdictionem dicti actoris ad eum pertinere et esse suam vel quasi per vestram diffinitiuam sniam declaretis / et dictum reum / vt dictum actorem patiatur vti predicta iurisdictione: et vt caueat / ne ipsum in futurū vti impediat snialiter cōdēnetis. Necnō interesse dicti actoris / quod estimat. x. lib. quia ipsum sine iusta causa impediuit vti predicta iurisdictione. Necnon et i expēsis factis occasiōe presentis cause: quas estimat. xx. sol. turoñ. dandis dicto actori per eandē sniam cōdemnetis: et cōdēnatum ad predicta iuris remedijs compellatis. Et protestatur de futuro interesse: et de expensis faciendis suo loco et tempore legittime declarandum: implorans domine iudex vestrum officium in his quibus de iure fuerit implorandū. Probatur vt supra in confessoria: vbi probatus est libellus. ¶ Circa quod notandum est: q seruitutum quedam sunt reales: quedā personales vt. ff. de seru. l. pria. Iurisdictio que non inuenitur inter eas nominata nec nominari debuit: ipsa enim realis seruitus non est: quia realis debetur predio. vt instit. de seruitu. §. in rusticorum. et. ff. communi predi. l. j. Et licet iurisdictio concerna territorium. vt. ff. de iurisdi. omniū iudi. l. fi. et. ff. d. ver. sig. pupillus. §. territoriū: attamen ipsa non debetur predio / sed persone iuxta ea que notātur. ff. de officio presi. l. iij. Item non est personalis seruitus: quia illa ad heredem non trāsit. vt. ff. de u. le. l. et non solum. §. tale. de vsufruc. l. si quis binas edes. Iurisdictio autem transit ad heredem non tamen ad heredem presidis: quia ille a se eam abdicare non potest. ff. de offic. presid. l. penult. sed ad heredem baronis qui eam acquisiuit tempore / vel alio modo bene transit. Uidemus enim hodie: quod iurisdictio est in patrimonio baronum quodammodo / sicut asin? est in patrimonio rusticorum siue rustici. Item licet iurisdictio non sit seruit?: tamen si quis impediatur in ea / ipse poterit agere ad instar confessorie actionis in re cum sit eadem ratio: ergo sit idem ius. ¶ Item iurisdictio est res incorporalis / et in vsu suo habet causam interpellatam: vt seruitus itineris actus vel vie. De similibus autem proceditur ad similia. vt. ff. de leg. l. non possunt. Et sic formatus est predictus libellus / et sic de consuetudine obseruatus etc. ¶ Sententia iuxta predicti libelli formam proferenda. Cum dictus actor sufficienter probauerit intentionem suam / seu contenta in dicta petitione sua: idcirco per sententiam in his scriptis pronunciamus decernim?: et declaramus predictam omnimodā iurisdictionē dicti territorij cellenoue pertinere ad dictum actorem: et eam esse suam vel quasi etc. vt in precedenti libello sententia est formata.

¶ Octauus libellus de confessoria in rē pro seruitute personali vsufructus

Coram vobis domino iudice montispessulani dicit ꝛ proponit in iudicio. P. cōtra. m. quod dictus reus possidet quendam fundum situm in territorio de col. de fi: ꝛ sic confrontatum: in quo fundo dicto actori competit seruitus vsufructus. Unde cum dictus reus ipsum impediat in predicta seruitute / nec patiatur eum vti ꝛ frui: agit contra eū: ꝛ petit a vobis dicto domino iudice / vt eundē actorē habere seruitutē vsufructus in pdicto fundo p vestram sniam declaretis. Et dictū reū vt dictū actorē patiatur vti predicta seruitute: ꝛ quod caueat ne ipsum i futurū īpediat sentētialiter ꝯdemnetis: nec non ꝛ in fructibus quos estimat decē sextarios bordei: necnō ꝛ i alio suo interesse: quod estimat. xx. solidos turonenses per eandem sententiam condemnetis: ꝛ condemnatum ad predicta iuris remedijs compellatis. Petit etiam expensas facta occasione presentis cause: ꝛ protestatur de faciendis / ꝛ futuro interesse suo loco ꝛ tempore declarandis: implorans vestrum officium domine iudex ꝛc. Probatur insti. de actioñ. §. eque si agat. ꝛ. ff. si vsufru. pe. l. j. in principio. ¶ Sententia formatur iuxta libellum vt supra in alia confessoria formata est ꝛc.

¶ Nonus libellus de iure seruitutis pecoris pascendi.

Coram vobis domino iudice de Latis dicunt ꝛ proponunt in iudicio Colinus bertrandi ꝛ Gerardus iauem consules montispessulañ. contra. p. ꝛ Guilielmum habitatores castri de latis / ꝛ contra ticiū ꝛ sempronium curiales / seu deseruientes dicti castri: quod homines vniuersatis ville montispessulani habent ius seu quasi seruitutem depascendi pecora sua / in pascuis / in territorio dicti castri de latis sic ꝛ sic confrontatis: ꝛ vsi sunt depascere pecora: qua habuerunt in montepessulano / ꝛ pascuis in territorio predictis / tanto tempore / cuius contrarium in memoria hominum non existit. Unde cum predicti rei supranominati impediant homines montispessulani vti predicto iure seu quasi seruitute predicta / agunt predicti consules contra eos nomine vniuersitatis seu hominum predicte ville montispessulani. Et petunt a vobis domino iudice / vt dictum ius seu predictam vel quasi seruitutem depascendi pecora / pertinere ad dictos homines vniuersitatis ville predicte / in predictis pascuis ꝛ territorio per vestram sententiam declaret: ꝛ dictos reos / vt dictos homines predicte ville / predicta quasi seruitute vti patiantur: ꝛ vt caueant ne in futurum eos vti impediant / sententialiter condemnetis: ꝛ cōdemnatos ad predicta iuris remedijs compellatis. petunt expeñ. ꝛc. implorant vestrum officium ꝛc. vt supra in pluribus alijs libellis. Probatur predictus libellus: quia seruitus depascendi est seruitus rustica vt. ff. de serui. rusti. pre. l. i. §. in predijs. ꝛ insti. de seruitu. §. in rusticorum. Et potest eam habere vniuersitas. vt. ff. si seruitus ven. l. testatrix. §. j. Et pro seruitutibus agitur confessoria. vt. ff. e. l. ij. in princi. ¶ Sententia proportionaliter iuxta libelli sequentis sententiam concipi potest: parua est differentia: nisi quod precedens libellus ꝛ sententia fundantur super iure seruitutis de pa

scendi pecora sequens autem libellus ꝛ sententia fundatur super consuetudine seruilis seruitutis.

¶ Decimus libellus de consuetudine seruitutis de pascendi pecora.

c Oram vobis domino iudice delatis dicūt ꝛ proponunt i iudicio Colinus Bertrandi ꝛ Gelardus ranel cōsules montispessulani cōtra Petrum ꝛ Guilermum habitatores castri de latis/ ꝛ ꝯtra Titiū ꝛ Semproniū seruiētes curie p̄dicti castri. Quod homines vniuersitatis ville montispessulani habent ex ꝯsuetudie legittime p̄scripta ius pascēdi pecora sua/ in pascuis ꝛ territorio dicti castri/ sic ꝛ sic ꝯfrontatis. Unde cū p̄dicti rei supra/nominati impediāt homines predicte ville montispessulani i predicta ꝯsuetudine iuris pascēdi: agunt dicti ꝯsules nomine vniuersitatis seu hominum ville predicte montispessulani/ ꝯtra predictos reos: ꝛ petunt a vobis dicto domino iudice/ vt dictos homines mōtispessulani habere ius pascēdi pecora sua ex cōsuetudine legitime prescripta i pascuis ꝛ territorio predictis per vestrā sniaȝ declaretis. Et dictos reos vt predictā consuetudinem obseruent/ ꝛ custodiāt nec dictos homines montispessulani i vsu predicte ꝯsuetudinis impediāt sententialiter ꝯdemnetis/ ꝛ ꝯdemnatos ad predicta iuris remedijs cōpellat. Et petunt expensas ꝛc. implorant officium ꝛc. ¶ Probat insti. de iur naturali. §. ex non scripto. ꝛ. ff. de le. l. de quibus. ꝛ. l. se. cum similibus. Recte dr: habēt cōsuetudinem alias nisi haberent ex ꝯsuetudie vel alias ex seruitute/ ipsi nō possent in predictis pascuis depascere pecora sua. vt. C. de pascuis pub. vel pri. l. ij. li. xi. Licet sit contra. de pace tenenda ꝛ eius vio. l. vna in fi. col. x. Sed nos non vtimur illa lege: nec lex dz reputari: cū ꝛ duellū permittat. ¶ Snia iuxta predicti libelli formā proferenda. Cum dicti ꝯsules probauerint sufficiēter intentionē suam/ seu contenta in dicta petitione sua: id circo per sentētiā in his scriptis pronunciamus ꝛ declaramus homines vtile montispessulani habeř ex consuetudine legitime p̄scripta ius depascendi pecora sua in predictis pascuis ꝛ territorio de latis: ꝛ ꝯdemnamus dictos reos vt dictam ꝯsuetudineȝ custodiant ꝛ obseruent ꝛ dictos homines in vsu predicte consuetudinis non impediant in futurum: ꝛ nihilominus condemnamus dictos reos in. x. libris dandis dictos consulibus pro expensis.

¶ Undecimus libellus de negatoria in rem actione.

c Orā vobis domino iudice mōtispessulani dicit ꝛ ꝑponit i iudicio. P. contra. M. ꝙ dictus actor tenet ꝛ possidet quendam fundum situȝ in territorio sancti Cornelij sic ꝛ sic confrontatū. vnde cum dicto reo nō competat seruitus nec quasi itineris ad dictam vineam per dictū fundū: agit dictus actor ꝯtra dictū reū: ꝛ petit a vobis dicto dño iudice: vt dictum reum non habere seruitutē nec quasi itineris per dictum fundum ad predictam vineam eundi/ ꝛ predictum fundum esse liberum a predicta seruitute vel quasi seruitute per vestram sententiam declaretis. Et dictum reum ne decetero vadat per dictū fundum/ ad dictam vineam: ꝛ quod caueat de non eundo in futurū ꝛ vt iteresse prestet quod estimat actor. xx. solidorum turonensium senten

tialiter condemnetis: & condemnatum ad predicta iuris remediis compellatis: petit expensas occasione presentis cause factas: & protestatur de faciendis & de futuro interesse suo in processu presentis cause declarandis: implorans vestrum officium domine iudex/ in his in quibus de iure fuerit implorandum. ¶ Probatur supra per iura ad libellum super confessoria actione allegata. ¶ Et est notandum quod negatoria actio competit domino vel quasi domino fundi in quo negatur seruitus deberi.vt.ff.si serui.vendi.l.j.in princi. Circa quod e aduertendum: quod vbi reus contra quem agitur negatoria/ non est in quasi possessione seruitutis: est commodum actoris/ quod non oporteat eum probare esse dominum vel quasi dicti fundi pro quo agitur negatoria. Secundo e notandum/ Quod si reus contra quem agitur negatoria sit in quasi possessione seruitutis: vt in casu nostri libelli: posset apparere: quia iter ibi euidenter apparet calcatum esse pedibus vel paratum per gradus vel cliuos.vt.ff.de serui.vrba.predio.§.i. Tunc ille reus inter alia habet triplex commodum ex illa quasi possessione. Primum est: quia actor habet necesse probare se esse dominum vel quasi illus fundi pro quo agitur negatoria: alias succumberet. Secundum e/ Quod ille reus non habet necesse probare constituentem fuisse dominum predii/ in quo dicit seruitutem fuisse constitutam. Quia quilibet fundus presumitur liber a seruitute imposita. Ut nota.ff.de proba.l.croca. Tertium est quod no oportet reum probare se esse dominum fundi/ cui dicit seruitutem deberi. Et predicta colliguntur & habentur.ff.de seruitu.l.sicut.§.s3 si queritur.&.ff.si vsufru. pe.l.pe.& institu.de interdic.§.commodum. Sententia iuxta predicti libelli formam proferenda. Cum dictus actor sufficienter probauerit intentione suam/ seu contenta in dicta petitione sua: & reus non probauerit se habere aliquam seruitutem vel quasi/ itineris per dictum fundum ad dictam vineam: idcirco per sententiam in his scriptis pronunciamus & declaramus/ dictum fundum esse liberum a dicta seruitute vel quasi: & dicto reo non deberi seruitutem vel quasi itineris per dictum fundum ad dictam vineam: & condemnamus dictum reum/ ne de cetero vadat iure seruitutis vel quasi itineris predicti per dictum fundum/ ad dictam vineam: & vt cautionem prestet/ ne de cetero per illum fundum illo iure vadat. Item quia constat nobis de interesse dicti actoris in.xx. solidis turon. Quia dictus reus sic iuit per dictum fundum/ condemnamus predictum reum in predictis viginti solidis turonen.dandis/ dicto actori. Et nihilominus condemnamus dictum reum in centum solidis turon.dandis dicto actori pro expensis presentis cause: cum actor taxatione nostra precedente delato a nobis iuramento iurauerit se expendisse predictos centum solidos turon.occasione presentis cause.

¶ Duodecimus libellus de publiciana pro re mobili.

Coram vobis domino iudice montispessulani dicit & proponit.P.contra.M.quod dictus reus possidet seu tenet & facultate restituendi habet/ quendam equum pili mauri stellatum in fronte/ ad dictum actorem pertinente iure quasi dominii: pro eo quia ipsum emit & per traditionem accepit a Titio quem credidit esse dominum dicti equi/ & verum non erat: vnde cum dictus reus equum restituere contradicat/ agit contra eum: & petit a vobis dicto do

mino iudice / ut dictum equum ad dictum actorem pertinere iure quasi domi
nij / quasi ipsum usuceperit / licet in veritate ipsum non usuceperit / per vestras
sententiam declaretis. Et dictum reum ad restituendum dictum equuꝫ dicto
actori sententialiter condemnetis ⁊ ꝯdemnatuꝫ ad restituẽdũ iuris remedijs
compellatis ⁊c. ¶ Probatur insti. de acti. §. sed iste. ⁊. ff. ⁊. de publi. l. j. ⁊. l. cum
qui. §. publiciana actio. Inter cetera dicit actor in libello dictum equum ad eũ
pertinere iure quasi dominij. ⁊ debet intelligi / quasi dominij scilicet quasi di-
recti: quia a directo domino credidit eũ acquirere. Itẽ petit actor dictũ equũ
quasi ipsum usuceperit. ⁊ sic recte formatus est libellus / super re mobili: in qua
sicut per usucapionẽ / acquiritur directum dominium / ita per illam quasi usu-
capionem que pretenditur in publiciana / agitur iure quasi dominij directi.
Item si probat illum a quo dictus equus fuerit tempus / fuisse dominuꝫ equi:
Succumbet actor in publiciana actione: sed ipse poterit redire ad rei vẽdica
tionem directam: ⁊ in ea obtinebit. ut nota. in. §. sed iste. cũ ꝯcor. ¶ Sententie
ꝯdẽnatorie in predictis pro re mobili ⁊ pro re imobili formas nõ reperio scri
ptis illius doctoris isertas / sed faciliter põt ex pdictis colligi: ⁊ iuxta petitio-
num formas concipi iuris dictamine suffragente.

¶ Tertiusdecimus libellus de publiciana pro rẽ immobili.

Oram vobis domino iudice montispessulani dicit ⁊ proponit in iudi
c cio. P. contra. M. ꝙ dictus reus possidet seu tenet ⁊ facultatem resti
tuendi habet / quendam fundum sic ⁊ sic confrontatum: ad dictũ acto
rem iure quasi utilis dominij pertinentem: pro eo ꝙ eum emit / ⁊ per tradi tio-
nem accepit a Titio / quem credidit tunc habere directum dominiuꝫ vel uti-
le dicti fundi: ⁊ verum non erat. Unde cum dictus reus / dictum funduꝫ resti
tuere contradicat: agit dictus actor contra eum: ⁊ petit a vobis dicto domi-
no iudice / ut dictum fundum ad dictum actorem pertinere iure quasi domi-
nij vel utilis dominij / quasi predictum fundum prescripserit / licet verum non
sit / per vestram sententiam declaretis. Et dictum reum ad restituendum di-
ctum fundum dicto actori una cum fructibus sententialiter condemnetis: ⁊
condemnatum ⁊c. ¶ Probatur. ff. de pub. l. cum sponsus. §. in vectigalibus.
Et pro mobili debet agi iure quasi dominij directi / quasi eum actor usucepe-
rit: licet verum non sit. Sed pro fundo qui est res immobilis / debet agi iure
quasi utilis dominij / quasi actor ipsum prescripserit: licet verum non sit. Et sic
predictum verbum quasi usucepisse positum est. institu. de ac. §. sed iste. ⁊ ppo
nitur proprie ⁊ improprie. Proprie pro re mobili: in qua habet locũ usucapio.
Et improprie pro re immobili: in qua proprie non habet locum usucapio / sed
solum prescriptio. nota. insti. de usucapi. circa prin. scilicet verbum usucapian
tur ponitur ibi proprie pro re mobili / ⁊ improprie pro re immobili ⁊ illud no.
ff. de usucapi. l. iij. ¶ Circa predictos duos libellos dicit quidam / ꝙ publicia
nista habet utile dominium / ⁊ no. ff. de publi. l. si seruus. de acqui. re. do. l. tradi
tio. in prin. Et notauit hic dominus Azo in summa sua insti. de actio. Et secũ
dum hũc essent aliter formandi libelli: ⁊ indistincte actor agendo publiciana
actione in rem / deberet dicere rem ad se pertinere iure utilis dominij. Sꝫ cre
do predictos libellos sufficiẽter formatos esse de iure Publiciana ista enim n̄

habet aliquod vtile dominium verum seu existens: vt dictu; est supra in principio libelli. licet vtile dominium habeat similitudinarium/ seu ex quadam fictione iuris in tantum ꝙ potest agere quasi dominus: non ꝙ sit dominus iure directi dominij/ nec dominij vtilis: ſ; solū iure similitudinario vtilis seu ficti dominij. Et iuxta istum intellectum dominus. Azo videtur dixisse insti. de act. in summa sua: ꝙ vtile dominium quod contingit per publicianam / potest esse duorum in solidum. Quod non dixisset/ si de vero dominio locutus fuisset quod habetur in prescriptione vel quod habet emphitheota verus: vt supra in secundo libello dictum est. Impossibile est enim duos habere in solidum vtile dominium seu verum eiusdem rei: licet in ficto vtili dominio/ seu i quasi dominio possit esse verum illud quod domin⁹. Azo ibi dixit. Sed hodie in quasi dominio de quadam generali consuetudine curiarum licet sit contra ius scriptum/ potest formari libellus largius. Poterit dicere actor simpliciter rem ad se pertinere iure dominij vel quasi: que verba importãt dominium directū/ ⁊ quasi directum / ⁊ vtile/ ⁊ quasi vtile: effectum dominij seu quasi dominij: vt dictum est supra in tertio libello. Caueat tamen discretus aduocatus / an expediat actori ita generaliter loqui in libello: quia periculosum erit/ si succūbat in lite: quia omnem causam videbitur vna petitione comprehendisse. vt. ff. de except. re. iudi. l. ⁊ an eadem. §. actiones. cum concor. ¶ Sententie iuxta predicti libelli formam proferende exemplum non reperi: sed faciliter concipi potest: vt de alia sententia proxime est predictum ⁊c.

¶ Quartusdecimus est de restitutione in integrum ad effectum vt quis agere possit rescissoria in rem actione.

Coram vobis domino iudice montispessulani dicit ⁊ proponit in iudicio Petrus contra Martinū/ ꝙ cum dictis actor ⁊ dictus reus forent domiciliū in montepessulano/ dictus reus tenuit ⁊ possedit iusto titulo per decē annos quādā vineā sitā in territorio de Goldelsi/ sic ⁊ sic confrontatā: ⁊ ita eā prescripserat bona fide: que vinea ante prescriptionē predictā pertinebat ad dictum actorē iure dominij vel quasi. Item asserit dictus actor: ꝙ de decem annis predictis/ per quos predictus reus tenuit ⁊ possedit dictā vineā/ dictus actor fuit absens causa reipublice/ vltra in exercitu imperatoris ꝯtra sarracenos per vnū annū continuū. Et sic nō potuit dictū reum conuenire/ nec rē ab eo vendicare: ⁊ multominus hodie: quia prescriptio ē completa. cū antē ex predicta absentia dictus actor ⁊ sit ⁊ fuerit lesus: petit ⁊ supplicat vobis dicto domino iudici/ vestrum officiū implorando: vt ipsu; per vestram sententiam aduersus prescriptionē predictam vocato dicto. M. in integrum restituatis: scilicet p̄dictū annum: qui fluxit in predicta absentia sua de medio subducendo taliter ꝙ rescissa predicta prescriptione/ dictus actor possit predictam vineam per actionē in rem rescissoriã vendicare. ¶ Probatur insti. de actl. §. rursus in fi. ¶ Sententie iuxta predicti libelli formā proferende exemplum sequitur/ ⁊ est tale. Cum dictus actor sufficiēter probauerit intentionē sua;/ seu contenta in dicta petitione sua seu supplicatione: idcirco p hanc nostram sententiam in his scriptis/ ipsum restituimus in integrum/ ad

uersus illius anni spatium in quo ipse fuit absens: et dictum annū sibi de medio subducimus: decernētes q non obstante p̄dicti anni spacio/ dictus actor supplicans possit dictā vineam suam actione rescissoria vendicare.

Quintusdecimus libellus de rescissoria in rem actione.

Coraz vobis domino iudice montispessulani/ dicit et pponit in iudicio C. P. contra. M. q dictus reus possidet seu tenet/ et facultatē restituendi bz quandā vineā sitam in territorio de Goldelsi/ sic et sic confrontatā quā vineam cū pertineret retroactis tēporibus ad dictū actorē iure dominij vel quasi/ dictus reus tenuit bona fide et iusto titulo p decē annos: et sic dictaz vineā prescripsit. infra quos decē annos dictus actor fuit absens causa reipublice per vnū annū continuū. Unde cū tempus illius anni quod fluxit in eiusdē actoris absentia p̄dicta/ sit de medio subductū: in integrū restitutione a cōpetente iudice rite et iuste obtenta/ agit dictus actor contra dictū reū: et petit a vobis dicto domino iudice/ vt dictā vineā dicto actori non obstante p̄dicta prescriptione restituat sententialiter condemnetis: et condemnatum ad restituendū iuris remedijs compellatis: petit etiam expensas. et c. implorans vestrū officiū et c. ¶ Probatur insti. de acti. §. rursus. ¶ Sententie iuxta predicti libelli formam proferende tenorem non reperi: et non erat necessariū inserere: qa iuxta petitionis seriem potest faciliter ordinari.

Sextusdecimus de actione in factum pauliana.

Coram vobis domino iudice montispessul. dicit et proponit in iudicio C. P. contra. M. q dictus reus possidet seu tenet/ et facultatē restituendi habet quendam fundum situm in territorio sancti mar. de primeto sic et sic confrontatū: quē fundū ticiius debitor dicti actoris in. x. lib. turon. ex causam mutui in dictū reū alienauit/ in fraudē eiusdē actoris/ dicto reo fraudē participante. vnde cū dictus actor bona dicti ticij debitoris sui excusserit: et iussus fuerit auctoritate cōpetentis iudicis bona dicti ticij possidere: nec tñ potest debitū suū recuperare/ scilicet predictas. x. lib. turoñ. cū dictus reus nō inueniat aliqua bona fide possidere: agit dictus actor contra dictū reū/ vt sibi dictum fundum restituat. et petit a vobis dicto domino iudice: vt dictum reū ad restituendum dictū fundū dicto actori/ cū fructibus qui coheredebant dicto fundo tempore alienationis/ cum fructibus quos dictus reus percipiebat vel percipere poterat post lit. contesta. de dicto fundo per vestram sententiam condemnetis et condemnatum ad restituendum iuris remedijs compellatis. Petit expen. et c. Implorat officium et c. ¶ Probatur insti. de ac. §. si quis in fraudem. ¶ Sententie iuxta predicti libelli formam proferende tenorē non reperi: et non erat necessarium presentibus inserre/ ex causa in libello supra proxime iam predicta.

Decimusseptimus de hypothecaria actione.

Corā vobis domino iudice mōtispessulani dicit et pponit in iudicio. P. C. contra. M. q dictus reus possidet et tenet/ et facultatē restituēdi habz quendā fundū situ in territorio de primeto/ sic et sic cōfrontatū. Quē

soluendū iuris remedijs cōpellātis:cū expēsis p̄ntis cause factis ⁊ faciendis q̄s in ꝓcessu p̄ntis cause declarabit:implorās vr̄m officiū ⁊c. ¶ Probatur in insti.de ac.§.in ꝑsonā ⁊.ff.de pecul.l.sed si damnum.§.peculium.Et legitur hoc actione ex vēdito de peculio.nec enim actio de peculio est ꝓpriū nomen actionis:sed est quedā deiectio.vt.ff.de pecul.l.sed.§.iulianus.⁊ est actio ꝑsonalis vt insti.de ac.§.in persona. ¶ Sētētie iuxta p̄dicti libelli formā ꝓferende exēplum sequit̃: ⁊ est tale.Cum dictus actor sufficienter ꝓbauerit intētionē suam/ seu contenta in dicta petitione sua:⁊ inter alia probatum sit esse.xv.lib.turon̄. in peculio dicti martineti.Et ediuerso dictus reus probauerit sibi ⁊ alijs qui in potestate eius sunt deberi a dicto martineto filio suo decē libras turonēses: vn̄ illis deductis nō remanēt i peculio nisi cētū solidi turonen̄. Idcirco p nostrā sn̄iam in his scriptis ꝯdemnamus dictū.M.i cētum solidis turon̄.in peculio/ deductione p̄dicta facta restātibus dādis dicto actori ⁊c. ¶ Probatur ff.de pecul.l.sed si damnū.§.j.⁊.ij.Sed cum.x.lib.sint petite i libello:⁊ cōdēnatio facta sit i.c.sol.turon.⁊ de alijs cētum tacetur:quia nec facta est ꝯdēnatio nec absolutio sup eis:videretur ꝙ predicta sn̄ia sit nulla.vt.ff.de do.excep. l.ad celsum.§.itē queritur Sed si dicis/ ꝙ.x.lib.nō fuerint petite precise/ sed peculiotenus/ ⁊ quātum vires peculij paterētur:quare iudex potuit ⁊ debuit de illis alijs centum solidis tacere:⁊ sic valet sn̄ia.

¶ Vicesimus libellus de actione in factum ex iureiurando.

Coram vobis dn̄o iudice montispessulani dicit ⁊ ꝓponit in iudicio.P. contra.M.ꝙ cum idem petrus peteret.x.lib.a dicto martino/ quas sibi debebat.⁊ dictus martinus negaret se eas debere:dictus martinus detulit iusiurandū dicto petro:⁊ ꝙ iuraret per deum sibi deberi predictas.x. lib.turonen.a dicto.M.⁊ i continēti suscepto dicto iuramēto p dictū.P.idē P.iurauit per deum sibi deberi a dicto.ma.predictas.x.lib.turonen.quare agit dictus actor cōtra dictum reum/ vt sibi det ⁊ soluat predictas.x.lib.turonen.⁊ petit a vobis dicto domino iudice:vt dictum reum in predictis.x.lib.turonen.dandis dicto actori/ per vestram sententiam condemnetis:⁊ condemnatum/ ad dandum iuris remedijs compellatis ⁊c. ¶ Probatur insti.de ac. §.item si quis postulante.ff.de iureiuran.l.iij.in prin.⁊.l.non erit.§.i. ¶ Sententie iuxta predicti libelli formā ꝓferende exemplū sequit̃:⁊ est tale.Cum dictus actor sufficiēter ꝓbauerit intētionē suā/ seu ꝯtēta i dcā petiōe sua: Idcirco per sn̄iam in his scriptis ꝯdemnamus dictū reū in dictis.x.li.turon̄.dādis ⁊ soluēdis dicto actori.Et nihilominus ꝯdemnamus dictū reum in.xl.sol.turon̄.dandis dicto actori pro expen̄.quas fecit ⁊c.

¶ Vicesimusprimus libellus de actione in factum ex albo corrupto.

Corā vobis dn̄o iudice montispessol.dicit ⁊ ꝓponit in iudicio.P.tāq̄ vnus de populo cōtra.m.Quod cū bailiuus montispessulani fecisset scribi in pariete seu in muro curie/ ꝑpetue iurisditōis cā:ꝙ qcūq̄ ꝓbaretur destrais vel destralagio diffamatus.ꝙ excobaretur seu fustigaretur per villam fortiter ⁊ atrociter/ vsque ad sanguinis effusionem: dictus.m.dolo

malo corrupit verba illa. Quare cu3 intersit dicti petri tam respectu sui proprij interesse/ quam causa tuendi ius populi/ illud edictum non fuisse corruptum: agit dictus actor contra dictu3 reum: et petit a vobis dicto domino iudice/ vt dictum reum ad dandum dicto actori penam quinquaginta aureorum in quam incidit ex corruptione dicti edicti/ per vestram sententiam condemnetis et condemnatum etc. ¶ Probatur institu. de act. §. penales. ff. de iurisdi. om. iu. l. si quis id quod. in princ. vbi in quibusdam libris est pena quingentorum aureorum: et in quibusdam est pena quinquaginta aureorum. Sed in predicto libello petiti sunt quinquaginta aurei: quia pene sunt molliende in dubio. vt. ff. de penis. l. interpretatione. Est autem est actio popularis/ et annalis/ et pretoria. vt. ff. de act. et obli. l. in honorarijs. Et institur. de perpe. et tempo. ac. circa prin. Item pena illa applicatur illi qui admittitur ad agendum. vt ar. ff. de ver. sig. cui exempto. et de popu. ac. l. ij. cum suis concor. Item dicunt quidam/ quod predicta actio et pena habent locum/ si quis dolo malo furcas diruat: vel saccos in porticu curie positos sustulerit. et satis potest adaptari tex. in. l. si quis id quod in prin. Item hodie ea que perpetue iurisdictionis causa proponuntur/ non ponitur in albo seu in muro curie: sed in quaterno seu papyro curie. Et ideo potest dici: quod predicta actio et pena habent ibi locum/ si quis ea dolo malo deleuerit: cum sit eadem ratio: ergo et idem ius. Item talis papyrus est hodie subrogata in loco albi pretoris ad predicta scribenda. ergo etc. Item sic forte posset dici de alijs requestis in dicta papyro scriptis/ si quis eas corrupit dolo malo. large enim intelligitur. Et notatur hec materia. ff. de albo scri. in rubrica. et in. l. predicta. si quis id quod. in predicta glosa. Item est notandum/ quod si duo inter se litigent: et alter acta inter eos habita corrupit vel falsauerit: ille cadet a causa. vt. de iure fisci. l. in fraudem. §. quotiens etc.

¶ Sententie iuxta predicti formam proferende exemplum sequitur: et est tale. Cum dictus actor sufficienter probauerit intentionem suam/ seu contenta in dicta petitione sua: idcirco per nostram sententiam in his scriptis condemnamus dictum reum in predictis. L. aureis dandis et soluendis dicto actori etc. Non tamen inuenio quod balliuus vel preses prouincie possit talia statuta facere de iure scripto/ sine expresso consensu populi vel consulum.

¶ Vicesimussecundus de actione in factum: si filius vocat parentem in ius sine venia.

Coram vobis domino iudice montispessulani dicit et proponit in iudicio. P. patra. M. filium suum in eiusdem actoris potestate minime constitutum: quod dictus M. fecit dictum P. patrem suum vocari in ius causa experiendi seu: litigandi cum eo coram vobis: nulla licentia seu venia a vobis vel ab alio iudice competente impetrata. Quare agit dictus actor contra dictum reum: vt sibi det. L. aureos pene nomine: et petit a vobis dicto domino iudice: vt dictum reum ad dandum et soluendum dicto actori. L. aureos predictos per vestram sententiam condemnetis et condemnatum etc. ¶ Probatur insti. de ac. §. penales. Et de pe. te. liti. §. fi. et. ff. de in ius vo. l. pe. et fi. C. e. l. fi. ¶ Sententie iuxta predicti libelli formam proferende exemplum sequitur: et est tale. Cum dictus actor sufficienter probauerit intentionem suam seu contenta in dicta petitione sua: idcirco per nostram sententiam/ in his scriptis condemnamus dictum reum in predictis quinquaginta aureis dandis dicto actori etc.

¶ Vicesimustertius de actione in factum ex edicto ne quis eum qui in ius vocatus est qui eximat.

Corā vobis domino iudice montispessulani dicit ⁊ ꝓponit in iudicio. P. cōtra. M. ꝙ cū idē actor fecisset vocari in ius corā vobis Titiū/ pfat⁹. M. dictū titiū ꝑ vim ⁊ dolo malo exemit: in tātū ꝙ ad diē ⁊ horam dicto titio assignatos per executorem dictus Titius non venit nec venire potuit coram vobis. Unde cum ex hoc dictus actor fuerit damnificatus: agit contra dictū reum: vt sibi det ⁊ soluat/ quanti ea res est ab eodem actore extimanda: scilicet inquantum ad delationem vestram idem actor in litē iurauerit. Et petit a vobis dicto domino iudice/ vt dictum reum inquantum ad delationem vestram dictus actor iurauerit/ dandum dicto actori per vestram sentētiam condemnetis: ⁊ condemnatum ⁊c. ¶ Probatur insti. de actio. §. penales. ¶ Sententie iuxta predicti libelli formam proferende exemplum sequitur: ⁊ est tale. Cū dictus actor sufficienter probauerit intentionem suam/ seu cōtēta i dicta petitione sua: ⁊ a nobis ei delato iuramento in litē iurauerit super sancta dei euāgelia/ ꝙ ipse nollet pro centum solidis turonensibus dictum Titium debitorem suum fuisse per vim dolo malo exemptum per dictum. M. quo minus ad iudicium venisset die ⁊ hora quibus citatus venire debuit: idcirco per nostrā sententiam in his condemnamus dictum. M. in predictis centum solidis turoñ. dandis actori ⁊c.

¶ Vicesimusquartus de actiōe ex edicto de eo per quē factum est: quominus quis in iudicio sistat.

Coram vobis domino iudice Mōtispessulani dicit ⁊ proponit Petr⁹ cōtra Martinū: Quod cum Titius vocatus esset in ius corā vobis/ ad instantiam dicti actoris: ⁊ post datas ab eo satisdationes deberet sistere in iudicio coram vobis: tunc dictus. M. dolo malo fecit/ quo minus dictus ticius sisteret in iudicio coram vobis die ⁊ hora sibi assignatis. vnde cū dictus actor fuerit exinde damnificatus: ⁊ intersit sua in centum solidis turoneñ. agit contra dictum reum. M. vt sibi det ⁊ soluat predictos centū sol. turoñ. ⁊ petit a vobis dicto dño iudice/ vt dictum. m. ad dandum ⁊ soluendū dicto actori predictos centum solidos turoñ. per vestram sententiam cōdemnetis: ⁊ condemnatum ⁊c. ¶ Sententie iuxta predicti libelli formā exemplū sequitur: ⁊ est tale. Cū dictus actor sufficienter probauerit intentionem suā/ seu cōtenta in dicta petitiōe sua: excepto ꝙ non probat interesse suum: nisi in. xxi. sol. turoñ. ⁊ in duobus denarijs: Idcirco per sentētiam in his scriptis cōdemnamus dictum. m. in predictis. xxx. sol. turoñ. ⁊ duobus denarijs dandis dicto actori: ⁊ dictū. M. absoluimus a residua summa de predictis centū sol. turoñ. contentis ⁊c. Recte fit absolutio a residuo dictorū cētū solidoꝝ: alias sententia esset nulla. vt. ff. de do. excep. l. apud celsuz. §. Itē queritur. Itē quod reus in parte condemnatur: ⁊ in parte absoluitur: qualiter fiet de expeñ. dicetur in titulo de actione ex locato.

¶ Vicesimusquintus libellus de actione preiudiciali in rem: per quam queritur: an aliquis sit seruus.

Coram vobis domino iudice montispessulani dicit et proponit in iudicio Petrus cōtra Martinū: q̄ dictus martinus est seruus dicti actoris. vnde cū dictus reus gerat se pro libero: et seruilia ministeria dicto actori denegat exhibere: agit dictus actor cōtra dictū reum: et petit a vobis dicto dn̄o iudice/ vt dictum reum esse seruum dicti actoris/ per vestrā sentētiam declaretis: et ipsum vt seruilia ministeria eidem actori exhibeat/ sententialiter condemnetis: et condemnatum ad predicta iuris remediis compellatis. petit etiam expensas iam factas occasione presentis cause: et protestatur de faciendis/ quas in processu suo loco et tempore declarabit: implorans vestrū officiū etc. ¶ Probatur institut. de ac. §. preiudiciales. et. ff. de libe. cau. l. ordinata. et C. e. l. lite. ¶ In predicto libello videtur omnis causa comprehensa/ ex qua. M. poterit probari seruus esse/ cum nulla causa sit ibi specificata. ar. ff. de excep. rei iu. l. et in eadem. §. actiones. ¶ Et est notandum/ q̄ actori icumbit probatio/ quod reus sit eius seruus: postq̄ supponitur in libello/ q̄ reus est i possessione libertatis. vt. C. de proba. l. ad probationē seruitutis. et. ff. de libe. cau. l. liberis. §. fi. ¶ Item est notandū/ q̄ quis non efficietur seruus ex pacto. vt. C. de libe. cau. l. nec si volēs. et. l. liberos. Nec ex tempore. vt. C. de prescrip. lō. tē. que est pro libe. l. fi. Nec ex sola confessiōe apud acta. vt. C. de lib. cau. l. interrogata. ¶ Sententie iuxta predicti libelli formam proferende exemplum est tale. Cum dictus actor non probauerit intentionem suam/ seu contenta in dicta petitione sua: Idcirco per sententiā in his scriptis declaramus/ dictū. M. liberum esse hominē: et eum absoluimus a dicta petitione/ et cōtentis i ea. Et nihilominus condemnam⁹ dictū actorem in centū sol. turoñ. dandis dicto. M. reo pro expensis quas fecit occasione p̄ntis cause: cuius delato a nobis iuramento iurauerit/ taxatione nostra precedente/ se expendisse predictos cētū sol. occasione p̄ntis cause. ¶ Vicesimussext⁹ libellus de preiudiciali actione cōtraria. Coram vobis dn̄o iudice mōtispessulani dicit et proponit in iudicio. M. q̄. P. q̄ dictus. M. est liber hō. Vñ cū dictus. P. eum detineat indebite et iniuste tanq̄ suū: cogēdo eū sibi seruilia ministeria exhibere: agit cōtra eum: vt ipsum non inquietet: cū nō sit ei tali vinculo astrictus: Et petit a vobis dicto dn̄o iudice: vt dictum Martinum actorē esse liberū hominem/ per vestrum sententiam declaretis: et dictum petrum reum/ vt dictum Martinum liberū vti sua libertate permittat: ne ipsum cogat sibi seruilia ministeria exhibere/ sententialiter condemnetis: et cōdemnatum ad predicta iuris remediis compellatis etc. Probatur institut. de actio. §. preiudiciales. Et quia Martin⁹ proclamat de possessione seruitutis in libertatem: incumbit ei probatio libertatis. vt. C. de proba. l. matrem. et. ff. e. l. filius et. l. circa. cum ibi notatis. Itē nō poterit Martinus procuratorem constituere: quia est in quasi possessione seruitutis. vt. C. de assertione tol. l. i. in prin. et. ff. de procu. l. seruum quoq̄. §. j. cum cōcordan.

¶ Vicesimusseptimus libellus de actione per quam queritur an aliquis sit liber.

Coram vobis domino iudice montispessulani dicit τ proponit in iudicio Petrus contra Martinū. Quod dictus reus est libertus dicti actoris. Unde cū dictus reus se gerat pro ingenio: agit dictus actor contra eum/ vt ipsum actorem habeat τ teneat pro suo patrono. Et petit a vobis domino iudice: vt dictum reum esse libertum dicti actoris per vestraȝ sententiam declaretis: τ vt eundem actorem pro suo patrono habeat: τ obsequia/ ad que libertus patrono suo tenetur/ ei prestet/ sententialiter condemnetis: τ condemnatum ad predicta iuris remedijs compellatis τc. Probatur institu. de actio. §. preiudiciales. τ. ff. si liber. ingenuus esse dicatur. l. si. Et icumbet probatio patrono: vt. ff. de probatio. l. circa. ¶ Et est notandum/ quod si actor nō habet vnde se alat: τ vellet illa preiudiciali in rem agere: ipse posset a liberto alimenta petere per officium iudicis. vt. C. de operis li. l. j. τ. ff. de li. agnos. l. si quis a liberis. §. soluent. τ. §. alimenta. τ. §. si filius. ¶ Sententie iuxta predicti libelli formam proferende exemplum sequitur: τ est tale. Cum dictus Petrus actor sufficienter probauerit intentionem suam/ seu contēta in dicta petitione sua: Idcirco per nostram sententiam in his scriptis declaramus/ dictum Martinum reum/ esse libertum dicti actoris: τ ipsum/ vt dictum actorem pro patrono habeat: τ ei obsequia/ que libert⁹ patrono suo prestare tenetur prestet/ sententialiter condemnamus.

¶ Uicesimusoctauus libellus de preiudiciali actione: per quaȝ queritur an aliquis sit ingenuus. τ etiam an aliquis sit filius.

Corā vobis dño iudice montispessulañ. dicit τ proponit ī iudicio. M. c Ȝ. P. Quod dictus. M. est ingenuus. vnde cum dictus. P. eū detineat vt libertū: nec patiatur eum morari/ nec se gerere pro ingenuo: agit cōtra eum/ vt ipm nō inquietet in sua ingenuitate: cū idē. M. libertinitatis vinculo ei non sit astrictus: τ petit a vobis dicto dño iudice/ vt eundē. M. actorē esse ingenuum per vestram sniam declaretis: τ dictum reum/ vt dictum actorem non inquietet de cetero vt libertum suum: τ vt patiatur euȝ pro ingenuo se gerere/ sententialiter condemnetis: τ condemnatum τc. ¶ Probatur isti. de ac. §. preiudiciales. τ. ff. de proba. l. circa. τ. C. de inge. ma. l. diffamari. τ si ser. expor. ve. l. morior. i fine. ¶ Corā vobis dño iudice mōtispessulani dicit τ proponit in iudicio Petrus contra. Martinū: q dictus. M. est filius dicti Petri. vnde cum dictus. M. denegat se esse eius filium: nec permittat se tractari vt filium: agit dictus actor contra dictum. M. vt ipsum agnoscat in patrem. τ sibi reuerentiam patri debitam: τ alia que a filijs patribus debentur prestet. Et petit a vobis dicto domino iudice: vt dittum. M. esse filium dicti actoris per vestram sententiam declaretis: τ vt sibi reuerentiam patri debitā: τ alia que a filijs patribus debenť pstet/ sñialiter cōdemnetis: τ cōdemnatuȝ τc. Probatur insti. de acti. §. preiudiciales. ¶ Sententie iuxta predicti libelli formam proferende exemplum sequitur: τ est tale. Cū dictus petr⁹ actor sufficienter probauerit intentionē suā seu contenta in dicta petitiōe sua. Idcirco per nostram sententiam in his scriptis declaramus dictum. M. reum esse filium dicti. P. actoris: τ vt reuerentiam patri debitam: τ alia/ que a filijs patribus debentur prestet/ sñialiter condemnamus τc.

¶ Uicesimusnonus libellus de conditione furtiua.

Coram vobis dño iudice montispessulani dicit ꝛ proponit i iudicio. P. contra. M. ꝙ cū dictus actor esset dñs vel quasi cuiusdā muli/ pili al bi: dictus reus surripuit dictum mulū dicto actori: ꝛ eum secū duxit/ furtū cōmittendo. Unde cū dictus reus sibi dictū mulū restituere cōtradicit: agit contra eum/ seu conditionem furtiuā dirigit contra eū: vt sibi dictū mulū restituat. Et petit a vobis dicto domino iudice: vt dictum reum ad restituēdū dictum mulum dicto actori per vestram sententiam condemnetis: ꝛ condemnatum/ ad restituendum iuris remedijs compellatis: vna cum fructibus perceptis ꝛ percipiendis. Petit etiam expensas factas: quas ꝛ suo loco ꝛ tempore declarabit: implorans vestrum officium domine iudex in illis/ in quibus est de iure/ vel fuerit implorandum: Probatur insti. de ac. §. plane hodie furtum ¶ Sententie iuxta predicti libelli formam proferende exemplum sequitur. ꝛ est tale. Cum dictus actor sufficienter probauerit intentionem suam/ seu ꝯtēta in dicto libello suo: ꝛ constet nobis/ dictū mulum non extare: ꝛ sit sufficienter probatum dictum mulum valuisse postꝙ furtum fuit commissum/ vel saltem tempore cōmissi furti. x. lib. turoñ. Idcirco per nostram sententiam in his scriptis cōdēnamus dictū reū in predictis. x. lib. turoñ. dandis dicto actori. ꝛ est notandū/ ꝙ si actor nō possit bñ probare estimationē dicti muli/ ipse poterit eā ꝓbare ꝑ iuramētū suū sibi a iudice taxatiōe eius ꝓcedēte delatū/ i odiū rei dolosi. vt. ff. quod vi aut clam. l. semp. §. nihil iterdicto. Itē si sit incertū an extet mulus/ vel non habeatur super hoc confessio ipsius rei/ ꝛ postea nō poterit venire cōtra Itē si ex confessione eius nō possit clare haberi veritas: inquirat de hoc iudex: ꝛ donec certus sit/ non debebit ferre sententiam. ar. ff. de confess. l. fina. Nec enim inuenitur/ ꝙ in hac actione debeant ferri due sententie sed solum vna. Et si res extet/ reus condemnabitur in ea. Et si nō extet/ cōdemnabitur in estimatione.

¶ Tricesimus libellus de conditione generali.

Coram vobis domino iudice montispessulani dicit ꝛ proponit in iudicio. P. contra. M. ꝙ cū ipse actor deponeret penes dictū reū. x. libras turoñ. ꝛ esset firme intētionis/ ꝙ esset depositum: attamen dictus reus dictas pecuniam accepit quasi mutuam. vnde cū dictus reus dictas pecunias consumpserit: ꝛ eā dicto actori reddere contradicat: agit contra eum/ vt predictas. x. lib. turoñ. sibi reddat. ꝛ petit a vobis dicto dño iudice/ vt dictum ad reddendum dicto actori predictas. x. lib. turoñ. per vestram sententiam condemnetis ꝛ condemnatum ad restituendum ꝛ soluendū iuris remedijs compellatis ꝛc. ¶ Probatur. ff. de re. cre. l. si ego. circa fi. ¶ Sententie iuxta predicti libelli formam proferende exemplum sequitur: ꝛ est tale. Cum dictus actor sufficienter probauerit intentionem suam seu contenta in dicta petitione sua: idcirco per sentētiā in his scriptis cōdēnamus dictū reū in predictis. x. lib. turoñ. dandis dicto actori ꝛc.

¶ Tricesimusprimus libellus de conditione speciali ex mutuo.

Coram vobis dño iudice mõtispessulani dicit ꝛ ꝓponit in iudicio. P. ꝯtra. M. qꝺ dictus actor mutuauit dicto reo.x.lib. turoñ.vñ euȝ eas sibi reddere ꝯdicat/ petit a vobis dicto dño iudice/ vt dictũ reum ad reddendũ ꝛ soluendũ dicto actori predictas.x.lib.turoñ.per vestram sniam ꝯdenneteis:ꝛ ꝯdemnatũ ad reddendũ ꝛ soluendũ iuris remedijs cõpellatis. Petit etiam expensas occasione presentis cause factas: ꝛ protestatur de faciẽdis/ quas in processu cause suo loco ꝛ tempore declarabit: prout fuerit rationis: implorans domine iudex vestrum officium super predictis in illis in quibus est de iure vel fuerit implorandũ. Probat insti.qui.mo.re.con.ob.in prin. ꝛ.ff.de re.cre.l.ij. ¶ Sententie iuxta predicti libelli formam proferẽde exemplum sequitur: ꝛ est tale. Cum dictus actor sufficienter probauerit intentionẽ suam/ seu contenta in dicta sua petitione: Idcirco nostram sententiam in his scriptis condemnamus dictum reum in predictis.x.lib.turoñ. in dicta petitione contentis/ dandis ꝛ soluendis dicto actori. Et nihilominus condemnamus eum in.xl.solidis turoñ. dandis dicto actori pro expensis quas dictus actor fecit occasione presentis cause: cum idem actor delato sibi a nobis iuramento iurauerit/ taxationem nostra precedente/ se expendisse predictos.xl.solidos turonenses occasione presentis cause.

¶ Tricesimusſecundus li. de certi condi. generali ex stipulatione.

Coram vobis dño iudice montispessulani dicit ꝛ proponit in iudicio. P. ꝯtra. M. ꝙ dict⁹ reus ꝓmisit per stipulationẽ dare dicto actori.x. libras turoñ.ex causa venditionis cuiusdam muli albi: quem dictus actor vendiderat dicto reo: vnde cũ predictas.x.lib. turoñ.sibi dare ꝯdicat/ agit contra eũ vt eas ei det: ꝛ petit a vobis dicto domino iudice/ vt dictum reum ad dandum dicto actori ꝑdictas.x.lib. turoñ.ꝑ vestram sniam cõdemnetis ꝛ condemnatum ꝛc. Probatur insti.de ver.ob.in prin.ꝛ.ff.de re.cre.l.si quis certum. ¶ Sententie iuxta a ꝑdicti libelli formam proferende exẽplum sequitur: ꝛ est tale. Cum dictus actor sufficienter ꝓbauerit intentionẽ suam/ seu cõtenta in dicta sua petitione: Idcirco per nostram sniam in his scriptis condemnamus dictum reum in predictis.x.lib.in dicta petitione contentis/ dandis ꝛ soluendis dicto actori.

¶ Tricesimustertius libellus de conditione triticaria.

Coram vobis dño iudice montispessulani dicit ꝛ ꝓponit in iudicio P. ꝯ. M. ꝙ cũ dictus actor possideret quãdam domũ sitã in carreria sancte Eulalie/ sic ꝛ sic ꝯfrontatã: ꝛ ad eundẽ actorẽ iure dominij vel quasi pertinẽtẽ: dictus reus ꝑ violentiã dictum actorẽ expulit de possessione dicte domus. Quare agit dictus actor contra dictum reum: ꝛ petit a vobis dicto dño iudice/ vt dictum reum ad restituendũ dicto actori ꝑdictã domũ ꝑ vestraȝ sniaȝ ꝯdemnetis: ꝛ cõdemnatum ꝛc. Probat.ff.de ꝯdi.triti.l.j.tutius: ꝛ consultius videtur ꝙ actor agendo cõditione triticaria/ nõ dicat se dñm fundi: ꝛ nõ cõcludat/ ad restituendũ fundum: sȝ ꝙ agat ad restitutionẽ possessionem fundi. ¶ Snia autẽ iuxta petitionẽ seu petitiõis formã põt faciliꝰ ordinari.

Tricesimusquartus libellus de conditione incerti.

Coram vobis domino iudice montispessulani dicit et proponit in iudicio. P. contra. M. quod cum dictus actor esset dominus duorum prediorum/ sic et sic confrontatorium/ et venderet unum dicto reo: fuit actum et conuentum inter eos/ quod dictus actor retineret seruitutem itineris per predium venditum ad predium. Postea vero in tradendo predium venditum/ dictus actor per errorem de predicta seruitute itineris retinenda nullam intentionem fecit. Quare agit dictus actor contra dictum reum: et petit a vobis dicto domino iudice vt dictum reum ad concedendum et constituendum predictam seruitutem itineris per dictum predium venditum/ et dicto reo traditum ad aliud predium retentum/ per vestram sententiam condemnetis: et condemnatum ad concedendum et constituendum predictam seruitutem itineris iuris remedijs compellatis etc. Probatur. ff. de condi. indebiti. l. sed et si me puto. §. cum iter. et de seruitu. vr. pre. l. si binarum. et de ac. emp. l. si tibi liberum. Item competit actio incerti quandoque ad detentionem rei/ vt postea detineatur pro expen. vt. ff. de condi. inde. l. qui emptione. §. si pars. et dec. ij. l. quod si nullam. Item competit creditori pro re sibi in pignore tradita subtracta. ff. de conditi. fur. l. et ideo. §. neratius. et de pig. ac. l. pignore. Item potest agi conditione incerti/ quando incertum est quid sit in obligatione. et sic commendatarius et depositarius non tenentur nec sunt obligati dare possessionem: sed tenentur res restituere. et sic tenentur ad factum. Potest ille qui commendauit vel deposuit/ agere contra eos condi. incer. prout nota. ff. de condi. inde. l. sed et si me puto. §. cum iter etc.

Sententia iuxta predicti libelli formam proferende exemplum sequitur: et est tale. Cum dictus actor sufficienter probauerit intentionem suam seu contenta in dicta petitione sua: idcirco per sententiam in his scriptis condemnamus dictum reum/ vt dicto actori concedat et constituat predictam seruitutem itineris per predictum predium sibi venditum et traditum ad aliud predium per predictum actorem retentum. Et nihilominus condemnamus dictum reum in. xl. solidis. turonensibus dandis dicto actori pro expensis etc.

Tricesimusquintus libellus de conditione ex. l. omnino pro legitima portione filio debita.

Coram vobis domino iudice montispessulani dicit et proponit in iudicio. P. contra. M. quod Titius pater dicti actoris et rei habens in bonis ad valorem duorum milium aureorum/ suum condidit testamentum: in quo dictum reum filium suum heredem vniuersalem sibi instituit in omnibus bonis suis: et dictum actorem filium suum sibi heredem instituit in quadam domo sua valente. xxv. aureos. Deinde dictus Titius pater decessit/ nullis alijs filijs relictis: vnde cum dictus reus immiscuerit se hereditati paterne: et impense funeris fuerint tantum l. aurei: sic recte computando desunt dicto actori de medietate trientis sibi iure nature debita in bonis dicti patris / communibus eius et dicti rei vsque ad trecentorum aureorum: agit dictus actor contra dictum reum: et petit a vobis dicto domino iudice/ vt dictum reum ad dandum dicto actori de bonis dicti patris sui vsque ad valorem trecentorum aureorum/ pro adimplenda legitima portione per vestram sententiam condemnetis: et condemnatum ad dandum iuris remedijs compellatis etc.

¶ Probat. C. de inoffi. test. l. omnino & i auf. de trien. & semisse. §. hec nos mouerunt. coll. iij. ¶ Sententie iuxta predicti libelli formam proferende exemplum sequitur: & est tale. Cum dictus actor sufficienter probauerit intentionem suam seu contenta in dicta sua petitione: nec reus probauerit sufficienter aliquid de propositis per eum ad obtinendum in presenti causa: idcirco per sententiam in his scriptis condemnamus dictum reum ad dandum dicto actori de bonis dicti Titij patris eius quondam ad valorem trecentorum aureorum predictorum / pro repletione sue legitime portionis. Et nihilominus condemnamus dictum reum in. xl. solidis turonensibus dandis dicto actori pro expensis / quas fecit occasione presentis cause: cum idem actor delato ei a nobis iuramento iurauerit taxatione predicta precedente se expendisse predictos. xl. solidos turon. occasione presentis cause.

¶ Tricesimussextus libellus de condi. ex lege C. de iure emphi. l. ij. & fi.

Coram vobis dño iudice montispessulani dicit & proponit i iudicio. P. contra. M. quod cum edictus reus teneret in emphiteosim a dicto actore domum vocatam porticum deutirit / sitam in montepessulano / ad annuam pensionem sex denariorum: dictus reus stetit per triennium / quod dictam pensionem non soluit: vel alienando aliter versatus est quam sit dispositum. C. de iure emphi. l. fi. vnde cum propter hoc edict⁹ reus ceciderit a iure suo emphiteotecario / quod habeat in dicta domo: agit predictus actor contra eum: & petit a vobis dicto dno iudice / vt dictum reum cecidisse a iure suo quod habebat in dicta domo / per vestram sniam declaretis: & dictum reum / vt dicto actori domum restituat / snialiter condenetis: & condemnatum &c. Probat. ff. de condi. ex lege. l. vna. Et in auf. de non alie. §. scire. coll. ij.

¶ Sententie iuxta predicti libelli formam proferende exemplum: sequitur: & est tale. Cum dictus actor sufficienter probauerit intentionem suam / seu contenta in dicta petitione sua: idcirco per nram sniam in his scriptis declarem⁹ / dictum reum cecidisse a iure suo emphiteotecario / quod habebat in dicta domo. & condemnamus eum / vt dictam domum dicto actori restituat. & nihilominus condemnamus eum in. xl. solidis turonensibus dandis dicto actori pro expensis &c.

¶ Tricesimusseptimus libellus de conditione ex lege imperialem. §. callidis. quando feudum ipso iure cecidit in commissum.

Coram vobis dño iudice montispessul. dicit & proponit i iudicio. P. S. M. quod cum dictus reus teneret quandam turrim de billio / sitam in montepessulano in feudum: ipse vendidit & tradidit eam Sempronio / sine pmissione dicti actoris. vnde cum propter hoc feudum fuerit apertum dicto actori: & dictus reus ceciderit iam a iure suo feudali / quod habebat in dicta turri: agit dictus actor contra eum: & petit a vobis dicto domino iudice / vt dictum reum cecidisse a iure suo quod in dicta turri habebat / per vestram sententiam declaretis: & dictum reum vt dicto actori dictam turrim restituat sententialiter condenetis: & condenatum &c. Probat in consti. imperialem. §. callidis. de prohi. feu. alie. per fede. Item eodem modo potest agi contra emptorem condi. ex lege illa. de controuer. inter domi. & empto. c. vno in prin. Sed contra alium possessorem non dicerem eam dari: cum sit

personalis actio: et sic nõ debet sequi fundũ: vt dictũ est in supra in p̄cedenti li bello. Non autẽ possit agi contra emptorẽ/nec cõtra aliũm posses. condi. ex le ge illa: que incipit ex libris sabinianis. C. de acqui. pos. q ibi loquitur/quando quis h3 naturalem posses. per se/ nec per aliũ: imo vasallus h3 eã per se et sibi iure suo: et ideo nõ potest hic agi condi. ex lege illa. ¶ Sententie iuxta predi cti libelli formã proferende exemplũ sequit. et est tale. Cum dictus actor suffi cienter probauerit intentionẽ suam seu ꝯtenta in dicta petitione sua: Idcirco per sniã3 i his scriptis declaramus dictũ reũ cecidisse a iure qd̃ habuit in di cta turri: et ꝯdẽnamus eũ: vt eã dicto actori restituat. et nihilominus ꝯdẽnam eum i. xl. solidis turoñ. dandis dicto actori pro expẽsis etc.

¶ Tricesimusoctauus de cõdi. ex lege non scri pta. seu cõdi. ex moribus: vel ex cõstitutiõe im periale: qñ p sniam vasallus priuãd⁹ ẽ feudo

Corã vobis dño iudice mõtispessulañ. dicit et ꝓponit i iudicio. p. ꝯtra. M. Quod dict⁹ reus ẽ vasallus dicti actoris: et ab eo tenet i feudũ tur rim vocatã debillio/ sitã i mõtepessulano: vñ cũ dictus reus in tantum offenderit dictũ actorẽ dominũ suũ: vel talẽ culpã seu talẽ. negligentiã cõmi serit/ ꝙ exinde feudũ apertũ ẽ dicto actori: et dictus reus merito d3 priuari di cto feudo: agit dictus actor ꝯtra eũ: et petit a vobis dicto dño iudice/ vt dictũ reũ vasallũ dicti actoris a p̄dicto feudo priuetis: et eo sic dicto feudo p vestra3 sniam priuato ipsum ad restituẽdũ dictã turrim dicto actori sniãliter cõdem netis: et cõdẽnatũ etc. Probat. ff. de ꝯdi. ex lege. l. vna. Ite3 probat ex lege non scripta sup feudis. Itẽ in ꝯstitutiõe imperialem. §. insup. et. §. illud. de prohi. feu. alie. per fe. de. Et ẽ notãdũ/ ꝙ ex quacunq3 causa inueniatur ꝙ vasallus debeat amittere feudũ/ nõ debet intelligi/ ꝙ amittat illud ipso iure/ sed potius per sen tentiã: vt apparet i predictis duobus. §. i quibus nõ dicitur ꝙ vasallus sit pri uatus feudo: sed dicitur ibi ꝙ priuetur eo. et sic ipso iure priuatus nõ ẽ. sed per sniam priuandus est. Simile notat de predicto verbo priuatus et priuetur. C. de sacrosan. ec. l. iubemus. et. l. nulli. §. yconomus aũt. Et simile notatur de ver bo affici et afficientur. C. ne li. potentiori. l. in prin. Et simile debet dici de ver bo sic excõicatus et excõicet eadem ratiõe. et facit. xxij. q. v. de forma. et. xxiij. q. iij. amministratores. in fi. cũ cõcor. ¶ Snie iuxta p̄dicti libelli formã ꝓferen de exẽplũ sequitur: et est tale. Cũ dictus actor sufficienter probauerit intentio nẽ suã/ seu cõtẽta in dicta petitiõe sua et sufficiẽter cãm ꝓbauerit/ propter quã merito dictus reus debet predictũ feudũ amittere et eo priuari: Idcirco p sen tẽtiã in his scriptis declaramus: dictũ reũ fore priuandũ dicto feudo: et cu3 ẽt dicto feudo priuamus: et dictũ reũ/ vt dicto actori dictũ feudũ scilicet dictam turrim restituat sniãliter cõdemnamus. Condẽnamus ẽt eum in. x. lib. turoñ. dandis dicto actori pro expẽñ. etc.

¶ Tricesimusnonus libellus generalis de conditione ex moribus pro feudo aperto.

Corã vobis dño iudice mõtispessulani dicit et ꝓponit i iudicio. p. ꝯ. m. ꝙ cũ dictus reus teneret i feudũ a dicto actore turrim de. billio/ sitã i mõ

te pessulano: dictus reus cōmisit feloniam ergo dictum actorem/ accurbitādo eū: ꝛ postmodū nihilominꝰ dictꝰ reus dictā turrim sine ꝑmissiōe dicti actoris vēdidit magistro Joāni Ruffi. ꝛ se ꝯstituit eādem turrim eius noie possidere. vn̄ cū ex dictis causis ꝑdictū feudū dicte turris sit ꝛ fuerit apertum dicto actori: agit dictus actor cōtra dictū reū/ vt dictam turrim sibi restituat libere: vobis ꝑdicto dn̄o iudici supplicando/ vt feudū dicte turris fore apertum dicto actori ex ꝑdictis causis ꝑ vestrā sn̄iam declaretis: ꝛ predictū reū/ vt predictā turrim dicto actori libere restituat/ sententialiter cōdēnetis: ꝛ ꝯdemnatū ꝛc. Probatur i li. feu. qui. mo. feu. amit. c. vno. §. itē si fidelis. ꝛ de vasal. qui cōtra ꝯstitu. lotharij. c. vno. ꝛ de probi. feu. al/ ie. ꝑ lotharīū. c. j. ꝛ i ꝯsti. imperialem. §. callidis. de probi. feu. alie. ꝑ fe. d. ꝛ. ff. de ꝑdi. ex lege. l. vna ꝛc. ❡ Sn̄ie iuxta ꝑdicti libelli formā proferende exēplū sequitur. ꝛ est tale. Cū actor sufficiēter ꝓbauerit intētionē suam/ seu cōtēta in dicta petitione sua: Jdcirco per nostram sn̄iam in his scriptis declaramus/ feudū ꝑdicte turris esse apertū dicto actori. Et ideo quia apertum est dicto actori: cōdemnamus dictum reū: vt dictam turrim libere dicto actori restituat ꝛc.

❡ Quadragesimus libellus de cōditione ex moribus vel cōstitutione imperialem: quando vasallus per sententiam est feudo priuandus.

Corā vobis domino iudice montispessulani dicit ꝛ proponit i iudicio. P. contra. M. Quod cum ticius pater dicti rei teneret in feudū dicto actore turrim de billio/ sitū in mōtepessulano: dictus reus dicto patre suo mortuo/ stetit per annū/ ꝙ inuestiturā dicti feudi/ fidelitatē pollicendo/ a dicto actore non petijt. Unde cū propter hoc feudū fuerit apertū dicto actori intantū ꝙ dictus reus debet merito priuari dicto feudo: ꝛ ipsum dicto actori restituere: agit dictus actor contra dictum reum / vobis dicto domino iudici supplicando: vt dictum reum fore priuandū dicto feudo tanꝗ ingratum per vestram sententiam declaretis: ꝛ etiam ipsum dicto feudo per eundem sententiam priuetis: ꝛ eum sic dicto feudo per vestram sententiam priuato/ ipsum vt dictam turrim dicto actori restituat sententialiter condemnetis: ꝛ condemnatum ꝛc. Probatur in vsibus feudorū. ti. quo tempore miles inuesti. petere debeat. c. j. i fin. Jtem in consti. imperialem. §. preterea si quis. vbi dicitur feudū amittit/ ergo per sententiā. Et simile no. de verbo/ amittat. C. vnde vi. l. si quis intantū. Jtē probatur quia odia sunt restringēda. vt. ff. de libe. ꝛ posthu. l. cū quidam. ꝛ pene sunt molliende. vt. ff. de pe. l. interpretatione. Et est mitius vasallo/ ꝛ minus penale/ ꝙ feudum non amittat statim ipso iure/ forte propter fructus. ❡ Jtē posset formari libellus vt duo precedentes formati sunt: ꝛ bn̄ vt credo. ❡ Sentētie iuxta predicti libelli formam proferēde exemplū sequitur ꝛ est tale. Cum dictus actor sufficiēter probauerit itentionem suam in his scriptis declaremus dictum reum tanꝗ igratum fore priuandum dicto feudo: ꝛ eum dicto feudo per eandē sn̄iam priuamus: ꝛ ꝯdemnamus eum/ vt dictā turrim dicto actori restituat ꝛc. vt in forma.

❡ Quadragesimusprimus li. de actione commodati contraria.

Orā vobis dño iudice mōtispessul. dicit τ proponit in iudicio. P. ꝯtra. M. ꝙ dictus actor gratis cōmodauit dicto reo quendā multū pili albi/ ad vsum extrahēdi aquā de puteo suo: p irrigādo horto suo p septē dies. vñ condicti septē dies sunt iam elapsi: agit dictus actor ꝯ dictū reum/ vt dictū multū sibi restituat/ p vestrā sniam condēnetis: τ ꝯdēnatū τc. Probat inst. de ac. §. sequēs illā diuisio. τ. C. cōmodati. l. ij. ¶ Snie iuxta pdicti libelli formam proferēde exēplū sequit: τ est tale. Cū dictus actor sufficiēt ꝓbauerit intentionē suā/ seu ꝯtēta in dicta petitiōe sua: idcirco p nostrā, sniaꝫ i his scri ptis ꝯdēnamus dictū reū ad restituēdū dictū mulū dicto actori. τ nihilominus cōdēnamus eū in. xl. sol. turoñ. dādis eidēꝫ actori pro expen. q̄s actor fuit occasionē pñtis cause: cū delato ei a nobis iuramēto iurauerit/ taxatione nostra pcedente predictos quadraginta solidos turonenses expendisse.

¶ Quadragesimussecundus de actione depositi directa.

Orā vobis dño iudice montispessulani dicit τ ꝓponit in iudicio. P. ꝯ. M. ꝙ cū dictus actor vellet ire aureliacū: ipse ligauit libros suos/ scꝫ corpus iuris ciuilis in quodā fardello de canabatia: τ dictū fradellū sic cū chordis fortiter ligatū deposuit penes dictū reū. quare agit ꝯ eū: vt sibi dictū fraudellū restituat. τ petit a vobis dicto dño iudice: vt dictū reū ad restituendū dicto actori dictū fradellū cū dictis libris p vestrā sniam condēnetis: τ ꝯdēnatū ad restituēdū iuris remedijs cōpellatis. Probat. ff. depositi. l. i. §. si cista. Et ē notādū/ ꝙ actori icūbit ꝓbatio: ꝙ i fradello/ qñ ipsum deposuit/ essent dicti libri ligati. vt ibi no. Idē dicem⁹ i stabularijs seu hospitibus: ꝙ qui diceret in eoꝝ domib⁹ amisisset talē fradellū: ꝙ oporteret eū ꝓbare fradellum fuisse imissuꝫ: τ i fardello fuisse tūc tales libros. vt. ff. nau. cau. sta. l. j. i prin. ibi dū dicit recepit. τ i. §. fi. τ. l. iij. §. j. Et eni incumbit ꝓbatio/ q dicit. vt. ff. de proba. l. ij. ¶ Snie iuxta pdicti libelli formā proferēde exemplū seqtur: τ ē tale. Cum dictus actor sufficienter ꝓbauerit intētionē suā seu contēta in dicta peti tione sua: idcirco per nostrā in his scriptis ꝯdēnamus dictū reū ad restituendū dicto actori dictū fardellū cum predictis libris τc.

¶ Quadragesimustertius libellus de actione depositi contraria.

Orā vobis dño iudice montispessulani dicit τ ꝓponit i iudicio petrus ꝯtra martinū: Quod dictus reus deposuit penes actorē quendā equuꝫ pili mauri: i quo pascēdo seu pabulādo/ dictus actor expēdit viginti solidos turonēses/ taꝫ i feno ꝙ i auena. Itē i curādo dictū equū de quadā egritudine/ quā patiebat in oculis/ expēdit alios. xx. sol. turon. Quare agit dictus actor ꝯtra dictū reū: vt sibi det τ soluat. xl. turon. τ petit a vobis dicto dño iudice/ vt dictū reū ad dandū dicto actori predictos quadraginta. sol. turon. p vestrā sniam ꝯdēnetis: τ condēnatum τc. Probat. ff. depositi. l. ei apud quē. τ. l. actione. ¶ Sentētie iuxta predicti libelli formā proferende exemplū sequit τ est tale. Cum dictus actor sufficiēter probauerit intentionē suā seu contēta in dicta petitione sua Idcirco per nostrā sniam in his scriptis ꝯdemnamus dictum reum in predictis. xl. sol. turon. dandis dicto actori τc.

¶ Quadragesimusquartus de actione mandati directa.

Oram vobis dño iudice montispessul. dicit ⁊ proponit in iudicio. P. contra. M. ꝙ dictus actor mandauit dicto reo/ vt emeret sibi fundū ticianū/ situ apud silu3/ sic ⁊ sic cōfrontatū/ pro centū lib. turon. Jtē ꝙ dictus reus dicto mādato gratis suscepto/ dictū fundū emit/ ⁊ ꝑ traditione3 a venditore ipsum accepit. Unde cu3 dictus reus dicto actori dictū fundum restituere contradicat: agit cōtra eum ad dictū fundum/ vt eum sibi restituat: ⁊ petit a vobis dicto domino iudice: vt dictum reum ad restituendum dictum fundum dicto actori cu3 fructibus inde perceptis: ⁊ ꝙ de facto suo caueat/ ne dictum fundum iure hypothece obligauerit alicui: nec seruitutem in eo imposuerit seu constituerit: ⁊ vt actionem quā de euictione habet/ cedat dicto actori/ per vestram sententiam condemnetis: ⁊ condemnatu3 ad predicta iuris remedijs compellatis. Petit expensas ⁊c. implorans vestru3 officinm ⁊c. Dicēs idem actor se paratum soluere dicto reo predictas centū lib. turon. pro dicto fundo. Probatur. ff. mandati. l. si procuratorem. §. dolo. vsq3 in finē. ⁊. l. se. cu3 concordā. ¶ Sententie iuxta predicti libelli formam proferende exemplū sequitur: ⁊ est tale. Cum dictus actor sufficienter probauerit intentione3 suam/ seu ꝯtenta in dicta petitione sua: Jdcirco per nostrā sniam in his scriptis ꝯdēnamus dictū reum ad restituendū dicto actori dictū fundū/ cū talibus fructibus inde perceptis. Et ꝙ dictus reus de facto suo caueat/ ne dictū fundū hypothece obligauerit alicui: nec seruitutē in eo imposuerit seu constituerit. ⁊ vt actionē quam de euictione h3/ cedat dicto actori/ eundē reum per eandē sniā3 ꝯdemnamus. Et nihilominus ꝯdēnamus eum in cētum sol. turoñ. dandis dicto actori pro expen. presentis cause: cum idē actor/ delato ei iuramento a nobis iurauerit/ taxatione nostra precedente se expendisse predictos centū solidos turoñ. occasione presentis cause.

¶ Quadragesimusqntus li. de actione mādati ꝯtraria.

Oram vobis domino iudice montispessulani dicit ⁊ proponit in iudicio. M. contra. P. ꝙ dictus mādauit dicto actori/ ꝙ emeret sibi pro cētum. lib. turoñ. fundum ticianum/ situm apud silum/ sic ⁊ si confrontatum. Jtem dicit ⁊ proponit: ꝙ idem actor/ suscepto gratis mandato/ emit dictum fundum pro precio predicto: ⁊ accepit a dauid iudeo filio de capascala3 predictas centum lib. turoñ. ex causa mutui sub vsura/ scilicet dādo quattuor in mense pro libra. quas centum libras soluit venditori: ⁊ dictum fundum per traditionem accepit. Jtem dicit ⁊ proponit: ꝙ prosenete habuerunt exinde ab eo decem sol. turoñ. pro carratagio dicte emptionis. Jtem dictus actor expēdit alios decē solidos turonenses in eundo apud solatum/ ad videndu3 dictū fundū/ ⁊ eius confrontationes. Unde cum dictus actor. M. sit paratus restituere dicto reo dictum fundum: agit contra eum/ vt predictas centum libras pro precio dicti fundi: ⁊ triginta ⁊ tres solidos: ⁊ quatuor dēarios pro vsura/ per eundem actorem/ pro vno mense dicto iudeo debitos: ⁊ decem solidos turoñ. quos actor impēdit in prosenetis: ⁊ alios. x. sol. turoñ. quos expēdit i eundo apud solatum/ pro emendo dictum fundum dandum dicto actori/ per ves

stram sniam condénetis: ⁊ condénatū ⁊c. Probatur. ff. man. l. idemqꝫ. §. idem labor. ⁊. l. si non remunerandus. §. si mihi mādaueris. Et est notandū / ꝙ si dictus Martinus mandatarius habuit pecuniam ociosam / ipse debuit dictū p̄cium soluere / qa susceptuꝫ mandatū tenet mandatarius omnimode adimplere. vt. ff. man. l. si mādauero. §. sicut. ⁊. l. si quis alicui. §. qui mādatū. ⁊ ar. si. cōmodati. l. in cōmodato. §. sicut ⁊c. Debet illud facere quod diligentissimus faceret postq̄ de leuissima culpa tenetur vt. C. man. l. procuratore. Et sic nō debet ab alio cum damno vsurarum accipere / quod ipse hꝫ ociosum. Iteꝫ ipse ꝓ pecunia sua non posset petere vsuram / cum sint hodie prohibite. vt not. C. de vsu. in auf. ad hec qui fructus: sed si aliter interesset sua / posset interesse illud petere: sed si ipse non habuit de suo pecuniam ociosaꝫ: potuit eam accipere sub vsura a iudeo / cui pmittitur recipe vsuram certe quantitatis: sciꝫ quattuor denariorū ꝓ lib. in mēse / ex statuto seu ex antiqua consuetudine in mōtepessula. ꝓut hec ex p̄dictis legibus / etsi nō ſm verba / tamen ſm sententiā colligūtur.

¶ Sententie iuxta p̄dicti libelli formā ꝓferende exemplū sequitur: ⁊ est tale. Cum dictus actor sufficienter ꝓbauerit intentionem suā / seu cōtenta in dicta petitione sua: Idcirco p sniam in his scriptis condénamus dictum reum in p̄dictis lib. dandis dicto actori ꝓ precio dicti fundi. Iteꝫ ⁊ in. l. ij. solidis ⁊ quattuor denarijs turoñ. dandis dicto actori / tam ꝓ vsuris p̄dictis q̄ pro his que dictus actor expēdit in prosenetis / ⁊ in eundo apud solatum profundo predicto emēdo. Et nihilominus dictum reum in centum solidis turoñ. dicto actori dandis pro expensis presentis cause cōdemnamus. Item actor delato a nobis iuramēto ⁊c. ¶ Nūc est notandū / ꝙ ꝓcurator seu mandatari⁹ nō pōt petere aliqđ solariū remunerationis laboris sui seu diligētie ⁊ sollicitudinis sue: nec p actionem mādāti / nec extra ordinē p officiū iudicis / si super solario nihil fuerit ꝓmissum vel ꝯuentū. vt colligit. ff. mā. l. salariū. ⁊. l. q mutuam. §. salarium. ⁊. C. e. l. j. in fi. ⁊ salariū / sed sumptus bona fide necessario factos poterit actione mādati cōtraria. vt. ff. e. l. idemqꝫ. §. idem laberti. l. si vero nō ⁊c. §. si mihi mandaueris ⁊. l. si qs alicui. §. ipedita. ⁊. l. q mutuā. in fi.

¶ Quadragesimussextus libellus de actione pro socio directa.

Coram vobis domino iudice montispessulani dicit ⁊ ꝓponit i iudicio Petrus contra Martinum: ꝙ cū idē actor ⁊ reus successissent Titio p̄ri eoꝝ: ⁊ tractaretur de hereditate diuidēda / inter eos tractatu illo omisso: conuenerunt / ꝙ illa hereditas maneret indiuisa / ⁊ ꝙ retinerent eā indiuisam: ideo ⁊ cōmune lucrum ⁊ damnum sentirent. Unde cum dictus reus ex pecunia hereditaria acquisierit nomine suo domum vocatam porticū deutrit / sitam in montepessulano: agit dictus actor contra dictum reum / vt dictam domum sibi communicet: ⁊ petit a vobis dicto dño iudice / vt dictum reum ad cōmunicandum dicto actori dictā domū p vrām sniam ꝯdemnetis ⁊ cōdemnatum ad cōmunicandum iuris remedijs cōpellatis ⁊c. Probat. ff. pro socio. l. fores. in prin. a cōtrario sensu. ⁊. l. iij. in prin. ⁊. §. j. ⁊. l. societas. ⁊. l. si quis societatē cōtraxerit. Et enim ad cōmunicanduꝫ potest agi actione pro socio / durante societate: vt in predictis legibus. ⁊ de hoc. C. eo. l. quadrā.

¶ Snie iuxta p̄dicti libelli formā proferēde exemplū sequitur: ⁊ est tale. Cuꝫ

dictus actor sufficiẽter ꝓbauerit itẽtionẽ suã/ seu ɔtẽta in dicta petitiõe sua idcirco p nostrã snias in his scriptis cõdemnamus dictũ reũ ad cõmunicandũ dicto actori dictã domũ/ ⁊ nihilominus ɔdemnamus eũ in cẽtũ solidis turonensi, dandis dicto actori pro expẽn. ⁊c.

¶ Quadragesimusseptimus libellus de actione exempto.

Orã/ vobis dño iudice montispessulani dicit ⁊ pponit i iudicio. P. cõtra. M. Quod dictus actor emit a dicto reo domũ vocatã de messier seruiat/ sitã i campo nouo/ iuxta domũ dicti actoris ex vna pte/ ⁊ domũ geraldi lauen ex alia/ carreria itermedia/ pcio mille lib. Vñ cũ dict⁹ actor sit paratus soluere predictas mille libras turonenses dicto reo: agit ɔtra eũ/ vt dictã domũ sibi tradat/ ⁊ eũ in possessiõe dicte domus potiorẽ faciat. quod si facere noluerit: petit iteresse suũ ab eo: quod estimat cẽtũ lib. turoñ. ⁊ petita vobis dicto dño iudice/ vt dictũ reum ad dandum ⁊ soluẽdũ dicto actori predictas cẽtũ lib. turoñ. pro ineresse. suo si dictã domũ tradere noluerit: ⁊ vt tũc dictum actorẽ ab obligatione predictarum mille librarũ turonensium precij conuenti liberet/ per vestrã sniam condemnetis. ⁊ condemnatum ⁊c. Petit expẽn. ⁊c. Implorans vestrum officium ⁊c. Probatur de act. empt. l. si traditio. ⁊. ff. e. l. ⁊. in prin. ⁊. l. emptores ⁊ venditorẽ. de re iudi. l. si quis ab alio. in fi. isti. de acti. §. actionũ. ⁊ ibi. Jo. de pla. ¶ Sentẽtie iuxta predicti libelli formã proferende exẽplũ sequitur: ⁊ est tale. Cũ dictus reus iterrogatus a nobis dicat se nolle tradere dictã domũ dicto actori: ⁊ dictus actor sufficienter probauerit/ sua iteresse in centũ libris turoñ. quia dictus reus dictam domũ dicto reo non tradidit/ nec tradere vult/ vt dixit: Idcirco per nostram sententiã in his scriptis condemnamus dictũ reum i predictis cẽtũ lib. turoñ dandis dicto actori pro interesse suo predicto. Itẽ condemnamus dictum reum: vt dictũ actorẽ liberet a predictis mille lib. turoñ. in quibus pro precio conuẽto dictus actor est eidẽ reo obligatus ex causa vẽditionis dicte domus. Et nihilominus ɔdẽnamus dictũ reũ in. xl. solidis turoñ. dandis dicto actori: quas idẽ actor/ delato ei a nobis iuramẽto/ taxatione nostra precedente/ iurauit se expẽdisse occasione presentis cause.

¶ Quadragesimusoctauus libellus de actione exempto quanti minoris ciuili.

Orã vobis dño iudice montispessul. dicit ⁊ proponit in iudicio. P. cõtra. M. Quod dictus reus vendidit ⁊ tradidit dicto actori quendam equũ pili mauri calcitrosum precio. x. lib. turoñ. quem equum dictus actor ignorabat esse calcitrosũ. qđ si sciuisset/ esset minoris empturus in. xl. sol. turoñ. Unde cũ dictus actor iam soluerit dicto reo decẽ libras turoñ. agit cõtra eũ/ vt sibi reddat ⁊ soluat/ quanto minori fuisset empturus dictũ equũ/ si eum sciuisset calcitrosum: scilicet ꝙ reddat predictos. x. sol. turoñ. ⁊ petit a vobis dicto dño iudice: vt dictum reũ ad reddendum dicto actori predictos. xl. solidos turoñ. per vestram sententiam condemnetis: ⁊ condemnatum ⁊c. Probatur. ff. de ac. em. l. iulianus. in prin. ⁊ hoc si fuit venditor ignorans. Si autem sciuisset equum calcitrosum: tunc quia eum tradidit/ ⁊ male: quia sic vi

tiosum sciens cum tradidit: posset agere actione exempto/ ad omnia damna/ & ad omne interesse/ & extra rem: vt ibi habetur. ¶ Sententie iuxta predicti libelli formā proferende: exemplū sequitur: & est tale. Cū dictus actor sufficiēter probauerit intentionē suā/ seu contenta in dicta petitione sua. Id circo per sententiā in his scriptis condēnamus dictum reū in predictis. xl. sol. turoñ. reddendis & soluendis dicto actori &c.

¶ Quadragesimusnonus libellus de actione exempto quanti minoris pretoria.

c Orā vobis &c. Quod dictus reus vēdidit & tradidit dicto actori quendā equū pili mauri calcitrosum/ pcio decē lib. turoñ. & actor soluit reo precium iam dictā: ideo agit ꝯ reum/ vt sibi reddat/ quāto minoris valebat dictus equus propter illud vitiū tempore contractus/ quod est quinquaginta solidis: & petit vt dictum reū ad reddendum dicto actori quinquaginta solidos turon. per vestram sententiam condemnetis &c. Probatur. ff. de edili edic. l. quod si velit. §. si plures. ¶ Sententia potest vt in precedenti formaliter faciliter ordinari.

¶ Quinquagesimus libellus de actione exempto redibitoria.

c Oram vobis dño iudice montispessulani dicit & proponit i iudicio. P. cōtra. M. q dictus reus vēdidit & tradidit dicto actori quendā equū calcitrosū pili mauri precio. x. lib. turoñ. de quo pcio fuit dicto reo plenarie satisfactum. vnde cum postea ad notitiam seu scientiam eiusdem actoris peruenerit/ dictū equū fuisse calcitrosū ante predictā venditionē & ipse sit paratus eū restituere dicto reo: agit contra eū: & petit vt predictas. x. lib. turon. sibi reddat: & petit a vobis dicto domino iudice/ vt dictū reū ad restituendū dicto actori predictas. x. lib. turoñ. per vestrā sentētiā cōdemnetis: & si post vestrā ammonitionē seu vestrā sentētiā predictas. x. lib. turoñ. reddere noluerit/ dictum reum in duplū precij scilicet in predictis. x. lib. turoñ. pro pcio/ & in tantundē scilicet in alijs. x. lib. turoñ. propter eius ꝯtumaciā in non reddendo/ dandis dicto actori per vestrā sententiē cōdēnetis: & condemnatū &c. Probatur. ff. de edili. edic. l. redibitoria. & est predicta actio edilitia. vt. C. de edili ac. l. ij. Et sic est pretoria. vt insti. de iure naturali. §. pretorū. & durat sex mēsibus vt. ff. de edili edic. l. sciendū tamen. in fi. & l. cū sex. & C. e. l. ij. & facit quod notatur in predicta lege. §. dictū. ¶ Sententie iuxta predicti libelli formā proferende exēplū sequitur: & est tale. Cū dictus actor sufficiēter probauerit intentionē suā/ seu contēta in dicta petitione sua: Id circo per nostrā sniā in his scriptis condemnamus dictū reū in predictis decē libris turonensibus reddendis & soluendis dicto actori: & causa cognita/ scilicet quia dictus reus locuples est habet pecunias i promptu: iubemus q predictas decem libras turonenses reddat dicto actori infra quindecim dies. Quod si facere distulerit: condēnamus eū ex nunc vt ex tunc in duplū/ scilicet in viginti libris turonensibus dandis dicto actori: predictis decē libris turonēsibus in predicto duplo cōputatis. & nihilominus cōdemnamus dictū reum in. xl. sol. turoñ. dandis dicto actori pro expensis.

Quinquagesimusprimus li. de actione ex locato.

Oram vobis domino iudice montispessulani dicit et proponit in iudicio Petrus contra martinum: quod actor locauit dicto reo in festo assumptionis beate Marie quandam domum suam in carreria sancte Eulalie / sic et sic confrontatam / ad vnum annum / precio .x. lib. turon. Et ibidem inhabitauit dictus reus per illum annum. Item dicit et proponit quod finito illo anno / dictus reus remansit in domo / et eam inhabitauit vt prius: vnde cum secundus annus sit finitus in quo taciturnitate actoris et rei videtur reus tacite reconduxisse pro eodem precio dictam domum / seu productionem dicte domus renouasse: agit dictus actor contra dictum reum / vt sibi .x. lib. turon. det: et petit a vobis dicto domino iudice vt dictum reum ad dandum et soluendum dicto actori .x. lib. turon. pro illo secundo anno tacite recondu ctionis per vestram sententiam condemnetis: et condemnatum etc. Probatur. ff. lo. et conduc. l. Item queritur. §. qui impleto. et. C. e. l. lege. Sententie iuxta predicti libelli formam proferende exemplum sequitur: et est tale. Cum sufficienter probatum sit / dictum actorem locasse dictam domum dicto reo ad vnum annum / precio .x. lib. turon. et sit sufficienter probatum / dictum reum finito dicto tempore dicte locationis seu conductionis permansisse in conductione domus per dimidium anni sequentis: Idcirco per nostram sententiam in his scriptis condemnamus dictum reum in centum sol. turon. dandis et soluendis dicto actori. Item cum dictus actor non probauerit dictum reum permansisse in conductione tacita dicte domus per aliam medietatem dicti anni sequentis: Idcirco per eandem sententiam dictum reum absoluimus a residuis .c. sol. turon. de decem lib. turon. in libello petitis. Et nihilominus condemnamus dictum reum in expen. quas dictum actorem fecisse constiterit occasione presentis cause / quantum ad centum solidos turon. in quibus obtinet / dandis et soluendis dicto actori. Item condemnamus dictum actorem in expensis / quas dictum reum fecisse constiterit occasione presentis cause pro centum sol. turon. in quibus obtinet et victor existit in presenti causa / dandis et soluendis dicto reo / taxatione predictarum expensarum nobis reseruata. Aliquando in simili causa expen. dixi ita: Et in causa expen. hincinde / quasi compensan. in expensis neutram partem alteri condemnamus. Sed aliquando ita: Et ex causa expen. hincinde / quasi compensan. dictum reum absoluimus ab expen. quas dictus actor fecit occasione presentis cause. et dictum actorem absoluimus in expensis / quas reus fecit. Prima expen. sententia videtur melior de iure potissime quia possibile est / quod vnus plus expenderit quam alter.

Quinquagesimussecundus libellus de actione ex conducto.

Oram vobis domino iudice montispessulani dicit et proponit in iudicio petrus contra martinum: Quod dictus actor conducit a dicto reo quendam fundum / situm in territorio castri noui / sic et sic confrontatum ad vnum annum precio .xij. lib. turon. Et dicit et proponit: quod ipse seminauit ibi hordeum: et in illo anno cecidit ibi tempestas in mense may. Item dicit et proponit: quod in dicto fundo / seu in alia tanta pecia terre / sic situata in predicto territorio communi estimatione proborum hominum / anno quo seminatum est ibi hordeum

deberent communiter recolligi centum sextaria bordei. Item dicit et proponit: quod in illo anno propter dictam tempestatem dictus actor non recollegit de dicto fundo/ nisi quinquaginta sextaria bordei. et sic propter predictam tempestatem actor nõ recollegit nisi medietatem eius quod debuisset alias cõiter recolligi. vnde cũ dictus actor sit paratus soluere dicto reo sex lib. turoñ. agit contra eum/ vt alias sex lib. turoñ. remittet eidem actori. Petit a vobis dicto dño iudice: vt dictum reum ad remittendum medietatem mercedis conuẽte: idest ad remittẽdum dicto actori residuas sex libras turoñ. cõuentas/ per vestram sniam condẽnetis &c. cũ expeñ. occasione pñtis cause factis: et de faciẽdis protestatur: implorans vestrum officium dñe iudex/ in illis in quibus ẽ de iure vel fuerit implorãdũ. Probatur. ff. de lo. et condne. ex cõducto. §. ius tẽpestatis. et. l. si vno. ¶ Snie iuxta predicti libelli formã proferẽde exẽplũ sequit: et est talis. Cũ dictus actor sufficienter probauerit intentionẽ suã seu ctõenta in dicta petitione sua: idcirco per sententiam in his scriptis condemnamus dictum reum: vt dictum actorem pro rata damni tempestatis predicte a mercede seu precio conuento predictarum. xij. lib. turoñ. exoneret: scilicet receptis sex lib. turoñ. de mercede. Nihilominus condemnamus dictum reum in. xl. sol. turoñ. dandis dicto actori pro expensis &c.

¶ Quinquagesimustertius libellus de actione furti manifesti.

Corã vobis domino iudice montispessulani dicit et pponit i iudicio. P. contra. M. Quod dictus reus furatus fuit dicto actori quẽdam equũ pili mauri/ habentẽ stellã albã in frõte: q equus ptinebat ad dictũ actorẽ iure dominij. Itẽ proponit/ q dictus reus fuit deprehẽsus vel visus cũ dicto equo/ eo die quo dictũ furtũ cõmisit: antequã puenisset in locum in quo destinauerat dictum equum ducere ac deponere: Itẽ proponit q dictus equus valebat cõmuni extimatione. x. libras turoñ. Quare agit dictus actor ctra dictũ reum. et petit ab eo/ vt sibi det quadruplum extimationis dicti eq: et petit a vobis dicto dño iudice/ vt dictum reum ad dandũ dicto actori quadruplum extimationis dicti equi/ scilicet ad dandũ dicto actori. x. lib. turoñ. per vestrã sniam condemnetis. et condemnatum ad dandum iuris remedijs compellatis: petit expensas &c. Probatur insti. de ac. §. ex maleficijs. §. quadrupli. et de ob. que ex delic. nas. per to. ¶ Snie iuxta pdicti libelli formã proferẽ de exemplũ sequitur: et est tale. Cum dictus actor sufficienter probauerit intentionem suam/ seu contenta in dicta petitione sua: idcirco per nostram sniam in his scriptis condemnamus dictum reum in predictis. xl. libris turoñ. dandis et soluendis dicto actori &c.

¶ Quinquagesimusquartus libellus de actione furti: nec manifesti.

Corã vobis dño iudice mõtispessulani dicit et pponit i iudicio. P. Z. M. Quod dictus reus subtraxit per furtum dictũ actori quẽdã equum pili mauri/ ad dictũ actorẽ iure dñij ptinẽtẽ/ et valẽtem cõi extimatiõe. x. lib. turõ. Quare agit dictus actor contra dictum reum: et petit/ vt sibi det duplũ extimationis dicti equi/ scz. xx. lib. turoñ. Et petit a vobis dicto dño iudice/ vt dictum

reum ad dandum dicto actori prédictas. xx. lib. pro duplo extimationis dicti equi p vsam snīam cōdēnetis. ⁊ cōdēnatū ⁊c. Probat insti. de. §. ex maleficijs. ⁊. §. in duplum. ⁊ de ob. que ex delic. nas. §. pena. Et est notandum φ si aliquis errore ductus existimans rem esse suam/ ⁊ credens licitū cuilibet rem suā ꝓpria auctoritate accipe/ accipiat eaz inuito dño: ipse excusatur a furto. vt insti. de vi bono. rap. §. quia tamen. Item qui scit rem esse alienā/ ⁊ eaz accipiat/ vel ea vtatur/ si probabiliter credat dominū pmissurū/ excusatur a furto. vt insti. de ob. que ex delic. nas. §. placuit. Si autē credat stulte dominū pmissurū/ aut habuit rem voluntate domini/ alio tamen vsu vsus est: etiam excusatur a furto: sed tenebitur tunc domino alia sua actione. vt. ff. e. l. qui re sibi commodata in prin. Si autem non habuit rem voluntate domini: ⁊ in accipiendo credidit stulte dominum permissurum/ ipse non excusatur a furto. vt. ff. e. l. q vas. §. vetare. ¶ Sentētie iuxta predicti libelli formam proferende exemplum ex precedentis libelli sententia faciliter deprehendi potest. ¶ Quinquagesimus quintus li. accusatorib⁹ super furto. In nomine domini nostri Ihesu Christi amen. Anno natiuitatis eiusdem. M. cccc. x. vltima die mensis Martij: domino Philippo rege francorum regnante: ⁊ regni eius ãno vicesimoseptimo: inditione nona. Coram vobis domino iudice montispessulani dicit ⁊ proponit ĩ iudicio Petrus contra Martinum de aureliaco. Quod dict⁹ Martinus mēse Februarij proxime pcedenti consulibus Colino Bertãdi: ⁊ Gerardo Ancel existentibus in montepessulano/ per furtum subtraxit de domo quam dictus actor inhabitat/ in careria de fabraria quendam equum pili mauri/ stellatum in fronte/ ad dictum actorem iure dominij pertinentem. vnde cuz reipublice inter sit ne maleficia remaneant impunita: dictus actor accusat dictum mar. ⁊ eum de facto furto reum defert: ⁊ petit a vobis dicto domino iudice/ vt dictum reum ad competentem castigationem seu animaduersionem/ vestro arbitrio per vestrã snīam cōdemnetis ⁊ pro ꝯdemnato vsam sententiam executioni mandari/ in penam eius/ ⁊ vt de cetero talia non cōmittat: ⁊ vt cedat ceteris in exemplum. petit ⁊ expeñ. ⁊c. implorans vestrū officium domine iudex ⁊c. Et ego dictus Petrus huic accusationi mee manu mea me in hoc libello subscribo: ⁊ vsq3 ad finem seu snīam me pseueraturū ꝓmitto: ⁊ pro lite exercenda Jo. ruffi hic presentem in fideiussorem prebens. Probat. ff. de accu. l. libello ꝑ. ⁊. C. e. l. penul. ⁊. ff. de priua. delic. l. fi. in fi. ¶ Snīe iuxta ꝑdicti libelli formam ꝯtra reum pro ferende exemplum sequit: ⁊ est tale. Cum cōtēta ĩ dicta petitione sint sufficienter probata. Uel sic. Cum dictus. P. sufficienter probauerit intentionem suam/ seu contenta in dicto libello suo: accusatorio: idcirco per snīam in his scriptis condemnamus dictum M. vt scobetur per villam nudus/ retentis solū modo brachis: ⁊ φ in triuijs seu in quadruuijs cōsuetis cedatur seu percutiatur retro per spatulas cum corrigatis solitis curie/ in penam eius/ ⁊ vt sit ceteris in exēplum. Et nihilominus cōdemnamus eum ĩ cētum sol. turoñ. dãdis dicto actori/ videlicet petro pro expeñ. litis pñtis. quos centū sol. turoneñ. dictus accusator/ delato sibi a nobis iuramento/ taxatiōe nostra precedente/ iurauit se expendisse occasiōe presentis litis. ¶ Recte dicitur/ φ scobetur quia generaliter petita fuit in libello competens castigatio: ⁊ in furto nō est pena certa criminaliter inflicta: ⁊ ideo prout iudex arbitrat. Aliquãdo fures excobantur cum leui verberatione: aliquãdo cum graui scu

atroci: id est cum effusione sanguinis: et aliquando sine verberatione / cum caulibus vel porris fracatis et ad collum ligatis ducuntur per villam in tuba: et aliquando in die mercati ponuntur in postella. Et est notandum / quod fur cum effractione gravius punitur. ut. ff. de effrac. l. fi. Item fur nocturnus / si se telo defendit gravius punitur. ut. ff. de furib. bald. l. j. Ex predictis apparet quod si in sententia fuisset dictum: pronunciamus martinum esse furem: nulla pena certa adiecta: sententia fuisset nulla. ut instit. de act. curare. Contra furem enim non est certa pena. ut. C. de ser. fugiti. aut. sed novo iure. Si autem esset aliud crimen / certam penam habens: ut adulterium / quod capite punitur: tunc sufficeret reum pronunciare adulterum etiam pena non expressata nec declarata: quia legis auctoritas representat eam tunc. ut. ff. ad turpill. l. j. §. si autem pronunciaverit. et etiam tunc in libello sufficeret martinum reum deferre. l. iulia. de adultere. non expressata pena. Et iuxta hoc formabit. p. libellum accusatorium ita. Ego petrus constantini reum defero petrum de aureliaco. l. iulia. de adulterio quod commisit cum pontia in domo pontij in montepessulano / mense septembri consulibus existentibus reverdo de narbona / et embranno. Et ego petrus constantini subscripto et promitto actionem quam defero me usque in finem perducturum. Sed in quibusdam alijs videtur iste libellus defectivus ut apparet ex superioribus. et. C. de accu. l. penult. in glo. Idem credo in criminibus / que certam penam non habent: scilicet quod in libello accusatorio non oportet fieri mentionem de pena extraordinaria: licet in sententia tunc esset necesse penam exprimi / ut statim dictum est. ¶ Sententia autem in causa predicta pro reo proferende exemplum sequitur: et est tale. Cum dictus actor non probaverit sufficienter contenta in dicto suo libello accusatorio Idcirco per nostram sententiam in his scriptis reum absolvimus a dicta accusatione / et contentis in dicto libello accusatorio. Item cum dictus accusator calumniose instituerit dictam accusationem contra predictum reum: quod apparet eo ipso / quod non probaverit contenta in suo libello: et sic similitudo supplicij debet eum astringere: Idcirco per sententiam eandem condemnamus eum / ut scobetur per villam nudus retentis solum brachijs: et quod in trivijs et quadruvijs cedatur seu percutiatur retro in spatulis / cum corrigiatis solitis curie / in penam eius / et ut ceteris sit in exemplum / ne calumniosam instituat accusationem. in tantundem enim eramus condemnaturi predictum reum / si predictus furtum probatum fuisset per eum commissum. Et nihilominus condemnamus predictum actorem in expensis etc. ut in alia sententia proxima est expressum. Probatur hec sententia / quia accusatorem calumniosum astringit similitudo supplicij. C. de calum. l. fi. cum concor.

¶ Quinquagesimussextus libellus de actione vi bonorum raptorum.

Coram vobis domino iudice montispessulani dicit et proponit in iudicio petrus contra Martinum: Quod dictus reus dolo malo rapuit seu abstulit dicto actori quendam equum pili mauri / stellatum in fronte / ad dictum actorem iure dominij pertinentem: et valentem communi extimatione. x. lib. turon. Quare agit dictus actor contra dictum reum ad quadruplum: et petit a vobis domino iudice / ut dictum reum ad quadruplum / videlicet ad restituendum dictum equum dicto actori: et triplum extimationis dicti equi / scilicet in. xxx. lib. turon.

dādis dicto actori / p nr̄am sniam ꝯdēnetis: ꝛ ꝯdēnatū ad p̄dicta iuris reme-dys compellatis ꝛc. Probat insti. de ac. §. ex maleficijs ꝛc. ꝛ ti. vi bo. rap. p to.

¶ Sniē iuxta p̄dicti libelli formā proferēde exēplū sequitur: ꝛ est tale. Cum dictus actor sufficiēter ꝓbauerit intētionē suā seu ꝯtēta i dicta petitione sua. Idcirco p nr̄am sniam in his scriptis cōdemnamus dictū reū ꝓ dicta rapi-na in quadruplū / re in quadruplo cōputata: scȝ ꝯdēnamus eum ad restituen-dū dictū equū dicto actori: ꝛ in triplū extimationis dicti equi / scȝ in. xxx. lib. turoñ. dandis ꝛ soluendis dicto actori: ꝛ nihilominus cū victus victori ꝯdē-nandus sit in expensis: cōdemnamus dictum reū in centum solidis turoñ. dā-dis dicto actori pro expēsis / quasi dictus actor fecit occasiōe presentis cause: quos centum solidos dictus actor delato ei a nobis iuramento / taxatione no-stra precedente / iurauit se expēdisse in p̄nti causa occasione p̄nti cause. Insup nota / ꝙ super predicta rapina lite mota / vel non mota snia nulla secuta / vel snia secuta / sed per appellationē legitime interpositā extincta: actor conside-rans: ꝙ forte rapinā dicti equi plene ꝓbare nō possit p testes: ipse poterit re-currere ad ꝓbationem p duellū seu p pugnā sup qua frustra inuocabit nomē dominī: ad mala. n. opera deus non accedit / nisi ad puniendū ꝓpheta Da-uid dicente: vult⁹ autē dn̄i super facientes mala perdat de terra memoriam eorum: ꝛ tunc deo non habito pre oculis / dictus Petrus cui raptus fuit equ⁹ p̄dictus / poterit petere / a iudice decerni pugnā ꝛc. vt in forma.

¶ Quinquagesimusseptimus libel-lus de duello.

Domine index / ego Petrus ꝛc. Quod Martin⁹ hic presens est falsus et proditor: q a proditionaliter rapuit mihi quēdā equū pili mauri / stella-tū in frōte: ꝙ si ipse ꝯfiteat / peto ip̄m ꝯdēnari sup p̄dicta rapina vt raptorē. si autē hoc neget: ego p pugnā armis paribus sumptis a me ꝛ ab eo / faciā eum ꝯfiteri rapinā p os suū / in cāpo nobis p vos assignādo: vel reddā eū victu vl mortuū in dicto cāpo. Et sup dicta pugna pignus meū / vȝ cyrothecas meas hic in medio in p̄sentia vestra offerro: ꝛ reddo: ꝛ ꝓmitto me iuratuꝝ in introi-tu cāpi / p vos nobis ad certamē / seu ad dictā pugnā assignādi: ꝙ ego nō ha-beo herbas / nec breues ꝯiuratorias / vel alia q̄ maleficia vel fescinationes pa-riant vel perturiant quo quomō. Et ꝙ tunc Martinus iuret si'iter illud idē. ꝛ peto p vos dn̄m iudicem / si Martinus p̄dictā rapinā neget / declarari ꝛ iu-dicari pugnā posse ꝛ debere esse ꝛ fieri ex p̄dicta causa inter me ꝛ euȝ: ꝛ ipsum sn̄aliter cōdēnari / ad sub eundū pugnā mecū ex p̄dicta causa / vt sup p̄dicta rapina possit per pugnā veritas inueniri. Probatur in lombarda / qualiter qs se defendere debeat: ꝛ in quibus causis pugna prohibeat vel fieri debeat. Po-test enim esse duellū / si sit ciuilis contentio inter aliquos de debito patris. vt co. ti. l. si quis post mortē / vbi propter pecuniarum debitum non vendicat sibi locum duellum si illa pecuniaria obligatio diceretur venire ex maleficio vel quasi: quod tamen illi non bene probant. Item fit duellum / si de inuestitura sit contentio: vt eo. titu. l. de inuesti. Item fit duellum propter depositum dene-gatuȝ. vt. e. ti. l. si quis p seipsum. Item fit duellum in causa liberali: vt. e. tit. si seruus. Item fit duellum / si sit contentio de re mobili vel immobili malo ordi-ne possessa: vt in lombarda, de prescrip. l. ij. Item fit duellum pro iniuria / seu

pro opprobrioso verbo cucurbite: vt in lombarda. de cõuitijs. l. j. Item fit pugna de infidelitate. vt in li. feu. de alie. feu. prin. c. non est consuetudo. Itez de incendio: vt in lombarda. qualiter quis se defen. de. l. si quis alium. Item si qs infra pacis edictum alium vulnerauit: debet sibi manus amputari: nisi vitam suã defendendo hoc fecerit: super qua exceptione poterit habere locũ duellũ. vt de pa. te. ꝛ eius viol. §. si quis hominem. ¶ Sententie iuxta predicti libelli formã proferende exemplum in autentico nõ ponitur: quia vbi cauetur infelicem habebit actionẽ iudex / si predictaz pugnã admittedã iudicet: quia tali iudicio videbitur ius diuinũ ꝛ euangelicũ abnegare. Plane i multis locis i casibus tractis admittuntur duella. ꝛ ideo si oportem iudicem sententiare ipse potest iuxta formã libelli suã sñiam ɔcipere cõformiter ꝛ proferre.

¶ Quinquagesimusoctauus libellus. de actione legis acquilie.

Coram vobis domino iudice mõtispessulani dicit ꝛ proponit in iudicio. P. contra. M. ꝙ dictus reus per iniuriã occidit quẽdã seruum nomine stichum / ad dictũ actorẽ nomine dominij pertinẽtẽ: qui seruus valuit cõmuni estimatione retro siue infra annũ ab occasione seu a vulneratiõe: ex qua mors dicti serui est secuta computañ. x. lib. turoñ. Quare agit dictus actor contra dictum reum / vt sibi dictas. x. lib. turoñ. det pro estimatione dicti serui / si confiteat. quod si sibi neget. xx. lib. turoñ. det / scilicet estimatione dicti serui duplicata. Et petit a vobis dicto domino iudice / vt predictum reum in predictis. x. lib. turoñ. dãdis ꝛ soluẽdis dicto actori / si idem reus cõfiteat dictuz seruũ se occidisse. vel in duplo / scilicet in. xx. lib. turoñ. dandis ꝛ soluẽdis dicto actori / si idem reus negauerit se dictum seruum occidisse / per vestram sententiam condemnetis: ꝛ condemnatum ꝛc. Probatur insti. de ac. et maleficijs. eo. tit. de le. acqui. per totum. ¶ Sententie iuxta predicti libelli formam proferẽde exẽplum sequitur: ꝛ est tale. Cum dictus reus negauerit se occidisse dictaz stichũ: ꝛ ipso negante / ꝛ in sua inficiatione existente / dictus actor sufficiẽter probauerit intentionẽ suam / seu cõtenta in dicta petitione sua: ꝛ specialiter probauerit per testes idoneos / dictum reum occidisse dictum seruum: Idcirco per nñam sñiam in his scriptis condemnamus dictum reum in duplum estimationis predicti serui / scilicet in. xx. lib. turoñ. in dicta petitione cõtentis / dandis ꝛ soluendis dicto actori. Et nihilominus condemnamus eum in centum solidis turoñ. dandis dicto actori ꝛc. Probatur ad. l. aquil. l. contra negantem. ¶ Recte dicitur / ꝙ si reus negauerit se occidisse: ꝛ eo in sua inficiatione psistẽte / actor pbauit p testes. quia post negationem / ꝛ ante pbationẽ p actorez inductam / reus si confessus fuit se occidisse dictum seruum: tunc reus cõdẽnabitur tantũ in simplũ / scilicet in. x. lõ. turoñ. vt. ff. de iniur. l. eũ qui. Et i cor. de trie. ꝛ se. §. studiũ. colt. iij. ꝛ facit quod no. in. l. illa contra negantem. ꝛ. ff. d rei ven. l. si. licet aliter no. ff. ad. l. aqui. l. inde neratius. §. hec actio. vbi nota / ꝙ vsqz ad litis cõtestationẽ est licitũ penitere ꝛ cõfiteri / vel vsqz ad publicationẽ testium: ꝛ ꝙ satisfaciat tunc de expensis. vt in dicto. §. studium.

¶ Quinquagesimusnonus libellus de actione familie herciscunde.

Corã vobis dño iudice mõtispessulani dicit ꝛ ꝓponit in iudicio Petr⁹ cõtra Martinũ. ꝙ ipse ꝛ dictus reus successerunt in bonis ꝛ heredi tate G ay equis portionibus: ꝛ predictã hereditatẽ possident ꝓ indi uiso. vnde cũ dictus actor velit a pdicta cõmunione recedere: ꝛ velit suã par tẽ de pdicta hereditate ꝓ diuiso possidere: agit cõtra dictũ reũ: ꝛ petit a vo bis dño iudice predicto / vt predictaꝫ hereditatem seu res hereditarias inter eos equis portionibus per vestram sententiaꝫ diuidatis ꝛ distribuatis: ꝛ cuili bet eorum partem suam pro diuiso adiudicetis: ꝛ si in alterius psona pregra- uare videatur adiudicatio / ipsum alteri pregrauato in pecunia cõdemnatis: ꝛ condemnatum ad predicta obseruanda ꝛ facienda iuris remedijs compel latis ꝛc. Probatur insti. de ac. §. quedam actiones. ꝛ de offi. iu. §. si famil. ff. fa. her. l. meuius. §. arbiter. ꝛ. l. heredes. §. in famil. her. iudicio. ¶ Sẽtẽtie iuxta predicti libelli formam proferende exemplum sequitur: ꝛ est tale. Cum dictus Petrus sufficienter probauerit intentionem suam / seu contenta in dicta peti tione sua: Idcirco per nostram sniam in his scriptis predictã hereditatẽ di- uidentes adiudicamus dicto Petro insolidum turrim de billio / sitam in mon tepessulano: ꝛ dicto Martino adiudicamus vineã vocatã muscutellam / sic ꝛ sic confrontatas. Et qa tale molendinũ sic ꝛ sic cõfrontatum nõ potest com- mode diuidi / ipsum dicto Petro insolidum adiudicamus: ꝛ cum dictum mo- lendinum valeat communi extimatione centum lib. turoñ. condemnamus di ctum petrum in. l. lib. turoñ. dandis dicto Martino pro medietate quam ideꝫ Martinus habet in dicto molendino. Item pro adiudicatis / vt cuilibet eorũ alter alteri de euictione debite prout de iure est caueat / alterum alteri condẽ- namus ꝛc. Aduertendum est / quod cum iudex predictas res adiudicat / non est necesse adijcere cum iuribus ꝛ pertinentijs suis quia quod subintelligitur / non deest. vt. ff. de re. cre. l. cum quid seruitutes. ꝛ si illa verba dicta non sint / sequuntur rem immobilem / quocunqꝫ titulo acquirũtur. vt de cõtrahen. emp. l. si aqueductus. ꝛ. l. alienatio. ꝛ de acqui. re. do. l. traditio. §. j. Item ꝛ quedaꝫ mobilia / attamen pauca / sequuntur rem immobilem. vt. ff. d ac. emp. l. iulian⁹. in fi. cum legibus sequentibus. ꝛ de diuer. ꝛ tempo. prescriptio. l. iij. ꝛ. C. de agri. ꝛ cen. l. quemadmodum. libro. xj. ꝛ. ff. de fundo instructo. ꝛ instru. le. l. cũ fundus. ꝛ de suppelle. l. fi. in prin. Item ꝛ quedam immobilia sequuntur rem immobilem. vt. ff. de ac. emp. l. creditor. ꝛ. §. ante domum. ꝛ de le. iij. l. predijs. §. balneas: vsqꝫ in finem legis. ꝛ de acqui. re. do. l. ergo. i prin. ꝛ facit quod no tatur. C. de bonis vacan. l. ij. li. x.

¶ Sexagesimus libellus de actione communi diuidundo.

Coram vobis domino montispessulani dicit ꝛ proponit in iudicio. P. cõ tra. M. ꝙ dictus actor ꝛ reus habent quendam fundum communem / situm in territorio sancti Martini de pineto / sic ꝛ sic confrontatum: quem et communiter possident. vnde cum dictus actor velit a communione discedere: agit contra dictum reum: ꝛ petit a vobis dicto domino iudice / vt dictuꝫ fun- dũ inter eos p vestram sniam diuidatis: ꝛ cuilibet eorũ partem dimidiam pro diuiso / ꝛ si in alterius persona pregrauare videatur adiudicatio / ipsum inui- cem alteri certam pecuniam dare ꝛ soluere condemnetis. ꝛ ꝙ pro adiudica-

tis alter alteri de euictione debite caueat alterum alteri condẽnetis. Et si fundus commode diuidi non possit/ totum eum alteri adiudicetis: ⁊ eū cui totū fundum adiudicaueritis/ vt pro medietate certam pecunie quantitatem alteri det condemnetis. ⁊ illum cui pecunia adiudicata fuerit/ vt de euictione pro medietate fundi alteri caueat condemnetis: ⁊ cōdemnatos ad predicta iuris remedijs cōpellatis ⁊c. Probatur insti. ti. de actio. §. quedā actiones. ⁊ de offi. iudi. §. eadem quidem interueniunt. ⁊. ff. cō̃i diui. l. j. ⁊. ij. ⁊. Litem q̃uis. in fi. ¶ Snie iuxta predicti libelli formaʒ ꝓferēde exēplum sequitur: ⁊ est tale. Cū dictus. P. sufficienter probauerit intentionem suam/ seu contenta in dicta petitione sua: nos attendentes/ ꝙ dictus fundus non potest commode diui: per nostram sententiam in his scriptis dictum funduʒ totū dicto petro adiudicamus: ⁊ cōdemnamus eū in. x. lib. turoñ. dandis dicto. M. pro medietate/ quā dictus. M. habet dicto fundo. Et dictum. M. condemnamus: vt pro alia medietate fundi dicto petro de euictione caueat ⁊c. Et est notandum: ꝙ in adiudicatione que fiunt in fa. her. ⁊ cō̃i diui. ⁊ finium regundorūʒ iudicijs: si ille a quo res adiudicatur est dominus: ⁊ post adiudicationē factam per sniam res tradatur illi cui adiudicata est/ statim ille efficitur domin⁹. vt institur. de offi. iudi. §. fi. Uel si nō est dominus ille a quo iudicatur/ alter cui ex adiudicatiōe traditur/ efficitur publicianista. vt. ff. de publi. ac. l. iij. in fi.

¶ Sexagesimusprimus libell⁹ de actiōe finiū regūdoꝝ.

Coram vobis dn̄o iudice montispessulani dicit ⁊ proponit in iudicio. P. contra. M. ꝙ dictus actor ⁊ dictus reus habēt duos agros cōfines in territorio sancti Martini de primeto/ sic ⁊ sic confrotatos. Item ꝙ dictus Martinus arando ⁊ fodendo agrum suū predictū facit ꝯtrouersiā dicto Petro super finib⁹ dictoꝝ agrorū: accipiēdo de agro dicti petri quatuor pedes. Quare agit dictus petrus cōtra eū: ⁊ petit a vobis dn̄o iudice: vt si veteres fines inueneritis/ illos sequēdo/ vestram sniam eos stare ⁊ obseruare pronunctietis: Et si veteres fines nō inueneritis/ predictis agros euidētibus terminis specialiter distinguatis. ⁊ si cōmode predicta distinctio fieri nō possit/ nisi de vno agro aliquid detrahatur/ ⁊ alteri adiungatur: tūc de vno agro aliquā partē detrahēdo/ alterius agri dn̄o illam partem adiudicetis. ⁊ illuʒ cui agri partem ad iudicaueritis/ ad dandum alteri certam pecuniam pro valore partis adiudicatur sniaiter condemnetis: ⁊ illum cui pecunia dari adiudicata fuerit/ vt alteri de euictione pro illa parte caueat condemneti: ⁊ predictos cōdemnatos ad predicta obseruanda ⁊ facienda iuris remedijs cōpellatis ⁊c. Probatur institu. de ac. §. quedam actiones. ⁊ de offi. iudi. §. si finiuʒ regundorum. ⁊. ff. fi. re. l. ij. in fi. re. l. se. ⁊. l. in finalibus. ⁊. C. e. l. quinqʒ peduʒ. ¶ Et est notandum ꝙ in predictis tribus iudicijs vterqʒ est actor ⁊ reus. vt. ff. de iudi. l. in tribus. ⁊. ff. fi. regun. l. iudiciuʒ. §. j. sicut ⁊ quedam animalia agunt. ⁊ patiunt: idest habent vtrunqʒ sexum: sicut lepus. vt de ver. sig. l. hec verba illa aut ille in fi. ⁊c. ¶ Sentētie iuxta predicti libelli formā ꝓferēde exēplū sequitur: ⁊ est tale. Cum dictus Petrus sufficienter probauerit intentionem suam: seu contenta in dicta petitione sua: ⁊ per agrimēsores in predictis agris per vos missos inuenti fuerint veteres fines seu termini: subtus terraʒ inter predictos agros: scilicet duo lapides magni erecti: ad instar finium: secūdum consuetudinem regionis positi: vnus ab oriente: ⁊ alter ab occidente: Idcirco

per nram sniam in his scriptis pronūciamus ꝛ declaremus dictis veteribus finibus/seu terminis esse standum: ꝛ condemnamus vtrunq̄ʒ litigantium ad predictos terminos obseruādū: ꝛ decernimus/ ꝙ iuxta illos duos terminos ponātur alij duo lapides erecti/qui euidenter super terram appareāt: ꝛ alios veteres terminos habeāt ꝑpetuo demōstrare. In quolibet alioꝝ p̄dicti libelli casuum/qui forsitan cōtingeret/posset snia cōformiter adaptari.

Sexagesimussecundus libellus de actione depositi propter incendium.

Coram vobis domino iudice montispessulani dicit ꝛ proponit in iudicio Petrus contra Martinum: ꝙ cum incendium esset in domo domini Merengarij de fabrica: propter imminens periculū incendij ꝛ metu eius/quia flamme ignis intrabant domum proximam: in qua inhabitat dictus actor: ꝛ adhuc inhabitat dictus actor/deposuit penes dictum reū quendam suum codicem cum apparatu ordinario scriptum in pergamentis hedulinis/valentem communi extimatione.xv.lib.turoñ. vnde cum dictus reus dictum codicem restituere contradicat: agit contra eum: ꝛ petit a vobis domino iudice predicto: vt dictum reum ad restituendum predictum codicem dicto actori: si reus inficiatus non fuerit depositum: vel si inficiatus fuerit: tunc in duplum/scilicet ad restituendum dictum codicē/necnon ꝛ in.xv.lib.turoñ. dandis dicto actori per vestram sententiam condemnetis: ꝛ condemnatum ꝛc. Probatur insti.de ac.§.sequens alia diuisio.ver.plane si depositi.ꝛ.§.in duplum.ꝛ.§.sed furti quidem.ꝛ.ff.depositi.l.j.§.merito.ꝛ ad.l.acquil.l.si quis fumo.circa fi. Sententie iuxta predicti libelli formam proferēde exemplum sequitur: ꝛ est tale. Cum dictus reus negauerit predictum depositum: ꝛ ipso negante/ꝛ in sua inficiatione persistente/dictus actor probauerit per testes/se predictum codicem propter iminens predicti incendij periculum deposuisse penes dictum reum: qui codex valebat communi extimatione.xv.lib.turoneñ. Idcirco per sniam in his scriptis cōdemnamus predictū reum in duplum predicti depositi: scilicet vt dictum codicem dicto actori restituat: ꝛ ꝙ eidem actori.xv.libras turonenses det ꝛ soluat/i penā predicte inficiationis sue.ꝛ nihilominus condemnamus predictum reum in centum sol. turoñ.dādis dicto actori pro expeñ.ꝛc. ꝛ ꝙ i predicto libello possit peti restitutio codicis: ꝛ sub conditione possit peti pena inficiationis. ꝛ ꝙ predicto modo formetur sententia/videatur supra in titulo de lege acquil.

Est notandum/ꝙ si Martinus non possit restituere codicem: ꝛ sit ita pauper/ꝙ nec eius extimationem possit soluere: ipse nō luet in corpore: quia hoc iure cautum non est.sed si sit ita pauper/ꝙ non possit soluere quindecim libras turonēses/in quibus condemnatus est in penā inficiationis predicte: ipse tunc luet in corpore. vt.ff.de penis.l.j.§.generaliter.iuxta id quod notatur de simili inficiatione.instit. de ac.§.ex maleficijs.ver.item mixta.nō tamē esset idem in pena/que ex promissione hominis debetur: cum lege cautum nō sit: sed sufficeret tūc debitori ꝙ cederet bōis.

Sexagesimustertius libellus de actione in factum vtilis: de seruo corrupto.

Ora vobis dño iudice montispessulani dicit et proponit in iudicio. P. B
c M. q dictus. P. habet quendã filiũ nõie Petronetũ: quẽ dictus reus dolo malo corrupit/ ducẽdo eũ in carreria calida: et quẽ fecit lusorez et meretricatorẽ seu meretricum amatorem. vnde cum intersit parentũ/ animũ liberorũ suorũ non corrumpi: et idem actor sit paratus iurare/ se nolle dictum filiũ suum sic fuisse corruptũ seu deterioratum a dicto reo pro. xxv. lib. turonẽ. agit dictus actor contra dictuz reum: et petit a vobis dicto domino iudice: vt dictum reum in duplum dicte deteriorationis/ per dictum actorem in litez iurandum scilicet in. l. lib. turonen. salua vestra taxatione/ dandis dicto actori/ per vestram sententiam condemnetis: et condem. etc. Probatur insti. de ac. §. in duplum. et. §. sed furti. et. ff. de ser. cor. l. j. §. i. et. iij. in fi. et. l. vt tantũ. §. j. ¶ Sententie iuxta predicti libelli formam proferende exemplũ sequitur: et est tale. ¶ Cũ dictus actor sufficienter probauerit intentionẽ suam seu cõtenta in dicta petitione sua: et delato ei a nobis iuramento/ in litem/ estimatione nostra prehabitata iurauerit in litem/ se nolle dictũ filiũ suũ sic fuisse corrumptũ seu deterioratũ per dictũ reum pro. xv. lib. turoñ. seu sua interesse in predictis. xxv. libris turon. idcirco per nostram sniam in his scriptis condemnamus dictum reum in. l. lib. turoñ. dan. et soluen. dicto actori. Et nihilominus cõdemnamus dictũ reũ in centũ solidis turoñ. dandis dicto actori. quos cẽtum soli. turoñ. dictus actor/ delato ei a nobis iuramẽto/ taxatione nostra precedẽte/ iurauit se expẽdisse occasione presentis cause.

¶ Sexagesimusquartus libellus de conditione ex lege. insti. de ac. §. tripli.

Oram vobis domino iudice montispessulani dicit et proponit in iudio.
c P. contra. M. Quod cum dictus. P. deberet tantũ decẽ. lib. turoñ. dicto. M. idẽ. M. in libello suo petijt. xx. lib. turoñ. corã vobis iudice: et ex hoc executores seu viatores curie ampliorẽ summã exigerunt a. P. pdicte nomine sportularũ. vnde cũ dictus. P. ex hoc dãnificatus fuerit in sportulis/ scilicet in decẽ soli: turoñ. agit ptra dictũ. M. et petit a vobis dicto dño iudice/ vt dictum. M. ad triplũ eius in quo damnuz passus est dictus. Pe. predictarum sportularũ scilicet in. xxx. soli. turoñ. dandis dicto petro/ p vestrã sniam pdẽnetis: et cõdẽ. etc. Probatur insti. de ac. §. tripli. Nec refert an dolo/ vel sine dolo. M. in dicto libello maiorẽ quantitatem inseruerit. C. de plus pe. l. j. Ille enim qui agit/ certificare debet reum. vt in auten. de litig. §. ad excludendum. colũ. viij. et. ff. de rei ven. l. si in rem. et. ff. de in iur. l. pretor edixit. Et secundum hec verba ex hac causa viatores etc. posita ibi in. §. tripli. debet intelligi consecutiue/ et non causatiue. vt et alle. C. de ob. patro. prestand. l. si manumissori. et ibi. et malum coram te feci/ vt iustificeris etc. in psalmo. Miserere mei deus: vt. ff. de dona. cu. mor. l. senatus. circa princip. Nec obstat in cor. de defen. ciuita. §. et iudicare. colla. iij. vbi exigitur dolus: quia ibi est alius casus/ et alia pena. Item glosa dicit: ista actio non habet hodie locum per auten. de execu. §. j. qđ non credo. quia legum correctio est vitãda. ¶ Uel possit dici/ quod in. §. tripli. fit mentio de quibusdam quibusdam legibus / quas non habemus. et eas ignoramus. et sic debet cessare hec actio. ar. C. de eden. in autenti. si quis in alio documento. Sed illud argumentum videtur multum extraneum: quia

in.§.tripli.conditor iuris statuit leges.⁊ licet de alia lege quam non habemus facia ibi mentionem:nõ est curandũ:dum tñ intelligatur:quia est illud quod in tendit statuere:est enim durum a lege recedere. Potest tamen dici/ hanc actio- nẽ non habere locũ in curijs:in quibus tales sportule hodie executoribus nõ prestantur. ¶ Sententie iuxta pdicti libelli formã proferẽde exẽplũ non re- perio.sed si in aliqua curia executoribus seu nuncijs sportule dari solent:⁊ p- pterea actio predicta itentetur:⁊ intẽtio actoris probetur:sciet ⁊ poterit pitus iudex iuxta petitionis formam sniam faciliter ordinarie.

¶ Sexagesimusquintus libellus de actione quod metus causa.

Oram vobis dño iudice montispessulani dicit ⁊ pponit in iudicio.P.
c ꝯ.M.Quod dictus.M.cõpulit eũ per metũ/ ponẽdo ei gladiũ ad gu lã:ꝙ donaret sibi quãdã vineã suã/ sitã i territorio de col.de fi.sic ⁊ sic confrontatam/ valentem cẽtum lib.turoñ.quã vineã ibidem dictus actor sola vita contentus/ donauit ⁊ tradidit dicto reo.vnde cũ dictus reus eidẽ actori dictam vineam restituere contradicat:agit ꝯtra eum/ vt sibi restituat:⁊ petit a vobis dicto domino iudice/ vt dictũ reũ ad restituendũ dicto actori predictaꝫ vineã cũ fructibus perceptis ⁊ percipiendis/ seu quos dictus actor percipere potuisset:quos estimat.x.lib.turoñ.necnon ⁊ quod de dolo repromittat/ ne di- cta vinea deterior facta sit/ per vestram sniam condemnetis.⁊.si post vestraꝫ sniam infra tempus arbitrio iudicis statuẽdum/ predictam vineam cũ fructi- bus restituere distulerit:ipsum ad quadruplum omnium predictorum: scilicet ad restitutionem predicte vinee/ ⁊.x.lib.turon.pro fructibus:⁊ etiam in triplũ eorum ad contumaciam eius/ scilicet in trecentis ⁊.xxx.lib.turoñ.dandis di- cto actori per vestram sententiam condemnetis:⁊ condẽnatũ iuris remedijs cõpellatis ⁊c. Probatur insti.de ac.§.quadrupli.ꝟ.itẽ de eo.⁊.ꝟ.itẽ actio.⁊.§. preterea.⁊.ff.quod metus cã.l.j.in prin. ¶ Snie iuxta predicti libelli formaꝫ proferẽde exẽplũ sequit:⁊ est tale. Cum dictus actor sufficienter ꝓbauerit intẽ tionẽ suã/ seu cõtenta in dicta petitione sua. Idcirco p sniaꝫ in his scriptis cõ demnamus dictũ reũ:vt infra.xv.dies dictã vineam dicto actori restituat:⁊ ꝙ det ⁊ soluat eidẽ actori.x.lib.turoñ.pro fructibus perceptis/ ⁊ qui percipi po/ tuerunt: Item ꝙ si dictus reus pdicta distulerit/ seu infra dictos.xv.dies resti tutionem eorũ non fecerit:ex nunc vt ex tũc cõdemnamus eũ in quadruplũ/ scilicet vt vineam dicto actori restituat:⁊ vt pdictas.x.lib.turoñ.pro fructibꝰ ei det:⁊ soluat:vt supra dictũ est:⁊ in triplũ predictorũ noie pene/ ⁊ ob eiusdeꝫ rei contumaciã/ scilicet in trecentis ⁊ triginta.lib.turoñ.dandis ⁊ soluendis ab eodem reo dicto actori.⁊ nihilominus condẽnamus dictũ reum in.c.sol. turoñ.dandis dicto actori pro expensis ⁊c.

¶ Sexagesimussextus de actione in factũ de calumniatoribus.

Orã vobis dño iudice mõtispessulãi dicit ⁊ ꝓpõit i iudicio.P.ꝯ.M.ꝙ
c dictus reus habuit a gayo.x.sol.turoñ.vt dictũ actorẽ traheret ⁊ vo caret calũniose i iudicio. Quare agit dictus actor ꝯ dictũ reum.⁊ pe- tit a vobis dicto dño iudice/ vt dictũ reum in quadruplũ pdictoruꝫ decẽ sol.

turon.scilicet in.xl.solidis turoñ.dãdis dicto actori per vestrã sniam condã-
netis: et condemnatum etc. Probat insti.de ac.§.quadrupli.et.ff.de calum.l.j.
in prin. Nec curat an Martinus vexauerit predictũ Pe.an non: sufficit enim
sola pactio de vexando calũniose/ et quod ob hoc aliquid fuerit datum vel pro
missum.vt.e.ti.et.l.generaliter.§.i.et.§.hoc edicto. ¶ Snie iuxta pdicti libelli
formã proferẽde exemplũ sequitur: et e tale. Cũ dictus actor sufficiẽter pbaue
rit intẽtionẽ suã seu cõtẽta in dicta petitione sua: Idcirco per nostrã sniam in
his scriptis condemnamus dictũ reum in predictis.xl.sol.turon.in predicta
petitione contentis/ dandis dicto actori etc.

¶ Sexagesimusseptimus libellus de condictione ex lege condicticia: de qua insti. de ac.§.quadrupli.

Orã vobis dño iudice mõtispessulãi dicit et proponit i iudicio Petrus
c cõtra Martinũ: qp cũ dictus Petrus esset citatus seu citaret vt appa/
reret coram vobis/ et dictus.M.esset executor litium curie.dictus.M.
executor cũ de accusatiõe seu p citando sm cõsuetudinem illius ville diutius
obseruatã non deberet hre nisi duos paruos turõ.noie sportularum: ipse vltra
dictos duos den.exegit a Petro vnũ turõ.grossum argẽteũ: Quare agit con-
tra eum et petit a vobis dicto dño iudice: vt dictum reum in quadruplũ dicti
turonen.argentei/ scilicet: in vno turonensi argẽteo eidem actori dando: et in
tribus fisco dandis/ per vestram sententiã condemnetis: et cõdemnatum etc.
Probatur insti.de ac.§.quadrupli.et in cor.vt liti iurẽt.§.et hoc quoque preci-
puimus coll.ix.et de iudicibus.§.nullo.coll.vj. Non multũ placet/ qp priuatus
imbriget se/ et petat illud triplum fisco dandum: sed procurator fisci petat iura
fisci/ si vult. Item consulerem/ qp ille pro vno turonẽ.argenteo nõ conqueratur:
qr hodie in curijs aduocati/ pcuratores/ et seruiẽtes excoriant homines: et iudex
erit fauorabilis executori predicto. Melius est enim tacere qz cõqueri. De duo
bus enim malis minus malum est eligẽdũ.vt.ff.de re.iur.l.quotiẽs.et.ff.si ser.
vẽ.l.sicuti.in prin. ¶ Sentẽtie iuxta predicti libelli formam pferẽde exẽplum
poterit iudex peritus faciliter ordinarie.

¶ Sexagesimusoctauus libellus de actione negociorum gestorum directa.

Orã vobis dño iudice mõtispessulani dicit et pponit in iudicio.P.cõ
c tra.M.qd cum dictus actor nemini mãdasset sua negocia gerere: et su
bito recessisset apud aurelia cum: dictus reus vẽit in domũ dicti acto-
ris in fabria/ et gessit negocia dicti actoris.vñ cum dictus reus male admini-
strauerit: et plura reliqua penes eum extent: agit dictus actor cõtra eum: et pe-
tit ab eo/ vt sibi rationem reddat/ et reliq̃ pstet: et de his q̃ male admistrauit si-
bi satisfaciat.et petit a vobis dicto dño iudice: vt dictum reum/ reddita prius
per eum ratione de gestis/ ipsum ad reliqua/ et ad interesse eorum/ in quibus di
ctus actor damnificatus inueniatur/ ex eius mala administratione/ dicto actori
pstanda p vestram sniam cõdẽnetis: et cõdẽ.etc. Probat insti.de act.§.actionũ.
et.ff.de ne.ge.l.ij.etc. ¶ Snie iuxta predicti libelli formã pferende exẽplũ se

quitur:et e tale. Cum dict⁹ actor sufficienter probauerit dictum reum sine mandato administrasse negocia dicti actoris absentis:et constet nobis de administratione canap. per dictum reum administrate et vendite/remanere penes eum centum sol. turon. et constet nobis de interesse dicti actoris i centum soli. turonen. quia dictus reus male coluit/et male se habuit i administratione vinearum. Idcirco per nostram sniam in his scriptis condemnamus dictum reum in .x. lib. turonen. dandis dicto actori pro expensis presentis cause: cum idem actor/delato ei a nobis iuramento/ iurauerit/taxatione nostra precedente/se expendisse predictos quinquaginta solidos turonenses. occasione presentis cause.

Sexagesimusnonus libellus de actione negociorum gestorum contraria.

Coram vobis dno iudice montispessulani dicit et proponit i iudicio petrus contra martinum. Quod cum dictus actor sponte gessit negocia dicti rei absentis:et i negocijs pdictis expendit vtiliter centum solidos turone. qre agit dictus actor contra dictum reum:et petit ab eo/vt sibi predictos centum solidos restituat/per vestram sniam condenentis:et condemnatum etc. Probatur insti. de acti. §. actionum. et .ff. de neg. ge. l. ij. et insti. de ob. ex quasi contractu §. i. Et ex illis que dicta sunt in precedenti libello satis potest perpendi/qualiter procedendum est in hac actione contraria. Et enim ista actio generalis/sicut est directa. Sententiam iuxta predicti libelli formam proferendam potest iudex perpendere faciliter expremissis etc.

Septuagesimus libellus de actione tutele directa.

Coram vobis dno iudice montispessulani dicit et proponit in iudicio. P. contra. M. quod dictus reus fuit tutor dicti actoris. vnde cum tutela sit iam finita:agit dictus actor contra dictum eum:vt de gestis reddat rationem: et quod reliqua prestet:et de his que gerere debuit/nec ea gessit/dana resarciat. Et petit a vobis dicto dno iudice:vt dictum reum/redditam per eum prius ratione eorum que gessit/ipsum ad reliqua prestanda:et ad interesse eius/scz quantum sua interest:quia quedam omisit gerere danda et prestanda dicto actori/ per vestram sententiam condemnetis:et condemnatum etc. Probatur insti. de ac. §. actionum. et. C. ar. tu. l. tutorem. et. l. quicquid. et negoci. gest. l. ergo tutori.

Sententie iuxta predicti libelli formam proferende exemplum sequitur:et est tale. Cum dictus actor sufficienter probauerit intentionem suam/seu contenta in petitione sua:idcirco per sententiam i his scriptis condenamus dictum reum i. x. lib. turo. que restant et sunt reliquie penes eum:ex administratione salis. Item i alijs. x. lib. turon. i quibus actor damnificatus est ex mala administratione vini. Ite in alijs. x. lib. turon. in quibus actor damnificatus est:quia dictus reus fundos et vineas quondam pupillares/sic et sic confrontatas administrare omisit. dandis et soluendis dicto actori. Et nihilominus condemnamus dictum reum in. x. solidis turon. dandis et soluendis dicto actori pro expensis etc.

Sententia ista formata est iuxta libellum predictum. Sed si libellus fuisset formatus prout alij communiter formant qui petunt reum condemnari ad rationem reddendum et ad reliqua prestandum in simul seu coniunctim: certe tunc

debet etiã fieri condemnatio ad rationem reddendam: et ad reliqua in simul: que tamen in simul stare non possunt. vnde nisi demũ ratione reddita/ prout ratio in facto consistit: et super hoc cogitet quilibet: redditio enim rationũ incipit a facto/ scilicet a computando: et exinde prouenitur ad dandum seu prestandum scilicet reliqua et interesse. vt. de condi. et demon. l. cum seruus.

ℭ Septuagesimusprimus libellus de actionibus distrahendis.

Coram vobis dño iudice mõtispessulani dicit et pponit i iudicio. P. cõtra. M. Q. d cũ dict' re' esset quondã tutor dicti actoris: et ei' tutelam gereret: ipse quasdã res ex bonis dicti actoris tũc pupilli abstulit/ scz fermenta vinear pupillariũ/ in suos vsus cõburẽdo/ vsq ad valorẽ. lib. turoñ. Itẽ fenum prator pupillariũ i suos vsus puertẽdo/ scz equos suos exide pabulãdo: vsq ad valorẽ aliar. x. lib. turoñ. Itẽ pecũiã tũc pupillarẽ scz. xxx. lib. turoñ. sũpsit: et exinde stolas regias sitas in podio arquenello sibi cõparauit. vñ cũ tutela pdicta sit iã finita: agit dict' actor c dictũ reũ/ vt sibi dcã fermẽta/ et fenum/ et pdictas. xxx. lib. turoñ pstet seu restituat in duplum/ rebus pdictis in duplum cõputatis: et petit a vobis dicto dño iudice/ vt dictum reum ad prestandum dicto actori predictũ duplũ/ scz ad restituẽdũ pdictũ fermentũ/ et fenũ/ et pdictas. xxx. lib. turoñ. seu. l. lib. turoñ. pro valore et extimatiõe predictarũ rerũ/ postq cõsumpte sunt/ vt dictum est: necnon ad dandum alias. l. lib. turoñ. p pena et pena et in penã eiusdẽq rei/ p vestrã sñiam cõdẽnetis: et cdẽnatũ etc. Probat. ff. de tute. et ra. dist. l. ij. ℭ Sententie iuxta predicti libelli formã proferẽde exẽplũ sequit: et est tale. Cũ dictus actor sufficiẽter pbauerit intẽtionẽ suã/ seu cõtenta i dicta petitione sua: idcirco p nram sñiam in his scriptis cõdẽnamus dictũ reũ ad dandũ et soluẽdũ dicto actori cẽtũ lib. turoñ. scz. l. lib. turo. p valore predictarum rerũ ablatarũ/ seu interceptar: q cõstat eas non extare: et alias. l. lib. turõ. p pena. et nihilomin' cdẽnam' dictũ reũ in. l. sol. turoñ. dandis dicto actori pro expensis etc. vt in forma etc.

ℭ Septuagesimussecundus libellus de actione tutele contraria.

Coram vobis dño iudice mõtispessulani dicit et ppõit i iudicio. P. ctra M. qd dictus actor fuit tutor dicti rei: et ei' tutelã administrauit. vñ cũ dicta tutela sit finita: et dict' actor ipẽderit de suis negocijs tutelaribus decem libras turonenses: agit dictus actor cõtra dictum reũ/ vt sibi pdictas decem libras turonenses det et soluat. et petit a vobis dicto dño iudice: vt dictum reum ad dandum et soluendum dicto actori predictas decem libras turoñ. p vram sñiam cdẽnetis: et cdẽnatum etc. Probatur. ff. de ctraria et vti. ac. tu. l. j. et se. insti. de acti. §. actionũ. ℭ Sñie iuxta predicti libelli forma proferende tenorem poterit per ea faciliter ordinari.

ℭ Septuagesimustertius libellus de actione tutele directa si curator adulti suscipiat litem agendo.

Oram vobis dño iudice montispessul. dicit ⁊ proponit in iudicio. P. curator talis adulti cōtra. M. ꝙ dictus. M. reus fuit tutor dicti adulti tunc pupilli. vnde cū dicta tutela sit finita: agit dictus curator curatorio noie suscipiendo litem in iudicium contra dictuȝ reum / vt de gestis reddat rationeȝ: reliqua prestet: ⁊ ꝙ de male gestis / ⁊ de his que gerere debuit / nec ea gessit / damna restituat. Et petit a vobis dicto domino iudice: vt dictum reuȝ / reddita prius per eum ratione / ipsum ad reliqua prestanda / ⁊ ad interesse eorum / in quibus dictus adultus damnificatus est: quis male administrauit que dam: ⁊ ad interesse / scilicet quanti dicti adulti interest / quia quedaȝ omisit gerere / dañ. ⁊ prestañ. dicto actori curatorio nomine per vestram sententiam cōdemnetis: ⁊ condemnatum ⁊c. Probatur ꝑ iura supra allegata. ⁊ specialiter ff. de admi. tu. l. i. §. in absenti. dum dicit ex persona sua ⁊c. Item in actione de rationibus distrahendis dicet ita. Dñe iudex / ego petrus curator talis adulti conqueror de. M. ꝙ cum dictus reus esset tutor dicti adulti quondam / ⁊ eius tutelam gereret / ipse quasdaȝ res ex bonis pupilli tunc: nunc vero adulti abstulit / scilicet sermentū vinearū / ad valorē. x. lib. Itē fenū ad valorē aliarū. x. lib. ⁊ ēt. xxx. lib. turonen. intercepit. vñ cū tutela sit finita ergo Petrus curator predictus suscipiēdo litē curatorio nomine / ago cōtra eum ad duplū: ⁊ peto eum per vos dominū iudicem condemnari in predicto duplo / scilicet in ꝑdictis rebus restituendis si extant. vel si non extant vel non extabant tempore sententie / in quinquaginta lib. turoneñ. pro valore earum. Itē in aliis. l. lib. turoneñ. pro pena: dandis mihi curatorio nomine predicto: ⁊ condemnatū compelli ⁊c. Probatur vt supra. Et hec est actio que vocatur de rationibus distrahendis in duplū. In vno simplo est rei ꝑsecutoria: ⁊ in alio ē penalis. vt. ff. de tu. ⁊ ra. dis. l. ij. §. fi. ¶ Ex predictis satis apparet qualiter formet libellus in qualibet alia actione ꝑsonali / si curator in agendo velit suscipere litem adulti. ¶ Itē in actione in rē dicet ita: Dñe / ego. P. curator talis adulti ꝯqueror de. M. qui possidet / seu facultatē restituendi habet talē fundū / ad dictū adultuȝ iure dominij vel quasi pertinentē: quare ego suscipiendo litē / ago ꝯtra eū curatorio noie: ⁊ peto a vobis dicto dño iudice / vt dictū fundū ad dictū adultum iure dominij vel quasi pertinere per vestrā sniam declaretis: ⁊ dictū reū ad restituēdū mihi curatorio nomine predicto predictū fundū / sinaliter ꝯdēnetis. ⁊ condemnatū ⁊c. Probatur vt. s. ¶ Sententiarū iuxta ꝑdicti libelli formam proferendarum tenores possunt faciliter ordinari.

¶ Septuagesimusquartus libellus de actione tutele contraria: si curator suscipiat litem in defendendo.

Orā vobis dño iudice montispessulani dicit ⁊ proponit in iudicio. P. cōtra. M. curatorem talis adulti: ꝙ dictus actor fuit tutor dicti adulti / dum erat pupillus: ⁊ eius tutelā administrauit: ⁊ in negocijs tutelaribus decē lib. turoñ. inpendit. Unde cum tutela sit iam finita: ⁊ dictus curator dictum adultum hic in iudicio non exhibeat / licet magis velit litem suscipere: agit dictus actor contra dictum reum curatorio nomine / vt sibi predictas decem libras turonenses reddat: ⁊ petit a vobis dicto domino iudice: vt

dictum curatorem curatorio nomine ad reddendum dicto actori predictas decem libras turonenses per vestram sententiam condemnetis: et condemnatum etc. Probatur per iura superius allegata: et specialiter. ff. de adml. tu. l. j. §. in absentibus autem adultis. ibi / dum dicit contra curatorem agendum etc. Item ex predictis satis apparet / qualiter formetur libellus contra curatores suscipientem litem adulti in alia actione personali. Item in actione in rem dicet ita. Ego Petrus conqueror de Martino curatore talis adulti sui: et dico: quod dictus adultus possidet seu facultatem restituendi habet talem fundum / ad me iure dominij vel quasi pertinentem. unde cum dictus curator non exhibeat hic in iudicio dictum adultum: sed magis velit suscipere litem: ago contra eum: et peto a vobis dicto domino iudice / vt dictum fundum ad me pertinere iure dominij vel quasi per vestram sententiam declaretis: et dictum curatorem curatorio nomine ad restituendum mihi predictum fundum sententialiter condemnetis etc. Probatur vt supra. Semper autem in omnibus predictis causis curator iurabit de calumnia: et etiam si minor susceperit litem. vt. C. de iureiur. propter calum. l. iij. §. quod obseruari. Sed de veritate dicenda bene iurabit minor / si pars aduersa hoc requirat / non prout illud iuramentum veritatis est vnum de capitulis iuramenti de calumnia. ¶ Sententie iuxta predicti libelli formam proferende tenor potest faciliter adaptari.

¶ Septuagesimusquintus libellus pignoraticia actione directa.

Coram vobis domino iudice montispessulani dicit et proponit in iudicio. P. contra. M. quod cum dictus actor obligaret se penes dictum reum in. x. lib. turon. idem actor impignorauit et tradidit in pignore dicto reo pro dictis. x. libris turon. quendam fundum situm in territorio castri noui / sic et sic confrontatum. Item dicit et proponit / quod dictus reus tenuit sic per duos annos continuos postea dictum fundum: et quolibet anno percepit exinde fructus ad valorem. c. sol. turon. deductis expen. Item dicit et proponit quod / dictus reus succidit quatuor arbores scilicet quatuor amigdalares / que erant in dicto fundo et tenent eiusdem actoris / dictas quatuor arbores non fuisse succisas / in. centum solidis turon. vnde cum dicto reo sit satisfactum de predictis. x. lib. turon. quas dictus actor ei debebat: scilicet facta computatione / seu expensatione predictorum fructuum per eum perceptorum: agit dictus actor contra dictum reum: et petit a vobis: dicto domino iudice vt dictum reum ad restituendum dicto actori dictum fundum: necnon et in centum sol. turon. in quibus damnificatus fuit dictus actor / propter predictas arbores succisas dandis dicto actori: et vt eidem actori caueat quod alias dolum vel culpam in dicto fundo non commiserit per vestram sententiam condemnetis: et condemnatum ad predicta iuris remediis compellatis etc. Probatur insti. de ac. §. actionum. et ti. qui. mod. re. co. ob. §. fi. ¶ Sententie iuxta predicti libelli formam proferende exemplum sequitur: et est tale. Cum dictus actor sufficienter probauerit intentionem suam / seu contenta in dicta petitione sua: Id circo per sententiam in his scriptis condemnamus dictum reum / vt dictum fundum dicto actori restituat. Item condemnamus eum in centum sol. turon. dandis dicto actori pro damno dictarum quatuor arborum succisarum. Item condemnamus eum / vt caueat dicto actori de dolo et culpa, ne alias in dicto

fundo dolum vel culpam commiserit nisi in predictis quatuor arboribus: ⁊ nihilominus condemnamus eum in .c. sol. turonensibus/ dandis dicto actori pro expensis presentis cause: cum idem actor/ delato sibi a nobis iuramento iurauerit/ taxatione nostra precedente/ se expendisse predictos centū sol. turoñ. occasione presentis cause.

¶ Septuagesimussextus libellus de pignoraticia actione contraria.

Corā vobis domino iudice mōtispessulani dicit ⁊ proponit ī iudicio petrus contra martinū. Quod dictus reus dedit in pignore dicto actori quēdā mulū pili albi/ pro cētū solidis turoñ. in qbus dictus reus erat dicto actori obligatus. Itē ꝙ dictus actor tenuit dictū multū p. xx. dies: ⁊ q̄libet die expēdit ī alimētis dicti muli scilicet in paleis hordeo ⁊ auena. xij. denarios taron. Quare agit dictus actor ꝯtra dictū reū: ⁊ petit a vobis dicto dño iudice/ vt dictū reū ad dandū dicto actori ꝑdictos. xx. soli. turoñ. ex causa predictoꝝ alimētoꝝ p vestram sniam cōdēnetis: ⁊ cōdemnatū ⁊c. Probatur. ff. d pig. ac. l. si necessarias ī prin. ⁊. C. e. l. creditor. in fi. ⁊ ar. ff. cōmo. l. in rebus. §. fi. Creditor enim nō debuit dictū mulū negligere. vt. isti. qui. mo. re. ꝯtra. ob. §. fi. ⁊. ff. de pig. ac. l. eleganter. §. si vēdiderit. ⁊ seq. ⁊. l. se: ⁊ sic debuit mulum alimētare nec eni potuit de vento viuere/ sicut alias dicitur de pupillo. C. de ali. pu. prestan. l. j. §. fi. Attamē iputabitur creditori/ si non locauit dictū mulū ad fimū portandū/ vel ad aquā extrahēdū de puteo/ si cōmode potuit fieri/ per. ll. supradictas. ⁊ ar. ff. e. l. vel vniuersarū. Sed si creditor vsus fuisset mulo ex cōcessiōe debitoris: tūc creditor nō posset tales expēsas petere. ar. ff. cōmo. l. i rebus. §. possunt ⁊c. ¶ Sentētie iuxta ꝑdicti libelli formā proferēde tenor colligi potest faciliter ex premissis ⁊c.

¶ Septuagesimusseptimus libellus de actiōe prescriptis verbis estimatoria.

Corā vobis dño iudice montispessulani dicit ⁊ ꝓponit in iudicio. P. cōtra. M. ꝙ dictus actor volens vendere quendam librum institutionū cū apparatu ordinario/ scriptū in pergamenis hedulinis/ tradidit dicto reo dictū librū vēdēdum/ ⁊ estimatum iter eos ad summā cētū lib. turoñ. Quare agit dictus actor ꝯ eū: ⁊ petit a vobis domino iudice predicto/ vt dictū reū ad reddēdū dicto actori dictū librum icorruptū/ aut predictas cētū lib. turoñ. per vestram sniam cōdemnetis ⁊c. Probatur isti. de ac. §. actionum. ⁊. ff. de estimat. ac. l. i. ff. de prescrip. ver. l. si gratuitū. §. i. ¶ Et ē notādū/ quod ad hoc ꝙ actio predicta/ que vocatur prescrip. verbis: vel estimatoria: que est bone fidei/ competat/ requiruntur plura. Primo quod res tradatur. Secūdo ꝙ tradatur vēdēda. Itē ꝙ tradatur habita mentione estimationis rei que traditur/ siue in genere scilicet quod res tradatur vel eius estimatio. siue i specie scilicet cum res estimatur certo precio/ cum traditur vendenda estimatur centum soli. turoñ. vt in predictis. ll.

¶ Septuagesimusoctauus libellus de actione prescriptis verbis ex permutatione.

Coram vobis domino iudice montispessulani dicit τ proponit in iudi-
c cio. P. contra. M. Quod cum dictus actor haberet instituta cũ apparatu ordinario scripta in pergamentis hedulinis: τ dictus reus haberet quendam librum feudorum / cum apparatu columbi: ipsi convenerunt iter se de permutando dictos libros. vnde cum dictus actor dederit dicto reo dicta instituta: τ dictus reus nollet dare dicto actori dictum librum feudorum: agit dictus actor contra dictum reum: τ petit a vobis dicto domino iudice: vt dictum reum ad dandũ dicto actori predictum librum feudorum per vestraꝫ sententiam condemnetis: τ condemnatum τc. Probatur insti. de ac. §. actionũ τ. ff. de rerum permu. l. ij. τ. l. ex placito. ¶ Sententie predictoꝝ libelloꝝ possunt faciliter colligi ex premissis.

¶ Septuagesimusnonus libellus de petitione hereditatis.

Coram vobis domino iudice montispessulani dicit τ proponit in iudi-
c cio Petrus contra Martinum: Qđ dictus reus tenet τ possidet pro herede vel pro possessore hereditateꝫ Johãnis patronis iaꝫ defuncti: cuius Johãnis dictus actor est heres ex asse. vnde cũ dictus reus dicto actori dictam hereditatem restituere contradicat: agit contra eum dictus actor / vt sibi hereditatem restituat: τ petit a vobis dicto dño iudice / vt dictum actoreꝫ esse heredem dicti Johannis ex asse per vestram sententiã declaretis: τ dictũ reum / vt dicto actori predictam hereditatem restituat / sententialiter cõdemnetis: τ condemnatum ad restituendum iuris remedijs cõpellatis: petit etiaꝫ expensas occasione presentis cause factas: τ protestatur de faciendis: quas omnes declarabit suo loco τ tẽpore / prout fuerit rationis: implorans vestrũ officium domine iudex in predictis τ predicta tangẽtibus / prout iuris est / vel de iure fuerit implorandum. Probatur insti. de ac. §. actionum. τ. ff. de peti. here. l. i. τ. ij. τ. iij. τ. l. regulariter. ¶ Sententie iuxta predicti libelli formam proferende exemplum sequitur: τ est tale. Cum dictus actor sufficienter probauerit intentionem suam / seu contenta in dicta petitione sua: Jdcirco per nostrã sententiam in his scriptis declaramus dictum actorem esse heredem ex asse dicti Johannis patronis iam defuncti: τ dictum reum / vt dicto actori predictã hereditatẽ restituat condẽnamus: τ cõdẽnamus eundem reum in. c. sol. turonen. dãdis dicto actori ꝓ expẽñ. p̃ntis cause / quos centuꝫ soll. turoñ. dictus actor delato ei a nobis iuramẽto / taxatiõe nostra precedeñ. iurauit se expẽdisse occasione presentis cause. Et ꝙ ita generaliter / nulla re specificata possit ferri sententia in petitiõe heredi. no. insti. de ac. §. curare. τ. C. de sen. que sine cer. quan. l. ij. τ credo ꝙ esset melius / ꝙ res que in peti. here. veniunt: τ ad quas sibi restituendum actor intendit / fuissent in processu cause specialiter declarate τ probate: vt executio que fiet per officiũ iudicis / esset magis prompta: alias oporte bit in executione sententie eas declarare / τ probare eas reũ habuisse / saltẽ tẽpore sententie late. nec credo ꝙ debebat fieri executio in rebus hereditatis / q̃s principaliter post sententiam dictus reus incepit possidere. vt. ff. de peti. here. l. si quo tempore. τ de peculio. l. quesitum. in prin. cum similibus. imo super illis esset formãdus libellus de nouo. vt. ff. de excep. rei iu. l. si a te. in prin. τ. d. l. que situm. §. is qui semel. cum concor.

Octuagesimus libellus de bonorum possessoria hereditatis petitione.

Coram vobis dño iudice mõtispessulani dicit et proponit in iudicio. P. cõtra M. qd dña maria de castello motiõis/legitima vxor dicti actoris/cõstante matrimonio inter eos decessit ab itestato/nullis parẽtibus:nullisqz liberis relictis: deficiente etiã oi agnatorum et cognatorum ab intestato viuẽtium successione. Item dicit et proponit dictus actor/qd ipse infra tempus legitimum agnouit coram iudice competente bonorum possessionem/vnde vir: volens succedere vxori sue defuncte. Item dicit et proponit/qd dictus reus tenet et possidet pro herede vel possessore hereditatẽ ac bona dicte vxoris sue defuncte. Quare agit dictus actor contra dictũ reum:et petit a vobis dicto dño iudice/vt dictũ actorem esse bonorum possessorem heredem dicte vxoris sue defuncte/per vestram sñiam declaretis:et dictuz reum/ vt dicto actori predicta bona seu hereditatem dicte vxoris sue defuncte restituat/ sententialiter cõdẽnetis:et cõdemnatum etc. Probatur instit. de ac. §. actionum. et ff. de po. poss. l. iij. §. bonorum. et quis ordo in bo. poss. seruetur. l. ij. in princi. Item specialiter pbatur prima pars libelli:scilicz quõ vir succedit vxori. C. vñ vir et vxor. l. vna. ff. e. l. j. Item secunda pars libelli/ scilicet qd predicta prima pos. infra certum tempus/scilicet infra centum dies vtiles debeat peti:et hodie sufficiat eam agnoscere corã iudice. Probat. ff. de suc. edicto. l. j. §. si intra. et C. q admi. ad possess. pos. l. ij. et. l. fi. Item tertia pars libelli/scilicz qd reus possidet etc. et qd actor petit se declarari bonorum possessorum heredem: nec est necesse res aliquas specificare/in libello nec in sententia: nec fructus specialiter pe. et eorum sub vniuersali iudicio vtilis peti. here. veniãt: apparet ex his que dic a sunt supra in precedenti libello. et facit. ff. de bo. pos. here. peti. l. j. et. ij. de bo. pos. l. j. et ij. et. iij. in prin. et de re. iur. l. pretor. Sniaz iuxta predicti libelli formam pfe rende exemplum sequitur:et est tale. Cum dictus actor sufficienter probauerit intẽtionem suam/seu cõtenta in dicta petitione sua: Idcirco per sñiam in his scriptis declaram⁹ dictum actorẽ esse bonorum possessorum heredem dict domine Marie vxoris sue defuncte. condẽnamusqz eundem reum vt bona et hereditatẽ pdicte marie iam defuncte dicto actori restituat etc. Recurrat ad ea que dicta sunt supra in precedenti libello.

Octuagesimusprimus libellus de fideicommissaria hereditatis petitione.

Coram vobis domino iudice montispessulani dicit et proponit in iudicio. P. contra. M. qd titius in sua vltima voluntate gaium heredẽ suũ vniuersalem et vnicũ sibi instituit:et rogauit per fideicõmissũz/vt hereditatem suam restituere dicto actori. Item dicit et proponit dictus actor/qd dictus gaius heres institutus/mortuo dicto ticio/sponte ademit hereditatẽ: et eam verbo dicto actori restituit/scilicet dicendo/Petre hereditatẽ ticij/quã rogatus sum tibi restituere/tibi restituo:salua quarta trebellianica mihi debita. Item dicit et proponit:qd dictus. Marti possidet pro herede vel possessore predictam hereditatem ticianam. Quare agit dictus actor contra dictum reum: et petit a vobis dicto domino iudice/ vt dictum actorem esse fideicom-

missarium heredem dicti ticij defuncti/ pro tribus partibus hereditatis eius per vestram sententiam declaretis:7 dictum.M.reum/ vt predictas tres partes hereditatis pro indiuiso eidem actori restituat/ sententialiter condemnetis:7 condemnatum 7c.Probatur institu.de ac.§.actionum.7 ď fideicommis. hered.§.in primis.7.§.preterea.7.ff.de fideicom.here.peti.l.j. ¶ Sententie iuxta predicti libelli formã proferende exemplum sequit:7 est tale. Cum dict⁹ actor sufficienter ꝓbauerit intẽtionem suã/ seu cõtenta ĩ dicta petitiõe sua:id circo p nr̃am sniam in his scriptis ꝓnũciamus 7 declaram⁹/ dictum actorẽ esse fideicõmissariũ heredẽ dicti ticij testatoris pro tribus partibus hereditatis pdicte:7 vt dictus Martin⁹ reus pdictas tres partes hereditatis pro indiuiso dicto actori restituat. Et nihilominus cõdemnamus dictũ reum in centum soli.turoñ.dandis dicto actori pro expensis.

¶ Octuagesimussecundus libellus de actione ex stipulatu pro dote repetenda: vbi relicta agit super dote restituenda contra heredem.

Corã vobis domino iudice mõtispessulani dicit 7 proponit ĩ iudicio marieta de corali cõtra.M.C.ď cum dicta marieta actrix contraxit matrimonium cum pontio rabaffa:7 eidem pontio dedit in dotem mille soli.turoñ. quos eadem marieta stipulata fuit/ saltem iuris fictione sibi reddi a dicto põtio/ si casus restitutionis dotis eueniret. Unde cum casus restitutionis predicte dotis iam euenerit/ scilicet ꝙ solutum est predictum matrimonium morte dicti pontij:7 dictus.M. sit iam heres dicti pontij: agit dicta atrix contra dictum reum/ vt dictos mille soli. turoñ.sibi reddat. 7 petit a vobis dicto domino iudice vt dictum reum ad reddendum dicto actori predictos mille solidos turoñ.per vestrã sniam cõdẽnetis:7 cõdemnatum 7c.Probatur instit.de ac.§.fuerat.7.ff.so.ma.l.j.7.C.e.l.dotis actione. Et requiritur ꝙ predicta marieta sit emancipata:vel ꝙ pater suus sit mortuus: vel ꝙ dos sit aduenticia. alias si esset in potestate patris: vel esset dos profecticia/ ageret pater:de volũtate tamen filie.vt.ff.sol.ma.l.ij.in prin.7.§.j.l.titia.7.C.de coll.aut.quod locum habet 7 de bonis que liberis.l.fi.§.necessitate.7.§.nisi autem in vnũ.cũ concor. ¶ Sententie iuxta predicti libelli formam proferende forma poterit faciliter colligi expremissis.

¶ Octuagesimustertius libellus de actione ex stipulatu pro dote repetenda ꝯstante matrimonio

Corãm vobis domino iudice montispessulani dicit 7 proponit ĩ iudicio Margarita de lati 7 cõtra Petrũ Lombardi: ꝙ ipsa ꝯtraxit matrimoniũ cum dicto petro: 7 ei in dotem dedit mille solidos:quos eadem Margaretha stipulata fuit saltem fictione iuris sibi reddi; cum locus esset repetitioni seu restitutioni predicte dotis.Unde cum adhuc duret matrimoniũ inter eos: 7 sit locus restitutioni predicte dotis/ pro eo qꝛ dictus Petrus maritus suus iam inchoauit male vti substantia sua:agit dicta actrix cõtra dictum reum / vt sibi predictos mille solidos reddat: 7 petit a vobis dicto domino iudice/ vt dictum reum ad reddendum dicte actrici predictos

mille solidos turonenses per vestram sententiam condemnetis: ⁊ condemnatum ⁊c. Probatur instit. de act. §. fuerat. ⁊ ff. so. matri. l. si constante. in prin. ⁊ C. de iure do. l. vbi. ⁊ i coi. de equa. do. §. illud. coll. vij. ⁊ C. de colla. aut. quod locum habet. ¶ Sententie iuxta predicti libelli formam proferēde forma potest/ vt in precedenti materia relatum est/ colligi faciliter ex iam dictis.

¶ Octuagesimusquartus libellus de actione rerum amotarum.

Coram vobis domino iudice montispessulani dicit ⁊ proponit ĩ iudicio M. H. Marietam de Coralt: q̄ cum Pontius Rabassa maritus legitimus dicte Mariete quadā graui infirmitate detineret: ⁊ ipsa de vita eius desperaret: ipsa dolo malo quendā asinū pili nigri ipsius Pontij de domo eius amouit/ cōstante matrimonio. vnde cum dictus Pontius ex dicta infirmitate cesserit: ⁊ dictus martinus actor sit heres eius: agit dictus actor contra dictā Marietam/ vt sibi dictum asinū restituat: ⁊ petit a vobis dicto dño iudice/ vt dictum reum ad restituendum dictum asinum dicto actori per vestram sniaz cōdemnetis: ⁊ cōdemnatū ⁊c. vt in forma. Probat ex quadam equitate/ seu ex mente legis: ⁊ sic intelligitur. ff. de ac. re. amo. l. si propter. §. fi. i glo. ⁊ in. l. rerum quidem. in glo. ⁊ Azonem in summa sua eiusdem ti. Itez est notandū/ q̄ actio rerum amotarum competit/ cum diuortij consilio res sunt amote/ ⁊ postea diuortium secutum. vt. e. l. rerum quidem: ⁊ e. l. ij. Diuortiū autem est repudium in scriptis/ septem testibus adhibitis seu rogatis in scriptura. Res tuas tibi habeto. vt. C. de repudijs. l. consensu. ⁊ ff. e. l. ij. ⁊ l. nullū. Sed de iure canonico non habet locum tale diuortium: quia quos deus coniunxit homo nō separet. vt. xxxiij. q. iij. c. quos deus cōiunxit. In coniunctionibus autem seu matrimonijs canones sunt seruandi ⁊ preualent legibus. ⁊ nota. institu. de nup. in prin. ⁊ ff. de concubinis. l. in concubinatu. in fi. Et ideo quia tale diuortiuz nō habet locum inter virum ⁊ vxorem: ⁊ sic cessat inter eos directa actio rerum amotarum: scilicet q̄ cum dictam marieta desperaret de vita dicti mariti: sui/ amouit dictum asinum. ⁊ secuta fuit mors dicti mariti: ⁊ sic solutum fuit matrimonium morte mariti. alias si maritus viueret/ nō haberet locū hec actio. vt. ff. rerum amotarum. l. rerum quidem. Recte dicitur/ q̄ cum pontius maritus legitimus/ quia alias nō posset agi ac. re. amo. vt. ff. e. l. si cōcubina. in pri. Itez recte dicitur/ dolo malo. pendet enim hec actio quodammodo ex furto. vt. ff. e. l. si mulier. in fin. ⁊ ideo in ea fit condemnatio insolidū. vt. ff. de re iudi. l. si rerum. Item recte dicitur/ amouit. hoc enim sonat nomini ipsius actiōis/ scilicet rerum amotarum. Et accipitur large nomē/ amouere: scilicet siue surripuit siue subtraxit: vt. ff. e. l. si mulier. in prin. ⁊ l. nihil. in prin. ⁊ l. rerum quidem. siue celauit. vt. e. ti. ⁊ l. si concubina. §. j. siue comedit aliquas res mariti: siue donauit: vel vendidit: vel alias consumpsit. vt. co. ti. l. ⁊ ideo. §. j. Item recte dicitur/ q̄ constante matrimonio amouit: quia si post mortem mariti amouisset/ non haberet locum hec actio: nec etiam diceretur dictaz marietā fecisse furtum ante aditam hereditatem: quia rei hereditarie nondum possesse non fit furtum. vt. ff. e. l. contra. in fi. ⁊ de cri. expi. here. l. ij. in. fi. Nec etiam posset agi tunc contra eum crim. ne expi. here. vt. ff. eo. l. qui. vxor. ⁊ C. e. l. aduersus. Sed si post mortē mariti/ ⁊ post aditam hereditatem/ ⁊ apprehensam possess/

sionem amouisset predictum asinum: ipsa faceret furtum. Et idem si constāte matrimonio amouit: quia tunc ex noua contrectatione facta post/ ipsa faceret furtum: ⁊ teneretur actione furti. vt. ff. de actione. re. amo. l. ⁊ ideo. in prin. Item recte dicitur/ vnde cum dictus pontius decesserit: quia si viueret/ non posset agi hac actione: vt apparet ex supradictis: licet videatur contra. ff. e. l. si mulier. in princ. vbi dicitur/ ꝙ etiam si conualuerit iure danda est ꝑdicta actio vtilis. Sed vbi diuertit vxor a viro: quod diuortium non habet hodie locum: vt dictum est. ⁊ sic in ista vtili/ ad hoc ꝙ actor obtineat/ vel actio locū habeat/ oportet ꝙ dicta marieta fuerit vera vxor: ⁊ ꝙ mortis causa dolo malo amouerit dictum asinum constante matrimonio: ⁊ ꝙ solutū sit postea matrimoniū morte mariti. ¶ Snie prime iuxta ꝑdicti libelli formā ꝓferēde exēplū sequitur: ⁊ est tale. Cum dictus actor sufficienter probauerit intentionē suaꝫ/ seu cōtenta in dicta petitione sua. Idcirco ꝑ nr̄am sniam in his scriptis ꝯdēnamus dictā marietā ad restituendū dictum asinum dicto actori. ⁊ nihilominus cōdēnamus eā in. xx. sol. turoñ. dandis dicto actori pro expensis ⁊c. Itē si dicta marieta nō restituat postea dictū asinū: locus erit iuramēto in litem: ⁊ sic hec actio habet naturam arbitrarie actionis. vt. ff. de act. re. amo. l. si cuꝫ dos. ⁊ tunc ferri poterit talis alia snia. ¶ Snie secunde iuxta predicti libelli formā ꝓferende exēplū seqtur: ⁊ est tale. Cū dicta marieta nō restituerit iuxta tenorem nostre snie prime dictum asinum dicto Martino: ⁊ delato a nobis iuramento in litem dicto Martino/ ipse iurauerit ad sancta dei euangelia per eū tacta/ taxatione nostra precedente/ se nolle predictum asinuꝫ non fuisse sibi restitutū pro. xxxv. solidis turoñ. Idcirco ꝑ nostrā sniam in his scriptis cōdēnam⁹ dcām marietā in predictis. xxxv. soli. turoñ. dandis dicto Martino ⁊c.

¶ Octuagesimusquintus libellus de actione ad exhibendum.

Corā vobis dn̄o iudice montispessulani dicit ⁊ proponit in iudicio. P. contra. M. ꝙ dictus reus possidet seu tenet/ ⁊ ad exhibendum hodie facultatem habet quendam codicem scriptum in pergamenis hedulinis/ cuiꝫ apparatu ordinario: quem dictus actor exhiberi in publicam corā vobis dicit sua interesse: pro eo quia ipsum vt suum vendicare intendit. Quare agit dictus actor contra dictum reum/ vt sibi dictum codicem exhibeat; ⁊ petit a vobis dicto domino iudice/ vt dictum reum ad exhibendum dicto actori in publicum coram vobis dictum codicem per vestram sententiam condemnetis; et condemnatum ⁊c. Probatur insti. de ac. §. preterea quasdaꝫ actiones. ¶ Sententie prime iuxta predicti libelli formam proferende exemplum sequitur; et est tale. Cum dictus actor sufficienter probauerit intentionem suam/ seu contenta in dicta petitione sua: Idcirco per nostram sententiam in his scriptis condemnamus predictum reum/ vt in publicum coram nobis exhibeat dictum codicem. Et nihilominus condemnamus eum in expensis ⁊c. Et est notandum quod dictus reus debet exhibere dictum codicem impendijs ⁊ periculo actoris. ff. ad exhi. l. sed et si hereditas. §. primo nisi reus dolo malo codicem exhibendo transtulerit alibi; quia tunc suis impendijs ⁊ periculo debebit codicem in loco iudicij exhibere. ff. ad exhi. in. l. allegata. §. interdum. Item est notandum/ quod si constet quod reus dolo malo nolit codicem/

exhibere/feratur alia sententia/ et condemnabitur/ in quantum actor ipse iurauerit in litem.ff.ad exhi.l.iij.§.j.et.ff.de in litem iuran.l.in actiones. ¶ Sententie secunde iuxta predicti libelli formam proferende exemplum sequitur: et est tale. Cum constat nobis dolo et calliditate Martini rei esse factum / quominus dictum codicem exhibeat dicto actori iuxta tenorem nostre prime sententie et delato a nobis iuramento in litem dicto actori: idem actor/ taxatione nostra precedente/ iurauerit se nolle dictum codicem non fuisse sibi exhibitum pro.xx.lib.turonensibus: Idcirco per nostram sententiam in his scriptis condemnamus dictum reum in predictis.xx.lib.turon.dandis dicto actori etc. Et est notandum quod actio ad exhibendum: et actio ad quam ipsa est preparatoria possunt in simul in eodem libello intentari seu proponi: attamen causa exhibitionis prius tractabitur et terminabitur.vt.C.de exhi.l.fi.et ibi no.et.ff.e.l.prima Et tunc si actor velit vtramque in simul proponere/ formabitur libellus vt supra formatus est: et subiungetur quod sequitur. Quo codice exhibito petit idem actor a vobis domino iudice predicto: vt dictum codicem ad eum pertinere iure dominij vel quasi/ per vestram sententiam declaretis: et dictum reum vt dictum codicem dicto actori restituat sententialiter condemnetis: et condemnatum etc. Sed videtur quod ille due actiones non possint proponi in simul in eodem libello.vt.ff.depositi.l.penul.et de pecu.l.depositi.circa princ.et ad exhi.l.iij.§.est autem.Et ibi nota.et de interro.ac.l.j.circa prin. Sed est dicendum quod non debent nec possunt in simul proponi vt de eis in simul cognoscatur: et eodem modo querela inoffi.testa.et peti.heredi.in eodem libello intentari: scilicet peto testamentum rumpi.quia in officiosum: et eo rupto peto me declarari heredem: et reum condemnari/ vt mihi hereditatem restituat etc.vt.ff.de inoffi.te.l.qui de inofficioso. Sic et in casu nostro possum dicere: peto mihi codicem exhiberi: quo exhibito/ peto eum declarari etc.de hoc in spe.de actio.seu peti.§.ij.versi.et not.quod videtur dicere.et in ti.de iudi.§.vltimo.et de causa possessi.et proprie.§.notandum igitur.versi.alie.etc.vt ibi colligitur.

¶ Octuagesimussextus libellus de actione arbitraria de eo quod certo loco.

Coram vobis domino iudice montispessulani dicit et proponit in iudicio .P.contra.M.quod cum dicti actor et reus essent in montispessulano: dictus reus promisit per stipulationem se daturum Parisius dicto actori centum lib.turonen. Unde cum dictus reus poterit peruenisse Parisius: et etiam fuerit in mora soluendi ibi predictas centum lib.turonen. et habita ratione damni quod emersit/ et lucri quod cessauit/ interfit dicti actoris in.xx.lib.turon. quia predicte centum lib.turonen.non fuerunt solute Parisius: agit dictus actor contra dictum reum/ vt sibi predictos centum lib.turonen. pro sorte.xx.lib.turon. pro interesse suo det et soluat. et petit a vobis dicto domino iudice: vt dictum reum ad dandum dicto actori predictas centum libras promissas: et predictas.xx.lib.turonen. pro interesse suo predicto / per vestram sententiam condemnetis: et condemnatum / ad dandum iuris remedijs compellatis etc. Probatur instit.de act.§.preterea. ¶ Sententie iuxta predicti libelli formam proferende exemplum sequitur: et est tale. Cum dictus actor sufficienter probauerit intentionem suam/ seu contenta in dicta petitione sua: idcirco per nostram

sententiam in his scriptis condemnamus dictum reum in predictis centum libras.turonen.in dicta petitione contentis/dandis dicto actori. Item in.xx. libris turonensibus dandis dicto actori pro interesse seu dano quod emersit: et lucri quod cessauit propter moram dicti rei habitam in soluendo. et nihilominus condemnamus dictum reum in centum solidis turonensibus/dandis dicto actori pro expensis quas fecit occasione presentis cause. Item si reus probauerit aliquod interesse suu/prout potest esse de natura actionis arbitrarie de eo quod certo loco:si veritas sic se habuerit/poterit ferri talis snia.
¶ Sententie secunde iuxta predicti libelli formam proferende exemplum sequitur:et est tale. Cum dictus actor sufficienter probauerit intentione sua/seu contenta in dicta petitione sua:idcirco per nostram sententia in his scriptis condemnamus dictum reum in predictis centum libris turonensibus/in dicta petitione sua contentis/dandis dicto actori pro sorte sibi promissa. Et lz dictus actor probauerit sua interesse/seu suum interesse ratione damni quod emersit/in decem libris.turonen. et ratione lucri cessantis in aliis decez libris turonensibus:quia tamen reus probauit sua interesse / soluendo predictas centum libras turonen.potius parisius q in montepessulano/ in centum solidis turonesibus:quia ipse caret pecunia in montepessulano: nec potest ibi inuenire centum libras turonenses ex causa mutui/nisi det centum solidos turoneses pro vsuris: Idcirco interesse rei martini cum interesse actoris vsqz ad currentem quantitatem compesantes/codemnamus dictu reu in.xv.lib.turon.dandis dicto actori pro interesse suo:et in residuis.c.sol. turon.de.xx.lib. turon.pro interesse/per dictum actore petitis et probatis/dictu reum absoluimus. et nihilominus condemnamus dictu reum in centu soli.turon. dadis dicto actori pro expesis etc. Probatur q actor possit recuperare sibi debitum predictuz in motepessulano.ff.de eo quod certo loco.l.j. videbatur enim quodammodo/q alibi non possit exigi nisi parisius:qm ibi fuerat conuentum. Item iudex bene deum pre oculis/videns q reus non posset soluere in montepessulano:et de facili potest soluere parisius:poterit ita ferre suam sniam. Tertia sententia iuxta predicti libelli formam proferenda: cuius exemplum sequitur:et est tale. Cum dictus actor sufficienter probauerit intentionem suam/ seu contenta in dicta petitione sua:scilicet sibi deberi a dicto reo centum libras.turonen.pro sorte et decem libras turonenses pro interesse lucri cessantis: attamen cum constet nobis dictum reum non habere hic/vnde possit soluere: nec inueniret hic qui sibi mutuaret pecunias sub vsuris: cum non sint ibi iudei mutuantes/ vt solent:et etiam non sunt hic christiani aliquid qui velint vsurariam prauitatem exercere:Et constet nobis dictum reum de facili posse soluere Parisius predictas centum et viginti libras turonenses. Idcirco per nostram sententiam in his scriptis dictum reum absoluimus ab obseruatione iudicij: et condenamus eum / vt caueat se soluturum dicto actori predictas centum et viginti libras turonen. Parisius vbi se soluturum promisit. et nihilominus condemnamus eum in centum solidis turon.dandis dicto actori pro expensis etc. Probatur de absolutione ab obseruatione iudicij: et de cautione predicta prestanda.ff. de eo quod certo loco.l.q si ephesi.§.j. Si aute iudex hns deum ante oculos videns q reus non potest hic soluere/vt dictus est:videns etiam q actor possit adhuc commode et vtiliter Parisius emere merces/per eum ibi emere soli

tas/ quia forte adhuc nundine durant ⁊ durare debent: aliqua ex causa per sufficiens tempus: ita quod actor in mercibus/ si eas emat: potest in eis forte plus solito lucrari/ feret talem sententiam. ¶ Quarta sententia iuxta predicti libelli formam proferenda: cum eius exemplo sequitur talis. Cum dictus actor sufficiēter probauerit intētionē suā/ seu contenta in dicta petitione sua: attamen constet nobis dictum reū nō habere hic vnde possit soluere. ⁊ Parisius esse sibi facile soluere: Idcirco p nřam sñiam in his scriptis dictum reuz absoluimus ab obseruatiōe iudicij. et cū ꝯstet nobis dictū actorē posse adhuc de presenti emere Parisius merces per eū ibi emi solitas/ de qbus ꝯqueritur: ⁊ lucrari cum eis more solito: idcirco dictum reum absoluimus a pstatione. x. lib. turō. ꝓ interesse ratione lucri cessantis in dicta petitiōe p dictū actorē petitarū. ⁊ ꝯdēnamus eundem reum / vt caueat se soluturū Parisi⁹ tali die pdicto actori predictas. c. lib. pro sorte. ⁊. x. lib. turoñ. pro interesse sui damni/ quod emersit ⁊c. Probatur. ff. de eo quod certo loco. l. quod si ephesi.

¶ Octuagesimusseptimus li. de actione l. aquilie noxali.

Coram vobis domino iudice montispessulani dicit ⁊ proponit in iudicio Petrus contra Martinū: ꝙ Stichus niger seruus dicti Martini per iniuriam occidit quēdā asinum pili albi/ ad dictū actorē iure dominij ptinentē/ quem tenebat ad portādum fimū ⁊ ligna: valentem ꝯmuni extimatiōe. xxx. solidos turonenses in eo āno retro. Quare agit dictus actor cōtra dictū reū: ⁊ petit a vobis dicto domino iudice / vt dictum reum possessorem dicti serui Stichi in predictis triginta solidis turonēsibus dandis dicto actori: vel i duplum/ scilicet in sexaginta solidis turonēsibus/ si idez reus negauerit dictum asinum per dictū seruum Stichum fuisse occisum/ per vestrā sñiam condemnetis: ⁊ condemnatū ⁊c. Probatur instit. de ac. §. preterea quasdā. Predictus libellus formatus est super actione. l. aquilie capite primo: de quo dictum ē. ß. suo loco: scilicet. l. viij. Hic tamen est formatus prout agit noxaliter: Et sic est arbitraria actio/ pro eo quia iudex habebit arbitrari an Martinus dando seruum pro noxa possit liberare a prestatione damni dati: quod est regulare in noxalibus actionibus. vt. ff. de noxa. l. j. ⁊ instit. e. circa prin. Si tamē sciente domino/ ⁊ non vetante / cum id vetare potuit/ seruus occidit asinum: dominus tenebitur insolidum/ sine noxe deductione. vt. ff. de nox. l. ij. in prin. ⁊. l. in delictis. in prin. Idem est si dominus neget falso se posse seruum exhibere: vel dolo fecit quominus ipsum exhibere posset. vt. ff. si ex nox. cau. aga. l. ij. §. fin vero falso. Item notandum/ quod non est necesse facere mentionez in libello de seruo dando pro noxa: quia quando seruus deliquit ignorante domino: vel sciēte ⁊ prohibente: si dominus fuerit condemnatus: ipse habet facultatem a lege exꝗ anteꝗ̄ conueniatur actione iudicati potest quattuor menses potest se liberare dando seruum pro noxa. vt. ff. de re iudi. l. miles. §. decē. ⁊ de peti. here. item veniunt. §. item necesse: sed nō post iudicium acceptum in actione iudicati. vt ibi. Item est notandum/ ꝙ si actor habuit corium asini/ valens quinqꝫ solidos turoñ. tunc illi quinqꝫ solidi deducentur ð extimatione dicti asini/ scilicet de predictis. xxx. Solidis turoneñ. vt. ar. ff. de cōdi. fur. l. si seruus. §. bone surrepto. ¶ Item est notandum/ ꝙ licet actio legis acquilie sit personalis:

nus condemnamus, dictum reum in.xl.sol.turoñ.dandis dicto actori pro expensis ꝛc. Si autem reus non vult dolo librum restituere: vel dolo fecit quo minus possit eum restituere: tunc condemnabitur inquantum in litẽ iurabitur per actorẽ: vt sequitur. ℂ Secunda sñia iuxta predicti libelli formã proferẽda sequitur: ꝛ est talis. Cum ↄstet nobis dolo malo dicti rei factum esse/ quo minus dictum librum restituat: ꝛ delato a nobis iuramẽto i litẽ dicto actori: idem actor taxatione nostra precedente iurauerit se nolle dictũ librum sibi restitui non fuisse pro.xv.lib.turoñ. Idcirco p sñiam in his scriptis ↄdẽnamus dictũ reuꝫ in predictis.xv.lib.turoñ.dãdis dicto actori ꝛc. Probatur. ff.de dolo.l.arbitrio.in pri.ꝛ de i litẽ iure videamus.§.iurare.post iuramentũ vel ante potest iudex taxare.vt no.C.e.l.ij.

ℂ Octuagesimusnonus libellus de actione ex lege: que pro re donata competit.

Orã vobis dño iudice mõtispessulani dicit ꝛ propõit in iudicio.P.cõ c tra.M. ꝙ dictus reus dõauit ex cã liberalitatis dicto actori quendaꝫ fundũ situ in territorio celle noue/ sic ꝛ sic ↄfrontatũ. vnde cũ dictus reus nõdũ tradiderit dictũ fundũ donatũ dicto actori: agit dictus actor cõtra eũ/ vt sibi dictũ fundũ tradat. ꝛ petit a vobis dicto dño iudice/ vt dictuꝫ reũ ad tradẽdũ dicto actori dictũ fundũ per verã sñiaꝫ ↄdẽnetis: ꝛ ↄdẽnatuꝫ ꝛc. Probatur i.l.l.de ac.§.fi.ver.sed ꝛ si quis cũ parẽte. ꝛ i.l.ti.de dona.§.proficiũtur. ꝛ.C.e.l.si quis argen.§.fi. ℂ Sẽtẽtie iuxta predicti libelli formã proferende forma potest faciliter ordinari.

ℂ Nonagesimus libellus de actione de pauperie.

Orã vobis domino iudice mõtispessulãi dicit ꝛ propõit i iudicio pe c trus cõtra martinũ. ꝙ mulus dicti rei/ cuius pilus ẽ albus: occidit feritate sua cõmotus quẽdã procũ colore bruno ꝛ nigro pedassatũ: ad dictũ actorẽ iure dominij pertinẽtẽ: ꝛ cõmuni estimatione viginti solidos turon. valẽtẽ: quare agit dictus actor ↄtra dictũ reũ dicti muli possessorẽ vt sibi predictos viginti solidos turonẽses det ꝛ soluat in emẽdã dicti proci. ꝛ petit a vobis dicto domino iudice/ vt dictũ reũ possessorẽ dicti muli ad danduꝫ dicto actori predictos viginti solidos turonenses per vestrã sententiã condemnetis: ꝛ condẽnatũ ꝛc. Probatur insti.si quadrupes pau.fe.dicatur.i.prin.ꝛc. ℂ Sententie iuxta predicti libelli formã proferende exẽplũ sequitur: ꝛ est tale. Cũ dictus actor sufficienter probauerit intentionẽ suam/ seu cõtenta in dicta petitione sua: Idcirco per sententiã in his scriptis condemnamus dictũ reũ in predictis viginti solidis turonensibus in dicta petitione contentis dãdis ꝛ soluendis dicto actori ꝛc.

ℂ Nonagesimusprimus libellus de actione in factum ex edicto quorum bonorum.

Orã vobis dño iudice mõtispessulãi dicit ꝛ ↄpõit i iudicio.P.ↄ.M. c ꝙ Titius pater dicti actoris decessit/ condito testamẽto: in quo Sempronium sibi heredẽ instituit: ꝛ dictũ actorẽ filium suum preterijt. Item

dicit ꝛ proponit dictus actor / ꝙ infra tempus legitimum / ꝛ coram iudice cõpetente agnouit bonorum possessionem contra tabulas predicti Titij patris sui: ꝛ sic rescissum seu ruptum est predictum testamentum / seu predicta tabule per bonorum pos. cõtra tabulas. vnde cum dictus Martinus possideat pro herede vel possessore bona / seu res corporales que fuerunt dicti Titij dum is moreretur: ꝛ dictus actor nondum adeptus fuerit possessionem predictorum bonorũ: agit dictus actor ↄtra dictũ Martinũ: ꝛ petit a vobis dicto domino iudice / vt dictũ reũ ad restituẽdũ dicto actori bona seu res corporales: que ꝛ quas dictus reus possidet: que fuerunt dicti Titij patris sui dum moreretur / per vestram sententiam condemnetis: ꝛ condemnatum ꝛc. Probatur in insti. de interdictis. §. adipiscende. ¶ Sententie iuxta predicti libelli formam proferende exemplum sequitur: ꝛ est tale. Cum dictus actor sufficienter probauerit intentionem suam / seu contenta in dicta petitione sua: Idcirco per nostram sententiam in his scriptis condemnamus dictum reum / vt res hereditarias corporales / que fuerunt dicti titij patris sui / seu possessionẽ earum dicto actori restituat ꝛc. ¶ Generaliter formatꝰ fuit libellus / ꝛ generaliter sententia: scilicet nulla re specificata: quia vniuersale iudicium est iterdictũ / quorum bonorũ. vt. ff. quorum bonorum. l. ij.

¶ Nonagesimussecũdus libellus de actione in factum: ex interdicto vti possi.

Corã vobis domino iudice mõtispessulãi dicit ꝛ proponit i iudicio petrus contra martinũ: Quod cum dictus actor tenet ꝛ possidet quẽdã fundum / situm in territorio celle noue / sic ꝛ sic cõfrontatum quem fundum dictus reus contendit se possidere / ꝛ turbat dictum actorem in sua possessione / non permittendo eum pacifice vti sua possessione dicti fundi. vnde cum id non debeat fieri equi possidet: agit dictus actor contra dictum reum: ꝛ petit a vobis dicto domino iudice: vt eundem actorem esse potiorem in possessione dicti fundi per vestram sententiam pronunc etis ꝛ predictum reum / vt predictum actorem in possessione predicta non perturbet: seu ei vim in predicta possessione non faciat / sententialiter condemnetis. Et cum intersit dicti actoris / se non fuisse turbatum per dictum reum in predicta possessione in. xx. soli. turonen. petit dictum reum sibi predictis. xx. sol. turonensi. condemnari: ꝛ ad predicta iuris remedijs compelli ꝛc. Probatur insti. de interdic. §. retinende. ¶ Sententie prime iuxta predicti libelli formam proferende exemplum sequitur: ꝛ est tale. Cum dictus petrus / qui libellum tradit / non probauerit sufficienter intentionem suam / seu contenta in dicta petitione sua: Idcirco per nostram sententiam in his scriptis dictum martinum absoluimus a dicta petitione ꝛ contentis in ea. Item cum dictus martinus probauerit se possidere dictum fundum: Idcirco pronunciamus eum esse potiorem in possessione dicti fundi. Et nihilominus quia iudicium vti possidetis / est duplex: ꝛ paris vtriusqꝫ litigatoris conditionis est: condemnamus dictum petrum / vt dictum martinum in possessione sua dicti fundi non perturbet: qꝛ dictus martinus probauit sua interesse in decem solidis turonensibus: quia fuit turbatus a dicto petro in predicta possessione / condemnamus dictum petrum in predictis decem solidis turonensibus / dandis dicto martino pro in

teresse suo predicto Et nihilominus condemnamus dictum petrum in cen-
tum solidis turonēsibus/dādis dicto martino pro expēsis ⁊c. Si aūt nec pe
trus/qui tradidit libellum: nec martinus cōtēdēs se possidere/probauerint se
possidere: quia forte cōstat ex actis vtrūq; esse colonū dicti fundi: ⁊ ita nullus
eorum possidet. vt. ff. de vsuris. l. nō solum. §. j. in fi. tūc neuter obtinebit i vti.
pos. scilicet quia nulli eorum adiudicabitur possessio. Petrus tamē condemna
bitur in expen. quia ipse vocauit in ius martinum. ar. ff. de iudi. l. in istis trib⁹.
in fi. ⁊ si quadru. pau. fe. di. l. j. §. cum arietes. Itē si petrus qui tradidit libellū
probauerit se possidere tempore litis cōte. tamen ipsum tunc possedisse vi ab
aduersario martino. quia ⁊ tunc neuter obtinebit. Petrus non vi ab aduersa-
rio possedit. Martinus nō: quia nō possedit tūc. vt institur. de interdic. §. ho-
die. Petrus tamen condemnabitur in expen. vt in precedenti casu dictum est.
Item si. P. qui tradidit libellum/nō possedit: ⁊. M. licet possideat tempore li-
tis contest. possedit tamen vi ab aduersario petro: quia ⁊ tunc neuter obtine-
bit: nec iudicabitur potior in possessione: quia ⁊ ille tunc vi ab aduersario pe-
tro. Petrus tamen condemnabitur in expensis: quia ille prouocauit ad iudi-
cium/vt dictum est: ⁊ ille cū debuisset experiri ex interdicto vnde/vi tanq̄ ex
pulsus a possessione: agit tanq̄ possidens per interdictum vti pos. ⁊ ita inepte
egit. poterit tamen ad aptam redire/scilicet ad interdictum vnde vi. ff. si mes-
sor fal. mo. di. l. j. §. ij. sic ille qui egit rei vendicatione/⁊ succumbit: reddit ad
publicianam: licet videatur sibi contrarius: quia ⁊ illud est diuersis tempori-
bus vt no. ff. de euic. l. minor. §. j.

¶ Secunda snia iuxta predicti libelli formam proferēda sequitur talis. Cū
dictus Petrus qui libellum predictum obtulit/nō probauerit se possedisse di-
ctum fundum tempore litis constate: Idcirco per sniam i his scriptis dictū
reum absoluimus a dicta petitione ⁊ cōtētis in ea. Item cū dictus Mar. ptē
dens se possedisse dictum fundum/intēdēs obtineri in causa presenti super in
terdicto vti possidetis licet probauerit se possedisse actu: quia ꝯstat ex actis p̄
sentis cause ipsum possedisse tempore litis cōtestate vi ab aduersario: Idcirco
per eandem sniam pronūciamus predictam possessionem tanq̄ violentam nō
debere ei proficere i iterdicto: ⁊ dictum. P. absoluimus ab iteresse dicti mar. ⁊
sic neutram partem super iterdicto possidetis alteri cōdēnamus. attn̄ qa pe-
trus libellū predictū tradidit: ⁊ iudiciū Martinū aduersariū suum vocauit:
cōdemnamus eūdē Petrum in. l. solidis turoñ. dādis dicto Martino pro ex-
pēsis. Probatur q̄ neuter debeat obtinere. insti. de iterdictis. §. hodie. Itē q̄
Petrus qui libellum tradidit debeat absolui ab itētiōe Martini/probatur: q̄
interdictum vti pos. est duplex: ⁊ vtriq; litigantium tam rei q̄ actoris vicē su-
stinet: vt insti. e. §. duplicia. Et si Martinus probasset se possidere/nō vi/non
clam/nec p̄cario ab aduersario: ipse pronunciaretur potior in possessiōe. ⁊ Pe
trus qui libellum tradidit/fuisset condemnandus/vt dictum Martinum nō
turbaret in possessiōe sua dicti fundi: vt apparet ex superioribus. ergo in hoc
casu dictus Petrus est absoluēdus: quia cōtrarium eadem ratio est per ꝯtra-
rium. vt in tit. de ac. §. tempore. ⁊. ff. de rei iudi. l. iij. Item quia per est cōditio
vtriusq; litigatoris. vt isti. de iterdictis. § duplicia. Nulla aūt predictarū sen
tētiarum mādabitur executiō: quia nulla earū habet aliquod ius/quod execu
tionē possit habere: nisi sententia expen.

¶ Nonagesimustertius libellus de actione in factum ex interdicto vnde vi.

Coram vobis domino iudice montispessulani dicit et proponit in iudicio Petrus contra Martinum: quod cum dictus actor possideret quandam domum sitam in montepessulano / vocatam porticum deutire: dictus reus per vim atrocem expulit dictum actorem de possessione dicte domus. Quare agit dictus actor contra dictum reum: et petit a vobis dicto domino iudice: vt dictum reum ad restituendum possessionem dicte domus: et ad restituendum etiam mobilia que ibi habebat dictus actor dum expellebatur / et ibi remanserunt. Necnon et in omni causa damni / quod propter predictam expulsionem sensit seu sustinuit / per vestram sententiam condemnetis: et condemnatum etc. ad predicta iuris remedijs compellatis. petit etiam expensas occasione presentis cause factas: de faciendisque protestatur: quas omnes in processu cause suo loco et tempore / prout de iure fuerit declarabit: implorans domine iudex vestrum officium in omnibus / in quibus circa presentem causam est / vel de iure fuerit implorandum. Probat insti. de interdictis. §. recuperande. ¶ Sententie iuxta predicti libelli formam proferende exemplum sequitur: et est tale. Cum dictus actor sufficienter probauerit se fuisse expulsum per vim de possessione dicte domus per dictum reum: et sit etiam probatum sufficienter / dictum actorem habuisse in dicta domo tempore expulsionis tales et tales libros: et talem lectum / sic et sic munitum: et duodecim scutellas argenteas: quamlibet de vna marca argenti: et duos equos tales in stabulo dicte domus: et de feno decem quintalia. Idcirco per nostram sententiam in his scriptis dictum reum / vt dicto actori possessionem dicte domus: et libros lectum: scutellas: equos et fenum predictos restituat condemnamus. Item cum dictus actor dicat se perdidisse ex inuasione predicta. xxx. lib. turonen. quas habebat tunc / vt dicit / in armario camere sue. et de spelta seu garnimentis dicte domus: et de alijs rebus mobilibus / que erant tunc infra domum / ad valorem aliarum. xxx. lib. turonen. que non probauit: et asserit ea se non posse probare / nisi per iuramentum suum: quod sibi a nobis deferri supplicat. Nos attendentes dictum actorem ex qualitate persone sue verisimiliter habuisset ibi in domo pecuniam numeratam vsque ad summam triginta librarum turonensium: quia in septimana precedente fecerit collectam scolaribus suis: et etiam debuisse verisimiliter ibi habere espleccham seu guarnimenta / et alia mobilia / de his que se perdidisse dicit: ad valorem viginti librarum turonen. taxamus seu estimamus omnia predicta in. l. lib. turonen. Et condemnamus dictum reum in predictis quinquaginta libris turonen. dandis dicto actori: quia estimatione nostra predicta precedente / delato sibi a nobis iuramento / iam iurauit ad sancta dei euangelia coram nobis predicta deperdita / et in quibus damnificatus est / valuisse tempore expulsionis predictas. l. lib. turonen. Et nihilominus condemnamus dictum reum in. c. soli. turonen. dandis dicto actori pro expen. quas idem actor fecit pro expen. presentis cause. ¶ Et est notandum / quod taxatio iudicis debet precedere iuramentum quod prestatur super rebus predictis / et damnis datis ex inuasione. Idem in iuramento expen. litis. Et est ratio: quia illa iuramenta sunt veritatis. seu in iuramento in litem: vel in iuramento iniuriarum / que sunt affectionis vel voluntatis / potest taxatio precedere vel subsequi.

¶ Nonagesimusquartus libellus de actione iniuriarum ciuili ex lege cornelia.

Coram vobis domino iudice montispessulani dicit ⁊ proponit i iudicio
c Petrus contra Martinum: Quod dictus reus maliciose percussit cū
pugno i facie dictū actorem: quā iniuriā dictus actor reuocauit statim
ad animum/ ⁊ adhuc reuocat/ ⁊ estimat eā in .x. libris turonen. ⁊ nollet eā sibi
factam fuisse per dictū reū pro predictis decem lib. turonen. imo potius vellet
eas de suo proprio amisisse. quare agit dictus actor cōtra dictum reum: ⁊ petit
a vobis dicto domino iudice/ vt dictum reū in predictis decē libris turonen.
dandis ⁊ soluendis dicto actori/ salua vestra iudiciali estimatione/ per vestrā
sententiam cōdemnetis: ⁊ condēnatum ad dandum iuris remediis compellatis.
Petit etiam expensas factas occasione presentis cause: ⁊ protestatur de faciē
dis: quas omnes declarabit suo loco ⁊ tempore prout fuerit actionis: implo-
rans vestrum officium in omnibus illis in quibus circa presentem causam est
vel fuerit implorando. Probatur insti. de iniuriis. §. i. ⁊ §. pena. ¶ Sententie
iuxta predicti libelli formam proferende exemplum sequitur: ⁊ est tale. Cum di-
ctus actor sufficienter probauerit intentionem suam/ seu contenta in dicta pe
titione: Idcirco per nostram sententiam in his scriptis/ taxatione seu estima
tione nostra iudiciali precedente/ condemnamus dictum reum in predictis de
cem libris turonensibus/ dandis ⁊ soluēdis dicto actori/ in emendam ⁊ satis
factionem dicte iniurie: cum delato ei a nobis iuramento/ iurauerit ad sancta
dei euangelia/ se nolle sustinuisse predictam iniuriam pro predictis decem li-
bris turonensibus: immo potius vellet eas de suo proprio amisisse ⁊ nihilomi
nus condemnamus dictum reum in centum solidis turoñ. dandis dicto acto
ri pro expensis/ quas fecit occasione presentis cause/ cum ad delationem no-
stram taxatione nostra precedente/ idem actor iam iurauit se expendisse predi
ctos centum solidos occasione presentis cause.

¶ Secunde sententie iuxta predicti libelli formā proferende exēplū sequitur
tale. Cū dictus actor sufficiēter probauerit intentionē suam/ seu contenta i di
cta sua petitione: ⁊ nihilominus estimata per eū iniuria: in predictis decem li-
bris turonensibus: vt apparet in libello ipse ad delationē nostram iurauerit se
nolle fuisse passum eam pro predictis .x. libris turonēsib⁹ imo mallet eas potius
de suo proprio amisisse: ⁊ nobis visum sit estimationē predictam forte iustam ⁊
conuenientē. Idcirco per sniam nostram in his scriptis condemnamus dictū
reum in predictis .x. lib. turoñ. dandis dicto actori pro emenda ⁊ satisfactiōe
dicte iniurie ⁊c. Itē si videatur iudici in minori summa debere fieri condem-
nationē: ita feret sententiam. ¶ Tertie sentētie iuxta predicti libelli formā pro
ferende exemplum sequitur: ⁊ est tale. Cū dictus actor sufficienter probauerit
intentionē suam/ seu contēta in dicta petitiōe sua: ⁊ nihilominus estimata per
eum in libello predicto iniuria i predictis .x. lib. turoñ. iurauerit ad sancta dei
euangelia ad delationē nostram: nostra tamen taxatione seu estimatione iudi/
ciali precedente/ seu relatione habita ad tempus, sibi illate iniurie/ nolle pas-
sum predictā iniuriā pro predictis .x. lib. turoñ. imo mallet eas potius de suo
proprio amisisse. nobis aut inspecta qualitate predicte iniurie: quia nobis cō
stat ipsam fuisse factā in carreria calida: ⁊ constat nobis dictū actorem cōmouis

se ad tram dictum reum: visum sit sufficere dicto actori / sibi dari centum solidos turonenses tantum pro emenda dicte iniurie. Idcirco per nostram sniaz in his scriptis cōdemnamus dictū reum in predictis centum solidis turonensibus / dandis 7 soluēdis dicto actori pro satisfactione 7 emēda dicte iniurie: 7 etiam pro vindicta/ 7c. Probatur insti. de in iurijs. §. pena. 7 facit quod no. ff. de in li. iur. l. videamus. §. iurare. 7. C. e. l. iij. Sed videtur q sententia sit nulla ipso iure: quia decem libre turonēses fuerunt petite: 7 licet iudex cōdemnationem fecerit in centum solidis turonensibus: non tamen condemnauit nec absoluit in alijs centum solidis turonensibus / qui restabant de. x. libris turoñ. in libello petitis: quod iudex debuit facere / vt sententia valeret. vt. ff. de excep. do li. l. apud celsum. §. item queritur. Respondeo q ille. x. lib. turoñ. nō fuerūt petite precise: sed salua taxatione iudicis: vt apparet in libello. per verba eni illa / salua estimatione 7c. nō videtur petijsse totaliter. x. lib. turoñ. fz illud quod iudex taxauerit vt. ar. ff. qui. mo. pig. vl' ypo. sol. l. 7 si debitor. §. i. Itē dato quod illa verba nō essent apposita i libello / tamē ipsa semper subintelligūtur: 7 sunt de natura actionis iniuriam: vt satis apparet ex supradictis. Quod aūt subintelligitur non deest. vt. ff. de re. cre. l. cum quid.

¶ Sententia absolutoria iuxta predicti libelli formam proferenda sequitur: 7 est talis. Cum dictus actor non probauerit intentionem suam / seu contenta in dicto suo libello: Idcirco per nostram sententiam in his scriptis dictū reū absoluimus a dicta petitione 7 contentis in ea. 7 nihilominus cōdemnamus dictū actorē in centum solidis turoñ. dandis dicto reo pro expēsis / quas fecit occasione presentis cause: cum idem reus delato sibi a nobis iuramēto iurauerit / taxatione nostra precedēte se expendisse predictos cētuz solidos turonenses occasione presentis cause.

¶ Nonagesimusquintus libellus de actione iniuriarum pretoria.

Oram vobis dn̄o iudice montispessulāi dicit 7 proponit i iudicio pe-
c trus cōtra martinum: q dictus reus vocauit dictū actorem maliciose se filiū meretricis. quā iniuriā dictus actor statim reuocauit ad animū 7 adhuc reuocat: 7 eam estimat i cētuz soli: turoñ. 7 nollet eā sibi dictam fuisse per dictū reū pro predictis cētum sol. turoñ. imo potius vellet illos centum solidos de suo proprio amisisse. Quare agit dictus actor cōtra dictū reū: 7 petit a vobis dicto domino iudice 7c. i centū sol. turoñ. dandis dicto actori / salua vestra iudiciali taxatione 7 estimatione / per vestram sniaz condemnetis: 7 cōdemnatū 7c. Probatur insti. de iniur. §. i. Et super isto libello videantur ea que dicta sunt in precedenti.

¶ Et est notādū / q ex p̄dictis verbis iniuriosis neduz potest agere ille actor predictus: imo 7 mater eius: quia vocata fuit meretrix vt ar. C. ad orficianū. l. si qua illustris. Iniuria fit eni aliqñ absenti 7 ignorāti. vt. ff. de iniur. l. apud. §. ꝯuitū aūt. ¶ Itē est notādū / q si aliquis vocet aliū filiū meretricis / 7 verū sit: nō habet actionē iniuriarum. vt. ff. de iniuri. l. eum qui nocētem. i pri. Licet eni ille animū iniuriādi habuerit: veritas eū excusat ab actiōe iniuriarū. Forma eni iniurie nō inuenit ibi materiā paratā ad recipiēdū iniuriam. 7 ideo ille alter / qa vere ē filius meretricis / nō habet de quo ꝯqueratur. Et facit ad hoc

quia si quis vocat alium debitorem suum / diffamat eum: quia et sic detegi/ tur paupertas eius. ar. C. quando et ex quibus quarta pars. l. ij. §. mobilis. lib. x. Debitor etiam dicitur quodammodo servus creditoris. vt. C. de nouacl. l. iij. et tamen si verum sit / illum esse debitorem / veritas excusat ab iniuria. vt. ff. de iniur. l. item apud. §. si quis. et insti. eo. §. i. a contrario sensu. Item facit ad hoc / quia si quis dicat infamandi animo aliquem esse servum suum: si probat illud / ipse non tenetur actione iniuriarum. vt. C. e. l. si quidē. Itē facit ad hoc quia qui accipit rem alienam mobilem causa furandi: ipse non tenetur actio- ne furti / si non sit aliquis cui furtum fiat. vt. ff. e. l. falsus. §. qui alienum. et insti. de ob. que ex deli. nas. §. placuit. et ff. de fur. l. inter nos omnes. §. penulti. Et sic ergo et in casu predicto / cum materia deficiat / et actio debet deficere / nec po- test oriri. Sicut econtra / si materia adesset / et forma deficeret: non haberet lo- cum actio iniuriarum. vt. ff. de iniuri. l. item apud. §. si quis astrologus. Itē fa cit. C. vt infra certum tempus cri. que. ter. l. ij. scilicet quod si quis sit filius mere- tricis non est ei iniuria / si sibi dicatur / vel si ita vocetur. Item facit ad hoc / quia si pro iniurioso verbo cucurbite fit duellum de iure lombardorum: vt et supra in titulo de duello dictum est. Sed si ego / qui vocans martinum cucur bitam / paratus essem probare illud esse verum / certe nullus dicit / quod ego co- gar subire duellum cum eo. et sic apparet quod illo probato / habet cessare iniuria. et ita tenebat dominus bermundus.

¶ Quidam tamen dicunt contrarium / dicentes quod veritas in casu nostro nō excusat iniuriatorem a predicta iniuria / pluribus rationibus. Prima / quia nō interest reipublice / quod aliquis dicatur filius meretricis. Interesse autem reipu blice requiritur in. l. illa qui nocētem ad hoc quod quis excusetur ab iniuria: vt ibi. Sed dico quod nō requiritur iteresse reipublice necessario. Itē quod aliquando potest iteresse. ar. ff. de suspectur. tu. l. tutor. §. i. quod debet vitari et restringi. Sed dico quod non sunt verba iniuriosa i personam illius: nec debet haberi pro iniuria vt dictū est. Item adducunt quod qui affectatur aliquem claudum claudicando: ipse tenetur actione iniuriarum. ar. ff. de iniurijs. l. item apud. §. aliud. et tamen verum erat / illum esse claudum. Sed forte assiduitas seu fre- quentatio cum hoc / quia claudicando ad factū quodāmodo procedebatur in duceret ibi actionem iniuriarum. et secus si vocaret eum claudum frequenter quia tunc veritas excusaret eum ab actione iniuriarum. Item facit pro eis in stit. eo. §. et generaliter. Item dicunt: ad quid vocabitur fur ille qui de furto sa tisfecit: et fustigatus est: solutione enim eius quod debetur tollitur obligatio. in stit. quibus modis tolli. oblig. i princi. Sed dic quod adhuc expedit illud scire. vt agrum. ff. de re milita. l. non omnis. §. ab arboris. Et etiam ille remanet sem per infamis vt. ff. de furtis. l. non potest. Et potest dici fur: nec ipse habet mate riam conquerendi. Item adducunt. C. de nup. l. imperiales. circa princip. ibi / dum dicitur non omnis macula penitus direpta et c. Sed dico quod ibi lex il la specialis illud disponit. Itē adducunt canones. lvi. distin. c. vndecimus. et. c. nasci. sed illud ibi quantum ad deum: et aliud est quantū ad ius ciuile. ff. de de curio. l. generaliter. §. spurios. Sed quid erit: Titius vocauit Martinum cu- curbitam: et Martinus ita motus / vocauit statim dictum Titium filium mere tricis / vel furem. Queritur an Martinus possit se excusare ab actione iniu- riarum: Et videtur quod sic. ff. de iusti. et iure. vt vim. et ad. le. aquil. l. scietiam. §. qui

cū aliter.de vi ⁊ vi ai ma.l.iij.§.cū igitur.⁊.C.vnde vi.l.j.⁊ ad.l.j.vel de vi pu bli.vel priua.l.quoniā multa facinora.Sed dicēdū est/quod Martinus nō ē excusatus ab iniuria/quia negare non potest:quoniā iniuriā fecerit dicto Titio/scilicet vocando eum filium meretricis vel furem/cum verum nō esset.Et leges predicte in contrarium allegate loquuntur cum violentia infertur persone simpliciter/vel persone pro rebus.⁊ talē violentiam licitū est propulsare incōtinēte:quia melius est ante.tempus occurrere ⁊c.vt ibi.⁊ ar.C.in quibus causis in itegrū resti.nō est ne.l.fi.Hic autē in ratione nostra nō fuit aliqua violētia/que propulsatiōe idigeret ad ꝯseruationē iuris ipsius Martini.Sed quia nihil factū fuit ipso Martino/per quod offenderetur i persona/vel i rebus:sed solū facta fuit sibi verbalis iniuria:que aliquā probationē nō habet. Credo tamē quod mitius ageretur cū Martino super illa iniuria per eū dicta quia iustū dolorē habuit/cū vocatus fuit cucurbita:qui dolor nō potuit cito refrenari.vt ar.ff.ad sill'.l.si quis i graui §.si cum maritus.⁊ de adult.l.si adulterium.§.imperatoris.Sed videtur quod Martinus nō teneatur:⁊ tūc non debeat in aliquo cōdemnari/pro eo quia iratus illud dixit seu fecit ar.ff.de di uor.l.iij.⁊ de regu.iuris.l.quicquid calore.⁊ de publicanis.l.litigatio.i princi. Sed dicendum est.quod calor iracundie seu ira nō defendit aliquē ab actiōe iniuriarum.vt habetur.C.de iniurijs.l.si non cōuitij.⁊.ff.de penis.l.aut facta §.causa.in fin.Licet vt credo minor sit iniuria:mitiusqꝫ debet agi cum dicto Martino quia vocabatur cucurbita/vt dictum est itatum. ¶ Super sentētia ferenda in ista actione iniuriarū ciuili:quia iam fraternisant quam plurimū: vt ex superioribus innotescit.

¶ Ceterum placeat scire/qualiter mea fuit ⁊ est intentio in hac summola cē tum libellorum formas/cum sententiarum exemplis in pluribus materijs raras/ex predicti doctoris domini.P.iacobi de aureliaco compilare:⁊ multum libellorum formis tanqꝫ facilibus ⁊ vulgaribus omissis dumtaxat nonagintaquinqꝫ numero expleuerim.Ad supplendum defectum:⁊ ad complendum centenarium numerum:quinqꝫ libellorum permixtum canonicorū ⁊ ciuilium formas/ex libro additionū speculi iudicialis/per dominū Johannē andree doctorem solemnem composito compilaui. Quorum sententiarum iuxta huiusmodi libellorum petitionum formandarum tenores presentibus nō inserui:quia ipse nullas tales sentētias suo libro iseruit memorato. Nec huiusmodi insertio erat necessaria:quia sentētie ferende iuxta petitionum formas possunt faciliter ordinari.

¶ Nonagesimussextus libellus.

Primū predictorū qnqꝫ libellorum ē in titulo de eo qui mit.in pos.cau. rei seruan.cuius exēplū sequitur:⁊ est tale.Cū vos dn̄e iudex pronūciaueritis dicendo me contumacem/propter ipsam cōtumaciam actorē petitorē beneficij mei talis/mittendum fore in possessionē ipsius:peto pronūciationem ipsam reuocari:⁊ ipsius prounnciationis executionē non fieri.Uel si facta est dicat Peto executionem ⁊ missionē per vos factā nō valere decerni:⁊ detentorem beneficij remoueri:cum contra cōstitutionē talem inocentij quarti ꝓnunciatio ⁊ missio ipse emanauerint ⁊c.vt est moris.

Nonagesimusseptimus libellus.

Secundi predictorum quinque libellorum forma est de clerico egrotante: cuius exemplum sequitur: et est tale. Coram vobis domino iudice etc. dicit et proponit procurator. B. canonici talis ecclesie plebis: quod ipse. B. kal. maij: et ab inde citra fuit tali infirmitate grauatus: propter quam seruire non potuit: nec adhuc potest in diuinis officijs et horis canonicis sue ecclesie prelibate. qua de causa. C. prelatus ipsius subtraxit eidem prouentus et reddit⁹: quos ipse actor de prebenda vel portione sibi debita ac de victualib⁹ vel quotidianis distributionis debebat recipere: nec reus soluebat: nec hucusque soluere voluit requisitus. quare peto per vos pronunciari et declarari debere singula predicta eidem. B. deberi: tam pro tempore preterito quam futuro: infirmitate durante: ipsumque. C. compelli ad retenta et subtracta soluendum: et ea que i futurū obuenerint: casu durante: sibi integraliter persoluenda.

Nonagesimusoctauus libellus

Tertij pdictorum quinque libellorum forma est de. e. ti. cuius exeplū sequit: et est tale. Corā etc. ppono. B. archidiaconū bonoñ. morbū paralyticū incurrisse/ et pdidisse loquelā. qre cū in pceptis/ dispositionib⁹/ correctionib⁹/ sentētijs/ et similibus/ illi officio necessaria sit loquela: petit sibi per vos coadiutorem dari: per quem quod in ipso deficit suppleatur.

Nonagesimusnonus libellus.

Quarti predictorum libellorum forma/ q̄si ab alio doctore cōcepta recitat in ti. de em. et vē. cui⁹ exeplū seqt: et ē tale. Corā vob etc. dico/ quod mihi vendidit talē domū pro. c. lib. tal monete. vñ cū dictū precium paratus sum soluere sibi. Uel sic. vñ cum dictū preciū sibi soluerim: ago ɔtra eū/ vt mihi dictā domū tradat: et me in possessione faciat potiorē. Quod si facere noluerit: supplico vt ipm ad meum singulare interesse: qd estimo. x. lib. talis monete: per diffinitiuā sententiā cōdemnetis. Probat. ff. de ac. em. l. j. et. C. e. ti. si tradetis.

Dicit etiā huic libello addi posse de his q̄ accedūt/ vt fruct⁹/ post pfectā emptionem. Itē putealia et imagines/ p quas aque saliunt vel traduntur/ expri menda essent in libello quo domus petitur: de quibus etiam libellum format al. ff. de acti. emp. iulianus. §. fi. cum tribus legibus sequentibus. et. C. eo. ti. l. fructus. et. l. penul. accedent etiam que obuenissent emptori iudicio communi diuidundo: vel que sibi contemplatione emptoris donata fuissent: vt dicta. l. iulianus. §. idem celsus. et. §. si quid seruo. Instat autem/ an pro istis prouentionibus que accedunt/ agere possit ad singulare interesse: an a dictione tantum: Et plus accidit opinioni/ quod etiam singulare debeatur/ per. l. emptorem. al incipit exempto. §. si quis rem. Secundo agit ad interesse/ quod ē extra rē/ qñ res traditur/ sed maliciose. et de hoc. ff. de ac. emp. iulianus. per to.

Centesimus libellus.

Quinti predictorum libellorum forma elicitur ex titulo de pignore/ et alijs causis. cuius tenor sequitur: et est talis. Corā vobis etc. Et dico quod. R. pro decem libris turonēsibus/ quas mihi debebat: librum talem etc. titulo pignoris obligauit. vnde cum dictus etc. predictū debitū soluere non curasset: huius sepe legitime requisitus: ego seruatis seruandis ipsum librum legiti

me vendidi tali ementi: et secundum consuetudinem regionis pro euictione promisi etc. ago igitur etc. contra dictum. R. ut ipse mihi caueat/ me indemnē seruaturum super hoc quod euictionis nomine promisi. Quod si facere nolue rit: supplico domine iudex: quod dictum. R. ad viginti libras turonenses/ quas euictionis nomine promisi: per diffinitiuam sententiam condemnatio: de qua in fine libelli fit mentio: exactio tamen differtur donec res euincatur: sicut et ar fit. ff. ad. l. aquil. l. in lege. Et si liber fuerit euictus/ potest concludi in forma libelli: prout sequitur in hec verba. Unde cum dictus liber euictus sit a Titio emptore: et sim etiam ratione euictionis condemnatus ad duplum: ago cōtra ipsum: ut duplum scilicet viginti libras turonēses mihi reddat: supplicoque vobis. etc. Probatur hoc. ff. de pigno. act. l. si pignore. §. fi. cum. l. sequen.

¶ Item patet quod ex horum quinque libellorum additione centenarius libellorum predestinatus numerus est completus.

Venerabilis egregie vir magister/ opusculum ex et ob causas in prohemio descriptas/ donatiōis perpetue titulo liberaliter vobis trāsmitto: offerens me ex intimis votiuis precordijs promptum posse ten⁹ prestare operas officiales/ fabriles: et obsequiales/ si quas mihi duxeritis imponendas: scriptum et completū in alma ciuitate metensi ā no dñi. M. cccciij. die ultima mensis Junij: inditione tertia. Nouissime autem lu ctuosum adijcio mysterium: illud inquam mysterium/ quod gloriosissimus domi minus Romanorum rex/ vester et meus dominus gratiosissimus communis dños Rupertus/ in et de generosa et clarissima bauarie domo originaliter et le gitime per ortus: hui⁹ cōpilatiōis primordio regnās viuus/ eiusdē cōpilatio nis finali termino/ prout nature lex pparauerat/ extitit vita functus. Quē na turali cursu defunctum/ vniuersa terra tenet plangere et lugere. Quippe illo obitu/ quē dolentissime refero/ cecidit corona capitis supremi: facultate opor tuna regnandi adēpta: et sublimis germania fataliter terrene monarchie vna nouo casu pssa iacet acephala quasi capite diminuta. Sane cunctis ppter hāc calamitosam cladem: merore amaro plangendū lugēdū: et dolēdū sit: attamē quia teste exim o pho Seneca: nō pōt bō par dolori esse/ nec rationi dolor. et res diuus pius naturaliter mortu⁹ semp et vbique/ ut pie credēdū est/ p glo riam ciuiliter regnat vnus: expedit planctū/ luctum/ et dolorē suspēdere: et cō solationis spū assumpto/ aīam pculdubio felicē celestibus regalibus sedibus dedicatā/ eterno regi altissimo: iuxta militātis ecclesie ritū deuotissimis ofo nū sacrificijs cōmendare. Oro itaque ego christiane pfessionis humilis christi cola: cunctis me orare ineptum: exaudiri indignum: petita obtinere immeritum recognoscam: ut celestis summus princeps/ oīum puisor/ dignetur sui subiecti principis defuncti animam beatā in fruitione beatifica eternis tpibus conser uare: dignetur que germanice hierarchie regem vero pposito/ corde/ volunta te/ et mente predecessori prestari futurum: aut recolende memorie defunctum et beniuolū regē sursum ad excelsum thronū vocatū/ in integrum restituere: et restitutum causa rei publice gerende/ desuper ad ima redinius reddere: et fine beatitudinis adepte dispendio perpetuis temporibus regnaturum super qua prouisiōe optata/ et toti mundo salutari et necessaria obtinēda: pfectique dei p

fectiqz hominis crucifixi/ aduocati inuincibilis/ clementissimi officium ꝛ magnificentiã instantissimis precibus inuoco: deuotissimis oratiõibus imploro.

¶ In arborem Iudiciorum Prestantissimi vtriusqz iuris monarche. D. Johannis de grassis Opusculum domesticum.

Cum plurimos iam p dies theoricis in doctrinis vobiscum versat⁹ fuerim/ viri fratres: putaui tẽpus esse/ aliquas ex horis/ qbus ociari liceret/ non in cassum eas conterens/ plurima ad practicam cõferentia: ꝛ omnium que in arbore iudiciorũ versant/ nodos aperire. Quod non tam ex me/ q̃ ex maioꝝ nostroꝝ scriptis/ me facturũ polliceor: et presertim prestãtissimi iuris vtriusqz monarche dñi Johãnis de grassis: quo satis etas mea letari põt: q eo cõuiuo/ varijs sentẽtijs frui licuit. ¶ Ad intelligẽtiam itaqz arboris nostre iudiciarie sciendũ est/ qđ sicut arbor lignea/ quã vt materialem nobis inspicere licet oculis corporeis/ hꝫ p ordinẽ septẽ principalia: videlicet Primo fundum siue solum: in quo radicat ꝛ fundatur. Dehinc radices: que in ipo fundo coaluntur ꝛ nutriunt. Tertio hꝫ stipitem siue truncum/ supra solũ seu terrã apparentẽ. Quarto supra stipitẽ seu truncuꝫ habet ramusculos ꝛ ramos/ se spargentes hincinde. Quinto hꝫ flores. Sexto habꝫ folia seu frondes Septimo hꝫ fruct⁹: Sic pariter imaginari debem⁹/ ꝛ nũc ad picturam redactam inspicere arborẽ hãc artificialẽ. Que primo hꝫ solum omnium iudicioꝝ: quod est forus ꝛ iurisdictio. Secundo habet radices: que consistunt in causis/ actionibus/ obligationibus/ ꝛ iuribus: que fundant vel ĩ parte/ vel in iudicis officio. Tertio arbor nr̃a habet stipitẽ seu truncũ: in quo fundatur totus pcessus iudiciarius. etiste truncus est libellus siue petitio cuiuslibet: Vel accusatio: vel inqsitio: Vel denunciatio. Quarto arbor nr̃a supra stipitem habet ordinem iudiciarium/ que representatur p qndecim ramos q rami omnes habent dependentiam a ramo maiori/ qui crocei coloris sunt/ lꝫ alij rami ab eo venientes sint virides. ¶ Quinto circa arborẽ nr̃am habent flores/ qui nobis designãt pbationes/ que fiunt in iudicijs: ꝛ qa diuersa sunt pbationũ generã: qa aliqne pbationes sunt plene/ aliqne semiplene sunt/ ideo in arbore habetis flores rubeos plenos ꝛ viridis coloris: plenas probatiões repñsentantes. Habetis ꝛ alios flores pallidos/ ꝛ qui inmittaturi vident seu minus pleni: ꝛ illis comparamus. xviij. species pbationũ semiplenariũ quas in iure competio/ de quibus infra latissima dabitur cognitio p sua iura.

¶ Sexto habet arbor nostra folia: que comparamus ordinationibus / quas facit iudex in iudicio que inferunt ordinate ad processum: ex qbus folijs conseruant pbationes alia iudicialia/ sicut ex folijs plerũqz flores ꝛ fructus conseruari solent. ¶ Septimo ꝛ vltimo hꝫ arbor nr̃a fructus/ quibus comparamus sñias diffinitiuas: que sñie dicunt esse fructus oiuꝫ iudicioꝝ/ ꝛ ad quos fructus/ hoc est ad sñias tendunt oia iudicia. ꝛ sicut arbor q̃ nõ facit fructuꝫ excidit ꝛ mittit in ignẽ iuxta verba euangelij. ꝛ. c. Quis de deci. ita pcessus ex quo nõ potest sequi sententia diffinitiua/ ad ignem ponẽdus est. in. l. i. d. de offi. asseffo. c. ij. de off. vica. ꝛ ista sunt que. l. per ordinem deo dante clarissime p

sua iura prosequamur. Et inquantum supra dictum est/ post truncum seu stipitem succedere subsequenter ramum principalem/ qui crocei coloris depingitur: non intelligatis ad ramum illum deueniēdum esse/ nisi prius expeditis ramusculis/ qui sunt a lateribus ipsius stipitis seu trunci. quod tantum est dicere/ ꝙ citationes ⁊ exceptiones dilatorie siue declinatorie debent opponi ⁊ suā discussionem habere ante litis contestationem.

¶ De solo siue fundo arboris iudiciarie hoc est de iurisdictione: siue foro iudiciali.

Nunc vero iuxta pollicita/ aggredior solū siue fundū arboris hoc est iurisdictionē seu forū: ⁊ dicto ꝙ quilibet volēs experiri in iudicio ⁊ sic arbore iudiciariā erigere/ ante omnia dʒ ꝯsiderare in qua iurisdictione seu in quo foro agere velit: qʒ hec sunt fundamēta. Et si sit defectus in foro seu iurisdictiōe: tanꝗ̄ ex defectu fundamēti omnia corruūt. c. at si clerici. de iudicijs. c. si diligenti. c. ij. ⁊ quasi per to. de foro cōpe. ⁊ in. l. j. C. cum a nō cōpe. iudi. Et ista nō cōsiderās minus caute iudiciū ingredi solet. Nā dicimus positis fundamētis poni solēt edificia. c. cum paulus. i. q. i. Et vlterius aduertendū vt qs caute iudiciū ingrediaṫ/ habenda est ꝯsideratio/ si habeat soli seu fori vel iurisdictionis defectū: ⁊ talis defectus pōt esse duplex. ¶ Primo vʒ totalis: ⁊ partialis. Et illud sciendū est in pmo: totalē defectū dici qñ nulla penitus ē iurisdictio. vt si aliqs velit litigare corā priuata psona: que nō pōt hře iurisdictionē ex se. Cū iurisdictio sit ptās de publico itroducta: ⁊ a iure publico cōcessa. Azo de iuris. om. iu. in sūma. ⁊ host. in sum. de foro cōpe. in fi. ⁊ tetigit gl. eā. diffiniendo in. l. j. ff. de iuris. om. iu. ⁊ p Panor. in. c. ꝙ idē. de off. or. Nā qʒ iurisdictio ē de regalibus principū. vt in auṫ. que sint rega. coll. x. Dū ibi diciṫ/ ptās magistratuū ꝯstituēdoꝝ ad iusticiā expediendā ⁊ ideo priuatus nō pōt hře iurisdictionē ⁊ ꝙ nō hʒ alteri conferre: vel alteri administrare ñ pt. l. liberā. C. ꝙ cū eo q in ali. potest. facit ꝙ habeṫ in. l. priuatoꝝ. C. de iuris. om. iudi. ⁊ iste totalis defectus iurisdictionis siue soli vtputa de principalibꝰ nullo mō cōfirmari pōt. ⁊ qñcūqʒ ēt post sñiam pōt opponi. vt habeṫ in. c. at si clerici ⁊ d. tit. C. si a non compe. iudi. ⁊ facit glo. singularis in cle. i. de sequestra poss. ⁊ fruc. in glo. fi. in verbo puto tñ. que vult defectū incōpetētie iudicis nō intelligi exclusuʒ p statutū. Quia si statutū aliquod disponat/ ꝯ aliquas nō posse opponi de nullitate: nō propterea erit exclusa nullitas ꝓueniēs ex defectu incōpetentie. Hinc est/ ꝙ etiā de cōsensu ptium acceptari nō pōt sñia lata a iudice incompetenti: vt habeṫ in. l. ij. ⁊ in glo. C. cōmunia vtriuſ. iudi. ⁊ p Panor. in. c. significasti. super glo. ij. de fo. cōpe. licet talis sententia lata a iudice incōpetēti ex post facto possit acceptari in vim pacti seu priuate contentionis iter partes habite/ seu in vim notionis seu simplicis cognitionis: que bene competit priuato/ vt arbitrio. l. ait pretor. in prin. ff. de re iudi. ⁊ habetur in. l. i. C. de arbi. Et pro eo ꝙ dictum est/ defectum in principalioribus suppleri nō posse: par tes/ doc. ⁊ Bar. in. l. licet. ff. de iudi. tenentes/ quod si principalis persona minus legittima/ fuit in iudicio: ⁊ sic minus legittime incboatum est iudicium: defectus ille nō potest ex post facto suppleri. Secus aūt si defectus nō fuerit in principali/ seu in vna de principalioribꝰ: sed defectus fuit in minus principali. Nec obstat predictis. l. iij. C. de pig. quia. l. illa loquitur in quadam ap

prehensione priuata: hoc est in surgente ex vi conuentionis habite inter partes: que non sapit vllam iurisditionem: sed tantummodo sapit priuatam conuentionem. quod aperte probat. l. lator ibidem in fi. dum dicit consultius esse/ si possessio illa apprehendatur iudicis auctoritate.

¶ Secundus defect' iurisditionis est defect' nō totalis/ sed partialis accidentalis. qā qs/ in cuius iurisditione volo plātare arborē iudiciariam/ puta tici' ⁊ sempronius est iudex: ⁊ habet iurisditionē ipso iure: sed sua iurisditio est elidibilis vel declinabilis/ ratione personarum vel causarū/ que nō sunt de sua iurisditione. de quo per specu. in ti. de offic. dele. §. excusari potest. ver. Item qꝫ non iudex. Et defectus partialis aliquando tollitur per prorogationē tacitam vel expressam. vt. l. i. ⁊. ij. in prin. ff. de iudi. ⁊ p Panor: ⁊ magistros modernos in. c. cū olim. primo sup illo ver. protinus contradixit. de offi. dele. ⁊ i. c. penul. in glo. in. c. significasti. de fo. cōpe. cum ibi no. Et ex hoc pcedit/ qꝫ episcopus/ licet per laicos sua iurisditio possit declinari: facit tamen processum validum. ⁊ legittime sententiam inter laicos profert/ si per eosdem habeat/ ⁊ nō opponatur. fa. c. nouit. cum ibi no. de iudi. ⁊ adde glo. j. expresse hoc dicentē/ in. c. ex transmissa. de fo. competē. Aliquando tamen ⁊ ex pluribus causis impeditur illa prorogatio respectu personarum ⁊ causarū: que totaliter eximuntur a iurisditione iudicis: vt habetur in. c. ij. ⁊. c. si diligenti. de fo. competē. ⁊ in. c. penult. ⁊ glo. alle. ⁊ in. l. solemus. §. fi. ff. de iudi. ¶ Secundo habet considerare volens experiri in iudicio seu arborem iudiciariam plantare: an iurisditio sit ordinaria vel extraordinaria: quia generalior ⁊ fauorabilior ordinaria se extēdit ad omnes causas territorij. l. pupillus. §. territorium. ff. de ver. sig. l. j. §. cū vrbem. ⁊ ibi no. ff. de offi. pre. vr. ⁊ habetur in capitu. cum eps. de offi. ordi. li. vj. Extraordinaria vero dicitur extra ordinem ⁊ simpliciter cōcessa: vt est delegata: que restringitur ad personas ⁊ causas/ iuxta. c. penult. ⁊ glo. ⁊ que ibi scribuntur per Panor. ⁊ moder. de offi. dele. ⁊ que etiam restringitur ad loca. c. statutum. de rescrip. li. vj. vbi habetur causā delegatam debere tractari infra certos fines: ⁊ ita debere tractari in loco insigni: in quo copia peritorum habetur. sicut in. d. c. j. §. in nullo. ⁊ per discursū. ⁊ no. spe. in ti. de iurisdi. om. iudi. in princi. scilicet istā iurisditionem extraordinariā vt delegatā restringi.

¶ Tertio similiter est considerandum: an iurisditio sit ecclesiastica vel secularis. Quia si sit ecclesiastica: quod contingit propter personas/ vel propter causas. vt in. c. j. ⁊. ij. ⁊. c. si diligenti. de fo. compe. in. c. ij. ⁊ cle. dispendiosam. de iudi. Et tunc volens arborem iudiciariam plantare/ seu in iudicio agere debet querere solum aptum/ hoc est in ecclesiastica causa/ adeundo iudicē ecclesiasticū: qꝛ secularis ptās p istis causis vel psonis solū/ seu iurisdictionem hꝫ/ nō satis figuratā ⁊ qualificatā/ vt tali arbori possit administrare humiditatē vel vigorē/ sic qꝫ stet vel crescat vel qꝫ afferat flores vel fructus. Hoc est breuiter quia de talibus ptās secularis se nō debet intromittere/ vt habeť in. c. ecclīa sancta. ⁊ in. c. q̄ in ecclīaꝝ. de osti. ⁊ ca. cām. q. i. q. si. sint leg. ⁊ in. c. cū qd. xlvi. di. ⁊ ideo dicit Hosti. in summa de foro cōpe. §. quibus ex causis. v. ⁊ nunquid laicus. qꝫ in causis ecclesiasticis maxime spūalibus/ etiā laicus nō pōt adire alios qꝫ suos pprios iudices spūales. fa. c. cū laicis de re. eccle. nō alie. c. nullus. de paroch. ⁊. c. oīs vtriusqꝫ sexus. de pe. ⁊ re. ⁊. c. nullus. de iure patro. ⁊ fa. quod scribit Panor. in. c. cū ptingat in. xvi. col. de foro cōp. ⁊ ideo

in penitentia & aliis spiritualib' oportet adire proprios iudices ecclesiasticos. Nec possumus alios adire q̃ nostros etiam si sint ecclesiastici. vt no. glo. in d. c. ois vtriusq;. Nisi defunctus eet & admissus per epm alius talis/ q habe- ret absolutioné in foro penitétiali/ qz tunc ille adiri potest. cuz certú sit episco pum in cura animaꝝ concurrere cum quolibet parochiano. vt in. c. ij. de pe. et remis. li. vi. & ibi etiam habetis per glo. Joã. an. casus. in quibus parochian' p absolutionem remittit subditum suum ad episcopuz. Si vero sit secularis/ vt in causis prophanis laicorum recurrenduz est ad iudices seculares/ & aliquã do ad ecclesiasticos/ si habent iurisdictionez temporalem cum spirituali: quia iurisdictio ecclesiastica tanquam fauorabilior potest prorogari per seculares. vt. d. c. nouit. & per glo. prealle. in. c. ex transmissa. de foro compe. Nã videm' etiam quandoq; ecclesiam habere iurisdictionem in temporalibus per tex. in c. in archiepiscopatu. extra de rapto. & in. c. conquestus de foro compe. Ecótra vero iurisdictio secularis/ nó potest prorogari per personas ecclesiasticas: im mo remissio ad facienda/ etiam si non petat: quia clericus debet remitti ad iu dicem ecclesiasticum/ propter defectuz totalis iurisdictionis/ que est in iudice seculari/ super re vel persona ecclesiastica. tex. est in. c. si iudex laicus. de sen. ex li. vi. & ratio differétie: qa ecclesiasticus est capax vtriusq; iurisdictionis. vt. d. c. in archiepatu. &. d. c. conquestus. Secularis vero nó é capax vtriusq; iuri- bus vulgaribus in. c. qualit. & qñ. de iudi. ibi q omnino fieri phibem'. & in. c. sacerdotibus. xi. q. i. vbi quodãmodo erubruit imperator Constantinus vt li bellus ptra episcopos oblatos inspiceret. ¶ Sed ptra predicta pro clericorũ intelligentia vi. c. vero. &. c. ex transmissa de fo. cõpe. &. c. ceterũ de iudi. in qui- bus traditur clericus foro seculari. Solutio ſm docto. in. d. c. ceteruz & in lo cis prealle. q illud est speciale in feudalibus/ in quibus ét psone ecclesiastice sunt de iurisdictione dni feudi: & coram ipso pueniuntur scilicet vigore cõsue tudinis feudoꝝ que tanq̃ recepta ab ecclesia dat hanc iurisdictioné/ etiaz se- culari in clericum. quam iurisdictioné/ extra hanc casum nó potest iudex lai- cus habere/ etiam ex prorogatione ipsius clerici. c. si diligenti de fo. compe. et C. de epis. & cle. l. si quis in conscribendo. ¶ Sed quia supra dixi clericuz esse remittendum ad iudicem ecclesiasticum/ etiam si non petatur: quero qualiter constabit aliquem esse clericum/ si ipse asserat se clericuz & negetur. Circa hoc quo ad multos effectus/ tam quod remittatur ad iudicem ecclesiasticuz/ quã quo ad alios effectus prestantes exceptionem clerico. vi. Joannem de imo. in. l. ij. ff. de publi. vi. glo. in ver. non negociandi. circa fi. in clemen. ij. de censi. q clare loquitur in materia. Et ideo partiũ aduocati/ inspectis his q̃ dicta sunt in hoc solo/ seu fundamento iudicij/ primitus considerando/ maxime aduo- cati actorum/ qui gerunt pondus diei & estus: vt dicit specu. de aduo. §. conse quenter. debere de cautela diligenter aduertere super illo primo fundaméto. Et ideo consilium est/ vt faciant pronunciari super iurisditione ad omné du- bitationem tollendam. Et si illa interlocutoria transeat in rem iudicatam/ nõ impeditur processus/ ratione iurisditionis. nec iudex dici incompetens po- terit neq; potest: vt habetur in. d. c. super litteris de rescrip. Et est cõsiliuz spe cul. nó solum in hoc: sed in omnibus aliis exceptionibus/ vt super eis pronũ- ciet. ita specul. in. §. nunc videndum restat. ver. sicut. in summa. in tit. de excep. vbi dicit optimũ esse casum in. c. si. de appel. li. vi. Et pcedit illud cõsiliuz/ quã

do sup dubio iurisditionis iudex potest iudicare / vt regulariter potest / iuxta no.in.c.super litteris. Sed si non posset iudica / an sua esset iurisditio: vt quia procederet interesse: vt in.c.dicti.c.ceterum.de iudi.⁊ in glo.i.⁊ per doc.⁊ gl. super ver.de feu.quā clare declarat Panor.in.d.capi.verum.de fo.cōp. in.l.ō iure.vbi ēt glo.ff.ad munici. Et possum⁹ exēplificare i iudice q recipit sportulas ex statuto / ɔsuetudine / vel aliter / i casu quo iudex ɔstitueret se partē formalē / iuxta notata in.c.statutis.de rescrip.li.vi.tunc hoc cōsiliū speculatoris nō ꝓcederet: sed tūc opportet prudentē esse aduocatum actoris / vt principaliter inspiciat: qa ad ipsum ptinet clientulū / qd nō ꝓcedat ad vlteriora / indiscusso articulo iurisditionis. Et si nō bene animaduersum fuerit: casu quo ipse iudex nō ꝓnunciat / vel non posset ꝓnūciare super cōpetentia iurisditionis: sequeretur inde contra actorē tres defectus. Primus / quod ꝓcessus erit nullus. Secundus quod soluet expensas.⁊ potest euenire / ꝙ incurrat penas / que imponuntur trahenti ad aliquod examen vetitum: hoc est ad forum incompetentē. de quibus in.l.i.⁊.l.in criminali.C.de iuris.om.iu.l.nulli.C.de iudi.⁊ in.c.placuit.⁊ in.c.i.nolite.xi.q.i.⁊.d.c.si diligenti. Et sic habes expeditū principium / scilicet solum.quod designat iurisdictionem siue forum.

De radicibus arboris designatibus cām obligationem ⁊ actionem.

Expeditis ɔcernētibus solū arboris iudiciarie / venio ad radices. Et he radices sunt tres principales. Prima ē quā ponit tex.in.c. forus.§.i.de v.sig.l.in trib⁹.ff.de iudic.videlicet causa / quā tex.dicit esse originē negocij. Secūda radix ē obligatio / q̄ proficiscitur ex causa. Tertia ē accusatio. ⁊ illud colligit in.l.i.ff.de acti.⁊ obli.⁊ in.l.licet.§.ea obligat.ff. de ꝓcuratori. Et huius rei gr̄a aduertendū est / ꝙ causa est illa / que iustificat. ⁊ ideo aduerte dꝫ actor / pariter ⁊ eius aduocat⁹ / primo ⁊ ante oīa / electa iurisdictiōe / ⁊ declarata / an subsit causa agēdi / ⁊ sit sufficiēs. Quia si esset ꝓposito idiscreta / ⁊ sine causa / nihil valet.vt in.c.si cautio.extra de fi.instru.⁊ in.l.ij.§.circa. ff.de excep.do. Itē / si subsit causa / vtrū sit sufficiēs cā: qs nisi esset sufficiens causa / nihil valeret.l.obligatio.ff.de acti.⁊ ob. Item cōsiderare debēt / vtrum agatur nomine ꝓprio / vel alieno: alias indiscrete diceretur ꝓcedi. Cōsiderādū ēt / quod obligatio ꝓcedit ex causa. Item quod ius agendi cōpetat ne agēti dicatur: vt.l.loci corpus.§.cōpetit.ff.si serui.ven.scꝫ quantuꝫ ad te liberas edes habeo. Uel ne dicat id quod cōmuniter dici solet: Audiri non soles: quia tua nō interest.vt in.c.nō solēt.ij.q.vi. Uel ne dicatur / ꝙ sine actione experit actor.l.quotiens.§.itē si tēporali.ff.de admi tuto.l.si pupillū.in fi.ff.de neg.ge. Uel ne dicatur / quod inepte agitur.vt in.l.i.in princi.ff.si men.fal.mo.dixerit.⁊ l.c.examinata.extra de iudi.⁊ de his potest recurrere quis ad tradita p Innoc.⁊ cōmuniter doc.in.c.si.extra de libel.obla. Sed ꝓ clariori itelligentia opp.⁊ primo videtur quod iste radices non sunt necessarie / nec semp concurrāt ⁊ tamē plantat bona arbor iudiciaria / hoc est legitime litigat.⁊ opp.ō eo qd habetur in.l.si longius.§.i.ff.de iudi.⁊ ibi bona glo.circa tex.cū ibi no. p Bar.⁊ alios modernos in.l.cuꝫ filiusfa.viaticū.ff.si cer.petatur.⁊ de eo ꝙ videmus de actione in rem verso.in quibus nulla est obligatio. vt primis iuribus.probatur in.l.placet.ff.de acqui.he.⁊ de his inst.de ac.§.i. Et itē oppo.

per litterarum obligationes. vbi videtur haberi nulla causa. insti. de litterarũ obliga. circa princi. Item opp. per. l. seruus. ff. de ali. ꝛ ci. leg. Solutio potest dici vt sentit glo. in. d. §. i. insti. de ac. ꝛ in. l. quidam estimauerunt. ꝛ in. l. si me ꝛ titium. ff. si cer. peta. Quod causa que est principalis radis semper inquiritur: ꝛ illa tanquam origo est consideranda. vt in. d. §. i. ꝛ in. cap. forus extra de verbo. signifi. Et licet ex aliquo accidenti non videatur subesse causa: tamen adest causa: ꝛ ex ipsa causa proficiscitur ius. Et licȝ forte proficiscatur non ordinarium: proficiscitur tamen ius extraordinarium ex equitate. vt dicit Bar. singulariter in. d. l. cum filiusfa. viaticum. ff. si certum petatur. Et habetur in iurioribus preallegat. ꝛ ex hoc procedit: quod licet in rei vendicatione reus conuentus non sit obligatus personaliter / nec aliquid cum ipso reo actuȝ vel contractum sic: tamen ex quo tu agens es dominus: ꝛ dignum ꝛ iustum est dominium tibi proficere: ꝛ sic res tua tibi restituatur: licet ille reus conuentus qui detinet vel possidet / non sit tibi obligatus: equum ꝛ iustum est vt tibi rem restituat: ꝛ ex alijs proficiscitur quedam obligatio ex qua tibi competit ius agẽdi. sic in. d. l. seruos cum si. Itẽ aduertere debet actor ꝛ aduocatus suus / vtrũ si volenti agere obstet aliquod ius excipiendi ex quo elidatur intentio agentis: ꝛ tanquam concluditur in to. ti. insti. ff. ꝛ. C. de excepti. in spe. de excep. §. dicto per totum discursum istius. §. imo etiam prospicere habeat actor ꝛ eius aduocatus: si causa ꝛ intentio agentis sit sine impedimento / dicit etiam spe cu. ti. de actio. ꝛ petitio. §. sequitur. ver. notandum etiam est quod actor ꝛ aduocatus suus debet considerare vtrum ex causa ꝛ negocio plures proficiscantur actiones ꝛ obligationes: ꝛ vtrum sit opus electione: ꝛ an electione vnius tollatur alia vel non tollatur / secundum tradita in. l. quod in heredem. §. eligere. ff. de tributa. in. c. vt quis duas. de electio. lib. vi. ꝛ in. l. i. C. communia de lega. ꝛ in. l. cum filius. §. varijs. ff. de le. ij. Adde ꝛ in repet. l. i. ff. de le. i. ꝛ in. c. ij. extra de libel. obla. Item habet considerare actor vel eius aduocatus vtruȝ vna actio excludat aliam in. l. i. ff. vi bo. rapto. ꝛ in. l. pretor. ff. eo. Et dicit spec. quod est consilium vt aduocatus eligat pleniorem ꝛ meliorem / ne habeat necesse sepius litigare. Hinc est quod si mãdato serui tui aliquis sciens te nolle de pecunia tua predium comparauerit / tu teneris eligere an velis agere ad predium: an vero ad pecuniam. quia ista sunt contraria: ita quod prospicere debeas quid vtilius tibi sit. vt in. l. i. ꝛ. l. fina. §. tales. C. de furtis. ꝛ. l. rei. ff. pro soc. l. si merces. §. culpe. ff. loca. ꝛ in. l. si vulnerauerit. ff. eo. ti. Naȝ in istis possunt competere quattuor actiones diuerse: ꝛ ex eodem facto: in quarum electione residet prudentia actoris ꝛ aduocati Et vnum inter cetera dici spec. quod est nota dignum: quod ex legato competunt quatuor actiones. Actio ex testamento: que est personalis. Rei vendicatio ꝛ hypothecaria. d. l. j. ff. de le. j. per Barto. ꝛ habetur in. l. i. C. communia. de le. Item competit conditio ex. c. officij. c. heredes. c. tua. extra de testa. facit. c. admonere. xvi. q. i. c. vltima voluntas. xiij. q. j. Et per consequens insurgit vnum speciale / quod pro quocũqȝ legato / etiam facto non ad pios vsus seu causas / potest agi in iudicio ecclesiastico: quia pium ꝛ sanctum est / vt voluntas testatoris habeat effectum. ꝛ ratione istius pietatis ꝛ sanctitatis hec executio spectat ad episcopum. facit quod habetur. C. de sacrosan. eccle. l. i. ꝛ in hoc versatur mirabilitas huius dicti: ꝙ scilicet si legatum factum sit prestandum per laicum / quod actor nõ se

quitur forum rei contra regulam:que traditur in.c.cum sit generale.in princ. de fo.compe.⁊ in.l.fin.C.vbi in rem act. Ideo dixit specu.in ti.de aduo.§.nunc tractemus.in princi.ꝙ aduocatus:cum clientulus primo venit ad eum:debet clientulo dicere quod bene aduertat ad causam suam:⁊ eam fideliter narret: vt possit intelligere an ex suo facto colligantur vel habeantur radices seu cause idonee ad colendam arborem iudiciariam. Dicit esse tres personas:quibus omnimoda veritas est dicenda: scilicet confessori:quia confessori debet rei veritas pandi seu manifestari.c.humilitatis.xxij.q.ij.⁊ in.c.omnis vtriusque sexus de pe.⁊ re. Item medico:quia volentem sanari: oportet medico infirmitatem detegere:⁊ si potest:causas infirmitatis adijcere.di.c.omnis.§.sacerdos.⁊.c.cum infirmitas de pe.⁊ re.in.vi.⁊ facit dictũ Boe.de conso.phil. Si opera medicantis expectas:oportet vt vulnus detegas: Alia persona/cui dicenda est veritas: est aduocatus seu iurisperitus aditus pro cõsilio.in ver. iudiciaria.de pe.di.vi. Dicat ergo qui vadit pro consilio omnimodam veritatem qualiter negocium processit:⁊ in scriptis redigatur: vt congruum possit dare sensum. Et patienter audiat aduocatus clientulum vt intelligat ⁊ bene consideret quia ius in facto consistit.l.si ex plagis.§.in clivo.ff.ad.l.acquiliaꝫ. ⁊ ideo pertinet ad clientulum proponere factum/non aduocatum:quia de ipso debet esse informatus ipse.c.pastoralis de iudi. Uerum facto proposito pertinet ad aduocatum de iure consulere in.c.i.extra vt lite non contesta.⁊ sic clientulus male factum proposuerit/⁊ non recte informauerit sultorem seu aduocatum:potest aduocans ipse comperta veritate absqꝫ verecundia ⁊ rubore deserere causam/⁊ negare patrocinium:vt dicit specu.in precalle.§.subijciens. ⁊ in ver.caueat.§.nunc tractemus.

¶ Caueat aduocatus sicut ab igne ne victoriam promittat clientulo:qa euẽtus litis incertus est ⁊ dubius.l.qđ debetur.ff.de peculio. Nec victoria cause est in eo:sed in iudice.§.notandum.ij.q.iij.⁊ pro eo quod dictum est: quod comperta veritate potest aduocatus deserere causam tex.est aureus/si seruaretur in practica in.l.rem non nouam.§.patroni.C.de iudi.vbi habetur: Sicut pars tenetur iurare de calumnia:ita patronus patrociniũ iurare tenetur. Iuxta illud: Illud iuretur/quod lis sibi iusta videtur. Et habet ⁊ iam iurare: quod si medio tempore perpenderet causam esse iniustam/quod illius patrocinium desereret. Et licet tertia radix sit actio tamẽ non videtur vtilitas discurrere per nomina actionum. Quod quidem disputat spec.de actio.⁊ peti.§.nec est necesse in iudicijs ꝑponere nomen actionis.in.l.i.ff.si mensor fal.mo.dix.⁊ traditur in lege edita.C.de eden.⁊ in.c.dilecti.extra de iudi. Et ideo optima ratione sublate fuerunt formule.hoc p totuꝫ.C.de for.⁊ impe.actio.sublatis. ⁊ electa est media via p manum regiam ⁊ istas formulas:scilicet quod sufficit factum apte ꝑponi p iura preallegata.⁊ ita videntur intelligenda in.l.ij.§.de inde ex his.ff.de origi.iuris. Quamuis dicatur i aliquibus partibus imperij iusticiam fieri manu regia/⁊ hoc in ciuilibus. In criminalibus quoqꝫ videtur sufficere factum apte proponi.l.i.§.nam ⁊ Pampinianus.ff.ad trebell.facit.l. si preses.ff.ad.l.iuliam penul. Expedit tamen ꝙ consideret actor vel accusator in facti ꝑpositione ne incidat in laqueum inscriptionis ⁊ pene talionis/ quam faciliter incurreret si a veritate declinaret.l.pe.C.de accu.l.libellorum. eo.que est canonisata.ij.q.viij.i.c.libelloruꝫ ⁊ quẽadmodũ dictũ ẽ in ciuilibus

ita etiam est in criminalibus. Aduertendum est an ex eodem facto resultet plura remedia et plura crimina. l. qui de crimine. C. de accu. Spe. in titu. de iudi. addit quattuor radices. Prima est vniuersalis negocij. Secunda generalis negocij. tertia est specialis negocij. Quarta cōmunis. Prima radix attingit vniuersalia/ puta petitionem hereditatis/ et petitiones episcopatus/ et similia. Secunda generalis est que generaliter proponitur et per administrationē. de qua in ti. ff. de neg. gestis. de instito exercito. de administra. tuto. Et dicit specu. i. d. §. sequitur. ver. sed que differentia/ quod in vniuersalibus vniuersalis fit petitio/ vniuersalis fit prosecutio/ et vniuersaliter iudicatur. In generalibus vero generalis fit petitio/ sed specialis fit prosecutio/ et specialiter iudicatur. de quo per gl. in. l. i. ff. de eden. et per Inno. et doct. in. c. ij. de libel. obla. In specialibus vero specialis fit petitio/ specialis prosecutio/ et specialiter pronunciatur, habetur in. d. c. ij. et in. l. i. et per totum. C. de sen. que sine cer. quanti. Cōmunis autem pertinet ad iudicia diuisoria. scilicet finium regundorum/ familie herciscunde/ et communi diuidundo: que omnia aduertere debet aduocatus vt bene consulat suo clientulo: et ideo pro instructione et declaratione harum radicum fiunt interrogatoria. de quibus in ti. ff. de inter. act. Et spe. eo. ti. §. i. ponit alias decem interrogationes que fiunt in iudicio. de quibus per eum. et subdit in. d. §. i. ver. sciendum. vnum notato dignū et aureum/ quod si fiet interrogatorium ad declarationem a reo conuento/ vtrum possideat hereditatē vel rem/ quādo agēdum reali: et reus ipse negauerit/ potest actor probare illam negatiuam/ approbare et laudare/ et postea petere se mitti in possessionem rei de qua agitur/ saluo iure cuiuscumque tertij. Nec poterit reus conuētus qui prius negauit, impedire vel contradicere: vt casus est singularis. in. l. qui seruū. §. fi. ff. de inter. acti. Et hanc practicam ponit Ange. in. l. fi. ff. de rei vēdicatione. licet specu. nō referat. et imponitur alia practica/ quod reo negāte actor vincat cū probatione de mendacio. et sic fiat. reus de possessore petitor. auf. contra qui pro prelam. C. de nō nu. pecu. sed illa secunda est difficilior practica. prima aūt est facilior et elegantior. Vltimo circa hanc radicē aduertēdū est/ quod in illis interrogationibus faciēda est duplex practica. Prima: quod sine petitione fiunt interrogatoria. Secunda quē est magis cōis/ quod offeratur petitio siue libellus: et in fine interrogationis subijciantur interrogatoria: ita habet talis practica ferrarien. Joannis. i. ti. de for. interroga. fien. reo cōuen. ac reali primo suo libro etc.

¶ De trunco siue stipite arboris iudiciarie per quem intelligimus libellū siue petitionē

Et per trūcū seu stipitē arboris nostre intelligimus libellū siue petitionem in ciuilibus. in criminalibus vero quia sunt tres modi procedendi. scilicet. per accusationē inquisitionē et denunciationē. habetur in. c. inquisitionis. et in. c. super. de accu. Stipes seu truncus est accusatio vel inquisitio vel denunciatio: et ideo aduertēdū est quod sicut stipes vel truncus regit totam arborem sic libellus seu petitio siue in ciuilibus siue in criminalibus totū processum et iudiciū totū: et ad eum referuntur adeo vt dicit spe. in ti. de libell. concep. circa fin. in prin. quarti libri: quod quasi certa vis iudiciorū consistit in libellis concipiendis. et pauci reperiuntur in hoc plene instructi: imo videtur quod nemo sit qui in his concipiendis/ aliquā vano non subducatur errore: et ideo bene precauendum

Nam ꝙ omnia referantur ad libellum. patet quia primo ad illũ refertur inté
tio agentis. c. i. de libel. obla. ⁊ aut. offeratur. C. de litis contesta. ⁊. iij. q. iij. offe
ratur. Secundo responsio rei respondentis etiam refertur ad libellum. vt in
d. aut. offeratur. ⁊ in. l. rem non nouam. §. patroni. C. de iudi. Item omnia acta
iudicialia ex parte agentis que fiunt ad probandũ ⁊ fortificandũ libellũ. Et
acta rei ẽt referuntur ad libellũ / scilicet ad impugnandã intẽtionẽ ⁊ libellũ ꝑ
litis ꝯtestationẽ: ⁊ ꝑ exceptiones ⁊ conditiones. insti. de exce. in prin. Itẽ ꝯclu
sio in causa ⁊ renunciatio ꝓbationũ. de quibus in. c. cũ dilectus. de fide istru.
respiciunt intentionem. ⁊ libellũ. Itẽ ⁊ ipsa sñia diffinitiua: que debet esse con-
formis libello. c. qualiter ⁊ quando. ij. extra de accu. ⁊. c. licet de symo. l. vt fun
dus. ff. cõ. di. facit. l. in vnum. ff. si cer. peta. ⁊ text. in. l. fi. C. de fideicõ. liber. vbi
dicitur: stultus est iudex qui in alium pronunciat ⁊ in alio ꝙ petitum sit. Et ex
his infertur: ꝙ de substantia iudicij plenarij est libellus solẽnis: ⁊ ita ꝯclusiue
tenet Panor: ⁊ bene. ⁊ in hoc eum sequor in. c. i. de libel. obla. In tantum ꝙ si
partes volunt habere iudiciũ / earum consensu nõ potest libellis remitti: ⁊ ita
tenendũ est. Quod quidem dubitauit specu. in ti. de libel. obla. in. §. vtrũ libel
lus. in summa. In extraordinarijs iudicijs sufficit qualis: qualis petitio. i cle.
dispendiosum. de iudi. ⁊ cle. sepe. de ver. signi. ⁊ probat in constitutione Fride
rici. ad reprimendum multorum facinora. Et ad hos summarios / seu iudicia
summaria reduci possunt casus quos ponit specu. in. §. nunc dicendũ de libel.
conceptione. per quos videbatur velle innuere libellũ non esse de substantia. ⁊
quos effectus habeat libellus seu petitio colligi potest ex infra dicendis. ⁊ po
nit specu. in. §. iam nunc. ¶ Pro cuius vlteriori declaratione queritur que ⁊
quot requirantur ad libellum petitionem. Et pro veriori intelligentia / ⁊ bre-
uiter hosti. in sum de libell. ob. §. quid debeat continere libellus. ver. his. quẽ
sequitur discipulus suus specu. in ti. de libel. concep. §. quid libel. ꝯicit requisi
ta in libello colligi ex his duobus metris. Quis / qd / corã quo / quo iure petat
⁊ a quo: Rite cõpositus quisq̃ libellus habet. Et hec sunt quinq̃ requisita q̃. i. ꝑ
ordinem exponentur. ¶ Primo dicitur in primo metro. qs petat. ⁊ ꝑ ꝯsequẽs
debet cõtinere quis sit actor in libello ꝓtendens sibi aliquid deberi vel fieri / ⁊
principalis ꝑsona requisita in libello. c. forus. extra de ver. signi. §. in omni. l.
si procurator. ff. de procu. habetur in dicta aut. offerat. ⁊ in. l. in tribus. ff. de
iudi. ⁊ in. c. querelã. extra de electis. Et ex hoc dicimus. ꝙ actor dꝫ venire in
structus ad iudiciũ cum libello. vt in. c. i. de libel. obla. ⁊ hꝫ talis titulũ reclama-
tionis. Et circa ꝑsonã actoris ꝯsideranda sunt hec. Habilitas ꝑsone proposi
te: videlicet ne contra eius personam aliqua opponi possint / de quibus in spe.
de acti. §. i. per totum discursum istius. §. Et hoc procedit si aliquis agat noĩe
proprio. Si vero agat nomine alieno: prospicere dꝫ / vtrum habeat legitimã
personam: quia de personis primo querendum est. cap. i. de procura. ⁊. l. si que
ramus. ff. de testa. Nam regulariter alieno nomine quis sine mandato ageꝛ
non potest. l. si pupilli. §. fi. de negocijs gestis. ⁊ ideo oportet fieri fidẽ de man
dato vel de officio seu dignitate ex qua habeatur facultas agendi. cap. i. edo-
ceri. de rescrip. vbi dicitur abbatẽ agere pro monasterio. c. cum deputati. Ex
tra de iudicijs. Predicta regula fallit / nisi loquamur in coniunctis personis
que agunt sine mandato. in capi. nonnulli. extra de rescrip. ⁊. l. sed ⁊ he. ff. de
procu. ⁊ per legitimationes illarum personarum discurrendum est. vt i spe. de

procu.cum ti.sequenti. Quia fatuus est qui accedit ad iudiciũ: agere volẽs nisi prius legitimam personam habeat. Dicitur secundo in metro. Quid sꝫ petatur vel quid pretendatur:quia illud debꝫ exprimi i libello siue sit species/ sine quantitas/siue factum/siue quid aliud quod pretenditur/clare illud specificando ꝛ declarando per diffinitiuas demonstrationes.l.si rem in princ.ff. de rei vendi.l.certum.ff.si cer.peta.l.in actione.in prin.ff.de fur.ꝛ hoc ideo vt clara intentio colligatur agentis. Sed contra opponitur.d.l.j.§.qui autẽ.ff. quorum lega.d.l.que de tota.§.incerto.ff.de rei ven.ꝛ.d.l. in actione.§.de veste.ff.de furtis.ꝛ.d.l.i.§.si quis argentum.ff.depo.ꝛ traditur per doct.ꝛ glo. in.c.ex parte.extra de rescrip.in quibus habetur singulariter procedere libellum in certum ꝛ indeterminatum.ꝛ ad idem facit.l.fi.in princ.C.de anna.excep. Soluitur ſm doct.regula/ꝛ est vera quod clara debet esse intentio libellantis:fallit tamen regula nisi impediatur proponere actor claram actionem ex facto ipsius rei vel ex alia causa iusta.ꝛ ita intelligantur iura contraria. de quibus formaliter ꝛ ple.per Panor.in.c.ij. de libell.obla. fallit etiam dicta regula:quando quis esset creditor in genere.vt pro docto.vbi.supra.

¶ Tertium in libello requisitum est/ꝙ exprimatur corã quo libellus ipse ꝓducitur quoꝫ quemadmoduꝫ ꝓbatio fit ipsi iudici.l. quinquaginta.in fi.ff.de probati.ita etiam libellus offerendus est iudici.ꝛ sic iudicis nomen exprimendum.ꝛ est doctrina speculatoris in ti.p̃ecalle.ver.corãꝫ quo.dicentis.iudices esse nominandos ſm eoꝝ dignitates.Et pro declaratione huius notãduꝫ est ꝙ in offerendo libello triplex est practica. vna ꝙ offeratur libellus reo in iudicio/vel etiam extra iudiciũ/statuta cõgrua die ad deliberãdũ. vt i.d.auf.offeratur. Secũda practica vt offeratur libellus iudici/siue in iudicio siue extra iudicium.nec refert si offeratur die feriata.l. miles.§.sexaginta.ff.ad.l.iuliaꝫ. de adul.ꝛ ibi Bar.licet alibi canoniste: contra.ꝛ hoc verum:ꝗuis peccet exhibens libellũ die feriato in honorẽ dei.l.dies festos.C.de ferijs.c.fi.eo.tit.ꝛ de hoc facit etiã mẽtionẽ Bar.in.l.i.§.nũciatio.ff.de no.op.nũ.ꝛ ibi Jo. de imo. Et iudex libello sibi oblato cum suo p̃cepto annexo transmittit libellum reo:citando ipsum vt respondeat ad certã diẽ Et dicebat Joannes grass.ꝙ ista est naturalis practica q̃ tollit inducias deliberationis:vt est tex.in.c.p̃terea:extra de dila.ꝛ hanc practicã seruat curia romana ſm eũ:ꝛ ẽt vbiꝗ seruatur i Italia.Tertia est practica/ꝙ actor citato reo ad certã/corã iudice die ad hoc statuta exhibet libellum suum in manibus iudicis sedentis pro tribunali: ꝛ dicit se petere prout in eo continetur. ꝛ iudex aliquñ facit legi libellũ/aliqñ nõ:tamẽ laudabile est ꝙ legatur p̃nte ꝛ audiente reo.quo facto iudex decernit copiam parti/assignando sibi ꝯgruã dilationẽ/que de ꝯsuetudine est arbitraria.ꝛ hãc practicã vidi ſuari in germanica corã q̃busdã iudicib⁹ delegatis.vel assignatur dilatio.xx.dierũ/prout est de iure cõmuni vt.d.auf.offerat.ꝛ dicit spe.de. libel.ꝯcep.§.restat circa pri.Et nota ꝙ principaliter libell⁹ offerẽdus ẽ iudici cui⁹ officiũ mercenariũ iplorat.Sc̃dario dat copia parti debite collationata cũ ipso originali manẽte penes iudicẽ vel notariũ apud acta iudicij ne aliqd imutari possit:nec aliqd falsum fabricari:vt aliquãdo dicit spe.factũ fuisse.facit quod habet in.c.qñꝗ cõtra falsam.de proba.ꝛ ex his cum actor libellans debeat copiã libelli tradere iudici: ꝛ per iudicem reo expẽsis agẽtis.vt in.c.i. de probatio.ꝛ melius in.c.i.ꝛ.ij.de libel.obla.Consilium est/vt actor ipse defe

at tres copias libelli. ⁊ ista est practica ad fraudes euitādas. ⁊ bonum ē qđ iudex ad minuēdas expēsas partium/ taxet certum quid soluēdum notarijs ⁊ scribis. ¶ Aliud est requisitum i libello: scilicet quo iure petatur. quod itel ligitur. i. qua causa. quia causa habilis ⁊ sufficiēs est exprimēda i libello/ vt di ctum est in precedēti tractatu de radicibus. ¶ Quintum requisitum in libello scilicet a quo petatur. ⁊ quis sit reus couētus a quo petit/ ⁊ cui offe rat libellus. vt in. d. c. forus. ver. reus. ⁊. cap. nullus. iiij. q. iiij. ⁊ voluit spe. vbi supra. dicēs nō sufficere si actor dicat i libello: Ego Petrus cōqueror de quo dam qui mihi obligatur in. x. quia talis libellus est lacerādus: cuȝ nō declarat quis sit idem. Voluit tamē specu. vbi. s. quod libellus sustineatur/ si ille quidē demonstretur digito: vel aliter/ clare ⁊ in dubitata demonstratione. ar. l. certū. ff. si cer. peta. ⁊ i. l. nominatiȝ. ff. de cōdi. ⁊ demon. ⁊ in. l. iij. ff. de libe. ⁊ posthu. Quod satis videtur dubitabile: quia est necesse: vt colligitur ex precedētibus/ qꝫ scribantur persone apud acta iudicij que nominantur in petitione. Quod non videtur qualiter fieri possit sic procedendo per demonstrationes.

¶ Formam vero libelli in actione reali. ⁊ quare libellus sic formatur vi. i pra ctica noua papiensi. Item formas aliorū libellorum in ciuilibus personalibus vel mixtis actionibus: que actiones distingui possunt in quattuor scilicet vni uersale/ generalem/ specialem/ ⁊ communem: mutatis mutandis: videre possu mus ⁊ colligere ex specula. magistro practice. titu. de iudi. in quarto libro. Et ista pro nūc sufficiant quo ad ciuilia. Quo ad criminalia vero/ in quibus agit de maiori preiudicio: ⁊ ideo in eis cautius est agendum. l. ne causas. C. de ap pel. ⁊ in. c. quiescamus. xlv. di. recurrendum est ad ea que habentur in. l. libel lorum. ff. de accu. ⁊ in. c. quisquis. in. §. libellorum. vi. q. viij. ⁊ requisita i libello criminali ponit glo. in. l. in causis. C. de accu. Et vnum inter alia in actiōe cri minali singularissime considerandū est: Quod si crimen de quo agitur/ sit gra ue: in quo non abeat locum fideiussio: auditur reus ita demum/ si se constituat in carceribus ⁊ non aliter. l. diuus. i. ff. de custo. ⁊ exhibi. reorum. Et idem est in accusatore/ qui se debet inscribere/ ⁊ ad penam talionis/ ⁊ similiter in car ceratur. vt in. d. l. diuus. ⁊ hoc vt ipsum iudiciū criminale pariformiter proce dat. Et habetur forma iscriptis ad penā talionis per gl. i. d. l. in causis. ⁊ aper tius in specu. i ti. de accu. libro. iiij. i materia libellorum. §. j. ver. accusator. vbi sunt hec verba. Ego. N. profiteor me hunc libellū dedisse anno mense: die tali: ⁊ per me prefatum. N. libellum ⁊ accusationē legitime prosecuturum promit to. Profiteor ēt ⁊ ad hoc me specialiter obligo: penas calumnie seu talionis si militudinis supplicij subiturum: si hanc accusationē calumniose istituero: vel si in probatione defecero prescriptiorum. i. d. ca. quisquis. §. iscriptio. iij. q. iiij. Et hec inscriptio habet locum i via ordinaria criminali: ⁊ in extraordinaria: si priuatus se sistat. vt per Bartolum in. l. ab accusatione. §. nunciatores. ff. ad turpil. ⁊ habetur i. c. inquisitionis. extra de accu. ¶ Officiales vero de publico istituti/ qui ex debito officij tenentur denūciare ⁊ notificare maleficia eximūtur ab istis iscriptionibus. i. §. aliquādo. iiij. q. iiij. ¶ De forma aūt de nunciationis fiēde per tales officiales vidēdus est speculator de denūciatio. ⁊ aliquid per Panor. ⁊ Inno. i. c. nouit. de iudi. ¶ De forma inquisitiōis ha betur i specu. de inquisitione. li. iij. vbi eam prosequitur: habetur etiam in. l. ea quidem. C. de accusa. ⁊ in. c. qualiter ⁊ quando. ij. extra de accusa.

De ramis arboris iudiciarie.

In exordio presentis lectionis viri quarto loco ad arborem nostram iudiciariam accedere ramos ad ipsam stipitem: quemadmodum videmus in arboribus naturalibus. Nam rami ponuntur supra et circa stipitem: quia oblato libello quod dicimus stipitem seu truncum: proceditur ad ulteriora per istos ramos. Et quemadmodum in arbore naturali circa stipitem et intra vel infra ramos grossos/ sunt aliqui rami minores seu ramusculi: sic in arbore nostra iudiciaria erunt aliqui rami minores ante litis contestationem / qui sunt circa truncum croceo colore depicti: quos per diminutionem seu diminutiue ramusculos appellamus. vt sicut ante litis contestationem/ citationes q̃ sunt de substantia ordinis iudiciarij. l. de vno quoq;. ff. de re iudi. l. nam ita diuus. ff. de adop. c. i. de causa poss. et propri. et per spec. de citatione. §. sequitur vide re in prin. vbi dicit quod citatio aliquando est facta ore iudicis: et ista est validissima et potissima. l. ij. C. quomodo et quando iudex. Aliquando nuncij. vt in c. cum parati. extra de appel. Aliquando notarij. Aliquando partes quando eis facta est commissio: quia alias ad eos non ptinet. vt habetur in. c. j. extra de re iudi. Aliquando fit citatio litteratorie p litteras iudicis autentico sigillo sigillatas. quibus creditur iuxta. c. post cessionem de probat. et in. l. si publicanus. ff. de publica. de quo in specu. in ti. citatione. §. iam de citatione. Ité sunt ramusculi assignationes ad probandum: que fiunt libello oblato/ forte. sup exceptionibus dilatorijs. Item inter hos ramos sunt exceptiones dilatorie et declinatorie et his similibus. de quibus in. c. quoniam contra falsam. extra de probat. et in. c. exceptionem. et in glo. de exceptio. et habetur in. l. penul. in fi. C. de excep. et ne propter hoc iudicium differatur circumspectus iudex habet sequi consilium pape in. c. pastoralis de excep. Et illud notandum est: quod cum iudex procedit secundum practicam. d. ca. pastoralis. cum dicatur pcedere secundum iuris determinationem a tali processu nõ potest appellari. quia iuris determinatio nulli dicitur iniuriam inferre nec grauamen. l. iniuriarum actio. ff. de re. iuris. et si cessat grauamen/ per consequens cessat et appellatio. et potest reijci in. c. vt debitus. extra de appella. vbi habetur hodie innouatam esse dispositionem capitulo. ad romanam. ij. q. vi. per quam tenebat olim omnis appellatio que non erat manifeste friuola vel calumniosa: quia hodie per dictum capitulum vt debitus. de ap. ad valitudinem appellationis requiritur subsistẽtia grauaminis. ¶ Secundus ramus est grossus in medio stipitis q colore croceo depictus est/ et regit quasi omnes alios ramos: appellatur litis contestatio: quam diffinit et diffinitionem prosequitur. et diffinit hosti. de litis contesta. vt ibi per eum et p Panor. eum referentem. ¶ Tertius ramus est iuramentum calumnie. quod pstatur in omnibus causis etiam in spiritualibus hodie in. c. j. in fi. de iu. calũ. lib. vi. Et dicitur iuramentum calumnie scilicet vitãde. quẽadmodũ dicitur habeat vnusquisq; suam pp fornicationem ea. nerui: in fi. xiij. di. intelligitur enim pp fornicationem non cõmittẽdam/ sed euitandã. Capitula iuramenti calumnie habentur in. c. i. de iuramen. calũ. Penas nolentium iurare vide de calumnia in. l. ij. de iuramen. calũ. C. et in. c. i. et. ij. de iuramen. calũ. li. vj. ¶ Quartus ramus continet assignationes ad probandum. quia lite contestata/ secuto iuramento calumnie/ iudex assignat partibus / et

eis imponit onus probādi id quod eis ad ꝓbādum īcumbit in.c.licet causaȝ. de ꝓbatio.ꝛ voluit specu.de ꝓba.in prin.ꝛ in ti.de teste.§.qualiter.ꝟ.iudex er go.ꝛ ideo habēs regularem ꝓcessum/diligēter aduertat/an sit facta assigna tio ad ꝓbandum ꝓcessum.quia si quis ꝓbaret/nō auctoritate/ꝛ mediāte assi gnatione iudicis/videretur nō habere legittimas ꝓbationes:quem ꝓbationes debent fieri iudici.l.ita.in fi.ff.de ꝓba.

¶ Quintus ramus ꝯtinet positiones/que fiunt ad releuationem ꝓbationū. de quibus in cle.sepe.de ver.sig.l.ij.§.quod obseruari.C.de iura.calum.in.c. penul.de iura.calum.in.c.j.ꝛ.ij.de confessis.li.vj.ꝛ secundūȝ specu.de posi.§. quinto superest.ver.ꝛ nota ꝙ positiones fiunt de corpore libelli.

¶ Sextus ramus cōtinet capitula ꝓbatoria/seu articulos ꝓbatorios ꝛ re probatorios/qui ꝓducuntur in causis/quia lite ꝯtestata ꝛ negatis positioni bus/est venire ad alias ꝓbationes:ꝛ sic fiunt capitula ꝓbatoria.vt ī.c.cū cāȝ que inter archiepiscopum.extra de testi.ꝛ.c.p tuas.de ꝓba.ꝛ.d.c.licet cām.ꝛ est tex.in.c.p̄sentium.§.testes.de test.li.vi.habetur in spec.de teste.§.nūc vidē dum.in prin. ¶ Ad vnum tamen aduertendum est:vt qū quis ꝓducit capitu la ꝓbatoria/ꝓtestetur quicquid ponat in capitulis:non tamē intēdat se astrin gere ad aliquod onus suꝑflue ꝓbationis quia si quis se astrinxisset ad ꝓbāda plura/quorum vnum sufficeret:si in aliquo deficeret succumberet:vt est tex.ꝛ glo.in.d.c.licet causam glo.in ver.se astrinxit. ¶ Septimus ramus cō tinet iuramēta testium.vt in.l.iusiurādi.C.de testi.ī capitu.ī noīe domini.ꝛ in .c.nuꝑ.extra de testi.ꝛ ad vidēduȝ iurare testes suꝑ capitula/citanda est pars: vt habetur ī.c.ij.eo.ti.ꝛ ī.l.si quādo.C.de testi. ¶ Octauus ramus con tinet iterrogatoria partis aduerse ad cautelam suam.que exhibentur p ptē.vt in.d.c.presentium.extra de testi.li.vi.ꝛ istorum iterrogatoriū nō datur copia parti.vt voluit spe.de testi.§.iam de iterrogatorijs.dicēs quod fiūt iterroga toria suꝑ circunstātijs.vt videamus in causis de qbus in.c.cum causam que inter archiepm̄.de testi.in.l.solum.C.de testi.Addo de his vidēdam esse glo. ho.ī.d.§.testes in.ver.iterrogatoria: ¶ Nonus ramus ꝯtinet publicatio nem attestationum secūdū tradita ī.c.ī causis.ꝛ ī.c.fraternitatis.ꝛ.ī.c.vltra tertiam.de testi.ꝛ habetur in spe.de teste.§.satis vtiliter.ī prin.vbi dicit vnum quod cōiter nec tenetur nec seruatur:ꝙ examinatis testibus partes debent re nūciare testium ꝓductionibus.Quod nō videtur cautum nec ꝯueniens.Nā satis renunciatum est p publicationem testium ꝓductioni absqȝ eo quod par tes renunciant.Et publicatio fit dupliciter.Primo p actualem publicationeȝ ꝛ aperturam testimoniorum/ꝛ illorum lectionem.Secundo habetur publica tio p iudicis ordinationem:cuȝ iudex ordiat examinatis testibus:vel lapso ter mino ad ꝓbandum/testes haberi ꝓ publicatis.vt ꝯstituit decretum bal.in du catu.mediolanen.ꝛ ps citanda est ad publicationem cum actualis est fienda publicatio.capi.cum .i.ꝛ.2.extra de re iudi.

¶ Decimus ramus continet assignationem iudicis factam partibus ad op ponendum quicquid volunt in ꝑsonas ꝛ dicta testium.secundum ea que ha bentur in.d.c.presentium.ꝛ in.c.dilecto.extra de testi.in.d.c.presentium.in fi. ꝛ per spe.de testi.in.§.sepe testes.ꝛ ī.§.publicatis.in prin.Qui ramus ꝯtinēs assignationem p̄dictam:intelligendus est ꝓcedere facta publicatione/ꝛ data copia ptibus de ipsis attestationibus. ¶ Undecimus ramus arboris nostre

ptinet instrumentorum productionē ꝛ iurium hincindeque est publicatas at testatiões etiam ante/ produci possunt:ꝛ ēt quādocunqȝ/ vsqȝ ad renunciatio nē productiōis iurium ꝛ pclusionē in causa.vt in.c.cuȝ dilectus.de fide istru. ꝛ no.spec.de instru.edici.§.nunc dicamus.in prin.

¶ Duodecimus ramus qui continet assignationem ad opponēdum contra iura ꝛ instrumenta:decreta tamē prius copia parti/ ꝛ plures forme oppositio nē habentur in.§.istrumētum.in spe.de instru.editi.

¶ Tresdicimus ramus est exhibitio allegationum iuris/ siue exhibitio aduo catorum ad allegandum in causa de iure in presentia iudicis.de quo in spe.ō allegatio.in princi.§.nunc videndum.

¶ Quartusdecimus ramus qui secundum aliquos potest etiam precedenti preponi:ꝛ cōtinet petitionem iuramēti necessarij in supplementum probatio- num/ secundum ea que habētur in.l.admonēdi.ff.de iureiuran.ꝛ in.c.fi.eo.ti. quam materiam similiter prosequitur Bar.ꝛ doc.vtrobiqȝ.ꝛ dicit Bar.i.d.l. admonendi.ꝙ cum iuramentuȝ necessariuȝ sit probatio qn̄ deferenduȝ ē ante contestationem in causa.vt i.d.c.cum dilectus.dicunt moderni papienses ma le seruari in practica:quia plerunqȝ reseruatur vsqȝ ad cautionem ferende sen tētie ꝛ forte ratione.l.vbi.C.de falsarijs.Et aliquādo defertur tale iuramētū ambabus partibus sub conditione ne iudex deferendo vni parti tantum vi- deatur declarare motum animi sui/ ꝛ sic detegere pro quo velit ferre sn̄iam.

¶ Decimusquintus ramus ptinet pclusionē in cā seu renūciationē/ que fit p bationibus:ꝛ fit pclusio per iudicē:renūciatio vero per partes.de quo in.d.c. cum dilectus.ꝛ in spe.de renunci.ꝛ pclusione.i prin. Laudo tn̄/ ꝙ cū iudex cō cludit in causa:vt seruet illā praticam/ qua solent iudicis dicere ꝙ cōcludunt in causa saluo iure reuocādi pclusionē ipsam:qꝛ tūc interlocutoriā sentētiam ipsius pclusiōis facilius reuocabit si sibi videatur/ qꝛ cū regulariter interlocu toriā suā iudex reuocet.l.quod iussit.ff.de re iudi.c.cū cessante.extra de appel. facit qꝛ regulariter quis nō īducit sibi legē a qua recedere non licet.l.si quis.i prin.ff.ō le.ij.ꝛ ibi ple.per Bar.

¶ Sexdecimus ramus est ille qui con tinet requisitionē psilij sapiētis:quādo iudex dubitat quid iudicet/ vel partes petunt psiliū sapiētū:qꝛ tūc recurrit ad psiliū sapiētū.de quo spe.de requisitio ne cōsilij.ꝛ in.c.statutū.§.assessorem.de rescrip.li.vj.ꝛ plerūqȝ orit ptrouersia inter ptes vel cū iudice quis debeat soluere salarium psultoris.ꝛ pōt dici per dictū.§.assessorem/ ꝙ si partes petierint consiliū/ debēt soluere ambe.Si vero altera partim petijt/ illa sola soluet.Si vero iudex petijt/ soluet ipse de suo/ si professus est se esse peritum.si vero non est professus se esse peritum:vel sit pro babile dubium/ compellat partes ad soluendum:ꝛ ita seruatur.Nec ob.quod dici potest iure ciuili nec canonico iudicem debere recipere sportulas.l.ple/ biscito.ff.de offi.presi.ꝛ in aut.vt iudice sine quoquo suffr.§.volumus.colla. ij.vi.in.c.cuȝ ab omni.de vi.ꝛ ho.cle.quia iura ipsa loquuntur in iudicibus sa lariatis vel beneficiatis de publico.secus tamen est in consultoribus ꝛ aduo- catis qui possunt capere salarium/ ꝛ vendere consilium.in.c.statutum.§.asses sorem.ō.allegato.ꝛ est tex.in.c.non licet.xi.q.iij.

¶ De floribus huius arboris iudicia rie:hoc est de probationibus.

IN exordio pollicitus sum post ramos expeditos/flores ipsius arboris/ per quos nobis probatiões denotant.quia quemadmodum flores arboris materialis seu naturalis arboris immediate producunt fructus/⁊ ex ipsis est spes fructuum:ita ex floribus:hoc est probationibus que fiunt in iudicio resultant fructus snia⁊:⁊ ex ipsis floribus sumitur plerunq̃ spes victorie: cum iudices iudicare debẽt secundũ allegata ⁊ probata:vt habetur in ca.iudicantem.xxx.q.v.notatur ⁊.c.j.⁊ in glosa de offi. ordinan.l.illicitas.§.veritas.ff.de offi.presidis.id propterea notandũ est/q᷑ sicut in materiali arbore tempore veris habemus pl'es flores sparsos hincinde:ita ⁊ in hac arbore habemus plures flores.i.probationes.Non multum ordinare magis ad vnum ramum q̃ ad alium:sed hincinde sparsos:ita q᷑ non esset incongruum etiam si circa ramusculos essent flores pleni ⁊ semipleni:seu colorati:perfecte ⁊ nõ perfecte:qa in preparatorijs/sicut ⁊ in decisorijs iudicio⁊ plerũq̃ habẽtur probationes perfecte vel imperfecte:de quibus omnibus infra.Et sic habemus aliquas plenas probatiões.⁊ aliquas semiplenas.aliquas tales quales. aliquas subsidiarias.aliquas presumptiuas.aliquas ex cõiecturis: per quas oẽs infra discurramus:⁊ vt incipiamus a dignioribus prout sunt ipse plene probatiões: dico quod plenarum probationum.xviij.reperio species.

¶Sequunt.xviij.flores siue species plenarũ probationũ.⁊ primo de confessione.

PRimus flos siue prima species plene probationis est p partis ɔfessionẽ: ⁊ ista cõfessio est duplex. Prima est iudicialis:scilicet facta in iudicio pte presente vel iudice vice ⁊ nomine partis acceptãte:vel ẽt notario. que sunt publice persone ⁊ possunt alteri acquirere.vt notatur in.l.i.§. ius publicuz.ff.de iusti.⁊ iure.l.si ob cãm.ff.de euicti.⁊ habetur in.c.q̃q̃.de vsu. li.vi ⁊ ho. glo. in.c.quoniã cõtra falsam.de proba.⁊ in.l.nõ quasi.ff.rez pupil.sal.fo.Et tales cõfessio nõ solũ hz vim plene probationis:imo etiã iudicati in snia.l.certũ.in prin.⁊ in fi.ff.de confess.⁊ habetur in.l.i.C.eo.⁊ in.c.fi.eo.ti. Et ideo quando habetur talis confessio/non est necesse ferre sententiam in cõfessum/sed fit ei preceptum de soluendo: ac si iudicialiter condemnatus esset.l.si debitori.ff.de iudi.⁊ notatur in.l.debitoribus.ff.de re iudi. ¶Utrum autem quando reus respondeo ad positiones confitetur: illa confessio habeat vim iudicati.Et alii quibus videtur quod non.quia positiones fiunt ad probandum vt.s.dictum est in quinto ramo:⁊ adducta ad vnum effectum non debent diuersa vel contraria operari.l.ij.in fi.C.de iura calum. Sed in contrarium videtur dicendũ: quia ve⁊ est dicere hanc esse cõfessionẽ iudiciariam. Et vnũ singulariter i materia positionum notabilis:quia licet simpliciter qs nõ dicatur cõfiteri id qđ proponit in capitulis probatorijs. Iuxta notata per Panor.in.ca.examinata de iudi.in.ij.nota.tamen Joannes andre.in nouel. originaliter dicit in.c.cuz in positionibus.de iurein.li.vi. quod deductum in positionibus censetur per partem confessatum. ¶Secunda confessio est que fit extra iudicium parte presente:⁊ illa solũ probat:nõ autem disponit . vt in.l.certum.§.si qs.ff. de confess.⁊ ẽ tex.n.l.publia.in fi.ff.depo.Si vero fiat parte absente/semiplene pbat:quia certum est talem confessionẽ nõ plene probare: vt dicetur infra. Nec ob predictis.l.ij.ff.de confess.⁊.l.fin.eo.titu.l.error.C.de iur.⁊ fac.igno.

quia predicta iura loquuntur in erronea cõfessione/que nondum negocio finito potest reuocari vt in dictis iuribus. et predicta procedũt in ciuilibus. In criminalibus vero confessio probat/non tamen disponit.l. si cõfessus.ff.de custo. et exhi.reorum.facit.l.i.§.i.ff.de his qui no.infa. Quinimmo maxime ẽ aduertẽdum in criminalibus:ne timore tormentorum/vel alia causa/puta desperationis salutis quis falsum confiteatur.facit.l.i.§.si quis vltra.ff. de questi. et eo casu quo quis confitetur taliter causa desperationis vel tormentorum/quicunque potest se opponere et appellare:quia volentem mori lex nõ exaudit.l.nõ tantum.ff.de appel.glo.notabilis in.l.i.C.de confess. Solet tamen notari casus pro singulari: pro quo confessio in criminalibus non tantum probat: sed etiam disponit in.c.quam sit graue.extra de excessi.prela.

De multiplici iuramento.

Secundus flos et sic secũda probatio dicit̃ esse iuramẽtum: quod ẽ triplex: voluntarium/iudiciale/ et necessarium.l.actori. et .l.generaliter.C.de iurein. et in Rubrica.ff.eo.ti.cõuẽtionale siue voluntariũ hz vim plene probatiõis: nõ autem disponit.de hoc habet̃ et notat̃ in.l.iij. et .l. nõ erit.§.d. et .l. iusiurandum.quod ex cõuentione.ff.de iureiu. Iuramẽtuz vero necessarium nec bene probat nec disponit.vt notatur in capi.fi.extra de iureiuran. et .l.admonendi.ff.eo.l.in bone fidei.C.eo. An autem et qñ iuramẽtuz necessariũ plene probet/dicetur infra/cum examinabuntur semiplene probatiões. hec in ciuilibus procedunt.in criminalibus vero quãdoque in ipsis requirunt̃ probationes luce meridiana clariores.l.fi.C.de probationibus. vtrum deferantur ista iuramenta necessaria/que alias dicunt̃ iuramẽta in supplementũ probationis/ est difficultas ardua.d.q.i.l.d. quocũque.ff.de iureiu. et ibi p Ang. et Bar. et moderniores.

De notorietate siue euidentia facti.

Tertius flos est et tertia plena probatio Notorietas siue euidentia facti: que plene probat tam in criminalibus quam in ciuilibus.capi.euidẽtia.extra de accusa lege ea quidem C.eodem. et Capitulo ad nostram.iij.extra de iureiu. et .ij.q.i.de manifesta. et dicit spec.in ti.de probati.§.videndũ restat.ver.iiij.per euidentiã. Et est triplex euidentia/iuris/facti/ et probationis.vt ibi per eun. et per specu.de no.cri.§.iam de notorio. et est tex.notandus.in.§.sciẽdũ.ij.q.iij.que notabiliter distinguit in hac materia:vtrũ sit notoriũ iudici/an aliis: et vtrũ sit notoriũ facti pmanẽtis aut trãseuntis.de quo ibi. et notãdus est tex.in.c.fi.de coha.cleri. et mulie.vbi habetur de isto notorio.que nulla põt tergiuersatione celari.de quo ẽt in.l.ciues.C.de appel. et ibi p glo.Bar. et bal.ibi. et etiã ex glosa habetur differentia inter manifestum et notorium.

De probatione violenta.

Quartus flos cõtinet quartam speciem plena probationis:que dicitur probatio violenta/seu violenta presumptio/quando scilicet ius presumit/ et super presumpto disponit.vt in.c.antepenul.extra de spon.c.de illis in fine.c.per tuas.extra de condi.appo. et ista dicit̃ probatio probata/contra quam nõ admittitur probatio in contrarium/nisi per partis cõfessionẽ in his q̃ dependent a potestate partium. in.c.i. cum materia.de confess.li.vi.in aut.sed iam necesse.C.de dona.ante nup.

¶ De oculari inspectione.

Quintus aūt flos continet quintam speciē plenē pbationis: que habet inspectione oculoꝝ re subiecta oculis: oculis inquā quādoqꝫ iudicis ꝗ qa iudicāte. extra de pscrip. l. minor. xxv. annis ex aspectu. ff. de mi. noꝝ. aliqñ re subiecta oculis expertoꝝ. c. propositū. de pbatiōib'. c. fi. ⁊ c. fraternitatis. de fri. ⁊ male. ⁊ hec probatio tñ aliquādo reprobat/ lꝫ sit plena. l. c. nec aliqua. xxvij. questio. i. ⁊ in. c. causam matrimonij. de probatio.

¶ De assertione peritorum in arte.

Sextus flos ⁊ sic sexta plena probatio est assertio expertoꝝ in arte/ cū eis credatur in pertinente ad artē suā: vt assertio medicorū sup vulnere vel immunitate. c. ad aures. de etate ⁊ quali. l. septimo mēse. ff. de statu. bo. l. antiq. ff. si pars hereditatis petat. ⁊ habetur in. l. sed ⁊ si restituat. §. fi. ff. de iudi. ⁊ l. si pater. ff. de soluti. in. l. cum ad presens. ⁊ respiciēdum. ⁊ l. itaqꝫ. ff. si cer. peta. ⁊ tex. in. l. j. C. de offi. mag. off. l. hac edictali. §. his oībus. C. de secū. nup. ⁊ notat spe. de proba. §. videndum restat. ver. hoc quoqꝫ notandum.

¶ De denunciatione publicarū personarum.

Septimus flos continet probationem plenam que habetur per denūciationem ⁊ publicationē publicarum psonaꝝ ⁊ publicorum officialium in pertinentibus ad officium suum. vt in nuncijs publicis: quibus creditur de citatiōe. itaqꝫ illius solius assertio plene probat citationē. vt in. c. cuꝫ parati. de appel. ⁊ c. papa. de testi. cogen. ⁊ habet in. c. prudentia. de offi. delega. ⁊ notat spe. de citatione. §. sequitur videre. ṽ. sed nunqꝫ creditur. Licet hoc visum fuerit durum hostieñ. in. d. c. cum parati. q dicit ibi durū sibi videri / ꝙ vni nūcio forte vili persone credatur / si dicat se citasse epm: cum episcopus negat. ⁊ est singulare: ꝙ sine iuramento ei creditur: quia sufficit primum iuramentum, et creditur sibi soli. vt in iuribus preallegatis.

¶ De communi opinione totius populi ⁊ puincie.

Octauus flos continet aliam speciē plene probationis: que est cōmunis opinio totius populi ⁊ prouincie pro aliquo. ⁊ habetur pro indubitato apud omnes. vt Fridericum ducem austrie esse imperatorem. ⁊ Carolum magnum fuisse imperatorem. vel Christum fuisse crucifixum sub Pontio Pylato vt loquitur Inno. in. c. fi. extra de iura. calū. ponit idem Inno. originaliter in c. veniens. ĵ. de ver. signi. li. vi. Ponit Angel. in. at ꝙ natura. §. cuꝫ me absente. ff. de nego. gestis. idem Angel. l. proprietatis. C. de probati. habens pro absurdo / quod si mihi incumbit onus probandi istam domuꝫ fuisse Joannis vel petri / ꝙ exigatur a me alia probatio quam communis fama et opinio. istud idem voluit Bald. in aut. actiones. C. de sacrosanc. eccle. ⁊ in. l. cōuentionem. C. de epis. ⁊ cleri. vbi refert reuerendissimum dominum fabr. nsem idē tenuisse ⁊ habuisse pro absurdo / ꝙ rerum ita antiquarum/ que excedunt memoriaꝫ hominum/ exiguntur maiores probationes ⁊ instrumenta. ⁊ illud singulariter notatur licet extrauagans/ ꝙ res dicitur excedere memoriā hominis quādo excedit quinquagesimum vel quadragesimum annum. Ita voluit Inno. in d. c. veniens. ⁊ dicit Angel. in. c. veniens. de testi. Nam cōmunis opinio de aliquo non debet esse dubia/ cum dubitandum non sit de eo. qđ omnes homines

habent pro certo. ita dicebat dñs Joannes grasf. arg. in. l. in summa. §. idez labeo cum queritur. ff. de aqua plu. ar. ꝛ notat specu. de probatio. §. si. hec etiã no. Idem etiam tenz Jo. an. ꝛ nisi fallar ibi refert etiam hostien. in. c. cũ cãm. extra de probati. ꝛ differt ista communis opinio a notorio. vt dicit spe. de no. cri. §. sequitur. ꝑ. item etiam aliud.

¶ De iudicijs

Nonus flos continet aliam speciem plene probationis que habetur per iudicia/ hoc est arte indubitata/ que faciunt plenam probationem quãdoq;. in. c. ex communicauimus. de here. ꝛ habetur in. §. sciant. ij. q. viij. ꝛ in. l. indicia. C. de rei vendica.

¶ De instrumentis publicis.

Decimus flos indicat plenã ꝓbationem: que habetur per instrumẽta publica/ que regulariter faciunt plenã ꝓbationẽ in oĩbus causis. l. cũ res. ꝛ. l. cũ precibus. C. de probati. ꝛ intelligunt instrumenta publica/ si habeãt auctoritatẽ publicam cũm solemnitatibus requisitis. l. generali. ꝛ in gl. bona. C. de tab. li. x. c. i. ꝛ. ij. de fi. instru. ꝛ plene ponit spec. de instr. edi. § breuiter cõmemorãmus ꝛ ex hoc potest inferri ad illã dubitationẽ protocollensiũ in breuiaturis vel originalibus notarioꝝ/ q sunt mortui: in qbus plerunq; illa solẽnia desunt. de his tamen dicendũ est/ vt habetur in. c. cum tabellio. de fide instru.

¶ De litteris autentico sigillo sigillatis.

Per florẽ vndecimũ habemus aliã spẽm plene ꝓbationis/ q̃ habet̃ p litteras autẽtico sigillo sigillatas. vt i. c. cure. c. debebũt. xi. q. iij. i. l. si publica hus. i prin. ff. de publ. ꝛ i. c. post cessionẽ. extra de ꝓbati. Et dr sigillũ autẽticũ ex auctoritate eius cui᷒ ẽ sigillũ. si adsint reqsita: vt i sigillo apostolico ꝛ imperiali. c. iter dilectos. de fide instru. i. c. cũ dilecto. de cfir. vti. vel inuti. c. significauit. de appel. c. statuimus. xix. q. iij. c. tertio loco. de probati. ꝛ siqs velit cognoscere an falsate sint littere pape per amotionẽ cordulaꝝ canapi vel serici/ concurrat ad Hostien. in sum. de rescrip. vbi inter alia vltra centuz q̃ possunt opponi rescripto/ ponitur opponi posse/ quod non sit sanum circa sigillum vt huiusmodi. Et ad propositum nfm videndus est spec. de probati. §. videndus restat. versiculo decimo. per litteras. ꝛ ver. ꝛ generaliter. vbi dicit notabiliter credi lrĩs cuiuscunq; de his que pertinent ad officium suum. sed maxime debemus aduertere litteras ꝛ sigilla potissimuz apostolica ꝛ imperialia p ea que habentur in. c. licet. extra de cri. falsi. ꝛ aliqd in. c. ad audientiam. i. de rescrip. Sed contra predicta opponitur de. §. si nõ aliqd tale in aut. de fide instrumẽ. coll. vi. vbi habetur quod viua vox est excellentior probatio/ ꝛ prefertur voci mortue/ sed viue voci episcopi/ cum non sit plus quã vnus/ non creditur quo ad plenam probationem in. c. cum a nobis. de testi. ergo videtur ꝙ nõ debeat illius littere credi/ ꝛ sic voci mortue. Solutio. dicit Hostiẽ. in sum. de probatio. in fi. in ver. sed cum opponitur. ꝙ viua vox. quod facit solẽnitas adiecta. in litteris/ ꝙ eo scribente credatur quo ad plena probationẽ: sicut in tabellione/ cum examinatur in testem/ nõ creditur nisi sicut soli: ꝛ tamẽ plus sibi credit/ si fecit instrumentum solẽnẽ/ vt ibi faciat plenam fidem.

¶ De libris antiquis: ꝛ sculpturis in lapidibus.

DUodecimus flos continet duodecimam ſpeciem plene probationis. ⁊ eſt illa que p libros antiquos ⁊ etiã per ſculpturas factas in lapidib⁹ ⁊ muris ⁊ in tabulis que plerũqʒ faciunt plenã ꝓbationeʒ / maxime in dirimendis diſcontrouerſijs. de limitibus. in. c. cũ cãn. extra de ꝓbati. habetur p Inno. in Rubrica. de ↄſecra. eccle. vel altaris. ⁊ per Panor. ibidẽ. c. l. ⁊ l. c. ꝓpoſuiſti. e. ti. ⁊ p eandem Panor. in. c. q̃ſto. de iureiu. vbi adducit Luce. xx. ⁊ Matth. xxij. Cuius eſt hec imago. ⁊ ibi p eum facit. c. ſane. eo. ti. xxiij. q. ij. ⁊ ibi gl. in. c. pue nit. xxi. q. i. ⁊ tex. in. l. i. ⁊ per to. ⁊ ibi Bar. ff. de albo ſcri. fa. que habentur in. l. penul. ff. de proba. in. c. audientiã de pſcrip. ⁊ in auf. ad hoc. C. de fi. inſtru.

¶ De archiuo publico.

PRobationem plenam tredecimam habemus per tredecim florem. ⁊ eſt illa que fit ex archiuo publico / quod facit plenam probatiõem in. d. c. ad audientiam. ⁊ eſt caſus in. c. i. de probatio. ⁊ hoc dũmodo appareat illud extractum de publico archiuo per officialem archiui vel ex mandato.

¶ De teſtibus.

PLena probatio decimaquarta habetur per teſtes rite ⁊ recte examinatos: ⁊ regulariter dico teſtes omni exceptione maiores / faciunt plenam probationem. c. licet vniuerſis. c. nouit. de iudi. c. cum a nobis. de teſti. ⁊. l. vbi numerus. eo. ti. Sunt tamen aliqui caſus in quibus requiruntur plures duobus, de quibus in ſpe. de teſti. §. reſtat. circa principium.

¶ De actis iudiciarijs

PRobatio decimaquita plena habetur per acta iudiciaria ſcripta. c. quoniam cauſam. c. fi. de probati. ⁊ in. l. geſta. C. de re iudi. ⁊ talia plenaʒ fidem faciunt in ciuilibus ⁊ in criminalibus.

¶ De aſſertione principis: de geſtis coram eo.

SEdecimus flos deſignat aliam ſpeciem plene probationis / videlicet ſimplicem principis aſſertionem de geſtis coram eo: cuʒ preſentia principis obtinet vices plurium teſtium. l. omnium. C. de teſti.

¶ De aſſertione cardinalis.

DEcimaſeptima plena probatio habetur per decimum ſeptimum florem repreſentantem aſſertionem cardinalis alicuius: cui propter eius auctoritatem reditur / ſi aſſerit ſe eſſe legatuʒ ſedis apoſtolice. nec exigitur aliud q̃ eius ſimplex verbum; vt ei plene de legatione credatur. xcvij. di. c. nobiliſſim⁹. quamuis alias non credatur alicui de poteſtate ordinaria vel delegata: Niſi per litteras doceat. l. prima. C. de mãn. princi. ⁊ habetur in capitu. cũ iuriſperitus de offici. deleg. in capitu. ad probandum. de re iudi.

¶ Ultimus flos plenus ⁊ coloratus nobis affert plenam probationem cõſuetudinariam alicuius patrie / vel publicam reputationem vel tolerantiam. in capi. nihil. cum his ⁊ que ibi leguntur. de elec. in. l. barbarius philippus. ff. de offi. preſi. in. c. cum dilectus. de fide inſtru. Dicebat tamẽ dominus Johannes de graſſ / ꝙ plenas probationes habemus vnã ex illo cu. ro. vt videlicet quã creditur magno ſeu ſummo penitentiario / ſi dicat aliquid de reſeruatis ſolo Roma. ponti. ſibi eſſe commiſſum: vt in ea abſoluat / ⁊ diſpenſet viue vocis o

raculo/per summum pontificem id mihi commissum est. de cuius veritate licet satis ei credatur: me tamen remitto ad aulicos curiales: et addo quod tenet in iure. argu. a stilo curie: ut probatur in. c. ex litteris. de consti. dum textus dicit. cum tam iuris canonici quam nostri moris existat: et ita in Panor. colligitur ar. a stilo curie posse allegari ad decisiones causarum. vide ibi per eum. et ad idem potest induci tex. in. c. ex parte. extra de rescrip.

¶ Sequuntur decem et octo species probationum semiplenarum.

Successiue videndum restat de floribus non ita plenis / seu viridi colo-ris: et in minoribus / per quos habemus semiplenas probationes / seu sub-stantias: quarum species ni fallar sunt etiam. xviij. quas infra prosequor.

¶ Prima que habetur per primum ex illis minoribus si pallidioribus floribus est illa semiplena probatio / que habetur per unum testem omni exceptione maiorem / deponentem sup re de qua agitur et rite et recte examinatum. ut habet in tex. c. ex insinuatione. et etiam in. c. in nostra. de procura. et facit gl. in. l. theodosius. ff. de do. prelega. quia si duo testes regulariter faciunt plenam probationem. ut. s. dictum est in. x. flore plene. igitur unus faciet semiplenam probationem. et facit. l. i. in fi. ff. quead. testa. ape. licet videantur in contrarium lex ante penul. ff. de questi. cui non satisfacit responsio glo. in. d. l. theodosius. et ideo respondetur aliter secundum doct. quod illud operatur in conditione persone / et non cause. sed iterum opponitur pro pleniori intelligentia / quod nec semiplenam nec plenam facit unus testis / quia vox unius vox nullius. l. ubi numerus. ff. de testi. Solutio. hoc verum quo ad plenam probationem / non quo ad semiplenam: secundum omnes. Item contra opponitur de. d. l. theodosius. ubi unus solus plene probat. Solutio. ut dicit Bar. ibi est speciale quod inducitur ex dispositione testatoris. alios casus vide per spe. de testi. §. restat. v. licet autem consequentibus. Modo iuxta predicta queritur / an unus testis faciat talem semiplenam probationem ut semper deferendum sit iuramentum necessarium seu suppletorium. iuxta legem admonendi. ff. de iureiur. et. l. in bone fidei. C. eo. et habetur in. c. v. eo. in quo pro nunc videtur ponenda conclusio quod si videtur talis causa / in quo duo non faciunt plenam / unus faciat semiplenam. si vero duo non faciant plenam: ut in testa. et in codicillis. tunc unus non facit semiplenam de hoc tamen latius dicendum est: ut communiter per omnes in. d. l. admonendi. et in. d. c. fi.

¶ De comparatione litterarum.

Secunda semiplena probatio habetur per comparationem litterarum secundum ea que habentur in. l. comparationes. et aut. ibi posita. C. de fide instru. et in aut. eo. ti. §. si quis vult caute deponere. col. vj.

¶ De scriptura domestica.

Tertius flos minor denotat probationem semiplenam que secundum aliquos habetur per scripturam domesticam seu priuatam in. l. instrumenta domestica. C. de probati. quod videtur intelligendum contra scribentem. l. publia. in fi. ff. depositi. et. c. saluberrimum. i. q. vij. et est tex. in aut. contra qui propriam. C. de non nu. pecu. et hoc dummodo sit expressa causa / et non sit indiscreta. ut in c. si cautio. extra de fi. instru. proscribente regulariter nullam fidem facit. l. ra-

tiones.⁊.l.exemplo.C.de proba. ⁊ secundum predicta videtur dubitari posse de validitate quorundam statutorum italie ⁊ aliarum prouinciarum disponẽtium/ q̄ scripture priuate probate psone ⁊ bone fame/ ⁊ maxime si sit de collegio mercatorum/ vt est statutũ papie/ credatur vsq̄ ad summã.v.florenorum renensium: quia videntur talia statuta irreuocabiliter ⁊ parare seu apperire viam fraudibus dicta.l.exẽplo.vbi dicitur esse ad exemplũ perniciosũ q̄ q̄s faciat scripturam ꝑ se probantem etiã semiplene/ q̄ tamen semiplene ꝓbauerit taliter petat sibi deferri iuramentum necessarium.⁊ sic in ea re ꝓpria bene probauit qd̄ non est permissum/ nisi in casus legis fi.C. de fideicom.⁊ ad predicta facit lex oĩbus.C.de testi.⁊.l.nullus.ff.eo.nam statuta sicut alie.⁊ cõsuetudines debent esse rationabilia ⁊ non aperire viam fraudibus. Inno.cõtra statuta potest opponi exceptio doli.l.i.in fi.ff. de doli excep.l. ambitiosa.ff.de decre.ab or.facien.facit.c.cum omnes.⁊.c.que ab ecclesiarum.de consue. Sꝫ sustinere talia statuta possumus: vt notat specu. de probatio.§. videndum restat.ver.quid si dicitur.quod cum pacto fieri possit/ q̄ credatur vni partium: videtur hoc posse induci per statutum: arg.l.quod dictum.ff.de pactis.⁊ habetur per glo.rubrice.C.de decre.decuri.li.x.⁊.l.non impossibile.ff. de re iudi.sꝫ potest fieri pactum/ quod credatur vni partium.vt per Bart.Bald. Angel.⁊ Inno.in.l.fi.ff.de preto.stipula.ergo poterunt etiam induci hec statuta.quod tamen intelligo cum modificatione/ que sit arbitraria iudici: scilicet pactum ipsum procedere per notata in ca.veniens.in.c.quinta vallis.de iureiuran. ⁊ notata in.l.si quando.C.vnde vi.⁊ id cap.fi.extra quod vi vel metus causa.⁊ pro validitate dictorum statutorum ⁊ predictorum veritate facit optimꝰ tex. in.c.tuis.de testi.vbi licet iuramentum testis sit de substantia/ ⁊ sine iuramento non valeat eius depositio.ca.nuper.de testi. tamen partium ꝯuentione creditur testi.sine iuramento.de hac materia an ⁊ quãdo priuata scriptura probet/ vi.ple.per Bar.⁊ alios.in.l.admonendi.ff. de iureiu.⁊ per spec.i ti.de instru.edi.§.restat.ver.priuatam.vbi distinguit.⁊ ẽt in ver.regulariter.

¶ De fuga.

Quarta semiplena probatio ſm aliquos ẽ fuga.in aut.de collati.§.sup hoc.⁊.§.si quis.aut.in.c.nullus.de presump.⁊.c.decernimꝰ.iij.q.viij. in quibus iuribus fortius videtur fugam facere plenã probationem/ sicut simile.in.l.si libertorum.ff.de bo.liber.⁊.l.i.C.vt omnis obe.iudi. Nisi dicamus q̄ specialitas in illis arguat/ in alijs secus esset/ sic q̄ in alijs fuga faciat semiplenam probationem.ad quod facit ad materiam legis/ ait pretor.§.si debitorem.ff.de his que in frau.credi.sed si esset fuga cum effractione carceris ⁊ conspiratione facta: illa arguit de litum ⁊ crimen capitale.l.i.in princ.ff. de effrac.Et ex his potest inferri secundum aliquos/ an fuga sit sufficiens ad torturam: ⁊ dicebat Joan.de grassis.esse cogitandum/ addo quod in hoc articulo potest forte haberi resolutio ex his que dicit Bar.in.l.quis sit fugitiuꝰ. ff.de edi.edic.vbi inter fugientes distinguit: ali quis fugit quando familia iudicis eum insequitur: ⁊ talis fuga non grauatur suscipione delicti/ cuꝫ merito vnusquisq̄ fugiet hmõi satellites/ ⁊ carceres.Et aliqs fugit statim cõmisso delicto absq̄ aliqua insecutiõe: ⁊ ista videt̄ culpabilis fuga: vbi plane ⁊ clare ꝑ eũ.

¶ De quinta specie semiplene probationis.

q Uita semipléa ꝓbatio é illa/ si quis í magistratu existés í ciuitate dicat se metu fuisse cópulsum: qa semiplena ꝓbatio é in ꝯtrariū. vt í. l. fi. ff. ꝙ me. causa. ꝛ ponit spe. de proba. §. videndū restat. cir. fi.

De fama.

Certa est per famma/ adeo ꝙ cū vno teste erit pléa ꝓbatio. vt in. c. sicut. de probati. ꝛ habetur in. l. de bone fidei. C. de re. credi. ꝛ í. d. l. admoné/ di. per doct. ꝛ í spe. de no. cri. §. j. v̄. in fama aūt: Uidéda sunt circa hec ea que ponit Bal. í aut. quas actiões. C. de sacrosan. eccle. cū allegat. l. si mater. C. ne de ita. defunc. ꝛ vidédus é tex. ibi. ꝛ. c. qꝛ verisimile. extra de pscripti. nec ob. ꝙ dictum est in quinto flore plenarū3. quia ibi locuti sumus de fama que excedit memoriā. xl. annorū. hec aūt de ea que est ínfra illas metas. circa quā differentiā videndus est Inno. i. c. veterés. de ver. sig. li. vi. ꝛ hec vidétur procedere in ciuilibus. in criminalibus aūt fama habetur loco accusatoris: ꝛ est potens ad formandā inquisitioné: nō aūt videt operari semiplenā probationé/ ꝑ no. c. in quisitionis. ꝛ in. c. qualiter. ꝛ qū. ij. de accu. cum in criminalibus requirant probationes clariss'me. l. fi. de proba.

De suspicione plurium.

s Eptima semipléa ꝓbatio é suspicio q̄ ex pluribus vꝫit in méte iudicis. vt habetur i. c. i. quod me. cau. ꝛ i. c. nomé. ij. q. j. ꝛ í hoc plurimū vsat arbitriū iudicis. vt sentit spec. de probati. §. i. v̄. ꝛ nota. tn̄ dicit nullam probationem esse faciédam discretiū sed deliberate.

De confessione facta absente parte.

a Lia semipléa ꝓbatio q̄ habet ꝑ octauū flosculū est ꝯfessio ſm quosdā facta absente pte/ facit lex certū. §. si qs absente. ꝛ ibi no. ff. de ꝯfess. ꝛ facit rō: qꝛ incógruū est/ vt qd̄ qs dilucida voce ꝓtestatus é/ illud audeat abnegare. extra. l. generalr. C. de nō nu. pecu. ꝛ. c. ꝑ tuas. de probati. ꝛ facit. l. fi. ff. eo. nec ob. l. i. C. de fal. can. adiec. legis. vbi vr̄ probare ꝙ faciat plenā probationé: quia tertus ille loquit in vltima voluntate/ in qua nō reqritur partis presentia. l. cū pater. §. fundo. ff. de lega. ij.

De testimonio de credulitate vel auditu.

Nona semiplena probatio secūdū quosdā est depositio testiū de credulitate vel auditu/ cū certū sit ꝛ tales depositiones regulariter non valere ad plenā probationé. c. cū causam. ꝛ. c. cū3 litteris. extra de test. l3 fallat hec regula singulariter in casibus notatis í. l. ij. §. idem labeo. an. ff. de aqua pluri. arcen. vbi sunt casus in qbus necdum valet dictū testis de auditu: sed de audi tu auribus. de hac tñ specie semiplene ꝓbationis multū vr̄ dubitandū: quia si agatur de ꝓbatione plena siue semiplena/ oportet quod probatio sit ꝯcludés. l. non hec. C. vn. legit. c. in presentia. de probati. ꝛ habetur in. l. testium. C. de te sti. v̄. solum. Sed probatio de credulitate vel auditu alieno nō cócludit in ca sibus aliquibus. in. c. series. in. c. quotiens. ꝛ in. c. licet ex quadam. de testi. ergo in cótrariū erit in alijs. de ista materia testium deponentiū de auditu. vide. l. si aliter. de probati. ꝛ i. c. quod per nouale. extra de ver. sig. vn̄ quicquid aliqui dixerint/ vr̄ fienda regula in contrarium. immo testes de auditu vel credulitate non probant etiam semiplene.

De iuramento necessario siue suppletorio.

Iuramētū necessariū/quod defert in supplemētū probatiōis/ dr decima spēs semiplene ꝓbatiōis/quod patet q2 si habeat vnus testis.⁊ nō sit d casibus exceptis/in qbus nō habet locū iuramētū suppletoriū.de qbus p.l.⁊ mar.p modernos ibi in.l.admonēdi.ff.de iure iu.supplet tale iuramentum ad plenā probationē.vt est tex.notabilis in.c.sacfm de confue.re.teu.in vsi.feu.⁊ habetur extra in.c.ex insinuatiōe de ꝑcu.cū iuribus.ō.alle. Circa has semiplenas probatiōes no.spe.ti.de offi.iudi.§.postmodū.v̄.sexto querēdū est.volūt φ vbicūqꝫ summarie procedit, semiplena probatio habeat pro plena.vt ibi p eum.quod satis videtur falsum per tex.in cle.sepe.de ver.sig.ſꝫ spe.excusat di cit Jn.gral' quia dicit eum nō vidisse.d.cle.sepe.

De libris mercatorum.

Vndecima semiplena probatio habetur per libros rationum/argētariorum/mercatorium/⁊ similium personarum:de quibus in.l.quedā.§.numerarios.ff.de eden.

De instrumēto debiti reperto incassato vel inciso.

Duodecima semiplēa probatio habet per instrumētū debiti reptū icassatū vel incisū/siue penes debitores/siue penes creditores.vt.i.l.i.§.similio.ver.sed ne furandi.C.de lati.liber.toll.Plus dr p aliquos/φ ēt si reperit itegrū penes debitorē/ē semiplena ꝓbatio liberationis ⁊ solutionis per dictū.§.similio.⁊ p.l.j.C.de donat.⁊.l.dissolute.C.de pdi.sine cā.de qbus ⁊ eorū veritate ac plenissima determinatōe vi.Alex.de Jmo.i.l.labeo.ff.de pactis.vbi videt dicere imola:φ imo tunc sit plena ꝓbata solutio seu liberatio.p tex.in.l.cyrographū.⁊ in gl.ff.de ꝓbatio.⁊ sentit spec.de p̄sum.§.species.ver. violenta aūt.⁊ ita videt cōmunis opinio.nec ob.ver.sed ne furandi.qa loquit in personis domesticis.de qbus erat suspicio:ne instrumentū subtraxissent:vt habetur in.d.l.labeo.per Bar.Ang.⁊ Alex.de Jmo.

De presumptione.

Tredecima semiplena ꝓbatio ē presumptio:ita sentit Hostien.i sum.de presump.i pri.vbi dicit/expedito tractatu de vera p̄sump.deniam⁹ nūc ad tractatū de quasi probatione seu semiplena/probatione.⁊ idē fuit de intētione sui discipuli.spe.de iudi.dele.§.j.ver.φ si actor.nec ob.dicto i precedēti flore supra proxime/vbi dixi trāseundo/φ presumptio facit plenā ꝓbationē. hoc ē presumptio que isurgit ex eo φ instrumētū debiti reperitur apud debitorem.rndet Hostien.vbi supra.§.iij.⁊ spe.de p̄sump.§.ij.φ hēmus quattuor p̄sumptiōes/temerariam/verisimilē/violentam/⁊ necessariam. Temeraria tendit ad malū ⁊ improbatur in.c.si.de iureiu.⁊.c.fi.de presum.in quibus dr φ debemus bene presumere ⁊ non male/⁊ sic temerarie reprobatur.⁊ facit gl.in c.in scripturis.xcvj.di.⁊.c.ab sit.xi.q.iij.in gl.que dicit clericū amplectantem mulierē debere presumi eū facere hoc causa bndicēdi vel ad penitentiā exhortandi/nō aūt ex aliquo vitio:⁊ qui ɔtrariū p̄sumit/temerarius p̄sumit ſꝫ doct. dicūt/a tali caritate liberet nos deus.queadmodū vnusqsqꝫ desiderat ideo eē exemptus a collectis/eo quia nō habeat ꝓ quibus imponantur collecta vel onera ciuitatis.

¶ Uerisimilis seu probabilis presumptio causatur ex pluribus: et ista facit semiplenã probationẽ regulariter ẽ potẽs ad aliqd probãdũ. vt in. c. si qs de gradu ecclesiastico. et toto titulo. extra de purga. ca. ¶ Uioleta p̃sumptio est ex verisimili probatione: et ista regulariter facit plenã probationẽ / donec ꝓbet de contrario. Necessaria df esse illa que est iuris et de iure. de qua dictum est supra in tractatu de plenarijs probationibus / puta in quarta specie.

¶ De tali quali probatione

Quartadecima semiplena probatio est qualis: qualis probatio. ȝ quicquid dicat / hec species reprobari solet qualis probatio df friuola et modica vt habet in. c. cũ in iuuentute. de p̃sump. p illud ṽbũ qualis qualis: quod denotat modicũ. l. si duo patroni. in prin. ff. de iureiurãdo.

¶ De verisimilibus coniecturis

Quintadecima semiplẽa probatio df illa / q̃ habetur ex verisimilib⁹ cõiecturis: que tñ nõ vf ꝓcedere: cũ coniecture plerũqȝ faciunt plenaȝ probationẽ. et dici solet aliquidissimã eẽ ꝓbationẽ que habetur ex cõiectu. l. ȝ iperator. et ibi bar. et omnes. ff. de lega. i. et iõ vf hoc esse intelligẽdum de illa semiplena probatione. vt habetur ex illis indicijs et ꝯiecturis que sufficiunt ad torturan. de quibus i. l. i. in pri. et in. l. fi. et ibi Bar. ff. de questi. de quo habetur in. l. indicia. C. de rei vendi.

¶ De indicijs

Sextadecima est que habetur per indicia: circa quod dictuȝ est vt ꝓxima preceden̄ti: scilicet ꝙ quandoqȝ faciunt plenã ꝓbationẽ. Sed capiam⁹ indicia pro his que sufficiunt ad torturã. de quibus p Bar. vbi supra et in superiori arti. allegatis. Nã df vnus testis facere indiciũ ad torturã / que dicitur semiplena probatio: vt dictum est in prima semiplena probatione. et est glo. in. l. cap. te quinto. ff. ad. l. iuliam. de adul.

¶ De tortura.

Decimaseptima ꝓbatio ẽ tortura / vt qdã dicunt. l. i. §. miles. ff. de questi. cui vf obstare. l. pria. §. questionẽ. eo. ti. vbi df ꝙ talis ꝯfessio ẽ fragilis. sed hic loquit de tortura ad quã legitime ꝓcessuȝ ẽ. sicut tortura supplet in vilibus testibus. vt in. §. si nõ legati. in auf. de testi. et facit. l. j. §. diu⁹. ff. de questi.

¶ De argumentis

Ultima semiplena ꝓbatio habetur ex argumẽtis. vt est tex. in. l. vnius. §. ff. de questi. licet quandoqȝ faciat plenam probationem. vt in. c. forus. extra. de ver. sig. et qz iura tã varie loquũtur relinquitur plurimũ iudicis arbitrio cuius officium iudicis latissimũ est. l. i. ff. de iurisd. om. iudi. ita dicit Pano. post doc. in. c. qm̃ frequenter. §. porro. sup gl. ṽ. i sacris. extra vt lite nõ ꝯtesta. dicit ꝙ iura que sunt ita varia in determinatione / quo tẽpore quis possit priuari bñficio pp absentiam / operantur vt plurimum hoc fit arbitrarium iudici. Ex his sint expediti flores semiplene probationis.

¶ De frontibus et folijs arboris iudiciorum.

Nunc certo loco arboris nostre habem⁹ videre frõdes seu folia. ad quorum euidentiam sciendum est / ꝙ frontibus comparantur oĩa pertinen

tia ad iudicis officium:ꝛ maxime ordinationes/prouisiones/interlocutiões: ꝛ assignationes q̄ fiūt ꝛ pferunt p iudices ab exordio:ꝛ pcedēte toto pcessu vsqꝫ ad sniam diffinitiuā exclusiue.ꝛ hmōi ordinatiōes/ꝛ iterlocutorie/ꝛ reliq̄ pdicta dicūt cōparāde arboris frōdib⁹:qm̄ queadmodū i materiali arbore frōdes cōseruāt totā arborē/ꝛ maxie frōdes tegūt ꝛ vident hre custodiaꝫ fructuū/vt seruent a grādib⁹/pruinis/ꝛ calorib⁹:ꝛ aggrestes plerūqꝫ fessi vires restaurant sub vmbra frondiū Juxta illud archāgeli. Ibimus ꝛ placide captabim⁹ arboris vmbrā.sic p istas frondes seu ordiatiōes/pnisiones ꝛ iterlocutiones defendit tota arbor iudicialia quo ad omnes suas partes:ꝛ etiam acta iudicialia ꝛ snie defundūtur p ordinatiōes iudiciū a calūnijs/cauillationibus/tergiuersatiōibus:ꝛ similibus/que dicūtur tēpestates iudiciorū.ꝛ etiā p ordinatiōes/ꝛ reliq̄ pdicta defendunt iudicia a nullitatibus/ꝛ litigātes dicūtur sub ipsis frondib⁹/hoc est ordinationibus iudicium quiescere:ꝛ deniqꝫ sustinētur ea ꝛ defenduntur/que non interueniētibus pdictis non valerent.ꝛ in istis debet esse maxima cura iudicis ne insticia reddatur frustratoria vel illusoria.vt in.c.causam.extra de iudi.facit.l.cuꝫ preto.ff.co.ti.ꝛ habetur in.c. doceri.de rescrip.ꝛ in.l.properandū.in.pri.C.de iudi.hinc dixit spec.de excep.§.nunc videndū.v.restat in summa/optimā ꝛ notabilem esse cautelaꝫ ad sustinendum processus/ꝛ ad dubia auferenda/ꝙ indices ordinent super occurrētibus.ꝛ est tex.bonus in.c.fi.in fi.de app.li.vi.ꝛ dicam propediem.in.c. j.de ordi.cogni.Sed oppo.ex mente doc.magni/apud veteres vocati de bobio:ꝛ videtur ꝙ ista non sit bona cautela:qꝛ super omnibus ordinabit iudex ꝛ pfert snias interlocutorias/dabitur materia appellādi:ꝛ dilatādi processus: ꝛ maxime in foro ecclesiastico:ſm cuius iura appellant ob oi grauamine.cle. appellati.de appel.ꝛ.c.cordi.co.ti.in.vi.c.vt debitus extra co.in anti.Soln.secundū pdictum vocatū.quod refert spe.de excep.§.nūc dicēdū.v.ꝛ nota scdꝫ aduocatū.dicēdū est/ꝙ aduocatus actoris sapiēter agat/si pcurat iudiceꝫ sibi adeo esse ppicium/ꝙ sup exceptiōibus verbo pnunciet:pcedendo ad vlteriora/ne materia appellatiōis prolongetur.l.intra vtile.ff.de mino.l.arbitro. ff.qui satisda.co.ꝙ reprobat spe.dicens/ꝙ salua eius reuerētia a tali processu ad vlteriora neglectis exceptiōibus potest appellari.c.suborta extra de re iudi.in fi.ꝛ.c.ex parte.ij.de ap.sed hāc reprobationē mordebat tpe meo.d.Jo.de grass in hoc tractatu arboris/dicens ꝙ licet possit appellari a processu ad vlteriora:nō tñ ita faciliter appellabit.sed qꝛ p hoc non rñdetur contrario dicebat ipse ꝙ videri dicimus bonā eē cautelā pdictā ꝛ in foro ciuili ꝛ in foro canonico ꝛ primum est bona ſm ius ciuile/quia non appellatur ante diffinitiuā sniam.l.ante sententiam.C.quorū appellationes nō recipiuntur.Itē secūduꝫ ius canonicū ē optima cautela:qꝛ si rite ꝛ recte ordinabit iudex ſm iura/quēadmodū debet frustratoria erit appellatio/friuola erit appellatio/ꝛ etiam nō admittenda.c.cum appellationibus.de app.li.vi.ꝛ imminebit pena appellantis.ꝛ hꝫ in.d.c.vt debitus.de.ap.ꝛ ideo sanuꝫ est inserent cause iuste in ipsis interlocutiōibus:ꝛ ordinationibus ꝛ si ordinabit de iure/nō fiet iniuria parti/nec infert grauamē.ergo nec habebit locū appellatio ista.l.iniuriarū.ff.de iniurijs.ꝛ et dabit repulsa friuole appellāti/cū iudex debeat pnidere ꝫ calūnias litigātiū.cle.j.de re iu.h vnū mirabile dicit spe.in.d.§.nūc vidēdū.ver.illud quoqꝫ.nota ꝙ iudex non debet aliq̄ exceptionē dilatoriā recipe pꝰusquā

actor porrexerit libellū/ ⁊ reus recepit/ ne ꝓcessus īpediat. ⁊ hoc si ordinarie ꝓcedat. vt in. d. §. offerat. ⁊ in. c. i. de libe. oblati. Sed hoc dictuʒ spe. nō videt posse stare maxime per ea que habentur in. c. pastoralis. ꝺ excep. cuʒ similibus nisi forte intelligat spec. de dilatorijs respicientibus libellū: vel nisi consideratiōnem habuerit spec. iudicē nō bene posse procedere/ non oblato libello: q̄ tamen considerationes consideratis verbis videntur esse satis fragiles.

De officio iudicis.

MOdo iuxta predicta quero/ que sunt iste ordinatiōes/ circa quas versat iudicis officiū: q̄s pridie frōdibus cōparauimus/ ex q̄bus dicam⁹ ꝓcessum ⁊ sniam sustinere. Ad huius q̄siti intelligētiā dico ɔsiderāda esse q̄nq̄ tp̄a in q̄bus iudex sustinēda ꝓcessum interponit vices suas/ ⁊ officiū suū ipartit. ⁊ tp̄s primū ex his q̄nq̄ tp̄ibus ꝺ͛ eē a principio. q̄n iudex adit. ⁊ operatur officiū iudicis illo tp̄e circa tria. Primo ɔsiderādo ꝓnomē adeūtis iudiceʒ et ꝓponētis seu actoris. in. c. forus. §. in oi extra de ver. sig. ⁊ dicit spe. de actore in princ. ꝙ actor est similis in pūctis. c. i. iiij. q. iiij. ⁊ versat officiuʒ iudicis hoc tp̄e p̄rio in repellēdo p̄sonā si sit inhabilis assistēdo in iudicio ēt nomine instāte vt ille repellat. l. quos ꝓhibet. ff. de postu. in. c. de rescrip. li. vi. ⁊ apertius in. c. q̄r de excep. in vi. Scd̄o versat officiū iudicis hoc p̄rio tp̄e/ vt ɔsideret quid ⁊ q̄le corā ipso ꝓponat/ si forte ꝓponat tale q̄d ꝓpter q̄d nō ratione inhabilitatis p̄sone/ sed rei ꝓposite seu petite est in iudicio deducta/ agens veniat repellendus. ar. in. l. i. ⁊ in gl. necnō no. per Bar. Ang. ⁊ alios in. l. i. ff. de offi. assessorū. ⁊ hētur in spec. de libel. ɔcepti. §. iuxta ꝓposi. Tertio loco. hoc primo tp̄e versat officiū iudicis in cōsiderādo p̄sonā cōtra quā agit vel officiū iplorat: an sit talis p̄sonā/ ɔ quā sit ꝓpositio faciēda: ⁊ an sit de iurisdictione ipsius iudicis. ⁊ ideo dicebat spe. d. §. viso. v. ita papa vel iperator: de accusatore. ꝙ si q̄s narraret papā vel iperatorē reū in iudicio corā inferiori iudice: iudex haberet talem repellere. Hinc dicimus ꝙ si corā iudice seculari laicus vel ecclesiasticus ꝓponat aliquid cōtra clericuʒ. ipse iudex interponet suum officium ipsum repellendo per iura. ĩ. allega. plene prosequitur spe. de contu. §. i. v. ꝙ si iudex. ⁊ illud circa hoc primū signādū est/ ꝙ q̄liter/ ⁊ q̄n iudex si adeūdus ⁊ ĩ quo loco/ materia tradit in spe. de cōpetē. iudi. §. viso cuius iudicium ⁊ multos effectus iudicis ponit spe. §. si in sequēti. de materia. ēt in. l. a ꝓcedēte. C. ꝺ dilati. Scd̄m tp̄s quo iudex spargit frōdes/ seu officiū suuʒ iterpōit/ ē postq̄ iudex ipse aditus audiuit ꝓposita ꝑ partē. ⁊ tūc officiū suū ēt ɔsistit in tribus p̄rio instruēdo eū ⁊ dicēdo/ fili vbi habes libelluʒ: vt fecit ignarus ep̄s. in. c. i. extra de libel. ob. ⁊ ponit spe. de cōpe. iudi. adeūdo. §. viso. v. quo expedito. secūdo loco hoc tp̄e cōsistit officiū iudicis in cōcedendo litteras citatorias cuʒ debitis dilationib⁹. iuxta. c. i. ⁊. ij. cum ibi no. extra dilat. tertio loco hoc scd̄o tp̄e ɔsistit officiū iudicis in deputādis scriba seu notario cause/ ⁊ nuncio/ ⁊ faciendo cōmissionē: ⁊ ista sunt preparatoria/ sine q̄bus ꝓcedi nō pōt. ⁊ formas ponit spe. de citatione. §. sequit videre qualiter. tertiū tp̄s ē post oblatū libellū ⁊ citata p̄te ad r̄ndēdū libello: quo tp̄e iudex interponit iudiciū suuʒ ēt in alijs tribus. primū si p̄s citata nō venit/ vel veniēs r̄ndere: recusauerit/ vel sine licētia recessit: q̄bus casibus vocat contumatia: vt hētur in. c. i. de iudi. ⁊ in. l. scire oportet. §. scire. ff. de excu. tu. ⁊ in. c. certū. xi. q. iij. ⁊ spe. de cōtu. in. §. i. v. i. ⁊ in eo casu instāte p̄te. iudex officiū suū iterpōit/ notādo ɔtumaciā s̄m modum ⁊

formā spe.de ɔtu.§.seqꝫ videre.⁊ sentit spe.reqri pemptoriā citatione.q̄ i pri
ma citatiōe nō ē ponēda:qđ tñ itelligēdū ē ꝙ ꝓcedat ad vlteriora:ſm ea q̄ ha
bēt i.c.ɔstitutione.de sen.⁊re.iudi.li.vi.⁊ ex hoc tpe postq̄ subest ɔtūacia/istā
te pte iterpōit offm̄ suū ꝓcedēdo ad remedia p̄toria ⁊ canōica:i qbus versat
offm̄ iudicis ɔ̄ ɔtumacē/videlicet ɔdēnādo ɔtumacē i expeñ.i.l.sancimus.C.
đ iudi.de dolo ⁊ ɔtu.c.ij.spec.de expeñ.§.ij.i priñ.vtrū aūt illico sit fiēda cō-
dennatio ipsarū expensarū vel qñ/dicā post Panor.in.c.finem litib⁹.đ.allega
tis.de alijs remedijs p̄torijs ⁊ canonicis/q̄ sunt multa suspēsio/missio in pos
sessionē⁊ plura alia.vi.ple.Panor.q de hoc ēt plenius se remittit i.c.quoniam
frequēter.§.in alijs.extra vt lite nō ɔtesta.Secūdo loco hoc tertio tpe iudex i
terponit suū officium qñ reus cōparet/⁊ nō est ɔtumax.vt ipso cōpulso rñde
re ꝓnunciet super exceptionibus.vt.d.c.pastoralis.Tertio loco hoc tertio tē-
pore iudex iterponit offm̄ suū.vt apte ⁊ clare rñdeatur.vt in.d.aut.offerat.⁊
hoc in ciuilibus.in criminalibus vero offm̄ iudicis versat ob ɔtumaciā accu-
sati/vt procedat ad annotationē bonoꝝ q̄ locuꝫ hēt in criminalibus.vt p spe.
de accu.habet.forma annotatiōis.in.§.seqꝫ videre.v̄.vt aūt in hac materia.
Itē versat officiū iudicis in criminalibus/in inscriptiōibus ⁊ alijs/ de qbus
s.dictū est in trūco arboris nostre/dū tetigi reqsita ad libellū in cā criminali
ex p̄dictis inferebat Io.de grass. ad duos errores quos plerūqꝫ cōmittūt iu
dices.vnus est cū assignat iudex reo certū terminū ad respondendum:⁊ comi
nat ei penā/si in termino non rñderit/habebit cū p confesso:quia nullatenus
hoc fieri dximo cū in criminalibus requirant clarissime ꝓbatiōes.l.fin.C.de
ꝓbati.non valet in eis quo ad ꝓbationē vlla ficta cōfessio.Et ex hoc seqꝫ ſm
eū ⁊ dñ.ꝙ nō admittūtur i criminalibus positiōes sup crimine ⁊ facto: rō de
qua in.l.ij.§.qđ obseruari.C.de iura.calū.⁊ qđ habetur per gl.⁊ ibi per do.in
c.i.in v̄.seu criminali.eo.ti.⁊ hētur aliquid in.c.i.⁊.ij.de confe.lib.vi.⁊ p spe.
de posi.§.vij.Secundus error ē cū fit assignatio ad respōdēdum sub pena/ꝙ
alias lis hebit pro cōtestata: qꝛ si ēt non respondeat hētur lis pro contestata:
qꝛ nō ē suata forma:qđ etiam est de mēte spe.de litis ɔtesta.§.nūc dicam⁹.v̄.
qđ āt.Predicta sunt itelligēda de iure cōi/nō aūt de iure muicipali ɔsequent
p Italiam cauetur/ꝙ nō cōparēs ad rñdenduꝫ accusatiōi vel inqsitiōi/hētur
ꝓ cōfesso:⁊ ita in eum fert snīa/cum ois pp̄ls regulariter sibi faciat ius.l.om
nes populi.ff.de iusti.⁊ iu.§.oēs populi.insti.de iu.na.gen.⁊ ciuili. Quartum
principale tempus in quo iudex impartitur officiuꝫ suū ⁊ spargit folia/seu pro
fert snīas interlocutorias/ordinationes/⁊ ꝓpulsiōes/est tēpus litis cōtestate:
vel habite pro litis contestatione vsqꝫ ad cōclusionē in causa exclusiue.⁊ hoc
quarto tempore lite contestata officium iudicis multum exuberat/⁊ hēt iudex
facere multas prouisiones ⁊ ordinationes ad instruendā rationem/⁊ proces
suꝫ sustinendū/tuꝫ tacite/tū expsse.Et breuiter vt discurramus per omnes ra
mos arboris nr̄e ⁊ p oēs flores:iudex interponit officiū suum ad sustinendos
flores ⁊ ramos:sicut vnicuiqꝫ iuris perito liquere potest:⁊ non trāseamus si-
ne aliqbus extraneis Primū dico ꝙ versat offm̄ iudicis in sustinēdis ramis:
puta in declarādo rite ⁊ bene litem esse cōtestatā:⁊ ad vlterior probanda ter
minos assignet ad probandum.In floribus sustinēdis versatur offm̄ iudicis
declarādo cōfessionem clarā.Nec aliter esse respōdendum/vel testes non esse
repetendos.In floribus minoribus sustinendis interponit offm̄ suuꝫ iudex in-

terloquēdo necessariū esse vel expedire ꝙ iuretur in supplemētuʒ ꝓbationis: ⁊ sic de similibus. ⁊ hoc etiam quarto tpe iudex interponit offm̄ suum/ seu spargit frondes in omnibus occurrētibus lite cōtestata: etiam extrinsecus prouenientibus q̄ꝫ ex processu ⁊ actis: vt in fructib⁹/ de qbus hēt rationē iudex/ an pro eis imploretur offm̄ mercēnariū. §. ita sciendū. l. ediles. ff. de edi. edic. ⁊ in vsuris ⁊ interesse. vt in co. ti. ff. de vsuris. ⁊ in. c. salubriter. extra co. ti. ⁊ in. l. i. C. d̄ sen. que pro eo qd̄ inter proferūtur/ in estimatione quanti plurimi. de qua in. l. iij. §. in hac. ff. de cōmoda. ⁊ in. l. viuū. ff. si cer. pe. ⁊ in. l. in hac. ⁊. l. fi. ff. de condic. triti. ⁊ sic p̄t vnusquisqꝫ p se exempl. ficare discurrendo per oīa remedia ⁊ p actiōes oēs deductas in iudicio s̄m earū naturā. Uersat̄ et̄ officium iudicis in deferēdo iuramentū in. l. litis. ff. de in li. iurā. ⁊ qꝛ supra dictuʒ est/ ꝙ iudex spargit folia arboris tpe litis ꝯtesta. vel habita pro lit. ꝯtesta. pro intelligentia terminorū sciendū/ ꝙ ideo dr̄ habite pro lite ꝯtestata: qꝛ quāuis in plēarijs ⁊ ordinarijs iudicijs requirat̄ ꝓpria ⁊ formalis litis cōtestatio/ de qua. s̄. dictū est: tn̄ in iudicijs summarijs nō reqritur ita formalis. in. d. cle. sepe. de ver. sig. sed ille primus actus/ q non potest fieri citra litis ꝯtesta. i ordinarijs/ in summarijs habet̄ ꝓ litis ꝯtestatione/ vt ꝓbationes vel ptinētia ad ꝓbatiōes: i meritis cause. vt toto ti. vt lite nō cōtesta. ⁊ est gl. que singularis reputatur i cle. causaʒ. de elec. ⁊ habet̄ in. l. testiuʒ. C. de testi. Ultimū tēpus in quo iudex spargit frōdes/ est tēpus post cōclusionē in cā: quo tpe non p̄t pars aliquid facere vel petere in ordinarijs iudicijs. c. cū dilectus. extra de fide instru. ⁊. l. post q̄ꝫ. C. de pactis. nisi forte instet accelerando sententiaʒ. ⁊ de isto tpe iudex spargit frondes/ hoc est officium suū interponit/ visitādo probationes/ acta/ ⁊ totum ꝓcessum/ ⁊ allegationes iuris/ audiendo aduocatum sed aduocatos partiū/ si expedit. vt in. c. iudicātē. xxx. q. v. Iteʒ ad sui declarationē interrogabit partes/ ⁊ etiaʒ alios ex officio. l. vbicūqꝫ. in fi. ff. de interro. acti. ⁊ habetur i. c. cum Joannes. circa fi. extra. de fin. instru. ⁊ in. c. cum clamor. de testi. ⁊ idem etiam dici solet in criminalibus. Tertio versatur officium iudicis in assignando terminum partibus ad ius ⁊ sn̄iam audiendam mandando peremptorie/ sine quo sn̄ia non valet. l. de vno quoqꝫ. ff. de re iudi. l. ad peremptoriū. ff. de iudi. l. ꝓlatā. C. de sen. Item versatur officium iudicis hoc tēpore in dandis dubijs declarandis: in quo consulitur iudici/ vt caute procedat/ ne pandat motum animi sui: ⁊ consilium erit: vt det bona dubia vtriqꝫ parti. facit. l. vnū. C. de cri. fal. ⁊ in criminalibus etiā cautius est agendū: qꝛ ibi maius versat̄ piculum. l. nō criminis. C. de appel. versatur etiam iudicis officium post conclusionem in causa ipsa criminali: vt consideret ne nocens absoluetur/ ⁊ innocens ꝯdemnetur. in l. i. §. si quis vltro. ff. de questi. ⁊ glo. in. l. i. C. de confess. ⁊ facit. l. non tantuʒ. ff. de appel. Uersatur etiam iudicis officium in hoc vltimo tēpore in se informādo: ⁊ in dubio potius nocentem absoluit/ q̄ꝫ innocentem condemnet. l. absentem. ff. de pe. Et ista sunt folia que habent conseruare processum/ ⁊ sic arboreʒ nostram iudiciariam: quo salua possumus habere bonos fructus/ bonas sententias diffinitiuas. ⁊ in istis frondibus seu ordinationibus: sciendum est esse maximam iudicis potestateʒ: qui potes reuocare eas: si sibi videtur. l. qd̄ iussit. ff. de re iudicata. c. cum cessante. de appel. ⁊ ideo dicitur: declarationes: ordinationes seu interlocutorie nō transeunt in rē iudicatam: quo ad iudicet: lʒ quo ad partem transeant: vt in iuribus proxime allegatis: lʒ secus sit i diffinitiuis

sententijs. l. iudex postquam. ff. de re iudi. ⁊ c. in litteris. ⁊ ibi plene. etiam extra
de offi. delega. vnum dicit Hostien. in summa de senten. §. quot sunt eius spe-
cies. ver. nã cum transit. ⁊ sentit spec. de sen. §. ij. lʒ non ita clare loquãť: quod
interlocutoria si non reuocetur per iudicem: dʒ reuocari partibus presentib⁹
vel parte absente per contumaciam: per tex. in. c. interposita. in fin. de appel. ⁊
quare huiusmodi ordinationes ⁊ folia dicuntur interlocutorie: ponit Hostié.
in. d. §. ver. j. dicens: quod dicuntur interlocutorie: quia proferuntur iter prin
cipium ⁊ finem ipsius cause. vt ibi per eum.

¶ De fructibus arboris iudiciorũ hoc est de sententijs.

Ultima pars arboris dicitur esse fructus qui percipiũtur ex arbore/ qui
bus fructibus comparauimus sentẽtias diffinitiuas: quoniaʒ sicut na-
turalis arbor ⁊ eam plantans tendit ad fructus/ sic omnis finis iudicioruʒ ⁊
intẽtio litigantium ⁊ iudicis ⁊ omniũ qui versantur circa lites/ tendũt ad fru
ctuũ se sententiã diffinitiuã: ⁊ ad illud finem sunt instituta iudicia ⁊ ꝓcessus:
vt illud qđ nostrũ est vel nobis diffinitũ assequamur. insti. de ac. in ꝑri. ⁊ illud
cõsequimur ꝑ sententiã diffinitiuã a iudice ꝓferendã: qm̃ de qua re cognouit
iudex/ de eadẽ ꝓnunciare dʒ. c. cum super. de causa poss. ⁊ proprie. l. de qua re.
ff. de iudi. ⁊ ideo diffinitiua sententia dicitur interponere finem controuersijs
. l. i. ff. de re iudi. c. iurgantium. extra. eo. ti. ⁊ i hoc differũt iterlocutoria ⁊ diffi
nitiua: q2 interlocutorie non imponunt totalẽ finem cõtrouersijs/ lʒ determi
nent dubia occurrentia pẽdente ꝓcessu: ⁊ ideo dicunť snie ſm doc. in. l. qđ ius
sit. ff. de re iudi. ⁊ dixit spe. de sen. §. i. alias in. §. ij. v. diffinitiua. ꝙ snia diffini-
tiua est iudicialis diffinitio que principalem diffinit questionem ⁊ debet cõti-
nere absolutionem vel cõdemnationẽ: alias nõ tenet. l. i. ff. de re iudi. §. diffini
tiua. ij. q. vj. ⁊. l. ꝑses. C. de sen. Ex quo infertur ꝙ snie cẽsure/ de qbus in. c. que
renti. de sen. ex. ⁊ in. c. querenti. de ver. sig. non dicũtur proprie sentẽtie/ sed pe
ne. xi. q. iij. c. nemo. ⁊. xxiiij. q. iij. corripiantur. Fallit in causa appellationis: in
qua verba nõ necessario continent absolutionem vel cõdemnationeʒ: licet ef-
fectum etiam cõtineãt alterius/ dum se refert ad sentẽtiam primã/ dicẽdo bñ
vel male iudicatũ vel appellatum. sed opponiť cõtra predicta. d. l. si debitori.
ff. de iudi. vbi diffinitur causa: ⁊ tamen diffinitio non cõtinet cõdemnatiõem
vel absolutiõem. dicit spec. de sen. §. ij. ver. est quoqʒ. fatẽdum esse cõtrariuʒ/ ⁊
dicẽdum ꝙ illa nõ est snia diffinitiua/ sed preceptum de soluẽdo: q2 ordo iudi
ciarius nõ est seruatus. ⁊ ibi prosequitur si nõ proferretur snia in casu. l. si de
bitoris. an valeret. ⁊ videtur tenere ꝙ nõ: licet cõtra eum videatur casus i. c.
i. ⁊. ij. de accu. li. vi. ⁊ sic cuʒ illa iura loquũtur i criminalibus: multo fortius vi
detur procedere i ciuilibus. sed rursum oppõitur; de. l. i. §. biduũ. ff. qñ app. sit
⁊. d. §. biduũ. ij. q. vi. vbi sine absolutiõe ⁊ cõdemnatiõe pura valʒ snia: ⁊ tñ di
cimus ꝙ pẽdet nõ est/ pro quasi sit. l. is damnum. §. fi. ff. de re. iuris. Solutio.
diciť ꝙ est absolutio vel ꝯdemnatio/ licet cõditionalť/ q̃ sufficit. ⁊ si sit de inf
lata/ tenet talis snia preterea põt formalibus rñderi/ ꝙ cõtraria loquũtur in
snia pura: q̃liter valeat snia cõditiõalis/ ꝑseqť spec. in. d. §. ij. v. sʒ nũquid si
fuerit lata snia sub hac forma ⁊ arguit ad partes. vt ibi ꝑ eũ. Item opp. de. l.
i. §. i. in fi. ff. ad trebelli. ⁊. d. l. si preses in fi. ff. de de. Solutio spec. in. d. §. ij. v. ⁊

ad huius articuli. dicit ꝙ illa iura loquuntur in criminibus / in quibus suffici t
declaratio iudicis ꝙ crimen commissum sit: ⁊ ibi lex supplet penam ⁊ ration ē
vt in tex. d. §. i. cum dicit facti questio in arbitrio est iudicantis: pene vero perse
cutio legis auctoritati reseruatur / quod sequitur Barto. in. l. iudex. ff. de re iu
di. vbi infert ad plura in practica. Rursum opp. ꝙ in sententia non requiri-
tur causa. in. c. causam que inter. ⁊ c. sicut nob. de re iudi. ergo nec condemna
tio. nec absolutio secundum aliquos. Solutio / non tenet argumentum: qꝛ li-
cet causa non requiratur in sententia / nec est de forma: tamen absolutio ⁊ con
demnatio requiritur. Hinc inferre possum verbum spe. de sen. §. qualiter aũt.
ver. ⁊ nota generaliter. ꝙ in qualibet sententia sex referuntur. Primum est no
men iudicis: ⁊ an sit ordinarius vel delegatus. scd̄m noia litigatorum. tertio
tenor libelli qui de stilo per totam italiã non fertur in sñia de verbo ad v̄bū.
quarto substantia processus cause referẽdo ordinez processus / vt dicatur viso
libello / visa litis contestatione / viso iuramento calumnie / visa assignatiõe ⁊c.
⁊ sic de singulis discurrẽdo p ramos ⁊ alias ptes arboris. Quintũ ꝙ fiat mẽ
tio ptis / an fuerint p̃ntes vel contumaciter absentes. sextũ ꝙ absolutionẽ vel
condemnationem contineat ⁊ alia que iudicãdi expedia videntur. Et breuiter
dicit etiam aduertendũ per habentem iudicare ad ea que habẽtur. iij. q. vij. c.
iudicet. ⁊ in. c. cum eterni. de sen. ⁊ re iudi. li. vi. ⁊ in. c. omnes iudices. xliij. di. i
aut. iusiurandum quod prestatur. ⁊ alia plura / de quibus ibi per eum. Iterum
ibi per eum opp. de. c. examinata de iudi. de. l. i. §. i. si mẽ. fa. l. mo. dix. in quibus
dicitur exprimendam esse causam in sententia: ⁊ tamen supra diximus contra
rium. Solutio precedentia regulariter procedunt / quia speculatiua ratio vel
causa non est exprimenda: sed in genere habet locum id quod hic dicitur fallit
tamen in aliquibus casibus: in quibus est exprimenda causa / vnus est quando
pp ineptitudinem libelli fertur sententia absolutoria. ab obseruatiõe iudicij ⁊
in alijs. ⁊ hoc ne pereat ius: aptẽ agere volenti / sicut patet. vt notatur in. d. c.
examinata. ⁊ in. l. postꝗ̄ liti. C. de pactis. fallit cum a iure communi recedit iu
dex / non condemnando victum victori in expensis. iuxta. l. sancimus. C. de iu
di. ⁊ §. oportet. in auten. de iudi. in. c. finez litibus de dolo ⁊ contu. qa talis de
bet exprimere causam quare non condemnet in expensis per spec̃. de expẽ. §.
nunc de expensis. ver. talis est causa. ⁊ habetur in. c. calumniam de penis. Ter
tio fallit / quando absolui in rei vendicatione: ideo quia reus tempore senten-
tie non possidebat. Nam hoc casu debet exprimi causa: ne si ex noua possessio-
ne agatur. sicut agi potest capit. penul. de excep. l. si quis exhibendum. l. si rem
meam. ff. de excep. rei vendica. afferat preiudicium ipsi agnati. Fallit etiam in
sententie excommunicationis / in qua iudex debꝫ exprimere causaz. c. i. de sen.
ex. li. vi. Fallit etiam quando quis absoluitur ab instantia iudicij. l. properan-
dum. §. illud proculdubio. C. de iudi. Fallit sexto in. c. appellationis. vbi reuo-
catur sententia ex nouis deductis / quia propter honorem primi iudicis debꝫ
exprimi causa capitulo cũ ex litteris. de in inte. restitu. ⁊ in. l. i. ff. de appel. ⁊ no
tat spe. de sen. §. vt auten. ver. sed pone. Addunt aliqui septimum casum / quan
do sunt diuerse opiniones in vno articulo ⁊ multi itellectus. nec apparet que
sit communis opinio. vt in. c. ex parte adc. de testi. l. post dotem. ff. soluto ma-
trimo. ⁊ in. l. cum prolatis. ff. de re iudi. quia tunc sicut excusatur iudex nesci-
ens discernere inter varias opiniones / si vnam non approbauit: ⁊ ita indulge

tur si causam non expressit. videtur tamen seruandum contrarium/exprimen
do secundum quam opinionem fit iudicatum/ transeundo cum generalitate:
sicut in alijs sententijs: nisi esset communis opinio in vnam partem/ a qua nõ
est recedendum. l. minime. ff. de lega. ⁊ per Hostié. in. c. i. de consti. ⁊ per Bart.
in. l. fi. ff. de vari. ⁊ extra. cog. ⁊ per Jo. an. in. c. i. de cõsti. li. vj. Circa predicta
tamen est aduertendum/aliquas ex precedentibus non esse diffinitiuas: vt est
absolutoria ab obseruatione iudicij/de qua ⁊ similibus in precedentibus di-
ctum est. Modo pro plena doctrina sententiarum diffinitiuarum sciendum ẽ/
quod sicut arbor naturalis varios habet fruct⁹/aliquos immaturos/aliquos
difformes/⁊ alios defectuosos/⁊ aliquos bonos: sicut ex ipsa arboris figura
cõspice licet. ita arbor nostra reperitus tales presentatos fructus habere illis
comparatos/vt infra per ordinẽ patebit. Et in primis habet arbor nostra fru
ctus immaturos: ⁊ illis comparauimus sententias acceleratas/inconsultas/
⁊ sine causa latas. dicit enim specu. de senten. §. nunc videndũ. in prin. v̇. qua
liter autem. ꝙ debent iudices in omnibus causis diligẽter inspectis cause me
ritis/⁊ illis ex quibuscũqʒ actis iudicialibus plene discussis ⁊ inuestigatis iu
dicare. Jmmo princeps in suis sententijs debet illud facere. vt in. c. in causis.
de re iudi. ⁊ si contra factum fuerit/maleactum est/⁊ fructus dicuntur imma
turi. ⁊ sic in sententia immatura ⁊ accelerata. iuxta. c. iudicãti. xxx. q. v. Nec
est in contrarium. c. ij. extra de re iudi. in verbo celeri sententia: quia intelligi-
tur causa prius cognita. Sed pro intelligentia huius primi fructus queritur
an teneat sententia accelerata. ⁊ dicendum regulariter est/quod sic/alio non
apparente/tanꝙ̃ lata contra ius litigatoris. c. cũ inter. de re iudi. nam ex quo
sententia lata est contra presentem vel absentem contumaciter ex actis presu-
mitur pro sententia. c. in presentia. de renun. l. herẽnius. §. gaudia. ff. de euic.
no. gl. in ver. sedis. que loquitur in sententia ordinarij. in. c. cum in iure perit⁹.
extra de offi. delega. c. qm̃. contra. de proba. dicit tamẽ notabiliter Bart. in. l.
prolatis. C. de senten. in fi. ꝙ posset esse tanta breuitas temporis in sententia/
ꝙ cõcluderet̃ nõ esse cognitũ de causa: ⁊ per consequens sñiam esse nullã ipso
iure. l. ij. C. qualiter ⁊ qn iudex. l. nã ita diuus. ff. de adopti. l. de vnoquoqʒ. ff. de
re iudi. inmo fortius sententia principis ita accelerata est ipso iure nulla. c. cũ
ex litteris. extra de in inte. resti. ⁊ ex hoc infertur/ꝙ si sit causa magnã discus-
sionẽ exigens iudicialẽ: ⁊ reperiat̃ lata illico lite ꝯtesta: vl' breuissimo tempore
talis sñia est nulla: nec est opus appellare. l. j. ⁊ to. ti. que sen. siue appel. rescin.
⁊ habet̃ in. c. j. de re iudi. Consulunt tñ doc. ꝙ ad cautelam appell'r ⁊ ad cumu-
landum nullitatem iuxta ea que leguñt in. l. si express m. ff. de app. l. Idem vi-
detur dicendum/si ex tenore sententie appareat: non cognitũ de causa: quia
iudex dicat in sententia/si debes dare da. vel dicat ꝙ̃tum illi debes solue ⁊ in
tantũ te cõdemno ⁊c. vt in. l. preses. C. de senten. ⁊ notat spe. i ti de sentẽ. ver.
sed ecce iudex sub. §. iuxta propositionis seri m. Secundo loco in arbore ha-
betis fructus deformes/quibus assimulantur sententie late iuris ordine non
seruato: ⁊ ꝑtermissa forma iudicioꝝ. nã tales sñie tanꝙ̃ deformes sunt nulle.
in. §. diffinitiua. ij. q. vi. ⁊ in. d. l. prolatam. ⁊ qs sit ille ordo iudiciarius/cuius
subuersio vel ꝑtermissio facit sententias deformes/visum fuit in quarta parte
principale arboris nostre/videlicet in parte cõtinẽte ramos ⁊ ramusculos. ⁊
ordinẽ iudiciariũ prosequitur hostieñ. circa istas sñias deformes. in. §. quali-

ter non ibi debeat.in ti.de senten.in ver.ordo iudiciarius.et dicit spec.de sen-ten.§.iuxta.ver.ita.quod est nulla ratione processus cause/ quod etiã si de vo-luntate partium fuit omissus ordo iudiciarius/ ipsa sententia é nulla.qa huic iuri tanq̃ introducto ad iuris rigorem conseruandum etiam cum iuramento partes non valide renunciant.l.properandum.C.de iudi.l.si quis pro eo.ff.d fideius.et habetur in.c.cum contingat.de iureiuran.Addo vobis glosam no-tabilem.in ver.illustrium.circa fi.in ver.ita secundum Joannem et lauren.l.c. fi.extra de senten.et re iudi.li.vi.et glo.quam aliqui dicunt singularez in.l.ij.C. communia vtriusq3 iudi.confirmantes predicta videlicet/ q sententia nõ va-leret in vim sententie/ licet ex post facto in vim pacti possit confirmari:de quo etiam per Panor.in.c.significasti:de foro compe.super glosam secundaz in ar-ticulo an valeat sententia lata contra clericum per iudicem secularez/ qui vo-luntarie se illi iudici subiecit.Fallit etiam vt sententia non sit difformis:lz etiã non sit seruatus ordo iudiciarius/ quando loquimur in causis summarijs.in quibus licet non renunciantur probationes:remittitur tamen ordo iuris cle. sepe.de.ver.sig.possunt etiam dici sententie difformes/ que prolate sunt sine debita forma.de quo per spe.de sen.§.vt autem premisimus.in ver.nunc tran-seamus auté diffinitiuas.et per hostien.in summa.de senten.in.§.qualiter pro-ferende.et aliquid habetur per.d.glo.in ver.illustrium.in.capi.fi.de re iudi.li. vi.et ibi per dominicum. et habetur in.l.ij.C.de senten.ex pericu.recitandis. Tertio in arbore sunt fructus marcidi in toto/ p quos habemus notatas sen-tentias in toto marcidas scilicet que late sunt contra iura expresse.siue natu-ralia/ siue diuina/ siue canonica/ siue ciuilia.vt sentit specu.in.§.iuxta ver.ita ex nulla ratione manifeste in ti.de sen.et hoc verum/ quatinus illa iura ciuilia et alia sunt seruanda/ sicut et dicimus in terris imperij nõ seruari ius diuinũ. de quo licet vniuersis .et in capitulo in omni de testi.et in capitulo nouit.de iu. di.scilicet quod in ore duorum vel trium stat omne verbum.vt est videre in te-stamentis/ in quibus requiruntur septem testes.in.l.hac consultissima.C.qui testa facere poss.et sic de similibus.cum in his qui nutriunt non est vnum/ quã uis seruetur in foro suo.vt nota.in capitulo.ij.de arbi.lib.vi.et per Jo.an.et p glo.in regala possessor.de rep.iuris.eod.lib. Et comparantur tales sententie fructibus marcidis in toto/ quia in totum abijciuntur:quia non habent sapo/ rem sententiarum:et dicitur sententia marcida quando lata est contra legez/ habita legis mentione:et sic est contemptum quia hec sententia est nulla: cum iudicandum sit secundum iura.c.l.et.c.ne inniteris.de consti.licet hoc fallat i principe ipso tempore qui possunt derogare iuri.in.l.i.ff.de consti.princi.in.c. proposuit.de conceff.preben.et in.l.idem vulpianus.alias est.l.spadoné.§.idé vlpianus.ff.de excusa.tuto.dicitur valere sententia lata contra regem quãdo lex est dubia.et habet varios intellectus.nec scitur quis sit verior.vt est videre in capitu.ex parte ade.de testi.in auf.ex causa.C.de libe.preteritis.In illo ar-ticulo an loquatur in preteritione iurium.quem articulum dicebat dominus Jo.de grassis egere determinatione imperiali.et ita in.d.auf.ex causa dicit ra ph.vulgo.et in.l.dos a patre.C.soluto.matri.et in.l.post dotem.ff.eo.ti.et in.l. potens.C.de pactis.quia istis casibus tenet sententia lata contra legem/ si fe ratur/ approbando vnum ex varijs itellectibus et ita Bar.tenet quamuis for te intellectus non sit verus in.l.cum prolatis.ff.de re iudi.dicit tamé ibi Bar.

quod si iudex alleget opinionem quam multi doctores tennerunt/ levius pu-
nietur iudex.⁊ hoc verum quando reperitur vna communis opinio commu-
niter approbata:vt tunc puniatur talis iudex eam non sequens in iudicādo/
quia opinionem communiter approbatam tenetur iudex sequi.⁊ in totum ex-
cusatur:quis illa non sit vera/cum iudex ipse non debet recedere a communi.
vt per Barto.in.l.fin.ff.de vari.⁊ extra cogni.⁊ per Jo.an.in.c.i.de consti.li.
vj.⁊ fa.l.minime.ff.de.ll. Item non dicitur sententia marcida lata contra.ll.si
feratur contra.l.comprehensam in extrauaganti/in corpore iuris nō clausa:
qr tunc valet sententia.vt per Barto.in.d.l.cum prolatis.⁊ ex hoc infertur ad
sententias latas contra reformationes statutorum.de quo videnda sunt que
ibi habentur in.c.ij.de consti.⁊ in auth.vt fac.no.consti. Secundo dicitur sen-
tentia lata contra ius expressum qn fertur contra expressam iuris determina-
tionem/non facta mentione de iure seu lege:puta dicit iudex in sententia laicū
posse habere decimas/licet non dicat contra.c.causam que.de prescrip.cū si-
milibus: vel dicat laicum habere ius eligendi in ecclesia: licet non dicat con
tra.c.massana.de electi.vel laicum posse iudicare de spiritualibus cōtra.c.de
cernimus.de iudi.vel quia dicit Titium minorē.xiiij.annorum potuisse facere
testimoniū/cōtra legē secundā.C.quādo prouo.non est necesse.secus est si in
snia non sit error expressus / tamen est contra ius:puta qr dicit Titium posse
testari nec exprimit/non obstan.q sit minor.xiiij.annorum.⁊ sic de similibus.
⁊ not.spe.in.d.§.iuxta.ver.item ex nulla.vbi notabiliter loquitur. Tertio dici-
tur marcida si misericordiam vetat. in.c.ponderet. in fi.l.di. ⁊ in.l.respicien-
dum.ff.de re.de quibus casibus videtur posse dubitari iuxta ea que habentur
in spe.de senten. excommuni.§.fin.iunctis his que dicit in.d.ver.item est nul-
la.que videtur in practica.⁊ notandus est casus. in.c.inter cetera. de re iudi.
quod sicut sententia lata contra ius expressum est marcida in totum ⁊ nulla
ipso iure.ita etiam si continet manifestam ⁊ euidentem iniustitiam/⁊ erit mar
cida/⁊ nulla.ita spe.in.d.§.iuxta.in ver. item q est iniusta.⁊ Panor.⁊ doct.in.
c.inter cetera preallega. ¶ Quarto loco in arbore sunt fructus aliqui semi-
marcidi/quibus assimulantur sententie censure/ iniuste late/ ⁊ dispensationes
indiffinitiue.ad quod vltimum potest induci glo.in.c.non est in ver.adimple-
re.extra de vot.⁊ voti redemp. Nam licet huiusmodi sententie ligent/licet in
iuste lata dum modo seruatur determinata forma. ca. sententia pastoris.xi.q.
iij.⁊ dicuntur censure medicinales.de sene.x.li.vi. tamē quo ad deum nō ligāt
neqz habent effectum.c.a nobis sepe.de sen.ex.⁊ iuribus preallegatis.facit q
notatur in.c.litteras. de resti.spoli.nam effectū habent tales sententie quo ad
ecclesiam militantē:sed quo ad triumphantē ecclesiam sunt marcidi. Itē equi
parant aliq sentētias latas sub cōditione: que licet ferri nō debeant/late tn te-
nēt.l.j.§.biduū.ff.de sen.siue app.rescin. Comparāt etiā pdicti fructibus mar
cidis snias suspēsas/vel restitutione/vel appellatione/vel supplicatione: que
valent ipso iure:sed nō habent effectū nisi tpe:⁊ sic sunt semimarcide.c.veniē-
tes.extra de iureiu.l.j.in fi.ff.ad trebelli.⁊ de appel.ff.per to.⁊ vnū i materia
appellationis notandū est/q in causa appellationis/restitutionis/⁊ supplica
tionis procedit quasi sicut in principali.de quo in spe.de appel.⁊ tn vna singu
laris natura appellationis in sentētijs censure/q sequēs appellatio nō suspē
dit pronunciatū:qa censura se cum trahit executionē. de quo in.c. per tuas.de

sen.ex.precedēs tñ appellatio regulariter anullat.vt de istis habet in.d.c.per tuas.et in.c.pastoralis.de appel.et.c.solet.de sen.§.ex.i vi.Fructibus marcidis dicuntur etiam comparari snie in iuste.in meritis/ex ordine et fine vitio late: que valēt et merent executionē.c.cū inter.c.intimastis.extra de sen.et re indi. tamē detecta i iustitia i pscietia marcescūt.vt dicit spe.de sen.ex.§.fi.ver.illud aūt querit.qꝫ competit pditio sine causa p.l.fideiussor.§.in oībus.ff.man.ergo a fortiori cōpetit retentio.ar.l.i.§.qđ aūt.ff.de supfi.in.l.initus.§.cui damus. ff.de reg.iu.Videātur in cōtrariūm.d.§.in oībus.et.l.i.C.de pdic.indebi.vel saltem psulatur remedio denūciationis.qđ tutius est.vt p Panor.post hostié. in.d.c.nouit.vbi tractat qualiter succurrat victo per iniustam sentētiam.et ibi distiguitur qualiter appareat de iniustitia vel notorie vel ex partis cōfessione de quo ibi plene per eum.Successiue et qnto loco in arbore nostra habemus fructus psoratos a vermibus ab itra/qbus cōparātur snie late ꝯ pscietia iu dicis vel ptis.nā pscietia est vermis itraneus:et sicut vermis corrodit fructū ita pscietia solet corrodere sniam ab itra.licet ab extra videat sana et bōa.naꝫ sentētie vidētur sane ab extra qñ sunt late seruato iuris ordine seruatis seruā dis.et faciunt de indebito debitum.l.j.C.de cōditione indebi.Tñ ab intra ma la cōsciētia prosternit.c.si peccauerit.ij.q.i.d.c.nouit.Naꝫ mala pscientia iu dicis vel ptis/ex aliqua malicia vel subtilitate facit indiffinitiuꝫ:qa q agit ꝯ pscientia/edificat ad gehennaꝫ.c.litteras.extra de resti.spo.facit.c.per tuas. de simo.c.matheus.eo.ti.vbi dicit.quid eniꝫ pdest homini/si vniuersuꝫ mun dū lucret.Nec ob.si dicit iudicādū fm allegata et pbata.d.c.iudicantē.xxx. q.vlti.l.illicitas.§.veritas.ff.de offi.presi.et habet in.c.i.de off.ordi.quia ꝯria procedunt qñ conscientia nō remordet conscientiam:nec est peccatuꝫ.secus si sit pscientia lesa:qa debemus potius oia mala pati ꝙ malo cōsentire.c.ita ne. xxxij.q.v.preterea.ꝙuis rigor iuris excusat iudicē:non tamen excusat impro bam pscientiaꝫ partiū.facit glo.in li.C.de satisdando.Ad id qꝫ dicit/qꝫ rigor iuris excusat iudicē:qa nihil de ptingentibus obmisit.et faciunt notata p In no.in.c.postulasti.de foro compe.Ex quo sequit/qꝫ si quis fouens iniustaꝫ cau sam per subtiles aduocatos iuris allegationes obtineat:nō potest sana con scientia retinere.vt habetur in.c.inter ceteras.de re.iudi.d.c.nouit.et facit qa nō multum interest/quo ad periculū anime iniuste detinere alienum/vel inua dere spoliādo alieni possessionē.tex.est in.c.sepe ad fi.extra de resti.spo.et ideo dicebat dñs Jo.de grassis reprehendendos esse aduocatos et cōsultores qui vident manifestaꝫ iniustitiam/et per iuris subtilitates eam moliunt sustinere. His etiaꝫ fructibus cōparant sententie venales.sicut ferri solent in secreto/ data pecunia iudici.iuxta.l.venales.C.senten.rescin.nō posse Eisdeꝫ fructibꝰ dicūtur etiā comparari sententie late ex gratia vel inimicitia vel propter par tialitatē:que tñ partialitas nō viget in alemānia/sed solū in pluribus ptibus italie.et de ea habetis factam mentionē in glo.ver.non audens.in.c.statutum. de rescri.li.vi.per Bart.et doc.in.l.si quis a filio.§.si parti ciuitatis.ff.de le.j. fortius dicit spe.de requisitione consilij.§.i.ver.qd si iudex.qꝫ si iudices requi sinerint consilium sapientis:et videant consilium ipsum esse efrenatū et vitio sum/et sequantur ipsum: faciunt litem suam.Arbor nostra in sexto loco pro ducit fructus ab exterioribus vermibus et ab animalibus corrosos:et istis cō paramus sententias latas p falsos testes/vel instrumēta falsa/vel falsas pba

tiones vel allegationes / seu falsa consilia/que omnia sunt animalia nocentia extra.que solent corrodere animas litigantium ⁊ iudiciales sententias. ⁊ tales sententie ꝙ sint ipso iure nulle/ vel ānullande remedio restitutionis/ traditur in.c.cum venerabilis.de excep.c.licet causaȝ.de probati. ⁊ in.l.diuus.ff. de re iudi. ⁊ in spe.de senten.§.quoniam.ver.Item pone/ ꝙ lata est per falsos testes. ⁊ per to.ti.si ex falsis instrumentis.C. ⁊ per Hostien.in sum.de re iudi. §.quid iuris si ex falsis. Septimo arbor producit aliquos fructus a tempestatibus tacitos/ vel ā furibus exportatos: ⁊ illis comparantur sentētie late per emptа instantia/ fraudulenta/ procurata/ vel culpa partium/ vel iudicis. dicit tamen notanter Inno.in.c.venerabilis/ ꝙ quando malicia partis vel iudicis est protelata instantia/ causa instantie est perpetua/ eo casu quo alias esset peritura. de quo tamen ibi per. doc. Anto. Panor. ⁊ doc. His fructibus comparantur sententie iniuste reuocate. in causa appel.l.j.in prin.ff.de appel. naȝ debent reformari in melius per iudicem ad quem licet quandoꝗ; deforment in peius: vt ibi habetur. Istis etiam fructibus comparantur sententie secundum aliquos quarum executio: malicia vel potentia partis: vel dolo executoris haberi non potest: quia boni fructus idest sententie iuste: quandoꝗ; percutiantur tēpestatibus ⁊ subiacent furtis ⁊ rapinis ꝑ prauos ⁊ iniustos homines. Circa que est prouidendum inquantum fieri potest. Istis etiam equiparantur sentētie/ quotienscunqȝ sententie post executionem spoliantur victores ⁊ sentētie/ ꝓferuntur. sunt tñ aliquando impedimenta iusta impedientia executioneȝ: vt quando tertius se opponit pro iure suo. vt in.l.a diuo pio.§.quod si super.ff.đ re iudi. ⁊ in.c.cum super.c.de cetero.extra eo. ⁊ plures casus ponit spe.de execu.senten.§.fi. Ultimo loco producit ⁊ affert arbor nr̄a quosdā fruct⁹ bonos ⁊ maturos. ⁊ istis comparantur sententie diffinitiue rite ⁊ recte late. rite quo ad ordinem processus ⁊ solemnitatem: cū verbum rite denotet solemnitateȝ: verbum vero recte denotat iusticiam. vt in glo.in.l.si quid earum.§.interceptū. ff.de lega.iij. Recte ergo dico quo ad merita cause ⁊ iusticie.l.sȝ ⁊ si lege.§.scire.ff.de peti.hereditа. ⁊ quod rite fuit lata snīa colligit ex p̄cedētibus. vtrum recte colligitur ex probationibus factis ipso iudici/ cum eidem fieri debeant/ vt in superioribus dixi.l.legata.in fi.ff.de probati. Nam decet ipsum iudicem cuncta rimari.in deō.c.iudicantem. facit.c.iudicet.iij.q.vij. ⁊ hec habent locū in ciuilibus/ criminalibus/ spiritualibus/ ecclesiasticis/ ⁊ secularibus. ⁊ tales sententie sunt digni fructus recondendi in horreis dominorum. ⁊ he sententie merito pro veritate habentur.l.res iudicata.ff.de reg.iu. ⁊ dicit spec.de sen.§.fi.ver.i summa.nota ꝙ presupponitur/ ꝙ pro processu iudicis ⁊ pro sententia presumendum est.c.in presentia.de renun.l.herennius.§.gaia.ff.de euicti.c.boni.de elec.cū aliis allegatis.3. ⁊ ita transit snīa in rem iudicatā: si non sit appellatum/ vel si sit appellatum/ ⁊ lapsus si terminus iuris vel hominis. iuxta notata in aut. qui appellant.C.de appel. ⁊ in.c.cum sit romana.c.ex ratione. ⁊ ibi Panor.de appel. ⁊ habetur in cle.quuis.eo.ti. Ex istis casibus p̄sumitur tam pro ordine quaȝ pro causa ⁊ meritis. nec videtur de hinc aliud querendum esse.l.fi.ff.de re iudi. ⁊ hoc est sine dubio quando lata est sententia presentibus partibus/ vel contumaciter absentibus.l.ex consensu.§.ff.de appel. Et secundum diuersas causas de quibus supra fecimus mentionē/ in hoc vltimo fructu possumus fructum ipsum seu genus ipsum bonorum fructuum di-

uersis coloribus depingere et colorare, sicut fructus naturales reperiuntur. et possumus spiritualium causarum sententia bonas et iustas depingere colore glauo propter humiditatem. Causas vero criminales cum deducte fuerint in sententias iustas / tunc fructum bonum huiusmodi sententiam representantem depingere possumus rubeo: cum in criminibus plerunque de sanguine agatur, sic de singulis.

¶ De executione sententiarum.

Postremo quia vidimus de bona sententia / videndum est primo que remedia competant pro executione sententie: et dicendum est quod competit actio iudicati / vel in factum secundum vnam opinionem et officium iudicis / quod habet executionem paratam. de quo in. l. miles. §. j. et si. ff. de re iudi. et ple. per spec. de senten. §. breuiter. et in. §. per to. pro eo quod dicitur competere actionem in factum solet etiam allegari. l. proinde. in prin. ff. ad. l. aqui. Successiue potest aliquis dubitare quis quis modus quis de ordo seruandus sit in executione sententie? Respondetur modum esse / vt primo fiat executio in bonis mobilibus / si illa satis sufficiant. Si vero non sint tot mobilia / et tunc deueniendum est ad immobilia: et illis non repertis: vel in sufficienti quantitate non existentibus / deuenitur ad nomina debitorum illius contra quem venit sententia executioni mandanda. in. §. in venditione. l. a diuo pio. et per discursum illius. l. ff. de re iudi. et per Hostien. in sum. eo. ti. §. consequenter. et habetur in. c. de cetero. extra eo. ti. Quod dicitur demum perueniendum ad nomina debitorum: et sic legislator non habet nomina debitorum pro bonis mobilibus neque immobilibus Infero quod consuetudo per Germaniam / scilicet solum mulieres viro succedere in bonis mobilibus / quod non succedet viro in nominibus debitorum: quia ipsa debita et actiones contineant res mobiles / puta pecunias. Ita Bart. in. l. monentium. ff. de ver. sig. et. l. potest. ff. de aucto. tut. et. d. l. a diuo pio. eodem modo quo. s. inducta est.

FINIS.

¶ Registrum huius operis. A a b c d e f g h i k omnes sunt quaterni preter A et k qui sunt duerni.

¶ Impressum Mediolani per Zanotum de Castelliono
ad Impensas. D. Jo. Jacobi et Fratres de
Legnano Anno domini. Mcccccxix.
Die. xv. Mensis Aprilis.

✠ ✠
✠